

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

NURETTİN TOPÇU'DA SOSYAL GERÇEKLER
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Cem Ali YAMAN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Hakan ARIKAN

Temmuz-2018
Kırıkkale

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

NURETTİN TOPÇU'DA SOSYAL GERÇEKLER
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Cem Ali YAMAN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Hakan ARIKAN

Temmuz-2018
Kırıkkale

KABUL-ONAY

Doktor Öğretim Üyesi Hakan Arıkan danışmanlığında Cem Ali Yaman tarafından hazırlanan Nurettin Topçu'da Sosyal Gerçeklikler adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Anabilim dalında Yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

.../.../2018

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı] (Başkan)

.....

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

.....

[İmza]

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

.....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

..../2018

Prof. Dr. İsmail AYDOĞAN

Enstitü Müdürü

KİŞİSEL KABUL

Yüksek Lisans Tezi Olarak sunduğum “Nurettin Topçu’da Sosyal Gerçeklikler” isimli çalışmanın, tarafımdan bilimsel gelenek ve ahlaka aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakça da gösterilenden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

10/07/2018

Cem Ali YAMAN

ÖNSÖZ

Sosyal gerçeklik kavramı, sosyoloji biliminde kabul görmüş bir kavram olup toplumsal sorunları ve olayları kapsamaktadır. Bu çalışmada sosyal gerçeklik kavramından hareketle, Nurettin Topçu'nun sosyal gerçeklik kavramına bakışını ve Nurettin Topçu'da kültür, medeniyet, eğitim, din, sanat, devlet yönetimi, demokrasi, ahlâk ve iktisat konularının sosyal durum, sosyal sorun ve sosyal olaya bakan tarafını ortaya koymayı amaçladık.

Çalışmamızı, sosyal gerçeklik kavramı başta olmak üzere; kültür, medeniyet, eğitim, din, sanat, devlet yönetimi, demokrasi, ahlâk ve iktisat konularına yönelik Nurettin Topçu'nun görüşünü yansıtan, Nurettin Topçu'nun yazmış olduğu eserler ile Nurettin Topçu hakkında yayınlanmış çeşitli makaleler, tezler ve kitaplardan istifade ederek bir kalıba oturtmayı hedefledik.

Çalışmamıza yönelik kaynak sıkıntısı yaşadığımızdan ötürü zorlandığımızı kabul etmekteyiz akabinde Nurettin Topçu'nun felsefe bilimine yönelik tutumu, çalışmamızın sosyoloji zemininde zorlu bir yolculuk yaşamasına neden olmuştur. Ayrıca çalışmamız, sosyoloji ilminde Nurettin Topçu'ya yönelik bütüncül bir çalışma özelliğine sahip olup, Nurettin Topçu'yla ilgili yapılacak çalışmalara da referans niteliği taşımaktadır.

Tezin hazırlanış sürecinde değerli zamanını bana ayıran, sunduğu olumlu bakış açısı ve destekleyici tutumundan dolayı danışman hocam Doktor Öğretim Üyesi Sayın Hakan Arıkan'a ve her daim yanımda olduğunu hissettiren, olumlu telkinleri ile süreci suhuletle sürdürmemi sağlayan eşim Damla Yaman'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Yaman, Cem Ali, “Nurettin Topçu’da Sosyal Gerçeklikler”, Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2018.

Bu çalışma, yüksek lisans tezi olarak hazırlanmış olup, Nurettin Topçu’nun kültür, medeniyet, eğitim, din, sanat, devlet yönetimi, demokrasi, ahlâk ve iktisat alanlarında ortaya koyduğu sosyal sorun, sosyal durum ve sosyal olay temelli görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın kapsamı; Osmanlı Devleti’nin yıkılış sürecinde ortaya çıkan fikir akımları, Nurettin Topçu’nun düşüncelerinin oluşmasına katkı sağlayan kişiler ve Nurettin Topçu’nun aile hayatı ile Nurettin Topçu’da kültür, medeniyet, eğitim, din, sanat, devlet yönetimi, demokrasi, ahlak ve iktisat kavramlarının sosyal sorun, sosyal durum ve sosyal olaya bakan tarafından oluşmaktadır. Bu çalışmada, Nurettin Topçu’nun yayınları, Nurettin Topçu hakkında yazılan makale, kitap, tez çalışmaları, literatür taraması yöntemi ile incelenmiştir.

Nurettin Topçu, sosyal durumları, sosyal olayları ve sosyal sorunları açıklarken ideolojik ve siyasal dogmalardan uzak, geleceği aydınlatan anlayışla ortaya koymaktadır. Nurettin Topçu, meslekten sosyolog değildir fakat liselerde okutulmak üzere sosyoloji ders kitabı yazmış, sosyoloji bilimine yönelik kuramsal ve metodolojik açıdan katkılarda bulunmuştur. Nurettin Topçu, pozitivism temelli Durkheim sosyolojisini de eleştirmektedir.

Nurettin Topçu sosyal gerçeklik kavramını üç farklı başlık altında ele almıştır. Bunlardan ilki fertten bağımsız olan sosyal gerçeklik, ikincisi birey üzerinde tahakküm ve müeyyidesi olan sosyal gerçeklik, üçüncüsü ise fertlerin düşüncülerini belirleyen sosyal gerçekliktir.

Nurettin Topçu, Osmanlı Devleti’nin yıkılış süreciyle beraber oluşan milli kimlik probleminde dikkat çeker; bu bağlamda kültürün teknik karşısında zayıflatıldığını, Amerikan tipi Batılılaşmanın toplumda yaşatıldığını savunur. Nurettin Topçu, ahlakın ve dinin birbirinden bağımsız olamayacağını ifade eder ve içtimai hayatımızda yaşanan ahlak temelli sorunları ortaya koyar. Nurettin Topçu’nun dini alanda gördüğü en temel sorun İslam dininin şekilci, dogmacı kimseler tarafından yozlaştırılarak kişilerin ya da grupların siyasi veya sosyal çıkarları doğrultusunda kullanılmasıdır. Nurettin Topçu, eğitimde yaşanan niteliksel ve niceliksel sorunları inceler ve eğitimin hayatın her alanında elzem olduğunu savunur.

Kapitalizmin, komünizmin ve sosyalizmin toplumsal iktisadi yaşantımıza etkilerini inceleyen Nurettin Topçu, milli iktisat anlayışına sahiptir. Nurettin Topçu; bireyin, toplumun ve devletin birbiri ile olan münasebetini ele alır ve demokrasinin olumlu-olumsuz yönlerini sosyal gerçeklik yönüyle ortaya koyar.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Olay, Sosyal Durum, Sosyal Sorun, Kültür, Medeniyet, Eğitim, Demokrasi, Ahlak, Din, Sanat, İktisat Sistemleri

ABSTRACT

Yaman, Cem Ali, "Social Reality in Nurettin Topçu", Master Thesis, Kırıkkale, 2018.

This study was prepared as a postgraduate thesis and aims to reveal the social, social and social situation based opinions of Nurettin Topçu about culture, civilization, education, religion, art, government, democracy, morality and economics.

Scope of the study; the movements of thought that emerged during the collapse of the Ottoman Empire, the people who contributed to the formation of Nurettin Topçu and the family life of Nurettin Topçu and Nurettin Topçu's ideas toward culture, civilization, education, religion, art, the state administration consists of the concepts of democracy, morality and economics, facing social problems, social situation and social event. In this study, literature review method is used to analyse Nurettin Topçu's publications, and articles, books, thesis studies written about Nurettin Topçu,

Nurettin Topçu; social situations, social problems and social problems, it is far from ideological and political dogmas, revealing with the understanding of the future. Nurettin Topçu is not a professional sociologist but he wrote a sociology textbook to be taught in high schools and contributed theoretical and methodological aspects of sociology. Nurettin Topçu also criticizes sociology of Durkheim based on positivism.

Nurettin Topçu dealt with the concept of social reality under three different headings. First of these headings is the social reality that is independent from the individual, the second is the social reality. Which has a dominance and sanction on the individual, and the third is the social reality that determines the thoughts of the individual. Nurettin Topçu draws attention to the problem of the national identity which is formed with the process of demolition of the Ottoman State. In this context, he argued that, the culture is weakened against the technique and, and he argues that American-type Westernization is maintained in society. Topçu states that morality and religion can not be independent of each other He reveals the moral-based problems that we all have in our lives. The most fundamental problem he sees in the religion is that the Islamic religion is corrupted by the dogmatic and formalistic figures and the use of religion, in the interests of political or social interests of persons or groups. Nurettin Topçu examines qualitative and quantitative problems in education and argues that education is an essential in every aspect of life.

Topçu, who examines the effects of capitalism, communism and socialism on our social economic life, has an understanding of national economics. Nurettin Topçu deals with the relationship of the individual, the society and the state to each other and, reveals the positive and negative aspects of democracy in terms of social reality.

Keywords: Social Incident, Social Situation, Social Problem, Culture, Civilization, Education, Democracy, Morality, Religion, Art, Economics Systems

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iii
GİRİŞ.....	1
Konunun Oluşumu ve Sınırlanışı.....	4
Konunun Amacı ve Önemi	5
Konunun çalışılmasında İzlenen Yöntem	6

BİRİNCİ BÖLÜM

1.NURETTİN TOPÇU'DA SOSYAL GERÇEKLERE ULAŞMA ADINA TOPÇU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

1.1 HAYATI.....	7
1.1.1 Aile Yapısı ve Şahsiyeti.....	7
1.1.2 Akademik Gelişim Süreçleri.....	8
1.1.3 Eğitimci Yönü İle Topçu.....	9
1.1.4 Topçu'nun Sosyal ve Siyasal Yönü	10
1.2 ESERLERİ.....	11
1.2.1 Kitapları	11
1.2.2 Makaleleri	12

İKİNCİ BÖLÜM

2.NURETTİN TOPÇU'DA SOSYAL GERÇEKLERE ULAŞMA ADINA ÖNE ÇIKAN KAVRAMLAR, KİŞİLER VE FİKİR AKIMLARI

2.1. Osmanlı'nın Son Dönemine Genel Bakış ve Öne Çıkan Fikir Akımları	34
2.1.1.Batılılaşma Üzerine.....	35
2.1.2. İslamcı Görüş Hakkında.....	36
2.1.3. Türkçülük Üzerine	37
2.1.4. Osmanlılık Fikri Üzerine	39

2.2. Anadoluçuluk Akımının Doğuşu ve Temsilcileri	40
2.2.1. Topçu'da Anadoluçuluk.....	42
2.3. Topçu'nun Fikir Oluşumunda Yer Almış Kişiler	43
2.3.1. Yerli	43
2.3.1.1. Topçu ve Abdülaziz Bekkine	43
2.3.1.2. Topçu ve Hüseyin Avni Ulaş	44
2.3.1.3. Topçu ve Remzi Oğuz Arık	44
2.3.1.4. Topçu ve Mehmet Akif Ersoy.....	45
2.3.1.5. Topçu ve Mevlana.....	46
2.3.2. Yabancı	47
2.3.2.1. Topçu ve M. Blondel	47
2.3.2.2. Topçu ve M. Louis Massignon	48
2.3.2.3. Topçu ve H. Bergson	49
2.4. Nurettin Topçu'da Bireyin ve Toplumun Tahlil Aracı Olarak Öne Çıkan Kavramlar ...	50
2.4.1. Ahlak.....	50
2.4.2. Hareket felsefesi ve Hareket Ahlakı	52
2.4.3. Mesuliyet Bilinci.....	53
2.4.4. Millilik ve Millet.....	55
2.4.5. Topçu ve Sanat.....	56
2.4.6. Muhafazakârlık	57
2.4.7. Din, Felsefe ve Tasavvuf	59
2.4.8. Komünizm, Kapitalizm ve Sosyalizm	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.NURETTİN TOPÇU'DA SOSYAL GERÇEKLİKLER

3.1. Nurettin Topçu'da Sosyoloji.....	65
3.1.1. Nurettin Topçu'da Pozitif Sosyolojiye Bir Eleştiri.....	73
3.2. Nurettin Topçu'da Sosyal Gerçeklik Kavramı.....	78
3.2.1. Nurettin Topçu'da Kültür, Medeniyet ve Modernite Yönüyle Sosyal Gerçeklik	79
3.2.2 Nurettin Topçu'da Eğitime Yönelik Sosyal Gerçeklikler	92
3.2.3. Nurettin Topçu'da Ahlaki Yönden ve İslam Dini Yönünden Sosyal Gerçeklik	106

3.2.4. Nurettin Topçu'nun Devlet ve Demokrasi Anlayışından Doğan Sosyal Gerçeklik	117
3.2.5. Nurettin Topçu'da İktisat Temelli Sosyal Gerçeklik	126
4. Sonuç ve Değerlendirme	134
5.Kaynakça	146
6.Özgeçmiş.....	156

GİRİŞ

Bu çalışma ile öncelikle sosyal gerçeklik kavramı ve Nurettin Topçu'da sosyal gerçeklik kavramı derinlemesine incelenerek Nurettin Topçu'nun zihin dünyasında yer etmiş kültür, medeniyet, eğitim, din, sanat, devlet yönetimi, demokrasi, ahlak ve iktisat kavramların sosyal sorun, sosyal durum ve sosyal olayla olan anlamlı ilişkisini ortaya konmaya çalışılmıştır.

Nurettin Topçu'da sosyal gerçekliği ele almadan önce, Topçu'nun yaşadığı dönem, Topçu'nun düşünce dünyasına etki eden kişiler, olaylar ve Nurettin Topçu ile birlikte öne çıkmış kavramların tahlili yapılmıştır.

Genel olarak Nurettin Topçu'ya etki eden dönemin sosyal yapısını şu şekilde ifade edebiliriz. Osmanlı devleti gerileme dönemindedir ve buna bağlı olarak hızla çöküş sürecine girmektedir. Devletin birtakım ileri gelenlerinin ve birtakım aydınların amacı ise bu kötü gidişatı durdurmaktır. Kötü gidişatı durdurmak adına devlet idarecileri öncülüğünde, Tanzimat dönemi ile birlikte başlayan; askeri ve teknik gelişmeler başta olmak üzere, siyasi, hukuki, ekonomik ve sosyal alanlarda, modernleşme/Batılılaşma kapsamında, özellikle Fransa'dan etkilenilerek birtakım yenileşme ve düzenleme çalışmalarına gidilmiştir. Bu bağlamda Avrupa'ya öğrenciler ve aydınlar gönderilmiştir. Gönderilme amaçları genel olarak; II. Meşrutiyet döneminden, Cumhuriyet dönemine kadar devam eden sosyal ve siyasal kriz başta olmak üzere ülkenin kötü gidişatından nasıl çıkacağı, ülkenin nasıl gelişip modernleşeceğine yönelik soruların cevabını bulmaktır (Hız ve Durdu, 2004: 3).

Nurettin Topçu; 1909-1975 yılları arasında yaşamış olup, Fransa'da Sorbon Üniversitesinde İsyah Ahlakı üzerine doktorasını tamamlayan ilk Türk olma özelliğine sahiptir. Nurettin Topçu; M. Blondel, M. Louis Massignon, H.Bergson gibi dünyada kabul görmüş isimlerle yakın ilişki kurmuş ve onlardan etkilenmiştir. Doğunun ilmi ve fikri şahsiyetlerine yönelik de derin merakı olan Nurettin Topçu'ya oryantalist ya da oksidentalist dememiz mümkün değildir. Nurettin Topçu, dogmacı ideolojilerin ve siyasal iklimlerin dışında bir hayat görüşüne sahiptir. Bireysel ve sosyal kim-

lik sorununun yaşandığı bir dönemde, Türk insanına ve Türk topluma yönelik duyduğu derin ıstıraplarından doğmuş fikirleriyle Türk toplumunun toplumsal/sosyolojik durumunu analiz etmiş, topluma ve bireye bakan yönleriyle reçeteler sunmuştur. Bu bağlamda Nurettin Topçu, Türk insanının en temel ihtiyaçlarını ve bu ihtiyaçlarına ulaşma yolunda sahip olduğu hazinenin milletin tarihinde saklı olduğunu, bu vatan toprakları üzerinde kader birliğinin ve emek birliğinin hâkim olduğunu ve her bir fertte hayat bulacak ahlaki eylemin mesuliyet bilinci ile oluşmuş milli şuurdan doğacağını savunmaktadır.

Nurettin Topçu, meslekten sosyolog olmamasına rağmen toplumun temel sorunlarına yönelik derin bir hassasiyete sahiptir. Nitekim buna örnek olarak, lise öğrencilerine yönelik hazırlamış olduğu Sosyoloji isimli ders kitabı gösterilebilir. Öz olarak şunları söylemek mümkündür; Topçu, topluma yönelik temel fikirlerini sosyolojinin temel kavramlarına yüklediği yeni bakış açısı ile ortaya koymuştur (Alver, 2008: 575).

Bu çalışmada iki temel konu üzerinde durulmaktadır. Bunlardan ilki, Nurettin Topçu'da sosyal gerçeklik algılamasının oluşmasına temel referans olan "sosyal gerçeklik kavramıdır". Diğeri ise, bütünsel olarak Nurettin Topçu ve Nurettin Topçu'da sosyal gerçeklik algılamalarıdır.

Sosyoloji biliminde, sosyal gerçekliğe yönelik ilk yaklaşım, pozitivism temelidir. Pozitivism, gerçek bilginin yegâne kaynağının deneye dayalı bilimler (doğa bilimleri) olduğunu savunur. Ölçülebilen, öngörülebilir ve model olabilen "şey" üzerine var olmuştur. Pozitivizmin genel düşüncesi, fizikte olduğu gibi toplumda da ampirik yaklaşımın kesin sonuçlar elde edilebileceğidir (Ballıkaya, 2015: 100).

Gerçekliğin ya da aynı anlama gelen olgunun; düşünceden, dilden, kuramdan bağımsız ve verili olarak var olduklarını ve bu verili gerçekliğin bilimin ve bilimsel hakikatin temeli ve güvencesi olduğunu iddia eden yaklaşıma yönelik geliştirilen görüş ise, hakikat anlayışı olarak savunulmuştur. Nötr olarak gerçeklik, herkesin erişebileceği verilere sahip değilse, gerçekliği ifade eden ile doğru (hakikat) değerini

alan ifadeler, kuramlar aracılığı ile birbirlerine zıt düşmeden çoğul hakikatler/doğruluklar olarak var olabilmektedir (Anlı, 2011: 74). Bu duruma aşağıdaki gibi açıklık getirmek mümkündür (Anlı, 2011: 77):

“Hakikat düşüncesi, dilsel anlatımdan oluşan varsayımın verili gerçekliğini yansıtan birer ayna olarak değil, tam aksine gerçekliğe uygulanan icat edilmiş birer alet olarak görülmektedir. İcat, hakikat sürecinin sonucudur. Bu kabul edilmeden, bilimselliğin insan yaşamının yol göstericisi olduğu zaman, insanlığın sorunlarının bilimsel bilgi temelinde çözüleceği ve yapay sorunların ortadan kalkacağı yönündeki büyük iddiaların halen gerçekleşmemiş olmasından ‘bilimsel bilginin ve bilimsellik’ anlayışının kendisinin mi yoksa yeterince bilimselleşilememiş olmanın mı sorumlu olduğunun cevabı dogmatik söylemlerin ötesine geçememiştir. Sosyal gerçekliği anlamlandırma noktasında; dünyanın orada, dışarıda olduğu iddiasıyla hakikatin orada, dışarıda olduğu iddiası arasında bir ayrım ortaya koyulmaktadır. Dünyanın orada, dışarıda olduğunu, bizim yaratımımız olmadığını söylemek, sağduyuya yaslanarak mekân ve zamandaki şeylerin çoğunun insanın zihinsel durumlarından bağımsız olarak ortaya çıkan sonuçlar olduğunu söylemektir. Doğruluğun orada, dışarıda olmadığını söylemek, tümceler olmadığını yerde doğruluğun da olmadığını, tümceler insan dillerinin öğeleri olduğunu ve insan dillerinin, insan yaratımları olduğunu söylemektir. Diğer bir deyişle, insan düşüncesinden, dilinden bağımsız olan gerçeklik, dilsel ağ dolayımında anlamlı bir gerçeklik olarak deneyimlenir ve dilsel ağ bir insan yaratımıdır. Bilgi, daima anlamlı gerçekliğin bilgisidir. Bu bağlamda bir şeyin ne olduğunu sormak ile o şeyin anlamını sormak özdeştir. Böylelikle de en geniş anlamıyla gerçeklik bilgisi ve gerçeklik anlamı örtüşmektedir.”

Çalışmamızın hareket noktasını oluşturan sosyal gerçeklik kavramı Nurretin Topçu tarafından şu cümleler ile ortaya konulmuştur (Topçu, 2016: 12):

“Sosyologlara göre toplum ve cemiyet, fertlerin bütününden ibaret değildir; ferdi yaşayışın üstünde ve ondan ayrı bir realite teşkil eder. Sosyal realite denilen bu realitenin olayları, ferdin yaşadığı ruhi ve biyolojik olaylardan ayrıdır. Mesela, bir şehirde evler, sokaklar, çarşı ve mabetler bulunur. Maddi olan bu şeyler sosyal sayılamazlar. Lakin maddi varlıklar, bizim duygular elde etmemiz, hükümler vermemiz üzerinde tesir yaptıkları derecede sosyal olaylar dünyasında rol oynamış olurlar. Maddi realiteye sahip bir çevre bulunmaksızın toplum var olamaz. İnsanların uzvi yapısı da bu realitede kendi rolüne sahip olduğundan sosyal yaşayışla beden yaşayışı arasında bir bağıntı bulunmak lazım gelir. Mesela aile uzvi bir temele dayanmaktadır. Bütün bunlara rağmen sosyal realite hem fizik hem biyolojik realiteden büsbütün ayrı tamamıyla ruhi bir yaşayıştır; yani birtakım tasavvurların, duyguların, şuur hallerinin bütünüdür. Mesela ailenin uzvi bir temeli bulunmakla

beraber onda esaslı olan ruhi ve tam manasıyla ahlaki bir eleman vardır; bu eleman bir takım ödevlerin bütünüdür. Sosyal realite olarak aile; bu ahlaki elemandan ibarettir. Bu ödevler falan veya filan fertten de ayırdırlar. Yani sosyal realite, fertlerin ruhi yaşayışlarından ayrı, başlı başına bir realite halinde gözükmetedir. Bu realitede geçen olaylar, sosyal olaylardır. İşte sosyal olaylar denilen ve sosyolojinin konusunu teşkil eden bu olaylardır. Durkheim şöyle tarif etmektedir; Ferde nazaran dışta bulunan ve ferdi dışından zorlayan bütün tasavvur ve hareketlerimiz sosyal olaylardır.”

Ayrıca, çalışma kapsamında Nurettin Topçu'da öne çıkan kavramları, kişileri ve fikir akımlarını ele alınmıştır. Çalışmanın son bölümlerinde ise, kültür, medeniyet, eğitim, din, sanat, devlet yönetimi, demokrasi, ahlak ve iktisat kavramlarının Nurettin Topçu'da sosyal sorunlara, sosyal durumlara ve sosyal olaylara bakan taraflar ortaya konulmuştur.

Konunun Oluşumu ve Sınırlanışı

Düşünür, isyan ahlakçısı, edebiyat adamı Nurettin Topçu'nun dönemin sosyal durumuna, sorunlarına ve olaylarına yönelik kültür, medeniyet, eğitim, din, sanat, devlet yönetimi, demokrasi, ahlak, iktisat ve birey toplum ilişkisi çerçevesinde ortaya koyduğu yaklaşımları sosyal gerçeklik olma yönünün ortaya konulması, bu çalışmanın amacını oluşturmuştur. Bu çalışma, Nurettin Topçu'da öne çıkan kavramlar olan, kültür, eğitim, ahlak, din, toplum, medeniyet, demokrasi ve iktisat kavramlarının sosyal sorun, sosyal olay ve sosyal duruma bakan yönleriyle sınırlandırılmıştır. Doğrudan pozitivist sosyoloji üzerine temellendirilmiş bir çalışma olmadığı için bu ekolün temsilcileri ayrıntılı olarak tezimiz içerisinde yer almayacaktır.

Nurettin Topçu'nun Sosyoloji isimli ders kitabı başta olmak üzere; çeşitli kitap, dergi ve makaleleri tezin esas kaynağını oluşturmaktadır. Ayrıca, Nurettin Topçu hakkında yayımlanmış olan kitap ve makaleler de çalışma kapsamında yer almaktadır.

Konunun Amacı ve Önemi

Amaç

Bu çalışmanın amacı, Nurettin Topçu'nun fikri hayatını ve yaşayışını irdeleyerek, Nurettin Topçu'nun fikirlerinin ve ilmi şahsiyetinin Türk sosyolojisindeki yerini ve önemini ortaya koymaktır. Dönemin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı göz önünde bulundurularak Nurettin Topçu'nun sosyal sorunlara, sosyal olaylara yönelik yaklaşımını "Nurettin Topçu'da sosyal gerçeklik" olarak ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca, İslamcı-Milliyetçi-Muhafazakâr ve/veya Sosyalist grupların Nurettin Topçu'yu ideolojik sahiplenmelerinin ötesinde Nurettin Topçu'nun; bireye ve topluma yönelik değerlendirmelerinin sosyoloji bilimine, topluma ve bireylere olan katkılarını incelemek amaçlanmaktadır. Aynı şekilde, ahlak, kültür, din, milli şuur, devlet ve demokrasi, eğitim gibi konuların; mütefekkir, edebiyat adamı, sosyolog Nurettin Topçu'da sosyal gerçeklik olma yönünün ele alınması amaçlanmıştır. Araştırmanın bir diğer amacı ise, pozitivist sosyoloji öğretilerinin tartışabilirliğini Nurettin Topçu'nun sosyal gerçeklik penceresinden göstermektir.

Önem

Sosyal olaylar farklılık arz etse de sosyal olayı oluşturan etmenler ve sosyal olgular tarih sahnesinde benzerlik arz etmektedir. Bu çalışma, İslamcı-Milliyetçi-Muhafazakâr ve/veya Sosyalist grupların Nurettin Topçu'yu ideolojik sahiplenmelerinin ötesinde, Topçu'nun ortaya koymuş olduğu fikirleri sosyal gerçeklik yönüyle ele alarak bu fikirlerin bireye ve topluma olan katkılarının bütüncül olarak değerlendirilme fırsatını verecektir. Bu bağlamda, Nurettin Topçu'da sosyal gerçeklik olmuş yaklaşımların bugüne olan katkılarını da inceleme fırsatı bulacağız.

Felsefeden, psikolojiye, edebiyattan, tarihe ve sosyolojiye uzanan bir düşünce yapısından teşekkül etmiş, topluma yönelik yaklaşımların sosyoloji camiası adına da heyecan uyandıracağını düşünülmektedir. Ayrıca çalışmamız, Nurettin Topçu'nun fikri ve ilmi yönünü bir bütün olarak incelenme fırsatını sunmaktadır.

Nurettin Topçu'nun, Türk sosyolojinde yeterince incelenmediğini düşünmekteyiz. İdeoloji üstü bir düşünür, yaşadığı çağa yabancı kalmayan bir mütefekkir, vatan ve millet sevgisi yüksek, ahlak temsili bir şahsiyetin ortaya koyduğu tespit ve değerlendirmelerin sosyoloji camiasında yeterince ele alınmadığı ve Nurettin Topçu'ya yönelik gerekli hassasiyetin oluşmadığı çalışmamızın araştırma safhasında görülmüştür. Bu bağlamda bu çalışma, Nurettin Topçu hassasiyetinin sosyoloji camiasına kazandırılmasına katkı sağlanması adına önem arz etmektedir.

Konunun çalışılmasında İzlenen Yöntem

Çalışmamızın yöntemini literatür taraması oluşturmaktadır. Bu bağlamda Nurettin Topçu'nun kitapları başta olmak üzere, Nurettin Topçu'nun, eğitim, din, kültür, medeniyet sanat, demokrasi, siyaset, toplum ve birey hakkında yazmış olduğu makaleleri ve Nurettin Topçu hakkında kaleme alınan çalışmalar incelenecektir.

Literatüre dayalı sosyolojik çalışmalarda genel olarak araştırma metni; anlama-yorumlama üzerinden gerçekleşmektedir. Anlama yöntemi; metni yazar ile düşünsel empati kurarak, yani yazarın yerine kendini koyarak ortaya koyduğu anlama çabasını ifade eder (Gül, 2006: 4).

Bu çalışmada, Nurettin Topçu'nun eğitim, kültür, medeniyet, sanat, din, demokrasi, iktisat, devlet yönetimi ve ahlak hakkında ortaya attığı fikirleri anlama/yorumlama ekseninde ele alarak bütüncül bir bakış açısı ile Nurettin Topçu'da sosyal gerçeklik yönünü ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunu gerçekleştirirken Topçu tarafından kaleme alınmış eserlerin yanı sıra, Nurettin Topçu'nun fikri inşasına etkileri bulunan kişi ve olaylar da ele alınmıştır. Son olarak ise, çalışma kapsamında araştırmaya konu olan kavramlar, kendi koşulları içerisinde birbiri ile kıyaslama, anlama ve yorumlama işlemlerine tabi tutulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.NURETTİN TOPÇU’NUN SOSYAL GERÇEKLİĞİNİ İNŞA EDEN HAYATI VE ESERLERİ

1.1 HAYATI

1.1.1 Aile Yapısı ve Şahsiyeti

Nurettin Topçu, 20. yüzyılın önemli fikir insanlarından biridir. Nurettin Topçu, II. Meşrutiyetin ilanından kısa bir süre sonra 1909 yılında İstanbul’da dünyaya gelmiştir (Tokarer, 2009: 44).

Ailesi, “Topçuzâdeler” olarak tanınmaktadır. Dedesi Osman Efendi, Rusların Erzurum’u işgali sırasında topçu olarak ile Türk ordusunda hizmet etmiştir ve bu yüzden “Topçu” lakabını almıştır. Babası Ahmet Efendi, ailenin tek evladıdır. Babası Topçuzade Ahmet Efendi, o dönemde Erzurum ile İstanbul arasında hayvan ticareti ile uğraşmıştır. Ahmet Efendi, zamanla Tahtakale’de bir han satın alarak, İstanbul’a yerleşir. Ahmet Efendi’nin İstanbul’a yerleşmesinin ardından eşi vefat eder ve iki oğlu da Balkan Harbinde şehit düşer. Ahmet Efendi bir süre sonra, Eğinli olan Kasap Hasan Ağa’nın kızı Nurettin Topçu’nun annesi Fatma Hanım ile evlenir. Nurettin Topçu, Süleymaniye’deki evde dünyaya gelir. Dünya Savaşına kadar ticari hayatları yolunda giden Topçu ailesi, savaşa bağlı olarak gelir kaybı yaşar ve iflas eder. Babası Ahmet Efendi, bir kasap dükkânı açar ve aile Çembertaş’ta mütevazı bir hayat sürmeye devam eder (Şık, 2008: 2).

Nurettin Topçu’nun şahsiyeti hakkında genel olarak şunları söylememiz mümkündür (Bora, 2007: 7); Nurettin Topçu dışa dönük ve hareketli bir yapısı olmayan, sakin ve içe dönük bir şahsiyete sahiptir. Yakın arkadaşı olan Sırrı Tüzeer’e göre Topçu, kitap okumayı çok seven ve çokça kitaplarla vakit geçiren, arkadaşı çok az olan, vakarı yüksek, ciddi tavırlı biridir. Edepli ve kibar olmasının yanı sıra, üstün zekâsı ve muhakeme gücüne kattığı hitabeti ile de insanları etkileyebilen bir ruh ve

fikir adamı olma özelliğine sahiptir. Disiplinli olmayı sever, sade ve gösterişten uzak bir hayat sürmeyi tercih etmiştir.

1.1.2 Akademik Gelişim Süreçleri

Nurettin Topçu, parlak bir öğrenim hayatına sahiptir. Altı yaşında başladığı Bezmiâlem Valide Sultan Mektebinde anaokulunu ve daha sonra da Büyük Reşit Paşa Numune Mektebinde İlkokulunu başarı ile tamamlar. Mehmet Akif'e karşı duyduğu ilgiyi ise dil bilgisi hocası olan Nafiz Bey'den edinmiştir. İlkokuldan sonra Vefa İdâdîsi'ne yazılmış ve burayı birincilikle bitirmiştir. Topçu'nun felsefeye yönelik merakı da burada başlamıştır. Vefa İdâdîsi'nde birinci sınıf talebesiyken babasını kaybeden Topçu, lise tahsilini İstanbul Erkek Lisesi'nde tamamlayarak Avrupa'da öğrenim görmek amacıyla burslara başvurur ve 1928 yılında sınavları kazanarak Fransa'ya gider (Tokarer, 2009: 45).

Topçu, derslerinin denk sayılmaması sorunu ile karşılaşınca, Fransa'daki eğitimine Paris'teki Bordeaux Lisesi'nde psikoloji okuyarak başlar. Bordeaux Lisesi'ni başarıyla tamamlamasının ardından Topçu, Strasburg Üniversitesi'ne kaydolar ve burada felsefe, ahlâk ve sanat tarihi okur ve çeşitli alanlarda çalışmalar yapar. Ayrıca, sosyoloji derneğine üye olur ve derneğin yayınlarına farklı türden yazıları ile katkı sağlar. Strasburg Üniversitesi'nde fakülteyi tamamlamasının ardından Sorbonne'da akademi çalışmalarına başlar ve kısa sürede felsefe doktorasını 'Confirmisme et Revolte' yani 'İsyan Ahlakı' isimli tez çalışmasını tamamlayarak (1934) bu üniversitede doktora yapan ilk Türk öğrenci olma unvanına sahip olur. Kendisinden önce Paris'e giden, Anadolucu akımının ileri gelenlerinden olan Ali Fuat Başgil, Remzi Oğuz Arık, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Cevdet Perin ve Bedrettin Tuncer ile Fransa'da tanışan Topçu, ilerleyen zamanda da Remzi Oğuz ve Ziyaeddin Fahri ile yakın ilişki içerisinde olmuştur. Ayrıca Topçu'nun fikriyatının oluşmasında bu kişilerin önemli katkıları olmuştur. Topçu'nun fikirlerinin oluşumunda ve gelişiminde katkıları olacak olan bir başka isim ise Louis Massignon ve Hareket Felsefesinin kurucusu olan Maurice Blondel'dir. Topçu, bu ünlü düşünürlerle de kişisel dostluklar kurmuştur (Karaman, 1996: 5).

Ayrıca Topçu, sosyoloji, psikoloji, sanat tarihi ve estetik alanlarında da lisans dersleri alır ve çeşitli akademik çalışmalar ortaya koyar. Nurettin Topçu'nun Fransa'da yaptığı akademik çalışmalar; Ruhیات ve Bediiyat, Umumi Felsefe ve Mantık, Muasır Sanat Tarihi, İctimaiyat ve Ahlak, İlk Zaman Sanat ve Arkeolojisi olarak sıralanabilir. Nurettin Topçu'yu yaşadığı dönemde özgün kılan özelliğinin hem geleneksel değerler, hem de Batı değerleri ile yakinen ilişki kurmuş olmasıdır (Genç, 2008: 4-7).

1.1.3 Eğitimci Yönü İle Topçu

Topçu, 1935 yılında, Galatasaray Lisesi'nde felsefe öğretmeni olarak göreve başlar. Fransa'dan dönüşünden kısa bir süre sonra, H. Avni Ulaş'ın kızı Fethiye Hanım ile iki sene sürecek olan bir evlilik yapar. Evlilik süreci, Topçu için başından sonuna kadar gönül kırıcı birtakım hadiseler etrafında cereyan etmiştir. Bunlardan bir tanesi; düğün akşamı İzmir Erkek Lisesi felsefe öğretmenliğine sürgün haberini almasıdır. Nedeni ise; Galatasaray Lisesi müdürü Behçet Bey'in Topçu'nun yapmış olduğu bir sınavdan geçmesini istediği altı kişilik bir öğrenci listesinin Topçu tarafından iltimas gösterilmesini talep etmesiyle başlar. Bu talep Topçu tarafından reddedilir ve müdürün vermiş olduğu o listedeki talebelerinden bir kısmı sınavı geçemez. Bunun üzerine müdürün menfi rapor vermesi nedeniyle Topçu, İzmir'e sürgün edilir. Topçu'nun bu davranışı ile öğrencileri arasında adaletsizlikte bulunmadığı ve bu uğurda sürgüne gitmeyi dahi göze aldığı anlaşılmaktadır (Acar, 2011: 13).

İzmir, Nurettin Topçu için Hareket Dergisi ile buluşması sebebiyle ayrıca önem arz etmektedir. Dergi, 1939 yılında İstanbul'da basılmaya başlamıştır. Dergideki "Çalgıcılar" isimli yazısına istinaden Denizli'ye sürgün edilir. Bu arada da Topçu eşinden ayrılmıştır. Denizli sürgününden kısa bir süre sonra Haydarpaşa Lisesi'ne tayin olur. Ardından Vefa Lisesi'ne geçer ve öğretmenliğine İstanbul Lisesi'nde devam eder. Robert Koleji'ndeki tarih öğretmenliği, Behçet Kemal Çağlar'ın müdahalesiyle son bulur. 27 Mayıs İhtilâli'ne kadar İstanbul İmam Hatip Okulu'nda ücret almadan "dinler tarihi" dersleri veren Topçu, dini hizmet verenlerin hizmetlerine gölge düşürmemek adına ücret almamaları gerektiğini savunmuştur. Bergson (Sezginin Değeri) isimli çalışmasıyla da doçent olur. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakülte-

si'nde iki yıl süreli eylemsiz doçent olarak görev alır fakat kendisine kadro verilmez ve bu nedenle de üniversitede hocalık yapamaz. Topçu İstanbul Lisesi'nde görev yapıyorken emekli olma kararı alır ve emekli olur (Özkan, 2004: 5).

Topçu'nun öğrenci ve eğitim sevgisini, öğrencileri ile olan ilişkisini, Orhan Okay'ın şu sözleri ile özetleyebiliriz (Genç, 2008: 7):

“Gerek kendi intibalarım, gerekse zannedirim bütün öğrencilerinin intibaları, başlangıçta, onun öğrenci üzerinde sert, haşin ve müsamahasız bir öğretmen olarak görülmesidir. Fakat zamanla öğrencilerine karşı derin ve gerçek bir sevgiyle dolu olduğunu fark etmemek mümkün değildir.”

Topçu, “Maarif Davamız” isimli eserinde ideal öğretmen tasavvurunu şu cümle ile ifade etmiştir (Topçu, 2017: 71):

“Muallim geçeceği yol bütün engellerle örtülü olduğu halde, buna tahammül etmesini bilen, tahammül etmesini seven idealcidir.”

Son olarak, Nurettin Topçu, öğretmenliğin saygınlığına gölge düşürecek bütün unsurlara karşı çıkmış, özel okulların varlığını uygun bulmadığı gibi şiddetle özel okulları eleştirmiş ayrıca öğretmenliği ticari bir meta olarak gören kimseleri kültürsüzlükle suçlamıştır. Topçu için öğretmenlik; para işi değil, ruh sanatı işidir (Şahin, 2011: 30).

1.1.4 Topçu'nun Sosyal ve Siyasal Yönü

Nurettin Topçu, 1939 yılından itibaren yazmış olduğu yazılarıyla Cumhuriyet dönemi aydınlarının önde gelenleri arasında yer almıştır. 1939-1942 tarihleri arasında Hareket Dergisi'nde yazmış olduğu yazıları, tasavvuf ve vahdeti vücut merkezli milliyetçi, ruhçu ve mistik düşünüşün felsefi temellerini irdelemiştir. Topçu, fikri faaliyetlerini, Türk Kültür Ocağı, Milliyetçiler Cemiyeti, Milliyetçiler Derneği ve Türk Milliyetçiler Derneği'nde aktif olarak sürdürmüştür (Kayışlı, 2012: 13).

1950'lerden itibaren İslami ve Milliyetçi kesimlerin önde gelen yüzlerinden biri olan Topçu, 1962 yılında Aydınlar Ocağı başta olmak üzere, Komünizmle Mü-

cadele Dergisi ve Türk Milliyetçiler Dergisi'nde konferanslar vermiştir (Karaman, 2011: 8).

Ruhunda yaşadığı ıstırapı dindirmek, gönlüne deva bulmak amacıyla bir aile dostunun aracılığında Abdülaziz Bekkine ile tanışmıştır. Nakşî Şeyh'i Abdülaziz Bekkine'ye olan saygı ve bağlılığını çeşitli sözleri ve davranışlarıyla ortaya koymuştur (İrğat, 2011: 9).

27 Mayıs olayından sonra Adalet Partisi'nin oluşumuna katkıda bulunmuş ve 1961 yılında Adalet Partisi'nden Konya milletvekili adayı olmuştur. Milletvekili seçilememiş fakat asıl gayesinin de apolitik olan halkı yeniden siyasete teşvik etmek olduğunu çeşitli vesilelerle ifade etmiştir. Topçu'nun en güçlü sosyal yönü olarak fikri ve sanat alanında Hareket Dergisi etrafında inşa ettiği güçlü sosyal ve fikri ilişki ağlarına sahip olması gösterilebilir. 1975 yılının Nisan ayında pankreas kanserine bağlı sağlık sorunları nedeniyle hastaneye kaldırılan Topçu, 10 Temmuz 1975 gecesi Haseki Hastanesi'nde vefat etmiştir. Fatih Camii'nde kılınan cenaze namazının ardından, Kozlu Kabristanlığı'na defnedilmiştir (Karaman, 1996: 7).

1.2 ESERLERİ

1.2.1 Kitapları

Nurettin Topçu'nun doktora tezi olan “İsyan Ahlakı”, doçentlik tezi olan “Bergson”, felsefe, mantık, sosyoloji, psikoloji ve Reha Romanı dışında kalan eserlerinin hemen hepsi, dergi ve gazetelerde yayımlanmış makalelerinden oluşmaktadır. Ayrıca, Nurettin Topçu Külliyyatı, Dergâh Yayınevi tarafından neşredilmektedir ve bu eserleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Özer, 2006: 7):

1. “İsyan Ahlakı”, Dergâh Yayınları, 1995 Ocak
2. “Türkiye'nin Maarif Davası”, Dergâh Yayınları, 1997 Kasım
3. “Ahlak Nizamı”, Dergâh Yayınları, 1997 Kasım
4. “Var Olmak”, Dergâh Yayınları, 1997 Kasım
5. “Yarınki Türkiye”, Dergâh Yayınları, 1997 Kasım
6. “Bergson”, Dergâh Yayınları, 1998 Şubat

7. “İradenin Davası Devlet ve Demokrasi”, Dergâh Yayınları, 1998 Mayıs
8. “Mehmet Akif”, Dergâh Yayınları, 1998 Ekim
9. “Kültür ve Medeniyet”, Dergâh Yayınları, 1998 Ekim
10. “Taşralı”, Dergâh Yayınları, 1998 Kasım
11. “Büyük Fetih”, Dergâh Yayınları, 1998 Mayıs
12. “İslam ve İnsan Mevlana ve Tasavvuf”, Dergâh Yayınları, 1998 Mayıs
13. “Var Oluş Felsefesi”- Hareket Felsefesi, Dergâh Yayınları, 1999 Eylül
14. “Reha”, Dergâh Yayınları, 1999 Haziran
15. “Sosyoloji”, Dergâh Yayınları, 2001 Kasım
16. “Mantık”, Dergâh Yayınları, 2001 Kasım
17. “Millet Mistikleri”, Dergâh Yayınları, 2001 Kasım
18. “Felsefe”, Dergâh Yayınları, 2002 Ekim
19. “Psikoloji”, Dergâh Yayınları, 2003 Ağustos
20. “Düşünen Adam Aramızda- Amerikan Mektupları”, Dergâh Yayınları, 2004 Haziran
21. “Ahlak, Dergâh Yayınları”, 2005 Haziran”

1.2.2 Makaleleri

Nurettin Topçu, pek çok konu hakkında makaleler kaleme almıştır. Bu makaleler, sürgün sonrası vücut bulmuş Hareket Dergisi başta olmak üzere; Türk Yurdu, Türk Ruhu, Düşünen Adam, Büyük Doğu, Tohum, Yaprak, İslam Mecmuası, Çağrı gibi dergilerde yayımlanmıştır. Kitaplarının pek çoğu da bu makalelerden oluşmaktadır (Kayışlı, 2012: 19).

Topçu'nun kaleme almış olduğu makaleler, aşağıdaki gibi sıralanabilir (Kayışlı, 2012: 19-34):

- “1. “Rönesans Hareketleri”, Hareket, Cilt: I, Sayı:1, Şubat 1939
2. “Hareket Felsefesi”, Hareket, Cilt: I, Sayı: 1, Şubat 1939
3. “Asrımızın Hareket Adamları”, Hareket, Cilt: I, Sayı:2, Mart 1939.
4. “Vatandaş Ahlâkı”, Hareket, Cilt: I, Sayı:2, Mart 1939.

5. “İçtimai Sınıflar”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:2, Mart 1939.
6. “Siyaset ve Mesuliyet; Vazife Adamı-Kalb Adamı”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:3, Nisan 1939.
7. “İçtimai Sınıflar”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:3, Nisan 1939.
8. “Bizde Milliyet Hareketleri”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:3, Nisan 1939; *Yarımkı Türkiye*.
9. “Namus”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:3, Nisan 1939 (Nizam Ahmed müstearıyla)
10. “His Estetiği”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:3, Nisan 1939 (J. Selong hülasa tercüme).
11. “Zorba - Esir Medeniyetleri”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:4, Mayıs 1939.
12. “Çalgıcılar”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:4, Mayıs 1939 (Nizam Ahmed müstearıyla).
13. “Benliğimiz”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:4, Mayıs 1939.
14. “Bir İzah”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:4, Mayıs 1939.
15. “Mabet ve Tabiat”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:5, Haziran 1939.
16. “Neslimizin Tarihi”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:6, İlkteşrin(Ekim) 1939.
17. “Muallim”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:6, İlkteşrin(Ekim)1939
18. “Yemin ve Şahit”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:6, İlkteşrin(Ekim)1939. (Nizam Ahmed müstearıyla)
19. “Müzik ve Resim”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:6, İlkteşrin(Ekim)1939.(A. Elder'den Tercüme)
20. “İki Mezar”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:7, İkinci teşrin (Kasım) 1939.
21. “Sanatkâr”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:7, İkinci teşrin (Kasım) 1939.
22. “Hakikat Dini”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:8 İlkkânun (Aralık) 1942.
23. “Avrupa”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:9, Şubat 1943; *Türk Ruhu*, sayı:9. 30 Mayıs 1958.
24. “Mehmet Âkif”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:9, Şubat 1943.
25. “Okulda Ahlâk”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:10, Mart 1943.

26. “Hakikat Düşmanı Üç Felsefe: Pozitivizm-Pragmatizm-Sosyolojizm”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:11, Nisan 1943
27. “Hakikat Düşmanı Üç Felsefe”, *Türk Ruhu*, Sayı:3, 18 Nisan “Pozitivizm, Pragmatizm ve Sosyolojizm”, *Türk Ruhu*, sayı:4, 25 Nisan 1958.
28. “Orta Öğretim”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:11, Nisan 1943; *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı: 15 Mart 1952.
29. “Millet ve Milliyet”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:12, Mayıs 1943; *Tanrıdağ*, sayı:1, 5 Kasım 1950. *Türk Ruhu*, Sayı:11, 13 Haziran 1958.
30. “Lise Dersleri”, *Hareket*, Cilt: I, Sayı:12, Mayıs 1943.
31. “Ahlâk Nizamı”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:1,Mart 1947; *Son havadis*, 6 Nisan 1961.
32. “İradenin Dâvası”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:2, Nisan 1947.
33. “Roden'in Sanatı”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:3, Mayıs 1947.
34. “İnsanda İrade”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:4, Haziran 1947.
35. “Mukaddes Kurbanlar”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:6, Ağustos 1947.
36. “Senirkent Belediye Başkanına Açık Mektup”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:7,Eylül 1947.
37. “İlâhî Resmî Geçit”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:9, Kasım 1947.
38. “Mehmet Âkif”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:10, Aralık 1947.
39. “Amerikan Mektupları”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:11, Ocak 1948.
40. “Türkiye'de Komünistlik”, *Bizim Türkiye*, Sayı:1, 3 Mart 1948.
41. “İki Sanat İki Ahlâk”, *Bizim Türkiye*, Sayı:7, 3 Mart 1948
42. “Üç Kanlı Parti”, *Bizim Türkiye*, Sayı:2.10 Mart 1948.
43. “Hüseyin Avni ve Türk Demokrasisi”, *Bizim Türkiye*, Sayı:4. 24 Mart 1948.
44. “Amerikan Mektupları II”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:12, Şubat 1948.
45. “Hüseyin Avni” *Hareket*, Cilt: II, Sayı:13, Mart 1948 ve Cilt: II, Sayı:14, Nisan 1948; *Muammer Çelik (haz.), Hüseyin Avni Ulaş, İstanbul 1996.*
46. “Düşman Piyesi Hakkında Ahlâk Doçenti Nurettin Topçu'nun Fikirleri”, *Tasvir*, 13 Nisan 1948.

47. “Siyasî Partiler-I”, *Bizim Türkiye*, Sayı:6, Nisan 1948.
48. “Millette İrade”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:15, Mayıs 1948.
49. “Millette Ruhu ve Millî Mukaddesat”, *Hareket*. Cilt: II, Sayı:16,Haziran 1948.
50. “Millette İrade Sefaletleri”. *Hareket*, Cilt: II, Sayı:17, Temmuz 1948.
51. “Millette İzzetinefis ve Siyaset”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:18, Ağustos 1948.
52. “Amerikan Mektupları”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:18, Ağustos 1948.
53. “Amerikan Mektupları”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:19, Eylül 1948.
54. “Amerikan Mektupları”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:20, Ekim 1948.
55. “Amerikan Mektupları”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:21, Kasım 1948.
56. “Devlette İrade”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:21, Kasım 1948.
57. “Devlette Hâkimiyet ve Mesuliyet İradesi”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:22, Aralık 1948.
58. “Hâkimiyet ve Demokrasi”, *Hareket* Cilt: II, Sayı:23. Ocak 1949.
59. “Amerikan Mektupları”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:23, Ocak 1949.
60. “Hüseyin Avni'siz Bir Yıl”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:24, Şubat 1949; Muammer Çelik (haz.), Hüseyin Avni Ulaş; *Millet Mistikleri*.
61. “Sanatta İrade”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:25, Mart 1949.
62. “Dinde İrade”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:26. Nisan 1949.
63. “Amerikan Mektupları”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:26, Nisan 1949.
64. “İsyân Ahlâkı”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:27, Mayıs 1949; *Serdengeçti*, Sayı:6. Mayıs 1949; *İradenin Davası*.
65. “Amerikan Mektupları”, *Hareket*, Cilt: II, Sayı:27, Mayıs 1949.
66. “Eğitime Dair Nurettin Topçu'nun Düşünceleri”, *Tasvir*, 21 Temmuz 1949.
67. “Lise Programları”, *Yeni Bilgi*, Cilt: III Sayı:28, 1 Ağustos 1949.
68. “Salahaddin Köseoğlu”, *Büyük Doğu*, Sayı:2. 21 Ekim 1949; *Volkan*, Sayı:11, 27 Ekim 1951;
69. “Komünizmin Mesuliyeti”, *Bizim Türkiye*, Sayı:6, 15 Mayıs 1950.

70. “Millet ve Komünizm”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:1, 1 Ağustos 1950; *Yeni İstiklâl*, 7 Haziran 1961.
71. “Komünizmin Kaynakları”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:2, 15 Ağustos 1950.
72. “Din ve Komünizm”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı: 3, 30 Ağustos 1950.
73. “İnsan ve İç Gözlemi”, *Bizim Türkiye*, Sayı: 8, 15 Eylül 1950.
74. “Komünizm Karşısında Üniversitenin Rolü”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:4, 1 Eylül 1950.
75. “Komünizm Karşısında Üniversitemiz”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:5, 1 Ekim 1950.
76. “Üniversitenin Mesuliyeti”. *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:6, 15 Ekim 1950.
77. “Üniversite Meselesi”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:7, 1 Kasım 1950.
78. “Millet ve Milliyet”, *Tanrıdağ*, Sayı:1, 5 Kasım 1950; *Türk Ruhu*, Sayı: II, 13 Haziran 1958.
79. “Adam Olmak, Paşa Olmak”, *Bizim Türkiye*, Sayı:10, 15 Kasım 1950.
80. “Sosyalizm ve Şekilleri”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:8, 15 Kasım 1950.
81. “Komünizm”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:9, 1 Aralık 1950.
82. “Komünizm ve İdeal”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:10, 15 Aralık 1950; *Yeni İstiklâl*, 10 Mayıs 1961; *Köylünün Sesi*, VII/62. Temmuz 1971.
83. “Şehit”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı: II, 1 Ocak 1951; Sayı:12, 15 Ocak 1951, Sayı:13, 1 Şubat 1951.
84. “Komünizm ve İrade”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı: II, 10 Ocak 1951.
85. “Diyalektik Materyalizm”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:12, 15 Ocak 1951.
86. “Komünizmin Tatbikatı-Bolşeviklik”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:13, 1 Şubat 1951.
87. “İnsan”, *Bizim Türkiye*, Sayı:12, 15 Şubat 1951.
88. “Komünizm ve Tarihî Maddecilik”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:14, 15 Şubat 1951.

89. “Komünizmin Dünyası”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:15, 1 Mart 1951.
90. “Komünizmin Akıbeti”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:16, 15 Mart 1951.
91. “İnkılâp-İrtica”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:17, 1 Nisan 1951; *İslâm Dünyası*, Sayı:16, 12 Temmuz 1952; *Hürsüz (Erzurum)*, 31 Mart, 1 ve 2 Nisan 1959.
92. “Komünizm Karşısında Yeni Bir Nizam İdeali”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:18, 15 Nisan 1951; *Yeni İstiklâl*, 3 Mayıs 1961.
93. “İnkılâp - İrtica”, *Ehl-i Sünnet*; Sayı:98, 8 Mayıs 1951.
94. “Anarşizme Karşı Ahlâk Nizâmı”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:19, 1 Mayıs 1951.
95. “Maddeyi idare eden ruh”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:20, 15 Mayıs 1951; *Yeni İstiklâl*, 1 Şubat 1961 ve 19 Nisan 1961; *Sebilürreşad*. XIII/320, Nisan 1961.
96. “Devlet ve Şahsiyet”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:21, 1 Haziran 1951.
97. “Ahlâk Davamız”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:21, 1 Haziran 1951.
98. “Anarşist ve Hareket Adamı”, *Savaş*, Sayı:4, 8 Haziran 1951; *Hareket*. III/33, Eylül 1968.
99. “Eşitlik Davası”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:22, 15 Haziran 1951.
100. “İstismarı Kaldıran Adalet”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:23, 15 Temmuz 1951.
101. “Aradığımız Nizam”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:24, 15 Ağustos 1951.
102. “Salâhaddin Köseoğlu”, *Volkan*, Sayı:11, 27 Ekim 1951.
103. “Yeni Nizamın Ana Hatları”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:27, 1 Ocak 1952.
104. “Milli Eğitimde İlköğretim”, *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:28, 15 Ocak 1952.
105. “Komünizme Karşı Dinler Birleşmeli”, *Son saat*, 17 Ocak 1952.
106. “İsyân Ahlâkı ve Neticeleri”, *Son saat*, 23 Ocak 1952.

107. "Gazeteler", *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:29, 1 Şubat 1952.
108. "Gazete", *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:30, 15 Şubat 1952.
109. "Yine Gazete", *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:31, 1 Mart 1952.
110. "Orta Öğretim", *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:32, 15 Mart 1952.
111. "Fatih Sultan Mehmet Han Konuşuyor", *Komünizme Karşı Mücadele*, Yıl: 2, Sayı:33, 1 Nisan 1952.
112. "Çanakkale", *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:33, 1 Nisan 1952; *Hür Adam*, 22 Nisan 1952 ve 25 Nisan 1952.
113. "Mektep", *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:34, 15 Nisan 1952; *İslâm Dünyası*, Sayı:17, 18 Temmuz 1957.
114. "Üniversite", *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:35, 1 Mayıs 1952; *Hürsöz (Erzurum)*, 28 Ocak 1959.
115. "Din Hayatı", *Komünizme Karşı Mücadele*, Sayı:36, 15 Mayıs 1952 ve Sayı:37, 1 Haziran 1952.
116. "İnkılâp-İrtica", *İslâm Dünyası*, Sayı:16, 12 Temmuz 1952.
117. "Vatandaş Ahlâkı", *Serdengeçti*, Sayı:19-20, Ekim-Kasım 1952.
118. "Mesuliyet Hareketi", *Hareket*, Cilt: III, Sayı:1, Aralık 1952.
119. "Taşralı" (hikâye), *Hareket*, Cilt: III, Sayı:1, Aralık 1952; Sayı:2, Ocak 1953; III Sayı:3, Şubat 1953.
120. "Fikir ve Ruh Terbiyesi Cemiyeti'nin Kuruluşunu Beklerken", *Hareket*, III/1, Aralık 1952.
121. "Şahsiyet", *Hareket*, III/2, Ocak 1953; *Sebilürreşad*, XII/300, Aralık 1959; *Türk Yurdu*, V/4, Nisan 1966.
122. "Yıldırım'ın Huzurunda", (hikâye), *Hareket*, Cilt: III, Sayı:2, Ocak 1953; *Tek Yol*, Sayı:27, Temmuz 1973.
123. "Din Hayatı", *Hareket*, Cilt: III, Sayı:3, Şubat 1953.
124. "İnkılâbımız", *Hareket*, Cilt: III, Sayı:3, Şubat 1953.
125. "Sanat ve Umumi Neşriyat", *Hareket*, Cilt: III, Sayı:4, Mart 1953; *Yaprak*, Sayı:9, 15 Temmuz 1963.
126. "Yeryüzünün Yarınki Manzarası", *Hareket*, Cilt: III, Sayı:4, Mart 1953.

127. “Aklın Saltanatı”, *Hareket*, Cilt: III, Sayı:5, Nisan 1953; *Sebilürreşad*, XIII/307, Nisan 1960.
128. “Adalet davası”, *Hareket*, Cilt: III, Sayı:5, Nisan 1953.
129. “Mukavele ve mülkiyet”, *Hareket*, Cilt: III, Sayı:6, Mayıs 1953.
130. “Geleceğin Masalı 1-Mahşer”, (hikâye), *Hareket*, Cilt: III, Sayı:6, Haziran 1953.
131. “Tıbbiyeli”, (hikâye), *Hareket*, Cilt: III, Sayı:6, Mayıs 1953; III, Sayı:7, Haziran 1953.
132. “İlerilik-Gerilik”, *Hareket*, Cilt: III, Sayı:7, Mayıs 1953.
133. “Geleceğin Masalı 2-Büyük Mahkeme”, (hikâye), *Hareket*, Cilt: III, Sayı:7, Haziran 1953.
134. “Büyük Atamız Fatih”, *Hareket*, Cilt: III, Sayı:7, Haziran 1953.
135. “Maaş Miras ve Kazanç Çeşitleri”, *Hareket*, Cilt: III, Sayı:7, Haziran 1953.
136. “Millet Mistiği”, *Sanat-Edebiyat Dergisi*, Sayı:7, Mayıs; *Millet Mistikleri*.
137. “Fatih'in Şahsiyeti”, *Sebilürreşad*, IX/203, Ağustos 1955.
138. “Din ve Laiklik”, *Türk Düşüncesi*, IV/21, 1 Ağustos 1955.
139. “Din Psikolojisi”, *İslâm*, Sayı:1-7, Nisan-Kasım 1956.
140. “Maarif Davamız”, 13 Mayıs 1957'de; *Büyük Doğu*, Sayı: 25-32, 25 Ağustos 1959.
141. “Fatih ve Biz”, 29.5.1957'de Milliyetçiler Derneği'nin Fetih toplantısında yapılan konuşma.
142. “Mektep”, *İslâm Dünyası*, Sayı:17, 18 Temmuz 1957.
143. “Üniversitenin Mesuliyeti”, *Fetih*, Sayı:10, 6 Aralık 1957.
144. “Mehmet Âkif'in İsyanı”, *Sebilürreşad*, XI/258, Aralık 1957.
145. “Fikir Kuvveti”, *Türk Ruhu*, Sayı: 1, 15 Aralık 1957; *Büyük Doğu*, Sayı:33, 16 Ekim 1959.
146. “Dinde Reform”, *Türk Düşüncesi*, X/52-1, 1958, 1959; “İslâm'da Reform Söz Konusu Olamaz” başlığıyla, *Yeni İstiklâl*, 11 Ekim 1963.

147. "Liselerde Din Dersleri", *Sebilürreşad*, XI/264, Mart 1958.
148. "Hakikat Düşmanı Üç Felsefe". *Türk Ruhu*. Sayı:3, 18 Nisan 1958 ve "Pozitivizm, Pragmatizm ve Sosyolojizm", *Türk Ruhu*, Sayı:4, 25 Nisan 1958.
149. "Hüseyin Avni Ulaş", *Türk Ruhu*, Sayı:5, 2 Mayıs 1958.
150. "Ebedî Fetih", *Gurbet*, Sayı:3, 15 Mayıs 1965; *Büyük Fetih*.
151. "Avrupa", *Türk Ruhu*, Sayı:9, 30 Mayıs 1958.
152. "Millet ve Milliyet", *Türk Ruhu*, Sayı:11. 13 Haziran 1958.
153. "Hüseyin Avni Ulaş'ın Şahsiyeti", *Birinci Devre Erzurum Milletvekili Hüseyin Avni Ulaş kitabı içinde. İstanbul 1958.*
154. "Üniversite", *Hürsöz (Erzurum)*, 28 Ocak 1959; *Ahlâk Nizamı*.
155. "Beklenen Nizam", *Türk Yurdu*, 1/1. Mart 1959.
156. "Komünizm ve Tarihî Maddecilik", *Hürsöz (Erzurum)*, 5 Mart 1959.
157. "Memuriyet Hayatı", (*Hikâye*), *Büyük Doğu*, Sayı:2. 13 Mart 1959.
158. "Egzistansiyalizm Nedir?", *Büyük Doğu*, Sayı:4. 27 Mart 1959.
159. "İnkılap - İrtica", *Hürsöz (Erzurum)*, 31 Mart, 1 ve 2 Nisan 1959.
160. "Yarınki Kuvvet", *Türk Yurdu*, 1/2. Nisan 1959.
161. "Son Nesil", *Türk Yurdu*, 1/3. Mayıs 1959.
162. "Gazete", *Hürsöz (Erzurum)*, 1 ve 2 Mayıs 1959; *Ahlâk Nizamı*.
163. "Yine Gazete", *Hürsöz (Erzurum)*, 3 ve 4 Mayıs 1959; *Ahlâk Nizamı*.
164. "Mukadderatımızın Tohumları", *Türk Yurdu*, 1/4, Haziran 1959; *Yarınki Türkiye*.
165. "İnkılâp", *Büyük Doğu*, Sayı:19, 10 Temmuz 1959; *Kültür Ve Medeniyet*.
166. "Yine İnkılâp", *Büyük Doğu*, Sayı:20, 17 Temmuz 1959.
167. "Vatan Haritası", *Türk Yurdu*, 1/6, Ağustos 1959.
168. "Fikir Kuvveti", *Büyük Doğu*, Sayı:33, 16 Ekim 1959; *Yeni istiklâl*, 4 Ocak 1961.
169. "Üniversite", *Türk Yurdu*, 1/9, Aralık 1959.
170. "Şahsiyet", *Sebilürreşad*, XII/300, Aralık 1959.

171. "Sıladan Mektuplar", *Yeşil Nur*, 4 Mart 1960.
172. "Bizde Rönesans", *Türk Yurdu*, Sayı:1/10, Ocak 1960.
173. "Mehmed Âkif'in Büyük Eseri", *Hilal*, Sayı:12, Ocak 1960.
174. "Maddî Kalkınma Plânı", *Türk Yurdu*, 1/11, Şubat 1960
175. "Aklın Saltanatı", *Sebilürreşad*, XIII/ 307, Nisan 1960.
176. "Manevî Kalkınma", *Türk Yurdu*, II/1, Nisan 1960.
177. "Ruh Kuvveti", *Havadis*, 9 Mayıs 1960.
178. "Millî Kültürümüz ve Garplılaşma Meselesi", *Türk Yurdu*, 11/3, Haziran 1960.
179. "Manevi Kurtuluşun Yolu", *Havadis*, 5 Eylül 1960.
180. "Fikir Kuvveti". *Yeni İstiklâl*, 4 Ocak 1961; *Kültür Ve Medeniyet*/2.
181. "Var Olmak", *Düşünen Adam*, 1/1, 5 Ocak 1961.
182. "İnanmak ve Sevmek", *Düşünen Adam*, 1/2, 12 Ocak 1961.
183. "Maddeyi İdare Eden Ruh", *Yeni İstiklâl*, 1 Şubat 1961 ve 19 Nisan 1961.
184. "Düşünmek", *Düşünen Adam*, 1/5, 3 Şubat 1961; *Yeni İstiklâl*. 26 Ağustos 1964.
185. "Gazete Hasreti", *Yeni İstiklâl*, 8 Şubat 1961.
186. "Bilmek", *Düşünen Adam*, 1/6. 10 Şubat 196.
187. "Yine Gazete", *Yeni İstiklâl*, 15 Şubat 1961.
188. "Gerçeği Bilmek", *Düşünen Adam*, 1/7, 17 Şubat 1961.
189. "Günah", *Düşünen Adam*, 1/10, 10 Mart 1961.
190. "Affediliş", *Düşünen Adam*, 1/11, 17 Mart 1961.
191. "Maddeyi İdare Eden Ruh", *Sebilürreşad*, XIII/320, Nisan 1961.
192. "Ahlâk Nizamı", *Son Havadis*, 6 Nisan 1961.
193. "Benlik", *Düşünen Adam*, 1/14. 7 Nisan 1961.
194. "Kuvvet", *Düşünen Adam*, 1/16. 19 Nisan 1961.
195. "Milli Birlik Davasının Kahramanları", *Son Havadis*, 22 Nisan 1961.

196. "Zafer", *Düşünen Adam*, 1/17, 26 Nisan 1961.
197. "Bizim zaferimiz", *Büyük Gazete*, Sayı:29, 9 Kasım 1976.
198. "Komünizm Karşısında Yeni Bir Nizam İdeali", *Yeni İstiklâl*, 3 Mayıs 1961.
199. "Komünizm ve İdeal", *Yeni İstiklâl*, 10 Mayıs 1961.
200. "Ruh Cephesinde Anadolu'nun Kurtuluş Savaşı", *Yeni İstiklâl*, 8 Kasım 1961.
201. "Hürriyet", *Düşünen Adam*, 1/20, 17 Mayıs 1961.
202. "Çile", *Düşünen Adam*, 1/19, 19 Mayıs 1961.
203. "Yalan", *Düşünen Adam*, 1/21, 24 Mayıs 1961; daha geniş hali, *Yeni İstiklâl*, 23 Eylül 1961.
204. "Millet ve Komünizm", *Yeni İstiklâl*, 7 Haziran 1961.
205. "Peyami Safa'nın Arkasından Kimler Ne Dediler?", *Son Havadis*, 17 Haziran 1961.
206. "Siyasî Terbiye", *Son Havadis*, 8 Ekim 1961.
207. "Demokrasi Ahlâkı", *Son Havadis*, 10 Ekim 1961.
208. "Ruh Cephesinde Anadolu'nun Kurtuluş Savaşı", *Yeni İstiklâl*, 8 Kasım 1961.
209. "Sanatta ve Duyuşta Kendimize Dönmek", *Yeni İstiklâl*, 18 Kasım 1961.
210. "Gençliğin Buhranları", *Yeni İstiklâl*, 24 Kasım 1961.
211. "Milliyet ve Mukaddesat Düşmanlarına Rağmen Mazimizi Unutmayacağız", *Yeni İstiklâl*, 1 Aralık 1961; *Fetih*, Sayı:59, 2 Mayıs 1964.
212. "Anadolu Türkünün Seciyesi", *Yeni İstiklâl*, 9 Aralık 1961.
213. "Felsefe ve Cemiyet", *Yeni İstiklâl*, 22 Aralık 1961.
214. "Celal Hoca-İlmî ve Ahlâkî Şahsiyeti", *Yeni İstiklâl*, 21 Ocak 1962.
215. "İki Dünya Dâvası", *Asrın Dini Müslümanlık*, 1/11, Mart 1962; *Hürsöz (Erzurum)*, 29 ve 30 Nisan 1962.
216. "Vicdan Muhakemesi", *Yeni İstiklâl*, 11 Nisan 1962.
217. "Facianın Mesulleri", *Yeni İstiklâl*, 25 Nisan 1962.

218. “İki Sanat İki Ahlâk”, *Asrın Dini Müslümanlık*, 1/12–13, Nisan-Mayıs 1962.
219. “Şehit Ecdadını Tahkire Giden Kafıleye Açık Mektup”, *Yeni İstiklâl*, 2 Mayıs 1962.
220. “Şahsiyetin İkileşmesi”, *Yeni İstiklâl*, 9 Mayıs 1962.
221. “Mehmet Âkif: Hayatı-Eserleri”, *Yeni İstiklâl*, 23 Mayıs 1962.
222. “Sanatta Samimiyetsizlik”, *Yeni İstiklâl*, 30 Mayıs 1962.
223. “Fatih'in Büyük Mirası”, *Yeni İstiklâl*, 6 Haziran 1962.
224. “Eichmann'ın İdamı”, *Yeni İstiklâl*, 13 Haziran 1962.
225. “Komünizme Karşı Hıristiyan Âlemiyle El Ele Vermeliyiz”, *Şule*, Sayı:2, Haziran 1962; Ahlâk Nizamı.
226. “Mehmet Âkif-Hayatı ve Eserleri”, *Sebilürreşad*, XIX/337, Haziran 1962.
227. “Paskal Ağlıyor”, *Şule*, Sayı:3, Ağustos 1962.
228. “İnanmak ve Sevmek”, *Hürsöz (Erzurum)*, 20 Ağustos 1962.
229. “Var Olmak”, *Hürsöz (Erzurum)*, 24 ve 25 Ağustos 1962.
230. “Manevî Kalkınma”, *Hürsöz (Erzurum)*, 5 Eylül 1962.
231. “Gümüş Tül”. *Yeni İstiklâl*, 12 Eylül 1962.
232. “Çocuklar’”, *Şule*, Sayı:4, Ekim 1962; *Var Olmak*.
233. “İzdirabın Allah'a Yolu”, *Yeni İstiklâl*, 30 Ekim 1962.
234. “Gözyaşları”, *Yeni İstiklâl*, 24 Ekim 1962: *Var Olmak*.
235. “Milliyetçiliğimizin Esasları”, *Yeni İstiklâl*, 7 Kasım 1962, 14 Kasım 1962
236. “Yunus Emre”, *Yeni İstanbul*, 20 Kasım 1962.
237. “Kendim Yaptım”, *Şule*, Sayı:5, Aralık 1962; *Var Olmak*.
238. “Anarşizme Karşı Ahlâk Nizâmı”, *Yeni İstiklâl*, 6 Aralık 1962.
239. “Milliyetçi Sosyalizm”, *Yeni İstiklâl*, 12 Aralık 1962.
240. “Ruhçu sosyalizm”, *Yeni İstiklâl*, 19 Aralık 1962.
241. “Milliyetçiliğimizin karşısında komünizm”. *Yeni istiklâl*, 26 Aralık 1962.

242. “Mevlâna Celâleddin-i Rumî”, *Yeni İstiklâl*, 30 Aralık 1962.
243. “Hürriyet kahramanı Mehmet Âkif”, *Yeni İstiklâl*, 2 Ocak 1963
244. “Yine gazetecilik”, *Yeni İstiklâl*, 25 Ocak 1963
245. “Cemiyeti yoğuracak ruh”, *Şule*, Sayı:6, Şubat 1963; *Yeni istiklâl*, 20 Şubat 1962.
246. “Mevlâna”, *Çağrı*, Sayı:61, Şubat 1963.
247. “Hz. Peygamber'in Savaşları” (Muhammed Hamdullah'ın kitabı üzerine).”, *Yeni İstiklâl*, 18 Mart 1963.
248. “Hörmet”, *Hürsöz (Erzurum)*, 23 Mart 1963.
249. “Hakikate Giden Yol”, *Şule*, Sayı:7, Nisan 1963.
250. “Düşüncenin Derinlikleri”, *Şule*, Sayı:8, Temmuz 1963.
251. “Rahmet Kapısı”, *Şule*, Sayı:8, Temmuz 1963.
252. “Neslimizin Âtisi”, *Yeni İstiklâl*, 10 Temmuz 1963.
253. “Güzel Sanatlarımıza Toplu Bir Bakış”, *Yaprak*, Sayı:9, 15 Temmuz 1963.
254. “Bizde Rönesans”, *Hürsöz (Erzurum)*, 3-5 Ağustos 1963.
255. “Boş Tabut” (hikâye), *Eğin*, 14 Ağustos 1963.
256. “Dağa İnen Nur” (hikâye), *Eğin*, 3 Eylül 1963.
257. “Rönesansımız”, *Tohum*, Sayı:1, Ekim 1963.
258. “İslâm 'da Reform Söz Konusu Olamaz”, *Yeni İstiklâl*, 11 Ekim 1963.
259. “İnsan”, *Türk Yurdu*, III/7, Aralık 1963.
260. “Safahat'ın Felsefesi”, *Tohum*, 1/4, 5-6, Ocak, Şubat. Mart 1964.
261. “Mevlâna”, *Tohum*, 1/4, Ocak 1964.
262. “Damlalar”, *Tohum*, 1/7, Nisan 1964.
263. “Küçük Ağa”, *Tohum*, 1/8, Mayıs 1964.
264. “Millet ve Mukaddesat Düşmanlarına Rağmen Mazimizi Unutmayacağız”, *Fetih*, Sayı:59, 2 Mayıs 1964.
265. “Düşünmek”, *Yeni İstiklâl*, 26 Ağustos 1964.

266. "Komünizmin Kaynakları", *Düşünen Adam*, Sayı:1, 11 Eylül 1964 ve Sayı:2, 18 Eylül 1964.
267. "Gazete", *Yeni İstiklâl*, 16 Eylül 1964.
268. "Yalan", *Yeni İstiklâl*, 23 Eylül 1964.
269. "Var Olmak", *Yeni İstiklâl*, 14 Ekim 1964.
270. "Düşünen adam aranızda", *Düşünen Adam*, Sayı:2, 18 Eylül 1964.
271. "Komünizm ve kâinatımız", *Düşünen Adam*, Sayı:3, 24 Eylül 1964.
272. "Düşünen Adam Yolda", *Düşünen Adam*, Sayı:4, 2 Ekim 1964; *Amerikan Mektupları*.
273. "Düşünen Adam Gene Yollarda", *Düşünen Adam*, Sayı:6, 15 Ekim 1964.
274. "Düşünen Adam İşsizler Arasında", *Düşünen Adam*, Sayı:8, 29 Ekim 1964.
275. "AP ve Başgil Meselesi", *Yeni İstanbul*, 26 Kasım 1964.
276. "Demokrasi Cenneti", *Yeni İstanbul*, 12 Aralık 1964.
277. "Seçim Hürriyeti", *Yeni İstanbul*, 20 Aralık 1964.
278. "Demokraside İnsan Şahsiyeti", *Yeni İstanbul*, 28 Aralık 1964.
279. "Devlette Kudret ve Mesuliyet", *Yeni İstanbul*, 4 Ocak 1965.
280. "Siyasî Partiler-II", *Yeni İstanbul*, 10 Ocak 1965.
281. "Siyasî Buhranımız", *Yeni İstanbul*, 17 Ocak 1965.
282. "Kırkağaç Hadisesi", *Yeni İstanbul*, 24 Ocak 1965.
283. "Reform Derdi", *Yeni İstanbul*, 31 Ocak 1965.
284. "Toprak Reformu", *Yeni İstanbul*, 7 Şubat 1965.
285. "Uçuruma Götüren Yollar", *Türk Yurdu*, IV/5, Mayıs 1965.
286. "Fatihler ve Zalimler", *Tohum*, 11/20 Mayıs 1965.
287. "Ebedî Fetih", *Gurbet*, 15 Mayıs 1965.
288. "Fethin Felsefesi", *Türk Yurdu*, IV/6. Haziran 1965.
289. "Düşünceler", *Gurbet*, 15 Haziran 1965.
290. "Vatanın Atisi", *Türk Yurdu*, IV/10, Ekim 1965.

291. "Kalbin Emirleri", Yağmur, 1965, *Var Olmak*.
292. "Yunus'a Dair", "Yunus Emre'de Vahdet-i Vücut" başlığıyla, *Türk Yurdu*, V/1 Ocak 1966; Muzaffer Civelek, *Yunus Emre kitabının takdim yazısı*. 1971.
293. "Beklenen Gençlik", *Hareket*, 1/1 Ocak 1966.
294. "Hareket Felsefesi", *Hareket*, 1/2, Şubat 1966.
295. "Existenüalism", *Hareket*, 1/2, Şubat 1966; "Önsöz" başlığıyla, *Varoluş Felsefesi*.
296. "İş Ahlâkı", *Hareket*, 1/3, Mart 1966.
297. "Dilimizin Dolmayan Çilesi", *Türk Yurdu*, V/3, Mart 1966; *Hareket*, VII/81, Eylül 1972.
298. "Özcü Felsefe", *Hareket*, 1/3, Mart 1966.
299. "Var oluş Felsefesi", *Hareket*, 1/4, Nisan 1966.
300. "Allahsız Kazanç", *Hareket*, 1/4, Nisan 1966.
301. "Şahsiyet". *Türk Yurdu*, V/4, Nisan 1966.
302. "Allahsız ve Dinci Egzistencialisme", *Hareket*, 1/5, Mayıs 1966; "Ateist Egzistansiyalizm" başlıklarıyla ve "Hıristiyan Egzistansiyalizmi": *Varoluş Felsefesi*.
303. "Serbest İktisat Nizâmı", *Hareket*, 1/5, Mayıs 1966.
304. "İşsizler", *Hareket*, 1/6, Mayıs 1966.
305. "Fatih'in Büyük Mirası", "Fatih'in devleti" başlığıyla, *Hareket*, 1/6, Mayıs 1966.
306. "Şehitler-II", *Hareket*, 1/7, Temmuz 1966.
307. "İnkılâbımız", *Hareket*, 1/8, Ağustos 1966.
308. "Mesuliyet Hareketi", *Hareket*, 1/8, Ağustos 1966.
309. "Başşehir", *Hareket*, 1/9, Eylül 1966.
310. "Zafer", *Yeni İstiklâl*, 13 Nisan 1966.
311. "Sosyalist Cemiyet Nizamı", *Hareket*, 1/II, Kasım 1966.
312. "Teknik ve Kültür", *Hareket*, 1/II, Kasım 1966.

313. “*Hakkın Kuvveti*”, *Hareket*, 1/12, Aralık 1966.
314. “*Kültür ve Medeniyet*”, *Hareket*, 11/13, Ocak 1967.
315. “*İnsan ve Hürriyet*”, *Hareket*, II/13, Ocak 1967.
316. “*Devlet İradesi*”, *Hareket*, II/14, Şubat 1967.
317. “*İslâm Ahlâkı*”, *Hareket*, II/15, Mart 1967.
318. “*Cemaat Ruhü*”, *Hareket*, II/16, Nisan 1967.
319. “*Ahlâk Yaralarımız*”, *Hareket*, II/16, Nisan 1967.
320. “*Ahlâk Yaralarımız II*”, II/17, Mayıs 1967.
321. “*Ahlâk Yaralarımız III*”, II/18, Haziran 1967.
322. “*Kültür Emperyalizmi Karşısında Türk Kültürü*”, *Sosyalist Gazetesi*, 12 Nisan 1967.
323. “*Başgil*”, *Hareket*, II/17, Mayıs 1967; *Millet Mistikleri*.
324. “*İslâm Dâvası*”, *Hareket*, II/19, Temmuz 1967; *Ahlâk Nizamı*.
325. “*Okullarımızda Din ve Ahlâk Eğitimi*”, *İslam Medeniyeti*, I/I. Ağustos 1967.
326. “*Para ve Yahudi*”, *Hareket*, II/20, Ağustos 1967.
327. “*İnsanlar ve Yahudiler*”, *Hareket*, II/21, Eylül 1967.
328. “*Anadolu'yu Gördüm*” (hikâye), *Hareket*, II/22, Ekim 1967.
329. “*Masonlara Kırk Soru*”, *Hareket*, II/23, Kasım 1967.
330. “*İlkokullarda Ahlâk Eğitimi*”, *İslam medeniyeti*, 1/4, Kasım 1967.
331. “*İradenin Davası*”, *Hareket*, III/25, Ocak 1968.
332. “*Üniversite*”, *Hareket*, III/25, Ocak 1968.
333. “*Ne İçin Sosyalizm*”, *Hareket*, III/26. Şubat 1968.
334. “*Hüseyin Avni Ulaş'ı Düşünürken*”, *Hareket*, III/26, Şubat 1968.
335. “*İslâm ve İnsan*”, *Hareket*, III/27. Mart 1968.
336. “*Din Görevi*”, *Hareket*, III/28, Nisan 1968.
337. “*Metafizik*”, *Hareket*, III/28, Nisan 1968.

338. “Aşk ve Metafizik”, *Hareket*, III/28, Nisan 1968.
339. “Din Terbiyesi”, *Hareket*, III/29, Mayıs 1968.
340. “Sezgi ve Din “, *Hareket*, III/29, Mayıs 1968.
341. “Amerikan Vahşeti”, *Hareket*, III/30, Haziran 1968.
342. “Üniversite Olayları”, *Hareket*, III/30, Haziran 1968.
343. “Anadolu Kültürü ve Sosyalizm”, *Hareket*, III/31, Temmuz 1968.
344. “Türk Milliyetçiliği ve Komünizm”, *Hareket*, III/32, Ağustos 1968.
345. “Milli Eğitim ve Muhtar Üniversite”, *Hareket*, III/32, Ağustos 1968.
346. “Milliyetçilik Muamması”, *Hareket*, III/33, Eylül 1968.
347. “Anarşist ve Hareket Adamı”, *Hareket*, III/33, Eylül 1968.
348. “Müslümanlık”, *Hareket*, III/34, Ekim 1968.
349. “İslâm Dünyasının Uyanışı”, *Hareket*, III/35, Kasım 1968.
350. “Mevlana'da Vahdet-i Vücut”, *Hareket*, III/35, Kasım 1968.
351. “İslâm Ahlâkının Esasları”, *Hareket*, III/36, Aralık 1968.
352. “Hareket'in Otuz Yılı”, *Hareket*, IV/37, Ocak 1969.
353. “Düşünen İnsan ve İslâm”, *Hareket*, IV/38, Şubat 1969.
354. “İslâm'ın Yolu”, *Hareket*, IV/39, Mart 1969.
355. “Kin ile Din Birleşmez”, *Hareket*, IV/39, Mart 1969.
356. “Demokrasi ve İnsan”, *Hareket*, IV/40, Nisan 1969.
357. “Hüseyin Avni”, *Hareket*, IV/40, Nisan 1969.
358. “Remzi Oğuz'u Anarken”, *Hareket*, IV/40, Nisan 1969.
359. “Türk İslâm Harikası”, *Hareket*, IV/41, Mayıs 1969.
360. “Asrın İstirabı”, *Hareket*, IV/42, Haziran 1969.
361. “Yıkılış”, *Hareket*, IV/43, Temmuz 1969.
362. “Demokraside Ferdî İrade”, *Hareket*, IV/43, Temmuz 1969.
363. “Ruh terbiyesi”, *Hareket*, IV/44, Ağustos 1969.

364. “Harcanan neslimiz”, *Hareket*, IV/44, Ağustos 1969.
365. “Hayatın kıymeti”, *Hareket*, IV/45, Eylül 1969.
366. “Mukaddes Azap”, *Hareket*, IV/46, Ekim 1969.
367. “İsyân Ahlâkı”, *Hareket*, IV/47, Kasım 1969.
368. “Akif’te Sanat ve Cemiyet”, *Hareket*, IV/48, Aralık 1969.
369. “Vatan İhaneti”, *Hareket*, V/49, Ocak 1970.
370. “İslam’da Tasavvuf”, *Hareket*, V/51, Mart 1970.
371. “Millet Maarifi”, *Hareket*, V/52, Nisan 1970.
372. “Bizi Yaşatan Kuvvet”, *Hareket*, V/53, Mayıs 1970.
373. “Bahtiyar Belde”, *Hareket*, V/54, Haziran 1970.
374. “Din Eğitimi”, *Hareket*, V/55, Temmuz 1970.
375. “Din Eğitiminin Esasları”, *Hareket*, V/56, Ağustos 1970.
376. “Toplumda Din Adamının Görevi”, *Hareket*, V/57, Eylül 1970.
377. “Kapitalizmin Dünyası”, *Hareket*, V/58, Ekim 1970.
378. “Sosyalizme Karşı Koyan Kuvvetler”, *Hareket*, V/59, Kasım 1970.
379. “Millî Devlet”, *Hareket*, V/60, Aralık 1970.
380. “Muhafazakârlık ve İnkılâpçılık”, *Hareket*, V/60, Aralık 1970.
381. “Meslek Hayatının 50. Yılı Münasebetiyle Ali Nihat Tarlan”, *Hareket*, V/50, Şubat 1970.
382. “İslam’ı Sömüren Siyaset”, *Hareket*, VI/61-62, Ocak-Şubat 1971.
383. “Kurtuluşun Yolu”, *Hareket*, VI/64, Nisan 1971.
384. “Kuvvet”, *Hareket*, VI/66, Haziran 1971.
385. “İnsan”, *Hareket*, VI/67, Temmuz 1971.
386. “Komünizm ve Deal”, *Köylünün Sesi*, VII/62, Temmuz 1971.
387. “Ruh Dünyası”, *Hareket*, VI/68, Ağustos 1971.
388. “Ruh Kuvveti”, *Hareket*, VI/69, Eylül 1971.

389. “Kanun ve Kader”, *Hareket*, VI/70, Ekim 1971.
390. “İnsan ve Kâinat”, *Hareket*, VI/71, Kasım 1971.
391. “İzdirabın Mânası”, *Hareket*, VI/72, Aralık 1971.
392. “Milliyetçiliğimizin Esasları”, *Hareket*, VII/73, Ocak 1972.
393. “Hayatın Değeri”, *Hareket*, VII/74, Şubat 1972.
394. “Ölüm Sırrı”, *Hareket*, VII/75-76, Mart-Nisan 1972.
395. “Aşkın Halleri”, *Hareket*, VII/77, Mayıs 1972.
396. “Millî Edebiyat ve Sabahattin Ali”, *Hareket*, VII/77, Mayıs 1972.
397. “Dostluk”, *Hareket*, VII/78, Haziran 1972.
398. “Dua”, *Hareket*, VI/79, Temmuz 1972.
399. “Rahmet”, *Hareket*, VII/80, Ağustos 1972.
400. “Dilimizin Dolmayan Çilesi”, *Hareket*, VII/81, Eylül 1972.
401. “Basında”, *Akşam*, 21 Eylül 1972.
402. “Basının Baskısı”, *Akşam*, 27 Eylül 1972.
403. “Toprak ve Demir”, *Hareket*, VII/82, Ekim 1972.
404. “Millet Basını”, *Akşam*, 5 Ekim 1972.
405. “Üniversite”, *Akşam*, 12 Ekim 1972.
406. “Millî Eğitim”, *Akşam*, 19 Ekim 1972.
407. “Millet Yapısı”, *Akşam*, 27 Ekim 1972.
408. “Milliyetçilik”, *Akşam*, 2 Kasım 1972.
409. “Aydınların İhaneti”, *Akşam*, 16 Kasım 1972.
410. “Millet Şûrası”, *Akşam*, 23 Kasım 1972.
411. “Siyasî Partiler”, *Akşam*, 30 Kasım 1972.
412. “İnsanlığın Kurtuluşu”, *Hareket*, VII/83, Kasım 1972.
413. “Millet Ne İstiyor?”, *Akşam*, 7 Aralık 1972.
414. “Emeksiz Kazançlar”, *Akşam*, 14 Aralık 1972.

415. “İslam'ın İçteki Düşmanları”, *Akşam*, 21 Aralık 1972.
416. “İslam 'in Hali”, *Akşam*, 28 Aralık 1972.
417. “Harp”, *Hareket*, VIII/85-86, Ocak-Şubat 1973.
418. “Harp Hazırlıkları”, *Hareket*, VIII/87, Mart 1973.
419. “Harp Sonrası”, *Hareket*, VIII/88, Nisan 1973.
420. “Kendini Bulmak”, *Hareket*, VIII/90, Haziran 1973.
421. “Cahit Okurer”, *Hareket*, VIII/91, Temmuz 1973.
422. “Yıldırım'ın Huzurunda” (hikâye). *Tek Yol*. Sayı:27, Temmuz 1973.
423. “İnsanın Sefaleti”, *Hareket*, VIII/92, Ağustos 1973.
424. “Türk Maarifi”, *Hareket*, VIII/94, Ekim 1973.
425. “Manevî Kayıplarımız”, *Hareket*, VIII/95, Kasım 1973.
426. “Mevlana'da Âlem ve İnsan”, *Hareket*, IX/97, Ocak 1974.
427. “Büyük Sanayi”, *Hareket*, IX/100, Nisan 1974.
428. “Bilmek ve Düşünmek”, *Hareket*, IX/101, Mayıs 1974.
429. “Zulüm ve Düşman”, *Hareket*, IX/107, Kasım 1974.
430. “Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu”, *Hareket*, IX/108, Aralık 1974.”

1.2.3 Hikâyeleri, Romanları ve Mektupları

Nurettin Topçu'nun yazmış olduğu hikâyeler, romanlar ve mektuplar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Şık, 2008: 42-144):

1. “*Memuriyet Hayatı*”, 1958'de Topçu tarafından kaleme alınmış olup, 1959'da Büyük Doğu Dergisi'nde yayımlanmıştır.
2. “*Taşralı*”, 1952-1958 yılları arasında Topçu tarafından kaleme alınmıştır.
3. “*Mübarek Zat*”, Topçu tarafından 1958 yılında kaleme alınmıştır.

4. “*Deli*”, Topçu tarafından 1958 yılında kaleme alınmıştır.
5. “*Dam*” isimli hikâye, Topçu tarafından 1958 yılında kaleme alınmıştır.
6. “*Arapoğlu*” isimli hikâye, Topçu tarafından 1954 yılında kaleme alınmıştır.
7. “*Kütük*” isimli hikâye, Topçu tarafından 1956 yılında kaleme alınmıştır.
8. “*Tereke*” isimli hikâye, Topçu tarafından 1956 yılında kaleme alınmıştır.
9. “*Köy Hocası*” isimli hikâye, Topçu tarafından 1956 yılında kaleme alınmıştır.
10. “*Yitik*” isimli hikâye, Topçu tarafından 1957 yılında kaleme alınmıştır.
11. “*Kayan Köy*” isimli hikâye, Topçu tarafından 1957 yılında kaleme alınmıştır.
12. “*Karayazı*” isimli hikâye, Topçu tarafından 1957 yılında kaleme alınmıştır.
13. “*Görünmeyen Adam*” isimli hikâye, Topçu tarafından 1953 yılında kaleme alınmıştır.
14. “*Nahiye Müdürü*” isimli hikâye, Topçu tarafından 1953 yılında kaleme alınmıştır.
15. “*Şehit Oğlu Şehit*” isimli hikâye, Topçu tarafından 1953 yılında kaleme alınmıştır.
16. “*Yıldırımın Huzurunda*” isimli hikâye, Topçu tarafından 1952 yılında kaleme alınmış fakat 1953 yılında yayınlanmıştır.

17. “*Geleceğin Masalı*” hikâye dizisi; “*Mahşer*”, “*Büyük Mahkeme*” ve “*Ebedi Hayat*” olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Topçu tarafından 1953 yılında kaleme alınmıştır.

18. “*Yeryüzünün Yarınki Manzarası*”; “*Geleceğin Masalı*” hikâyelerinin ilki olarak Topçu tarafından kaleme alınan çalışma, 1953 yılında Hareket Dergisi’nde yayımlanmıştır.

19. “*Tıbbiyeli*” isimli hikâye, Topçu tarafından 1953 yılında kaleme alınmış olup, aynı yıl içerisinde Hareket Dergisi’nde yayımlanmıştır.

20. “*Çalgıcılar*” isimli hikâye 1939 yılında Topçu tarafından kaleme alınmıştır. Ayrıca, bu hikâye gerekçe gösterilerek Topçu sürgün yaşamıştır.

21. “*Dağa İnen Nur*” isimli hikâye, 1963 yılında Topçu tarafından kaleme alınmıştır.

22. “*Reha: Rabbini Arayan Bir Dindi Aşkım*” isimli roman çalışması Topçu tarafından 1926-1936 tarihleri arasında kaleme alınmıştır.

23. “*Var Olmak*” isimli deneme kitabı Topçu tarafından kaleme alınmış olup 1965 yılında yayımlanmıştır.

24. “*Amerikan Mektupları*”, 12 imzasız mektuptan oluşmaktadır. Topçu tarafından Ocak 1948-Şubat 1949 tarihleri arasında kaleme alınan bu çalışma Hareket Dergisi’nde yayımlanmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2.NURETTİN TOPÇU'NUN SOSYAL GERÇEKLİĞİNE ULAŞMADA ÖNE ÇIKAN KAVRAMLAR, KİŞİLER VE FİKİR AKIMLARI

2.1. Osmanlı'nın Son Dönemine Genel Bakış ve Öne Çıkan Fikir Akımları

Osmanlı Devleti, 18. yüzyılın ortalarından itibaren uzun süreli etkilere yol açacak toplumsal, siyasal, askeri, ekonomik, eğitim ve teknik gibi çeşitli alanlarda yıkıcı gerilemelere maruz kalmıştır. Ayrıca, savaş alanlarındaki yenilgi durumu ve 1774 Küçük Kaynarca antlaşmasıyla birlikte zaman içerisinde toplumsal alanlarda yenileşme odaklı değişimlere ihtiyaç duyulmuştur (Tabakoğlu, 2000: 331-345).

19. yüzyıla gelindiğinde ise, devlet otoritesinin güç kaybı, askeri sistemin bozulması, vergi temininde ve toprak sisteminde yaşanan aksaklıklar, bir takım anarşi temelli isyanlara ve ayaklanmalara sebep olmuştur. Yaşanan bu olumsuz gelişmelerden en çok etkilenen kesim ise halk ve halkın içerisindeki köylü sınıfıdır. Ayrıca artan ekonomik kaynak ihtiyacı, üretimde durgunluğa ve ekonomik bunalımlara neden olmuştur (Karabulut, 2016: 1).

Ekonomik olaylar siyasal, sosyal ve askeri olayları etkilemektedir ve onlardan etkilenmektedir. Nitekim 17. yüzyılın sonlarında görülen iktisadi gerileme; toplumsal, askeri, siyasal ve çeşitli alanlarda çözüm arayışlarına sevk etmiştir. III. Selim döneminde gerçekleşen Nizam-ı Cedid yapılanması buna örnek gösterilebilir (Karabulut, 2016: 63-64).

Osmanlı Devleti'nin askeri alanda yapmış olduğu yenilikler istenilen sonucu vermeyince, devlet yönetimine yönelik çeşitli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Şerri Hüccet ile Nizam-ı Cedit Ocağı'nın kaldırılması esnasında Padişah IV. Mustafa'nın otoritesini orduya karşı koruma girişimi ortaya koymuş, ayrıca padişah bu ant ile egemenliğinde paylaşımına gitmiştir (Polat, 2017: 98).

Sened-i İttifak, Osmanlı'da anayasal sürece geçişte ilk adım olma özelliğine sahip olduğu gibi, padişahın da yetkilerinin kısıtlandığı ilk belge olma özelliğine sahiptir. Padişahın yönetim üzerindeki yetkilerini kısıtlayan Tanzimat Fermanı ve son olarak Birinci ve İkinci Meşrutiyet ilanları ile Osmanlı Devleti'nde yönetim odaklı düzenlemeler gerçekleşmiştir (Polat, 2017: 100).

III. Selimden Osmanlı Devlet'inin yıkılışına değin süren; yönetimden orduya, ordudan teknik ve sanata, eğitime yönelik iyileştirme, düzenleme çalışmalarının gerçekleşmesi ve sonrasında Batıcılık, İslamlaşma, Türkçülük ve Osmanlılık fikri akımların etrafında gerçekleşen Osmanlı devletinin genel yapısına tesir eden durumların incelenmesi, Osmanlı devletinin sosyolojik yapısını bütüncül olarak ortaya koyacaktır.

Osmanlı Devleti'nin son döneminde ekonomik ve askeri alanlar başta olmak üzere çeşitli alanlarda yapmış olduğu ıslahat uygulamalarının genel hatlarını yukarıda ortaya koymaya çalıştık. Yazımızın bu bölümünde ise Osmanlı devletinin yıkılış süreci ve günümüz Türkiye'sinin doğuşunda etkili olan başta Batılılaşma/Modernleşme olmak üzere Türk Milliyetçilik anlayışı, Osmanlılık ve İslamcılık fikir akımlarını ele alacağız.

2.1.1. Batılılaşma Üzerine

Batılılaşma dönemi, 17. ve 19. yüzyıllar arasında Osmanlı Devleti yöneticilerinin ordunun yaşamış olduğu kayıpların telafisi olarak, Batının teknik ve ilmi üstünlüğünü görmeleri ve Batılılaşma sürecini desteklemeleri diğer taraftan da idarecilerinin Batının her haline karşı kontrolsüzce eğilimine yönelik halkın ortaya koyduğu tepkiselliği de içeren bir sistem arayışı dönemidir (Ülken, 2013: 5). Batılılaşmaya sürecinde toplumla yaşanan uyuşmazlığı anlamlandırma açısından iki temel yaklaşım önem arz etmektedir. Bunlardan ilki, aydınların veya devlet idarecilerinin Batıyı ne derece doğru algıladıkları, diğeri ise Batının standartlarının iç dinamiklerimizle uyumlu olup olmaması durumudur (Söğütlü, 2011:3).

Batılılaşma; Avrupa'nın toplumsal, siyasal, fikirselle ve teknik bağlamda ulaşılması gereken, coğrafi sınır kavramını aşan bir alan, hedef olarak görülme halidir. Batılılaşmak bir bakıma Batı gibi olmak, Batının toplum yapısına göre toplumsal

var oluş ortaya koymaktır (Baran, 2013: 63). Batılılaşma süreci, Osmanlı'nın yıkılış sürecinden Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuna değin toplum yapısı ve işleyişine yönelik doğrudan etkileri olan bir süreçtir. Toplumların ve bireylerin kimlik inşasında rol alan Batılılaşma eğilimi, eğitim, sanat, inançsal değerler gibi kültürel unsurların sorgulanmasına, modernleşme/Batılılaşma odaklı değişimi referans alan taklidi düzenlemelere gidilmesine yol açmıştır. Nitekim modernleşme sürecinin mutlak Batılılaşma olarak savunulduğu bu dönemde gelişmenin yalnızca taklit ile gerçekleşeceği hususunda toplum içerisinde derin yanılığa götüren, Batılılaşma-çağdaşlaşma temelli fikri ve eylemsel savunmalar olmuştur (Baran, 2013: 64). Bu bağlamda, dönemin aydınları ve idarecileri başta olmak üzere toplumsal gidişattan ve ortaya konulan çözüm odaklı mutlak Batılılaşma sürecinden rahatsız olan bir grubun alt yapısını oluşturduğu, *“Batı medeniyetinin her şeyini mi almamız, yoksa modern teknik ve ilmi yönünü mü almamız”* sorusu ile karşı karşıya kalmış bir Batılılaşma sürecidir.

Sonuç olarak Batılılaşma, Osmanlı reform sürecinden günümüz Türkiye'sine kadar farklı pencerelerden ele alınmıştır. Öz olarak ifade etmek gerekirse; Batılılaşmanın, Batının bütün yönleriyle mi yoksa teknik veya fen gibi kısmi yönleri ile mi gerçekleşeceğine dair yaklaşımların ortak özelliği *“çağdaşlaşmak arzusu”* olmuştur. Fakat bu süreçte Batının analizi hakkında yapılamamış, yaklaşımlar siyasi veya ideolojik eksende kalmıştır. Buna bağlı olarak, Batılılaşma sürecinde kazandırılan kurumlar ya doku uyumsuzluğu yaşamış ya da yeterince içselleştirme sağlanamadan gerçekleştiği için faydasız kalmıştır. Halktan genel manada kopuk olan Batılılaşma süreci, alternatif akımların oluşmasına da engel olamamıştır (Çınar, 2010: 5).

2.1.2. İslamcı Görüş Hakkında

Çağdaşlaşmanın sekülerizm/laisizm bir başka ifade ile *“dünyevileşme”* olarak algılanmaya maruz kaldığı bir dönemde, Osmanlı Devleti'nin toplumsal işlevini ve ilişkilerini –kısaca- toplumsal yaşamın ana dokusunu oluşturan İslam dininin özüne dönülmesi ile düzenlenebileceğini ve yaşanan sosyal buhrandan kurtulmanın mümkün olacağını ideolojik ve siyasi olarak savunan bir fikri yapıdır İslamcılık. Osmanlı'da İslamcı Devlet Politikası, II. Abdülhamit zamanında, Osmanlı İmparatorluğu içinde bulunan gayrimüslimlerin, dış mihrakların tahriki ile isyana kalkmaları

ve İngiltere ve Rusya'nın Osmanlı sınır boylarında menfi hamleleri üzerine devletin yeni bir politika belirleme arayışı neticesinde gerçekleşmiştir (Özçelik, 2015: 57). Politika arayışları sonucunda İslamcılık politikası tercih edilmiştir. Yusuf Akçura'ya göre İslamcılık politikası, beynelmilel özelliğe sahip olup dünyadaki Müslümanların bir araya getirilerek bir İslam birliği oluşturulmasına yönelik düşünsel ve pratik bir yönelimi ortaya koymaktadır (Akçura, 2015: 92). Osmanlı Devleti idarecileri, İslamcılık politikası ile beraber, Osmanlı tebaasında yer alan Müslümanları, milliyetlerine bakmaksızın, dini ortaklığı önceleyerek, "din ve millet birdir" söyleminden hareketle tek bir millet olarak toplamaya çalışmışlardır (Akçura, 2015: 93).

İslamcılık politikasının ortaya çıkmasında, Osmanlı Devleti'nin hilafet ile olan bağı ve hilafet tutumu etkili olmuştur. Hilafet kurumunu en iyi şekilde kullanan II. Abdülhamit, Hindistan başta olmak üzere, Kuzey Afrika Müslümanlarını kapsayan geniş kapsamlı bir İslamcılık politikası uygulamıştır. Fakat Birinci Dünya Savaşı'nda Müslümanların Halife'nin yanında olmaları ve düşmana karşı savaşmaları için "Cihad-ı Ekber" ilan edilmesine rağmen, Müslüman Araplar, Osmanlı devletinin bünyesinde yer alan Müslümanların karşısında yer almıştır. Bunun üzerine İslamcılık politikası sorgulanmış, bu fikrin yürümeyeceği hususunda bir kanaat oluşmuştur (Özçelik, 2015: 62).

Gökalp'e göre, İslamlaşma 2 yönlüdür. Bu yönlerin birincisine göre İslam, Türk milletinin varoluş temel taşlarından biridir. Diğerine göre ise; dünya sathında Arap harflerinin muhafazasından tutunuz da, İslam'ın bütün kurumsal ağını sağlamak adına ümmet bilinci oluşturmaktır. Gökalp'e göre Türklük, milliyet; İslam ise beynelmilliyettir. İslam ümmetçiliğinin gelişip zenginleşmesi de milliyet fikrinin kuvvetlenmesine bağlı olduğu savunulmuştur (Gökalp, 2013: 74).

2.1.3. Türkçülük Üzerine

Türk milliyetçiliğini konu edinen tarih kaynaklarına bakıldığında, Osmanlı Devleti bünyesinde bulunan etnik gruplar içerisinde milliyetçilik cereyanının en son Türklerde ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Genel olarak bu durumun ümmet olma bek-

lentisi yahut devlet ve milleti bir manada algılayarak Türklük yerine Osmanlılık anlayışının hâkim olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Çalen, 2013: 295).

Osmanlı'da Jön Türk devriminin ortaya çıktığı dönemde, milliyetçilik akımı henüz fark edilmemiştir. Fakat Birinci Dünya Savaşı ile birlikte Türk milliyetçiliğini güçlü olarak ortaya koyma adına önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Türkiye'de milliyetçilik hareketinin oluşu ve gelişimi açısından şu isimler etkili olmuştur (Karataş, 2009: 207): I. Abdülhamit dönemine ait "eski Türkçüler" olarak da bilinen Necip Asım, Veled Çelebi, Mehmet Emin. 1908'den sonra Selanik bölgesinde ortaya çıkan milliyetçiler; Ömer Seyfeddin, Ziya Gökalp, Ali Canip. Rusya'dan göç etmiş Türkler; Mehmed Emin Resulzade, Abdurreşid İbrahimov, Yusuf Akçura, Ahmed Ağaoğlu. Ayrıca, Milli Meşrutiyet Fırkası kurucuları içerisinde yer alan Ahmet Ferid Tek, Mustafa Zühdü ve Mustafa Suphi gibi isimlerden bahsetmek mümkündür. Bu parti milliyetçi bir parti olma özelliğine sahip olmakla birlikte, milli sanayinin gelişmesi ve yerli malın kullanılması gibi fikirlerin oluşumuna ve teşvikine katkı sağlamışlardır (Karataş, 2009:208).

Fransız İhtilali sonrası yüksek oranda albenisi olan ve Türk siyasal tarihinde de etkisi olan milliyetçilik kavramı, Türk düşünce hayatında geçmişten günümüze var olan Türkçülük fikrinin sosyal evrimleşmesine bağlı olarak, modern milliyetçilik cereyanlarının oluşmasına neden olmuştur. Osmanlı Devleti döneminde, "Reşid-el Din Tarihi" isimli eserin Türk boylarının tarihinin anlatıldığı birinci kitabı Farsçadan Türkçeye çevrilmiştir. Bununla birlikte, Türklerin İslam öncesi dönemi hakkında pek çok eser daha Türkçeye çevrilmiştir (Turan, 2011: 140).

Osmanlı devletinin dağılma sürecinde bünyesinde yaşayan azınlıkların Müslüman-Türk yöneticilerine karşı yürüttükleri mikro milliyetçilik temelli isyan hareketleri görülürken; Osmanlı Devleti'nin yıkılma sürecinden, Cumhuriyet'in kuruluş sürecine uzanan dönemde, devlet politikası olarak makro milliyetçilikten, Türk Milliyetçiliğine doğru bir yönelme olduğu görülmektedir (Yıldırım, 2014: 238). Yirminci asrın başlarında Batıcılıkla iç içe bir Türkçülük akımının belirmeye başladığı ve

Batının burjuva milliyetçiliği model alındığı gözlemlenmektedir. Ziya Gökalp'in öncülüğünde sistemleşen ve Cumhuriyetin kurucu yapısının da önemli kısmını oluşturan milliyetçilik furyası, Türk ırkına ait köklü kültürel unsurları ön plana çıkaran bir anlayış çerçevesinde bu dönemin genel iklimini oluşturmuştur (Duran ve Polat, 2010: 65-70).

Sonuç olarak Türk Milliyetçiliği, "millet" kavramının "nation" ile özdeş hale gelmesi ile birlikte, İslamiyet öncesi dönemlerde var olan fakat daha sonraları imparatorluk yapılanması ya da ümmetçilik anlayışından dolayı belirgin olarak hissedilmeyen siyasal, sosyal ve kültürel yaşamda kendisini göstermeye başlamıştır (Turan, 2011:141).

2.1.4. Osmanlılık Fikri Üzerine

Osmanlılık ile Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan yükselişine kadarki süreçte hâkim olan anlayış, İslam ve Türk sentezine alternatif olarak ortaya atılmış ve Osmanlı Devleti'nin gerileme sürecinde çare olarak görülmüştür. Anadolu'dan Balkanlar'a ve âlemşümula uzanan, din ve milliyet farkı gözetmeksizin oluşturulmak istenen birliği ve bu doğrultuda uygulanan siyasal ve sosyal yöntemi içine alan fikri akım ya da savunulan görüştür. Osmanlılık fikri, Osmanlı Devleti'nin bünyesinde yer alan ulusların bağımsızlık hareketi ve Osmanlı Devleti'nden ayrılma ile oluşacak siyasal ve ekonomik krizlerin önüne geçme gayesi üzerine inşa edilmiştir (Hacısalıhoğlu, 2005: 2).

Osmanlı milleti oluşturma girişimleri, Sultan II. Mahmut zamanında, 1839 yılında ilan edilen Gülhane Hattı Hümayunu olarak da bilinen, Tanzimat Fermanı ile yazılı kimliğe bürünmüştür. Osmanlılık düşüncesinin gelişimi, Tanzimat dönemi sonrasında, Meclis-i Mebusan ve Kanun-i Esasi ile görülmektedir. II. Abdülhamit'in tahta çıkmasıyla birlikte, Osmanlılık fikri fiilen uygulanmaya başlanmıştır fakat Osmanlı toplumunun bünyesinde bulunan azınlıkların, Meclis-i Mebusan'da ayrılıkçı tutumlar sergilemesi ve yine 1877-1878 yılları arasında Osmanlı-Rus savaşında Rusya'nın Balkan uluslarını Osmanlı Devleti'ne karşı kışkırtarak kendine taraftar sağlaması sonrasında II. Abdülhamit, Meclis-i Mebusan'ı kapatmıştır (Özçelik, 2015: 59).

Buna bağlı olarak Osmanlılık fikri uygulama safhasında beklenen düzeyde amaçlarına ulaşamamış, Osmanlılık fikri değer kaybı yaşamış ve tarih sahnesinde son bulmuştur.

2.2. Anadoluçuluk Akımının Doğuşu ve Temsilcileri

Anadoluçuluk fikri, 1918 yılında gündeme gelmiş ve Turancılık, Osmanlıcılık ve İslamcılık fikriyatına bir nevi tepki olarak doğmuştur. Anadoluçuluk fikrinin temel varsayımına göre, Anadolu kara parçası, Türk milletinin asıl ve tek vatanıdır. Anadolu coğrafyası, Türk milletinin kimliğini oluşturan önemli bir unsurdur. Anadoluçuluk fikriyatı, toprak üzerine inşa edilen ulusçuluk anlayışını savunmaktadır (Alver, 2001: 133).

Anadoluçuluk, bir bakıma I. Dünya Savaşında ağır darbe alan Osmanlı İmparatorluğu'ndan geriye kalan Anadolu topraklarını merkeze alan bir kimlik yaratma sürecini oluşturan, aydın hareketi olarak da sistemleştirilen anlayıştır. Bu fikrin temel savunucularına göre Anadolu, hem Türk kimliğinin oluşumunda ve şekillenmesinde hem de Türkiye'nin Batıyı ve Doğuyu kucaklayan coğrafî konumu itibariyle önem arz etmektedir. Anadolu coğrafyası, Türk Milleti'nin esas ve hakiki yaşam alanını oluşturan toprak parçasıdır (Alver, 2001:134).

Anadoluçuluk, dönem içerisinde öne çıkan fikir akımlarından farklı olarak milliyetçiliğe yeni bir bakış kazandırmıştır. Toplumsal varoluş kaygısıyla yola çıkan Anadolu aydınlar, Anadolu topraklarında varlığını bulmuşlardır. Onlara göre millet ruhu ne yalnızca soyda, ne de ümmet olma bilincindedir. Bunlar, manevi varlığı vücuda getiren önemli unsurlardır, fakat millet ruhu bu unsurları da içine alan yüce yapıdır (Dirican, 2014: 389).

Anadoluçuluk savunucuları, Türk kimliğinin tanımlanmasında, millet, vatan, devlet gibi kavramların yeniden ele alınmasıyla işe başlamışlardır. Bu bağlamda Anadoluçuluk düşüncesinde millet kavramı, diğer fikri akımlardan farklı olarak “somut yani haritada yeri belli olan bir vatan anlayışı” üzerine inşa olur. Vatan, manevi

ve maddi unsurları içerisine alan bir yapıdır. Anadolu, toprakları üzerinde Türk milletinin kimliğinin meydana gelmesine katkı sağlamıştır. Remzi Oğuz Arık, Cevat Şakir Kabaağaçlı, Mükrimin Halil Yınanç, Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Nurettin Topçu ve Hilmi Ziya Ülken gibi isimler Anadoluçuluk fikrinin önde gelen temsilcileridir (Dirican, 2014: 390).

Hilmi Ziya Ülken, Anadoluçuluk fikri akımı içerisinde özel bir yere sahiptir. Hilmi Ziya, milli hayat ve millet kavramlarını sosyoloji ve felsefe süzgecinden geçirek ele almaktan yanadır. Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşması, Anadolu'nun fethi, göçler, nüfus değişimleri, dini gruplar ve dini hayat, edebiyat ve tasavvuf, Hilmi Ziya Ülken'in düşünce âleminde yer bulmuş konulardır. Ayrıca destan, halk edebiyatı ve masallar Ülken'e göre millet şuurunu oluşturacak olan değerlerdir. Ülken, bu topraklarda yaşanan bin yıllık kültürel hayatı irdelemiş ve bu bağlamda Malazgirt'in yalnızca zafer adı olmaktan öte, ortak bilinç olma özelliğine de sahip olduğunu savunmuştur. Mükrimin Halil Yınanç'a göre ise, vatan fikrinin esası, tarihsel süreçte toprak üzerinde var olan kader birliğidir. Ayrıca milli tarihimiz de Müslüman Anadolu'nun tarihini oluşturmaktadır. Dava, ırkçılık üzerine inşa edilmiş bir Anadoluçuluk değildir. Bilakis Anadolu, coğrafya unsuruyla ele alınsa da; ruhu tarihten, kültürel değerler ve inançtan beslenmektedir. Halil Yınanç, Anadoluçuluk fikrinin siyasallaşmasına da zemin hazırlamıştır (Bayraktar, 2009: 71).

Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Hilmi Ziya Ülken'de de gözlemlenen, kültür Anadoluçuluğu olarak da ifade edilebilecek hars milliyetçiliğini savunmuştur. Ona göre, milleti bir arada bağlılık ile tutan etmen, ırk ya da kavimden ziyade, kültür birliğine dayalı milli birliktir. Asıl olan, bir milletin, milli konulara yönelik düşünce ve duygularda ortaya koyduğu dayanışma veya bağlılıktır. Anadolu'nun maddi ve manevi değerleri ilgi alanına girmiştir. Bu bağlamda, Ziyaeddin Fahri, folklor ve halk edebiyatı ile ilgilenmiş, Türkiye'de ilk Folklor Cemiyeti olan Halk Bilgisi Derneği'nin kurucuları arasında yer almış ve bu derneğin yayınladığı Halk Bilgisi Mecmuasının sorumluluğunu ve yazarlığını üstlenmiştir. Bir başka Anadoluçu isim ise, Remzi Oğuz Arıktır. Arık, insanla toplum arasındaki benzerliği, tarih ve hafıza kavramları üzerinden kurmaktadır. Remzi Oğuz, insanlığın yüce idealine, vatan sevgisi

ile ulaşabileceğini savunmaktadır. Onun anavatan hipotezini, Anadolu oluşturmaktadır. Osmanlılık ve Turancılık fikirlerinin, anavatan gerçekliğini tam manasıyla kavratamadığını düşünerek bu fikirleri eleştirmektedir. Arık'a göre millet, vatan ve tarih arasında karşılıklı etkileşim söz konusudur (Bayraktar, 2009: 75).

2.2.1. Topçu'da Anadoluçuluk

Nurettin Topçu, geleceğin inşasında Anadolu coğrafyasında yaşayan insanların Anadoluçuluk fikri etrafında ahlaklı bir toplum olma gayesini kavuşmayı hedeflemiştir. Bu hedef, emek ve toprak birliğine dayanan vatan kavramını taşıyan Anadolu'da gerçekleşecektir. Topçu'nun Anadoluçuluk fikriyatının oluşumunda, "Millet Mistikleri" olarak addettiği şahısların etkisi büyüktür (Gül, 2006: 113).

Nurettin Topçu, Anadolu'nun Osmanlı tarafından ihmal edildiği fikrini eleştirmiş, İslamiyet vurgusu üzerine inşa ettiği milliyetçilik fikri ile de Anadoluçuluk akımı içerisinde özgün bir konuma sahip olmuştur. Ayrıca, Topçu'nun ortaya koyduğu tespitler, Anadoluçuluk akımına yönelik bir özeleştiri mahiyeti taşımaktadır. Topçu'ya göre, Anadolu'nun tarihini, kültürünü ve edebiyatını incelerken İslam'ın temel dokusunu görememek Anadolu'nun eksik anlaşılmasına neden olacaktır (Bayraktar, 2009: 79).

Nurettin Topçu ile Anadoluçuluk fikri derinlik kazanmış, Anadolu mistiklerinin yaşayışlarında ahlaki hareket bulmuştur. Nurettin Topçu'nun milliyetçilik anlayışı, ahlak, kalp ve örf ile yoğrulmuş Türk İslam medeniyetine dayanmaktadır. Topçu'da büyük vatan, Anadolu toprağıdır. Soy ise, Anadolu coğrafyasının yaklaşık bin yıllık tarihi içerisinde, Oğuz çocuklarının bu topraklarda kaynaşması ile oluşmuş, aslını kaybetmemiş Türk milletidir. Dili ise, tarihsel süreçte gelişip olgunlaşan zengin Türkçedir. Ona göre Anadolu; Battal Gazi ve Nasrettin Hoca gibi mistiklerin varlığı ile İslam'ın kâinat görüşünü ve coğrafi konumunu harmanlayarak benliğinin derinliğinde milli kimliğini bulacaktır (Bayraktar, 2009: 80).

2.3. Topçu'nun Fikir Oluşumunda Yer Almış Kişiler

Topçu'nun fikri ve sosyal gelişiminde etkili olmuş isimleri, yerli ve yabancı olmak üzere iki başlık altında ele alarak tanımaya çalışacağız.

2.3.1. Yerli

Nurettin Topçu'nun fikri ve sosyal gelişiminde etkili olmuş yerli isimler, Abdülaziz Bekkine, Hüseyin Avni Ulaş, Remzi Oğuz Arık, Mehmet Akif Ersoy ve Mevlana olarak sıralanabilir. İlk olarak Abdülaziz Bekkine'yi inceleyeceğiz.

2.3.1.1. Topçu ve Abdülaziz Bekkine

Abdülaziz Bekkine, Adana'nın Kozan ilçesinden olup, 1895'te İstanbul'da dünyaya gelmiştir. 1909'da ailesi ile birlikte Kozan'a, ardından Buhara'ya taşınır ve ilim öğrenmek için beş yıl Buhara'da kalır. 1917 Bolşevik İhtilali ile beraber İstanbul'a dönen Bekkine, eğitimine burada devam eder (Kayışlı, 2012: 40).

Nurettin Topçu, Abdülaziz Bekkine ile bir dostu vasıtasıyla tanışır. Abdülaziz Bekkine Hoca ile yaptıkları sohbet neticesinde aralarında bir bağlılık oluşur ve Abdülaziz Bekkine'nin vefatına kadar bu bağlılık devam eder. Bekkine'ye olan bu bağlılık, Topçu'nun düşüncelerine, davranışlarına ve yazılarına derin din-mistisizm ilişkisi katmıştır. Ayrıca, Topçu'daki felsefe ve tasavvuf uyumu, Bekkine'ye olan bağlılığın neticesi olarak görülmektedir. Ayrıca Topçu, felsefede ve ilimde, Avrupa'da bulamadığını Bekkine'de bulduğunu dile getirmiştir. Sonuç olarak, Bekkine, Topçu'nun akıl ve gönül dünyasını besleyen ve Topçu'da mistik değeri olan bir kişidir (Kayışlı, 2012: 41).

2.3.1.2. Topçu ve Hüseyin Avni Ulaş

Hüseyin Avni, 1887 yılında, Erzurum'un Künbet köyünde dünyaya gelmiştir. İstanbul Vefa Sultanisi'nde okur, daha sonra Mekteb-i Hukuk'u bitirir ve avukatlığa başlar. Birinci Dünya Savaşı'na Kafkas Cephesi'nde katılır. Savaş sonrası Erzurum'a döner ve Erzurum'da Maliye Hukuk Müşavirliği görevini yerine getirir. Akabinde de mebusluğa seçilir ve Erzurum Kongresi'ne önemli düzeyde katkı sağlar. Hüseyin Avni, Topçu'nun baba dostu olup, aynı zamanda Topçu'nun eşi olan Fethiye Hanım'ın da babasıdır. Topçu ailesinin Çemberlitaş'taki evlerine sıklıkla gelip giden Ulaş, Topçu'nun fikir ve gönül dünyasında yer almıştır. Hüseyin Avni, Topçu'yu, hakkı ve ahlakı, halk ile birlikte her daim zafere ulaştıracağını savunan, idealist, talihinden memnun, insanlara el açmayan, kalabalıklar içerisinde yalnız ve Allah'ın huzuruna millet sevdası ile gitmiş büyük dava adamı olarak görmektedir. Ulaş, Topçu'nun içtimai fikirlerinin yanında, siyasi fikirlerin oluşumuna da katkı sağlamıştır (Görgün, 2012: 33).

2.3.1.3. Topçu ve Remzi Oğuz Arık

Adana'nın Kozan ilçesine bağlı Kabaktepe'de dünyaya gelen Remzi Oğuz, eğitimini sırasıyla Kozan Mahalle Mektebi ve Selanik Yedigâr-ı Terakki Mektebi'nde görür. Balkan Savaşı (1913) sonrası İstanbul'da bulunan Mercan İdadisi'ne kaydolar. Ardından parasız yatılı olarak, İzmir Sultaniyesi'nde eğitimine devam eden Arık, İstanbul Öğretmen Okulu'ndan mezun olur. Birinci Cihan Harbine gönüllü olarak katılır ve savaş sonrasında İstanbul Darul Eytam'da öğretmenlik, Adana Zafer-i Mektebi'nde müdürlük, Galatasaray Lisesi'nde de Türkçe öğretmenliği yapar. İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde edebiyat öğretmenliği bölümünü bitiren Arık, arkeoloji ve sanat tarihi konularında ihtisas yapmak amacıyla Fransa'ya gitmiştir (Görgün, 2012: 35).

Topçu ile Fransa'da tanışan Arık, Topçu'nun karakterindeki yerini almıştır. Remzi Oğuz, Topçu'nun nazarında Anadolu'yu Paris'e taşıyan Hallac ruhlu bir havaridir. Ayrıca Topçu'ya göre, hiç kimse O'nun kadar mücadelede bulunmamıştır. Türk gencinin ahlakı, inancı, eğitimi, projeleri, disiplini her zaman gündeminde olmuş,

kalenderliğe, laubaliliğe, disiplinsizliğe, determinizme ve kibre düşman olmuştur. Fransa'ya eğitim amaçlı gelen öğrencilere yardım elini uzatmıştır. 1931 yılında Anadolu'ya dönen Remzi Oğuz, 1939 yılında Ankara Dil ve Coğrafya Fakültesi'nde arkeoloji profesörü olmuştur. 1950 yılında Demokrat Parti'den Seyhan milletvekili seçilen Remzi Oğuz, 1954 yılında uçak kazasında hayatını kaybetmiştir (Görgün, 2012: 36).

2.3.1.4. Topçu ve Mehmet Akif Ersoy

Mehmet Akif'in ahlakçı ve hürriyetçi tutumu karşısında hayranlığını gizlemeyen Topçu, hayat felsefesini oluşturacak olan merhamet, mesuliyet ve hareket prensiplerini Akif'te bulmuştur. Topçu'ya göre Akif, hayatını eserleri ile birleştiren; makam, şöhret ve devlet ilgisinden uzak tutan, milletin gönlünde büyük adam olma onuruna erişen mistik bir şahsiyettir. Akif, Topçu'ya göre, dinini sırf maddi temelli milliyetine heba etmemiş bir milliyetçidir. Akif'in de vatan sevdası, Türk dili sevdası, Türk kültürü sevdası vardı. Fakat Akif'in en büyük isteği ise, Türklüğün özü, ruh ve ahlâkımızın mayası olan İslam'ı hayata geçirmek ve milletimizi İslam ile yüceltmektir. Bir bakıma Topçu'ya göre Akif, ahlak milliyetçisidir (Kemal, 2009: 4).

Mehmet Akif Ersoy, dürüstlüğü, ahlakı, şahsiyeti, İslami hassasiyeti, değerlerine bağlılığı ile ön plana çıkmış, şair, düşünür ve Topçu'nun gönlünde büyük insandır. Topçu'daki Mehmet Akif sevgisi, Büyük Reşit Paşa Numune Mektebi'nde talebeyken dilbilgisi öğretmeni Nafiz Bey'in dersleri ile başlamıştır. Topçu'ya göre Akif'teki vatan duygusu, Asım manzumesinde kendisini göstermektedir. Akif'in ortaya koyduğu dindar kişi, milleti ve vatani ile barışık, vatanına sevdalı ve dine düşman olmayandır. Akif ve Topçu, içinde buldukları dönemin sıkıntıları karşısında kayıtsız kalmamış, hak bildikleri doğruları yaşamaya ve yaşatmaya çalışmışlardır. Onlar, devrin adamı olmamış, dönemin koşullarına ve cemiyetlerine göre değişmiş, kendi ruhi ve içtimai şahsiyetleri etrafında insanların "büyük insan" sözleri ile gönüllerde yaşamışlardır (Şahin, 2014: 75).

2.3.1.5. Topçu ve Mevlana

Topçu, Batı ve Doğu dünyasının önemli düşünürlerinden etkilenmiştir. Doğu düşünce dünyasının önemli isimlerinden olan Mevleviye Tarikatı'nın kurucusu; mu-tasavvıf, âlim ve şair Muhammed b. Muhammed b. Hüseyin el-Belhî, bilinen adıyla Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Nurettin Topçu'nun akıl ve gönül dünyasında yerini alan önemli bir isimdir. Nurettin Topçu, Mevlana ile ilgili kaleme almış olduğu yazı-larında, Mevlana ve düşünce yapısını çok yönlü olarak ele almıştır. Topçu'nun Mev-lana hakkında kaleme almış olduğu ilk yazı, 1962 yılında Yeni İstanbul isimli dergi-de yayınlanmış olan Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî isimli yazıdır. Ayrıca sırasıyla, Mevlânâ'da Vahdet-i Vücut, Tasavvufun Merhaleleri ve Mevlânâ, son olarak 1974 yılında da Mevlânâ'da Âlem ve İnsan başlıklı yazıları kaleme almıştır (Karaman, 2009: 6).

Topçu, Yarınki Türkiye'nin oluşumunda Mevlana'nın önderliğine ihtiyaç duymaktadır. Mevlana'nın Topçu'nun âleminde yerini ortaya koyan bir başka önemli yazı da "İslam'da Tasavvuf" ile "İman ve İbadet" isimli yazılarıdır. İlerleyen dö-nemde Topçu, bu yazıları Mevlânâ ve Tasavvuf isimli eserinde bir araya getirmiştir. Nurettin Topçu ve Mevlânâ, genel olarak insanın ahlaki erdemler kazanarak yetişme-sini istemiştir. Anadolu topraklarında yetişen fikir ve hareket adamı olan Topçu ve Mevlana, Anadolu insanının zor koşullarında mesuliyet şuuru ile aktif olarak rol al-mışlar, topluma yönelik manevi güç sunmuşlardır. Sonuç olarak Topçu, Mevla'nın düşünce ve metodolojisinden etkilenmiş, gerek konferansları ile gerekse yazıları ile Mevlana'yı anlatmaya, Türk kültürü ve tasavvufunda yerini ortaya koymaya çalış-mıştır. Topçu'nun nazarında Mevlânâ, dini kazanımlarımızdan ahlâka ve çocuk geli-şiminden içtimai düzene varıncaya kadar hayatın her sahasında referans alınması gereken kaynaktır ve bunun için milli ruhumuzu ve milli düşünce dünyamızı Mevla-na ile inşa edebiliriz (Karaman, 2009: 27).

2.3.2. Yabancı

Nurettin Topçu'nun fikri ve sosyal gelişiminde etkili olmuş yabancı isimler, M. Blondel, M. Louis Massignon ve H. Bergson olarak sıralanabilir.

2.3.2.1. Topçu ve M. Blondel

Batının materyalist - pozitivist tutumuna yönelik anti tez olarak ahlaki ve değerleri savunan, "hareket felsefesi"nin kurucusu Fransız filozof Blondel, 1861 yılında dünyaya gelmiştir. Spritualist felsefenin bir çeşidi olarak hareket felsefesi, pozitif bilimlerin çizmiş olduğu sınırları aşmaktadır. Blondel'e göre akıl ile inanç bir bütünlük arz eder (Özpolat, 1998: 34).

Blondel, hareket felsefesi ile ahlâkın, bilimin ve metafiziğin homojen yapıda bir arada bulunduğu holistik bir bilim anlayışını inşa etmek istemiştir. Blondel'in en önemli eseri, aynı zamanda da doktora tezi olan "Action" dur. Hareket Felsefesinin de kurucusu olan Blondel, aynı zamanda da Nurettin Topçu'nun doktora hocasıdır. Blondel, 18. yüzyılda Batının materyalist pozitivist yıkıcı oluşumlarına karşı, çarenin ahlaki ve insani değerlerin yüceltilmesi ilkesini savunmuştur. Blondel, hareket ve düşünce ilişkisinin günlük hayatın ilminin oluşturma yönünü araştırmış, ayrıca felsefe ve din ilişkisinde akılcılığın ve imanın yerini tartışmıştır. Fransa'da eğitim gördüğü yıllarda Blondel ile tanışan Topçu, Blondel'in etkisinde kalmış ve onunla ilgili birçok makale kaleme almıştır. Sonuç olarak Blondel, düşüncenin aksiyonla olan münasebetlerini sorgulamış ve hayata bakan ilmi yönünü ortaya koymaya çalışmıştır (Kayışlı, 2012: 36).

Topçu, Blondel'in, "*din öz itibariyle mistiktir, ilahi varlığa bizler akıl ve duyuları aşan, kalp ve irade yoluyla ulaşabiliriz*" şeklindeki görüşünden etkilenmiştir. Ayrıca, İslam'ın içerisinde önemli bir yeri olan "hikmet" kavramının felsefedeki karşılığını Blondel'de bulmuştur. Ruhsal yapının kaynağı olarak da ele aldığı metafiziği, mistik temele dayanan "hikmet" kavramıyla ortaya koymuştur. Blondel, ulûhiyet ve din üzerinde yaptığı tahlillerde, bütün hareketlerimizin Allah'ı aradığı netice-

sine ulaşmakla, dini hakikatlere dayanan bir felsefe kurgulamış ve Topçu'nun düşünce dünyasının temellerini oluşturmuştur (Kayışlı, 2012: 39).

2.3.2.2. Topçu ve M. Louis Massignon

Bir tasavvuf tarihçisi olan Louis Massignon, Anadolu'da önemli bir yere sahip olan Hallac felsefesini incelemiştir. İrade, cemiyet ve hürriyet, sevmek ve var olmak gibi temel kavramlara yönelik yeni bir bakış açısı ortaya koyan Massignon, Nurettin Topçu'nun ideal gençlik ve ideal toplum tasavvurunda referans olma niteliği taşımaktadır. Topçu'nun Fransa'da eğitim gördüğü yıllarda tanıştığı ve kendisine Türkçe dersi verdiği, aynı zamanda kendisinin de Massignon'un birçok özelliğinden etkilendiği kişidir. Topçu'ya İslam dinini geniş bakış açısıyla anlama fırsatını veren şahsiyettir (Kemal, 2009: 13).

Massignon felsefesinde insan, idealist ve realist olmak üzere birbiri ile farklılık arz eden zıt ruh yapısına sahiptir. Realist ruh yapısı, dışsal etkilere karşı kurnazlık ile karşılık verebilen, hayatın siyasi yönlerini ortaya koyan, işleri çıkarına göre yürüten ve zaferi aldatmakta gören, kendisi ve gerçekle yüzleşmek yerine uzlaşarak hakikate karşı, sui edep ortaya koyan kimselerdir. Massignon'un realist ruhlar betimlemesi, bir bakıma, dönemin sosyal koşullarından doğmuş insan tiplerini ile benzerlik arz etmektedir. Topçu'nun ve Massignon'un idealist ruh anlayışında, toplumun inşasında iradenin ve hürriyetin hakkını verebilen, hakikatin koşulsuz saygınlığını savunan ve eylemsel olarak ortaya koyan, kendi olabilmenin davasını ve şuurunu taşıyan kimseler olarak görülmektedir (Kayışlı, 2012: 40).

Massignon, alışılmış oryantalist bakış açısının ötesinde, İslam'ı ön yargısız anlama ve İslam dünyası ile dostluklar kurmayı amaçlamıştır. Özgünlüğü her alanda savunan Massignon, Hallac-ı Mansur ile ilgili yapmış olduğu çalışmalar neticesinde İslam mistisizminin, Yahudi veya Buda mistisizminden farklı ve özgün olduğunu savunmuştur. Tasavvufi anlayışı yüksek olan Massignon, Topçu'nun mistik görüşten tasavvufi düşünceye yönelişinde etkisi olan ve Hallac-ı Mansur hakkında geniş kap-

samlı çalışmalar yürütmüş birisidir. Topçu, Massignon ve Massignon'un "karakter sahibi üstün ahlaklı birey" tanımlamasından beslenmiştir (Kemal, 2009: 14).

2.3.2.3. Topçu ve H. Bergson

Bergson, 1859-1941 yılları arasında yaşamış olup idealist yaşama felsefesi savunucuları arasında önemli bir yere sahiptir. Bergson, pozitivizm gibi mutlak maddeci felsefecilere karşı insani ve spiritüalist bir yaklaşımı savunmuştur. Bergson'da gerçeklik, sezgi yoluyla bilinebilir ve akıldan ziyade sezgi ön plandadır. Materyalizm görüşü yerine metafiziği savunmuş, sezgiyi akıl ve zekâdan ayrı olarak nesnenin özüne ulaşma vasıtası olarak görmüştür. Pozitivizm ve metafizik çarpışmadan beslenen Bergson anlayışı, metafiziğin düalist zemininde yükselmektedir. Bergson'da akıl ile sezgi, tamamlayıcı iki unsurdur. Bergson'da bir milletin gelenekleri ruhunu, kuralları ise bedenini oluşturmaktadır. Bergson, ayrıca, dinleri "statik ve dinamik" olarak ikiye ayırmış, statik dini "cemiyet dini" olarak, dinamik dini ise "insanlığın dini" olarak addetmiştir. Topçu, Bergson'un sezgi yaklaşımı ve metafizik söylemlerinden etkilenmiş olup, dini eğitimde insani değerlerin ön planda tutulduğu, ahlaki gelişime önem verildiği, mistik unsurların ön planda olduğu dinamik yaklaşımı savunmuştur. İslam dini, bu bağlamda Topçu'da, açık, evrensel değer taşıyan, ahlaki temelli derin dinamik bir özelliğe sahiptir (Kayışlı, 2012: 35).

Bergson, modern felsefenin öne sürdüğü "realite yalnızca zekâ ile anlaşılabilir ve anlamlandırılabilir" şeklindeki iddiasına yönelik sezgi ve içsel değerlendirme teorisini geliştirmiştir. Pozitivist sosyolojinin temel kurucularından olan Comte, Durkheim, Lamarck ve Spencer gibi isimlerin savunduğu, salt olarak evrimin mekanik değerlerle açıklanmasına yani nesnenin yalnızca duyu organlarıyla izahına karşılık olarak, yaşam gücünü oluşturan sezgi ile nesnenin kavranmasını ve anlamlandırılmasını savunmuştur (Mollaer, 2006: 57).

Evrimin mekanik savunucularının zihin yapılarında mekân ve zaman algılamaları soyut olmasına karşın ölçülebilirdir. Bergson için bu durumda, evrimi açıklayacak ve gerçek manasıyla anlamamızı sağlayacak bir tutarlılık yoktur. Fakat Berg-

son'un yaratıcı teorisinde hareketlilik, somut ve realite üzerinde her daim var olmaktadır. Zaman somut olarak, geçmişini hissederek ve geleceğini duyarak algılayabilmemize neden olmaktadır. Bergson'un süre kavramına yönelik yaklaşımı, muhafazakâr görüşe tarihsel bütünlük içerisinde geçmişini bugünde yakalayabilme ve hissedebilme imkânı kazandırmıştır (Mollaer, 2006: 58).

2.4. Nurettin Topçu'da Bireyin ve Toplumun Tahlil Aracı Olarak Öne Çıkan Kavramlar

2.4.1. Ahlak

Ahlak, Arapça bir kelime olup, yaratma, yaratılmış veya yaratılış manalarına gelen "hâlk" kelimesiyle aynı kökten türetilmiş olup, insanların sosyal ilişkilerini düzenleyen, sosyal davranış nizamıdır. Ayrıca, benliklerindeki nakıs düşüncüyü, menfî duyguları da dizginlemeyi öğreten bir ilim olarak da ifade edilebilir. Gazali, ahlakı insanın nefsinde var olan bir meleke olarak ifade eder ve zorlama olmaksızın, düşünmeden dahi, bu meleke ile davranışlar ortaya çıkmaktadır. Topçu'ya göre ahlak ise, hareketlerin metafizik yönüdür. Ahlak bir bakıma dini olgunlaşma, hayvani veya cismani hayattan, insani veya ruhî hayata yükselmedir. Ahlak, dinden bağımsız değildir. Bu bağlamda dine aykırı tutum ve davranışlar ahlaki olamaz. Topçu, ahlakın ortaya çıkışını dine bağlar ve ilk peygamber onun için ilk ahlaki eylem ve ilk isyan ahlakçısıdır (Zabun, 2014: 59).

Nurettin Topçu'nun düşünce sisteminde ahlakın yeri ve önemi büyük olmakla birlikte, Topçu'da meydana gelmiş farklı öğelerin oluşumunda ve felsefi temelinde ahlak yer almaktadır. Nitekim "*İsyan Ahlakı*" başlıklı doktora tezinin haricinde "*Ahlak Nizamı ve Ahlak*" isimli makalelerinden oluşmuş kitapları da mevcuttur.

Topçu'nun düşünce dünyasında, insanın fizyolojik olarak değişimi sınırlı olsa da, sosyal ilişkileri inşa eden davranış değişiminin, ruhi ve akli gelişimin iyi öğretilerle gelişip değişeceğini savunmaktadır. Topçu'nun iyi öğretilerinin temelini oluşturan unsurlar, İslam dinini referans almış, ahlaki anlayış ya da yaklaşımlardır. Top-

çu'ya göre ahlaki eylemlerin başka bir kaynağı, ıstırabın doğurduğu derin hayranlıktır. Topçu'ya göre, yaşıyorken ölümü en derin hali ile hissedebilen insanlarda, ahlaki duyarlılık yüksektir (Akay, 2007: 47).

Topçu'ya göre merhametin zulüm ve acı karşısında harekete geçmesi ile birlikte, ahlaklı bir isyan meydana gelmektedir. Bu isyan, anarşi ya da bozgunculuğun ötesinde olup kendini hakikat için bir başkası uğruna feda etme eylemidir. İsyah Ahlakı, maddi yahut bedensel esaretten, hayvani benlikten irade ile sıyrılarak iradesini Allah'ın iradesine ram etmektir. Kişi içindeki bencillığe, menfi düşüncelere ve zararlı davranışlara isyan eder ve ahlaki eylem kazanır. Toplum karşısında, bireyin kimlik inşasında isyan ahlakı ile ferdiyetçiliği savunan Topçu, toplumu bu savunma ile ayak altına almamış, aksine toplum yapısına ve gelişimine olan katkılarını da ortaya koymuştur (Akay, 2007: 48).

Topçu, ahlakın kalıtımsal ve çevresel faktörlerin etkisiyle meydana geldiğini savunmaktadır. Ayrıca, davranışlarımızın iyi ya da kötü olduğunu belirleyen en güçlü referans dindir. Ahlakı iki bölümde ele alan Topçu, ilkin teori bağlamında, kötünün ve iyinin kaynağını ve mahiyetini, vicdan, nefis ve sorumluluk gibi ahlaki kuralları ve konuları araştıran-tartışan ahlak iken, diğeri de teorik ahlakın pratiğe dönüşmüş, tecrübe edilmiş halidir (Zabun, 2014: 61).

Topçu, ahlak felsefesinin oluşum sürecinde *akılcı, deneyci ve duygucu ahlak* görüşleri üzerinde durmuştur. Akılcı ahlak anlayışı, mutlak olarak kişilerin bilgilendirme yoluyla ahlaki eylem kazanacağını savunmaktadır. Topçu ise, bilgi ile uyum halini almış tecrübe unsurunu ön plana çıkarmaktadır. Aklın, tek başına erdemli olmaya yetmeyeceğini savunan Topçu, bilginin bir bakıma ahlaki davranışın sonucu olduğunu savunur ve merhamet gibi duyguların gündelik hayatta sıklıkla tecrübe edilmesi ile ahlaki gelişimin kazanılacağını ifade eder. Deneyci yaklaşımda ise; bireysel veya toplumsal fayda, haz, menfaat gibi sonuçları incelemekle yetinildiğini eleştiren Topçu, ahlakın iyi üzerine de olsa mutlak dayanışmaya bağlı itaatten doğmayacağını savunmaktadır. Duygucu ahlak ise, mutlak mükemmele ulaşılmasa da ilahi kurallara uyarak mutlu kalınabileceğini savunmaktadır (Zabun, 2014: 62).

2.4.2. Hareket felsefesi ve Hareket Ahlakı

Hareket felsefesi, Fransız filozofu Maurice Blondel tarafından ortaya konulmuş bir felsefi sistem olup, Nurettin Topçu, hareket felsefesinin Türkiye'deki önemli ve tek sayılabilecek temsilcisidir. Sanayi devrimi sonrasında Batıda doğan ve gelişen, pozitivist temelli materyalist yani maddeci akımlara alternatif olarak insanı yetiştirecek ve geliştirecek, maddi cereyanların buhranlarından kurtaracak olan ahlaki ve insani değerleri savunan, manevi temelli felsefi akımdır. Blondel'in hareket felsefesi, canlıların tümünün hareketliliği üzerine inşa edilen bir düşünce sistemidir. Din ve insan üzerinde felsefe geliştiren bir sistemdir. Blondel, insanı düşünce ile sınırlayan görüşe yönelik, *“hareket anlaşılmadan insan bilinemez bu bağlamda düşünce tek başına yeterli değildir”* görüşü ile insanın hareketinin hayatın merkezine koymuş ve bu fikri *“Hareket Felsefesi”* olarak savunmuştur (Yüce, 2009: 27).

Hareket, genel manada yönelme, davranış, kıvılcıktanma olarak ifade edilse de Blondel'in hareket felsefesinde ahlaki, zihni yani bilinçli ayrıca kurgusallığı olan, sıradan eylem olmayan bir eylem halidir. Hareket felsefesi bir bakıma, insanın birey olma yönünü ön plana çıkarmıştır. Varoluşçu tavrı ile hareket eden Hareket Felsefesi insanın iç sezgileriyle dış dünya arasında anlamlı ve güçlü bağ kurmalarını hedeflemektedir. Blondel, insanın hareketi ile özgürleşeceğini, bir bakıma Tanrıya kavuşacağını savunmaktadır. Bireyin hareketleriyle Allah'a ulaşması fikri Nurettin Topçu'yu etkilemiş, ilk olarak Hareket Dergisi daha sonra ise Varoluş Felsefesi ve Hareket Felsefesi isimli çalışmalarında hareket ve Allah ilişkisini ortaya koymuştur (Şenol, 2010:144).

Blondel ile yakın ilişki halinde olan Nurettin Topçu, Fransa'da eğitimini tamamlayıp Türkiye'ye dönüşü sonrasında da Blondel ve Hareket Felsefesi üzerine çeşitli çalışmalar yapmış ve makaleler yayınlamıştır. Blondel'de olduğu gibi Topçu'nun Hareket Felsefesi, bireyin hareketindeki bağımsızlık üzerinde durmaktadır. Her türlü totalitarizme karşı olan Hareket Felsefesi, egosantrizmin ötesinde insanın ön plana çıktığı düşünce sistemidir. Tasavvuf ile paralellik arz eden Hareket Felsefe-

si, kendisi ve çevresini içerisinde Allah inancıyla değişime sevk etmektedir. Topçu, Anadolu'nun yeniden dirilişinde ve otorite altında ezilmişliğine yönelik ise bireyin, birey olarak var olma bilincinden doğan mesuliyeti ve harekete geçmesi ile gerçekleşeceğini savunmaktadır (Şenol, 2010: 147).

Nurettin Topçu'ya göre hareket öncelikle içten dışa doğru gerçekleşen bir eylemdir. Bizim dışımızda gerçekleşen hareket irademize menfi olarak zarar vermekte olup benliğimizi zayıflatmaktadır. Bu bağlamda, hareketimizin amacına ulaşması için benliğimiz içerisinde yer etmiş hareketlerin tenkit edilerek değerlendirilmesi elzemdir. Birey olabilmenin temel şartı, öz benliğimizin farkında olmaktır. Bu fark edişle beraber gerçekleşen mücadele bireyin dışa doğru hareketini ortaya koyacaktır (Akdemir, 2010: 37).

Ayrıca, Topçu'nun hareket ahlakında bireyin sonsuz oluşu yer almaktadır. Onun hareket ahlakını, *“insan iradesinde tatmin olmaz boşluğu dolduracak yegâne hareket, Allah'ın hareketi ve sonsuzluktur”* fikriyatı özetlemektedir. İnsan, hareketlerindeki her bir değişimle sonsuzluğa yaklaşma tatminini yaşamaktadır. Ahlakın temelinde hareketi gören Topçu, bireyin hakiki kurtuluşunun kendi hareketinde olduğunu savunmaktadır. İnsan, çalışmak prensibi ile de hareketindeki ahlakı muhafaza edebilmektedir. İnsanı esaretten kurtaracak temel yaklaşımı şuur kazanmış insanda bulan Topçu, duygu, düşünce ve çalışmada yüksek derecede farkındalık kazanmış şuurlu bireyin, başkalarının da şuur kazanması için harekete geçmesi ile ahlaki hareket ulaşacağını savunmaktadır. Fertleri olduğu kadar cemiyetleri ve toplumları da inşa edecek olan hareket ahlakı; milli şuur kazandırmada, sosyal nizamı sağlamada, kültürel kazanımlarda, ekonomik kalkınmalarda kalıcı istikameti kazandıracaktır (Akdemir, 2010: 39).

2.4.3. Mesuliyet Bilinci

Nurettin Topçu'nun mesuliyet bilinci, merhametten ve ıstıraptan doğmaktadır. Ayrıca, sorumluluk ve hürriyet arasındaki ilişkiyi farklı bir yaklaşımla ele alan Topçu, sorumluluk olmadan hürriyetten bahsedilmesinin mümkün olmadığını sa-

vunmaktadır. Topçu'nun düşünce anlayışında, insanın fert/birey olmasının önündeki her şey insan iradesini esir almaya muktedirdir. Bu bakımdan, ister bireyin bizatihi kendisinden kaynaklı gurur, kibir, haz olsun, isterse de toplumsallaşma adı altında toplumsal kuralların kabul ettirilmeye çalışılması olsun, iradeyi yok saymakta ve bir bakıma iradeyi felce uğratmaktadır. İnsan, fitraten, içsel dünyasındaki baskılara ve toplumun baskılarına direnç gösterebilmek adına, ilahi iradeye ihtiyaç duymaktadır (Topakkaya-Arslantürk, 2012: 383).

Tabii olarak bizde var olan, bizim fiillerimizde ortaya yıkan ve eylemlerimize bağlanmış olan özgür bir irade bulunmaktadır. Bu iradenin mahiyeti, kaynağı belirsiz olmayan, her eylemde kendini aşan amaçları taşıyan, ayrıca mükemmele ulaşma arzusu ile değişimi ve yenileşmeyi kendisinde yaratan, soyut olmayan gerçekliktir. İradi eylemi ahlaklı kılan iki temel kavram ise sorumluluk ve özgürlüktür. Bireyin, mesuliyet bilincinin önemli bir ayağını, ahlaki temelde yükselmiş sorumluluk ve özgürlük eylemi oluşturmaktadır (Gündoğan, 2006: 24-25).

Topçu, toplumsal dayanışma ve hâkimiyet adı altında bireyin iradesine kast edildiğini ve toplumun içerisinde, iktidar gruplarının bireyin mesuliyet bilincini yaşamasına engel olduklarını ve bireyi esir aldıklarını savunmaktadır. Topçu'ya göre savunulan toplum anlayışı kaderci ve taklitçi özellikler taşımaktadır. Ayrıca bu tip toplum, uysallıktan hoşlanmaktadır (Topakkaya-Arslantürk, 2012: 384).

Topçu, sorumluluğu sözlük anlamının ötesinde felsefe ve hukukçuların bileşeninde ele almaktadır. Yani, insani ilişkilerde aranan sorumluluk kavramı ve toplum düzeninde aranan sorumluluk kavramı, insan hareketlerinin sorumlu tutulmasından yola çıkarak ortaya atılmış görüşlerdir. Topçu, ne determinizmin yarattığı mutlak kaderciliği ne de Bergson'nun sezgisel sorumluluğunu kabul etmiştir. Ayrıca sorumluluğu cezada gören Levy-Bruhl'ün görüşü de Topçu'nun eleştirisine maruz kalmış, yeterli olmayan bir sorumluluk savıdır. Topçu'da bireyin ceza sistemi ile düzenlenmek istenen davranışı, bireyin ahlaki sorumluluğundan kaynaklanmamaktadır. Bu bağlamda, birey için çaresizlik mahiyeti olan vicdan azabı da ahlaki sorumluluk değildir. Topçuya göre, ahlaki sorumluluk ile hukuki sorumluluk farklılık arz etmekte-

dir. Mesuliyet bilincine götürecektir ahlaki sorumluluktur ve ahlaki sorumluluk; bireyin şuurunda bulunmalı, dışarıdan yasalarla yahut cezalarla dayatılan olmamalıdır. Ahlaki sorumluluk, bireyin her türlü içsel ve dışsal esaretten isyan hareketidir. Bu isyan, ferdin toplumu reddedişinden daha ziyade koşulsuz boyunduruğa yöneliktir. Bireyin iradesini güçlendirecek, sürü olmaktan kurtaracak, hürriyete ulaştıracak bilinç ise mesuliyet bilincidir. Son olarak, Topçu'ya göre hürriyet, bireyin her istediğini yapabilmek hareketi olmayıp, mesuliyet bilincinin gereği olandır. Aksi takdirde bir başkasının hürriyetine yönelik tecavüz toplumsal düzeni bozarak anarşi çıkmasına neden olacaktır (Topakkaya-Arslantürk, 2012: 385-386).

2.4.4. Millilik ve Millet

Milli benliğin oluşumunda ve muhafazasında Batılılaşma adı altında gerçekleştirilen Batı taklitçiliğini tahribat olarak gören Nurettin Topçu, ilim, sanat, ahlak gibi kültürün maddi olmayan unsurlarını metafizik olarak değerlendirir ve milli benlik inşasında Anadolu ile yoğrulmuş metafiziğin taklitçilikten kurtarabileceğini savunmaktadır. Bunun için atılacak en büyük adımı Anadolu Rönesansı'nda gören Topçu, gücünü mazisinden alan, maddeden manaya evirilen Ahlak Rönesansı'nı savunmaktadır. Topçu'nun milli kimliğin inşasında Anadolu vurgusunu, ırkçılığa yönelmiş Turancılıkla ifade etmek mümkün değildir. Bir ıstırap ile yoğrulmuş İslam ve Türk fikriyatı, Topçu'da Anadolu kimliğinin temelini oluşturmaktadır (Turgut, 2016: 62).

Topçu'da millilik ve millet olma meselesinde bir başka önemli unsur 'dil'dir. Ona göre dil, toplum gibi değişim ve dönüşüm yaşamaktadır. Dilin yaşadığı bu değişim, millet olma bilinci ile milli kimliğin inşasında mazisini reddetmeyen, tarihi ile barışık nesiller meydana getirecektir. Ayrıca Topçu; bilim, sanat ve felsefe dili ile içtimai hayatın konuşma dili arasındaki farklılığın tabii olduğunu savunmakta olup bu durumu milli dilimiz olan Türkçe'nin zenginliğine bağlamaktadır (Turgut, 2016: 64).

Son olarak Nurettin Topçu, milliyetçilik fikrine yönelik özgün bir bakış açısı ortaya koymaktadır. Ona göre milliyetçilik, kırıncı ve de hırpalayıcı şovenizmle ifade edilemeyecek kadar insani ve İslami yönü olan manevi değerlere bağlı bir sistemdir.

Topçu'ya göre milletin oluşumundaki yegâne unsur ise, müşterek idealler arasındaki güçlü bağ ya da güçlü amaçlardır. Turancıların, maddi unsurlar üzerinde inşa ettiği ırk davası, Topçu tarafından eleştirilmiştir. Topçu, salt madde temelli kavmiyetçilik yerine, manevi unsurların etkisinde yükselen Anadolu milliyetçiliği fikriyatını savunmuştur (Duran-Polat, 2010: 65-70).

2.4.5. Topçu ve Sanat

Topçu'nun sanat anlayışında '*Hareket Felsefesinin*' izleri yoğun olarak görülmektedir. Sanatın daha çok hareket yönünü gündemine alan Topçu, dinde ön plana çıkan mistik algıyı sanat iradesinin temel felsefesi olarak görmektedir. Ayrıca Ahlak, Topçu'nun sanat anlayışında önemli unsurlardan biridir. İrade yolculuğuna insanda başlar ve millet, devlet ve sanat bölümlerinden geçerek Allah'a ulaşır. Bir bakıma sanat, Allah'a kavuşmadan önceki son mertebedir. Sanat ve dinin membaini eş tutan Topçu, imandan sanat ve dinin doğduğunu savunmaktadır. Sanattaki estetik kaygıyı Allah'a imanın inceliğinde arayan Topçu, sanat anlayışında mistik ve metafizik iklimin önemini savunmaktadır (Zabun, 2014: 19-20).

Sanatkârları birer metafizikçi olarak gören Topçu, felsefeden kopmuş bir sanatı reddeder. Sanatkâr, bir bakıma sancıları derin olan, sayıklayan filozoftur. Ayrıca memleketin derin ahlak yaralarını sanattan yoksun olmaya bağlayan Topçu'ya göre, sanatın atomik yapısını sonsuzluk iradesi oluşturmaktadır. Sonsuzluk iradesi, ahlaki eylemi oluşturmaktadır. Sanat, Topçu'nun düşüncesinde, kültürün bir parçası konumundadır ve millet için, millet adına gerçekleşmelidir. Diğer bir bakıma, sanat hür olma adına gerçekleşen bir hareketlilik olduğu için sanatı bağımsız kılma adına sanat kendi yani sanat içindir. Topçu'ya göre sanat için dahi yapılıyor olsa sanat, milletin kaynağından beslenmektedir ve ferdin eseri olmasına bağlı olarak milli karakter taşıma özelliğine sahiptir. Topçu, sonuç olarak, sanatı “fonetik” ve “plastik” olmak üzere iki başlıkta incelemiş, fonetik sanat olarak musikimizin ruhumuzun derinliğinden uzak, Batının tesiri ile metalaştığını savunmaktadır. Edebiyatın bu topraklarda yeniden sanat olma hüviyetine, Mehmet Akif'in sanatı ile ulaşabileceğini iddia etmektedir. Sinema ise, Topçu'da, sanattan daha çok ticaret metaı olarak görülmektedir. Sanatın bir başka dalı olan tiyatro, Topçu için düalist bir yapıda olup fayda ve zararı bir arada barındıran meşakkatli bir sanattır. Mimari sanat olarak ise, Selçuk

sanatının İslam ve Türklük ruhunu taşıdığını, diğerlerinin Bizans'ın ve batının motifleriyle oluşturulmuş tuğla yığınları olduğunu dile getirmektedir. Milli bilinçten uzak, Batı taklitçiliğine kapılmış resim sanatını eleştiren Topçu, bu duruma gerekçe olarak ise memleketini tanımaktan uzak, amaçsız ve felsefesiz sanat adamlarını göstermektedir (Zabun, 2014: 20-25).

2.4.6. Muhafazakârlık

Muhafazakâr görüşünün temelinde, toplumu koordine eden, toplumu meydana getiren unsurlar arasında üstün yönetimin bulunduğu bir sistematik düzenin varlığı kabul edilir. Muhafazakâr görüş savunucularına göre, bu düzen insanlığın var olduğu günden beri, eylemlerindeki test edilebilirlikten yani deneme yanılma sonucunda, iyiliğin ve kötülüğün kesin olarak ayırt edilebildiği, gelenek aracılığıyla neticelendirilmiştir. Bu bağlamda ideal toplumun, bir birikim olan gelenek üzerinde inşa edildiği ve muhafazakârlığın olmazsa olmazı ise gelenek olduğu söylenebilir. Ayrıca muhafazakârlara göre din, bireysel yaşamın sürdürülebilirliği açısından gelenek kadar önemli yere sahiptir. Muhafazakâr anlayışa göre; aile, cemaat ve lonca gibi teşkilatlar önem arz etmektedir. Ayrıca, toplumsal sürdürülebilirlik için özgürlük ve özel mülkiyeti önemsemelerine karşın burjuvazi iktisadına karşı çıkmaktadırlar (Yaşlı, 2015: 647-648).

Muhafazakâr düşünce yapısı veya muhafazakâr siyaset ideolojisinin, Osmanlı İmparatorluğu'nda 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren etkisini gösterdiği söylenebilir. Bu durumun temel saiki olarak, toplum içerisinde aydınların ve entelektüel tabanın yoğun olarak Batılılaşma hayranlığı ve propagandaları gösterilebilir. Bu yaklaşım altında muhafazakâr düşünce, “*tutuculuk*” yahut “*geri kafalılık*” olarak adlandırılmakta arka planında yatan moderniteye yönelik temel felsefi yaklaşımı göz ardı edilmektedir. Bu bakımdan muhafazakârlık düşüncesi, Tanzimat'ın uygulamalarına yönelik ve eleştirel olarak ortaya çıkmış, II. Mahmut'un Batıya benzemek üzere yürüttüğü değişim politikalarına yönelik, değişimi sorgulayıcı muhafazakâr görüş temelli eleştiriler sunmuştur. Muhafazakâr görüşün en temel savunucularından biri olan Sait Halim Paşa, muhafazakâr görüşün eksenini; milli varlığın korunması, İslam referansı, mazi ile kurulacak güçlü bir bağ ve pozitivizme yönelik eleştiri olarak belirlemiştir (Sezik, 2013: 117).

Cumhuriyetin ilanı ile beraber hız kazanan inkılâpçılık/yenileşme hareketi Osmanlı'nın son dönemlerindeki Batılılaşma sürecine bağlı ortaya konulan tutumları anımsatsa da, farklı olarak yenileşme eğiliminin ötesinde, maziden gelen bilgi birikimini ortadan kaldırmaya yönelik tutum içerisinde oldukları anlaşılmaktadır. Batıda gerçekleşen Fransız Devrimine halkın desteği ağırlıktayken Cumhuriyet'in kuruluş süreci ile birlikte “*Batı yaklaşımı*” ve “*muhafazakâr*” diğer bir ifadeyle “*gelenekçi*” olmak üzere iki farklı ideoloji sahası oluşmuştur. Muhafazakâr grubun fikrî temsilcileri arasında Peyami Safa, Mustafa Şekip, Ahmet Ağaoğlu, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, Ahmet Hamdi Tanpınar, Nurettin Topçu gibi isimler yer almaktadır. Muhafazakâr görüş; çağdaşlaşma ile geçmişten kopulamayacağını, tarihin ışığından mahrum kalınmayacağını, kültürel inşada geleneğin yerini tutamayacağını, dinin toplumlar için elzem olduğunu ve modernleşmenin özgünlük arz ettiğini, her toplumun toplumsal şartları doğrultusunda değişim yaşayacağını savunmuşlardır (Sezik, 2013: 117-119).

Nurettin Topçu Türkiye'de muhafazakâr düşünce yapısı üzerinde önemi yadsınmaz bir yere sahiptir. Batılılaşmayla gayreti ile beraber ortaya atılan birtakım uygulamaların yarattığı buhrana yönelik başta muhafazakâr kesim olmak üzere pek çok fikri alana katkıları olmuştur. Topçu, muhafazakârlığı yalnızca iç ve dış etmenler karşısında yabancılaşma hali olarak görenleri eleştirmiş yaşadığı hayatın mesuliyetini taşıyabilen, şuurlu birey olarak ahlaki eylemleri yaşayan ve yaşatan temsilcilerin varlığını savunmuştur. İslam ahlakı ile ruhları dolmamış muhafazakârların, sosyal ve kültürel olarak iyi bir hayatın içerisinde olmalarının zor olduğunu savunmuş ve muhafazakârların içtimai hayatın çeşitli kademelerinde yaşadıkları ikilemleri ortaya koymuştur. Son olarak Topçu'nun muhafazakârlık anlayışında, toplumsal kutuplaşmalara götürecek, dogma yaratacak bir tutuculuk yoktur. Toplumun kimliğinin temel kodu olan kendilik-kendin olma ilkesi vardır. Yalnızca bu kendin olma prensibi ile toplumlar varlığını koruyup devam ettirebilecektir. Topçu'ya göre toplumsal değişim ve yenileşme, milletin mazisindeki güçlü kaynaklardan ve değerlerden aldığı ilham ile fitratını bozmadan; dinî siyasi, iktisadi ve entelektüel hayatta ilerlemeler gerçekleştirecektir. Köklerinden uzak, taklitçi bir modernleşmeye şiddetle karşı çıkan Top-

çu başka açıdan da muhafazakâr cenahın mazisiyle yeterince buluşamadığını savunmaktadır (Akın-Meşe, 2013: 142-154).

2.4.7. Din, Felsefe ve Tasavvuf

Tasavvuf kalp ve keşif, felsefe ise yalnızca akli yönelim olarak ele alınıyor olsa da tasavvufun felsefeyle buluşmuş, felsefenin de tasavvufun bahçelerinde doluşmuş olma halleri vardır. Batıda, felsefe ilim tahsilini görmüş ahlakçı bir mütefekkir olan Topçu, Doğunun mistik yönü olan tasavvufa derin bir arayışın neticesinde ulaşmıştır (Günaydın, 2006: 92).

Topçu'nun tasavvuf ehli kişilerle tanışması, yakın arkadaşı olarak bilinen Sırrı Tüzeer'in aracılığıyla olmuştur. Nurettin Topçu, iç âleminde cevap bulamadığı pek çok soruyu tasavvuf ehli kişilerle bir araya gelerek cevaplandırma gayreti taşımıştır. Abdülaziz Bekkine, Topçu'nun düşünce dünyasındaki muammayı gideren, tasavvuf sohbetleri ile Topçu'nun tasavvuf anlayışını inşa eden önemli bir isimdir. Tasavvufi sohbetler her türlü soruya açık olan, her görüşten insanın katıldığı, her yaş ve eğitim grubuna hitap eden din temelli birlikliliklerdir. Topçu'nun Bekkine ile yaşamış olduğu bağlanma tasavvufi bir bağlanmadır. Topçu'nun düşünce dünyasında İslam tasavvufu, Kuran'dan kalp ilmi meydana getiren felsefe hareketidir ve tasavvuf temel ölçülerini Kuran'da var olan insan anlayışı üzerine inşa etmiştir. Topçu'nun hayatında da tıpkı idealindeki tasavvufi hayat gibi insanın kendini anlamaya, bulmaya, gözlemlemeye çalışan yaklaşımlarla yoğunlaştığını görmekteyiz. Ahlakçı düşünür olarak Topçu, İslam dininin esasını ahlakın oluşturduğunu ifade ederken, bu ahlaki tutumu ise, hürmet, merhamet, hizmet kavramlarıyla ele almaktadır. Dinin mistik yönünü Bekkine'de bulan Topçu, felsefeyi bir bakıma tasavvufun emrine vermiş, böylece felsefeyi tasavvufla çatışmanın önüne geçirmiş, felsefeyi hakikat arayıcısı ve kurtarıcısı olma özelliğine kavuşturmuştur (Günaydın, 2006: 93-96).

Topçu'ya göre din ve felsefe, ortak bir konudan hareketle birlikte ele alındığı zaman gerçek anlamına ulaşacaktır. Kâinatın anlaşılmasında güçlü vesile olan din ve felsefe, akıl ve tefekkür etme çağrılarını ile ortak zeminde buluşmaktadırlar. Bu birlik-

telik, bir bakıma elzem bir gerekçe ile gerçekleşmektedir. Dini baskı ve hurafelerden arındıran bakış, felsefi bakıştır. Bu bağlamda bu felsefi bakış, Kuran'ın dahi hakiki manada anlaşılmasını sağlayacaktır. Topçu, felsefi bakışı kaybetmemiz halinde o büyük kutsal kitabı yani Kuran'ı yalnızca ezberlemekle, doktorun reçete kâğıdını batırdığı suyu içerek tedavi görmenin ötesine gidemeyeceğimizi savunmaktadır. Topçu'nun düşünce ikliminde felsefe ve din karşılıklı olma hali arz eder, dinin anlaşılmasında felsefeyi, hareket felsefesinin öngördüğü o tamamlanma halini de din sağlamaktadır. Son olarak Topçu, felsefeci olduğu kadar mistik yönü de olan bir kişi olma özelliğine sahiptir (İliter, 2016: 185-193).

2.4.8. Komünizm, Kapitalizm ve Sosyalizm

Türkiye'de Komünizm, 1960'ların iktisadi, sosyal ve kültürel hayatını etkileyen önemli unsurlardan biridir. 1960'lar bir bakıma entelektüel birikimin kayda değer bölümünü oluşturmaktadır. Komünizme yönelik en gerçekçi yaklaşımları sunan dönemin mütefekkirleri arasında yer almış bir isim olarak Nurettin Topçu'dur. Komünizm, Nurettin Topçu'nun fikir dünyasında anti-komünizm, köktenci modernizm aleyhtarlığından beslenen, antikapitalizm savunuculuğudur. Topçu, katı anti-komünist söylemlere sahiptir. Bu söylemler, felsefe ve teori üzerinde inşa olma özelliğine sahiptir. Milliyetçi ve muhafazakâr ekseninde yazılar ortaya koyan, fikirler savunan Topçu, anti-komünizm söylemlerini anti-kapitalizm duruşundan sağlamaktadır. Topçu, anti-kapitalizm duruşunu ise, sınıf egemenliği, özel mülkiyetin istismarı sonucu fertlerin sömürülmesi, ötekileştirme, yabancılaştırma gibi kavramlar üzerinden sağlamaktadır (Yaşlı, 2015: 651-654).

Topçu'da komünizmin doğuşu, kapitalizmin bireyler üzerinde yarattığı sömürü anlayışının üstünde, feccat teşkil eden bir olaydır. Topçu'ya göre komünizm, insanların sefaletine, ıstırabına çare olamayacak kadar vicdansız bir yapıdır. Kapitalizm sömürüsü devam ettiği sürece komünizmin hayaleti, bu vatan topraklarını esir almanın iştahını taşıyacaktır. Topçu'nun anti-komünizm tutumunun anti-kapitalizm söyleminden kopuk olmadığına değinmiştik. Topçu'nun komünizm eleştirisi ise,

komünizmin içtimai, din ve ahlak başta olmak üzere iktisadi alanda ortaya koyduğu teorilerinden kaynaklanmaktadır (Yaşlı, 2015: 656).

Komünizme yönelik eleştirel izahını komünizmin yürüttüğü eşitlik propagandası üzerinden ele alan Topçu'nun eşitlik tasavvuru, iki temel iktisadi ve sosyal akım arasındaki farkı, ortaya konulan emek ve bu emeğin karşılığını eşit olarak görme halidir. Topçu'nun ele aldığı bu eşitlik, rakamsal eşitliğin ötesinde, denk olma halidir. Topçu'ya göre, fiziksel güç ve zihni kapasite olarak farklılık arz eden bireylerin mutlak eşit olma hali mümkün görülmez. Onun eşitlik anlayışını, sistemi aniden ortadan kaldıran komünizm anlayışından öte, sosyal adaleti yavaş yavaş zihinlere işleyen ve uzun vadede toplumsal denklığı sağlayacak bir sistemin kalıcılığı oluşturmaktadır. Topçu'nun savunduğu denklik, devlet kademesinden, büyük sermaye sahiplerine, işçilere ve çiftçilere kadar uzanan sosyal adalet sistemi ile hayat şartlarını birbirine denkleştirmektir. Topçu'da eşitlik, bir bakıma merhamet idealidir ve mal dağıtımından öte, hakların vicdan ve kanun çerçevesinde her bir bireye verilmesidir (Zabun, 2014: 49-50).

Mülkün varlığını saygın olarak değerlendiren ve şahsi mülkün korunmasını savunan Topçu, mülkiyeti de Kapitalizm görüşünün mülkiyet anlayışından farklı olarak ele almıştır. Topçu'ya göre mülkün saygınlığını, başkalarını esir almayan, kula kulluk ettirmeyen, ahlakiliği ve yasallığı olan, insana ve insanlığa bir şey katması belirlemektedir. Topçu, bireylerden bir şeyler alıp götüren mülkü muhterem olarak değil, aksine bela olarak görmektedir. Topçu'nun mülkiyet sınırını belirleyen temel unsur, mülk sahibinin ve diğer kimselerin mülkün esiri olmamalarıdır. Topçu'nun kapitalizm ve sosyalizmden farklı olarak savunduğu fikir, İslam'ın sosyal nizamıdır. Bu sosyal nizam, üretim araçlarının ve sosyal geçim koşullarının sermaye sahiplerinden alınarak topluma verilmesidir. Sosyalizm ve komünizmin birbiri ile karıştırıldığını savunan Topçu, sosyalizmi 19. asır öncesine dayanan “bölüşmecî sosyalizm” ve “modern sosyalizm” olarak ikiye ayırmaktadır. Onun sosyal nizamı ise, bu başlıkların ötesinde ruhçu ve milliyetçi görüşe dayanan, devlet otoritesinin dâhil olduğu, toplum içerisinde bireyler arasında maksimum düzeyde denklığı hedefleyen,

ortak mülkün ötesinde, mülkün asıl sahibinin Allah olduğu şuuruna ulaşmış bir toplumda hâkim olan görüştür (Zabun, 2014: 51-58).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.TOPÇU'DA SOSYAL GERÇEKLER

Tezimizin üçüncü bölümünde Nurettin Topçu'nun sosyoloji bilimi ile münasebetini anlamak adına, Nurettin Topçu tarafından liselerde okutulmak üzere kaleme alınmış Sosyoloji ders kitabı başta olmak üzere, yayınladığı veya hakkında yayınlanmış yazılar referans alınarak, Nurettin Topçu sosyolojisinin kuramsal ve metodolojik yönü ele alınacaktır. Ayrıca Nurettin Topçu'nun pozitif sosyolojisine yönelik yaklaşımı incelenecektir. Devamında ise, Nurettin Topçu'nun sosyal olaylar, sorunlar ve durumlara yaklaşımının sosyal gerçeklik yönünü anlama ve izah etme adına birey ve toplum anlayışı ortaya konulacaktır. Son olarak, kültür, eğitim, ahlak, din, devlet ve demokrasi, iktisat kavramları çerçevesinde meydana gelmiş sosyal sorunların, sosyal olayların ve sosyal durumların, Nurettin Topçu sosyolojisinde sosyal gerçeklik olma yönü ortaya konulacaktır.

Sosyal bilimlerde özellikle sosyolojide, toplumu inceleme sürecinde nesnelliğe yönelik yaklaşımlarda iki temel unsur ön plana çıkmıştır. Bunlar pozitivism ve hermeneutik olarak adlandırılan, nesnelliğe yönelik yaklaşımlarında farklılık ve birbirine karşıtlık arz eden görüşlerdir. Pozitivist anlayışın toplumu nesnelleştiren görüşü Comte-Durkheim'den hareketle, hermeneutik yaklaşımın nesnelliğe dair yaklaşımları ise Dilthey ile tartışılmış ve aktarılmaya çalışılmıştır. Her iki anlayışa yönelik bir sentez ve nesnellik sorununun çözümüne yönelik önemli teorilere sahip olan isim ise Weberdir (Öztürk, 2013:201).

Sosyal bilimciler, ilk etapta doğa bilimlerinin sahip olduğu mertebeyi haklı görüp sosyal bilimlerin aynı yöntemi takip etmesi gerekliliğini savunmuşlardır. Pozitivist anlayışa sahip bu kimseler inceledikleri kültürel ve tarihsel nesnenin de bu özelliklerden arınmış bir "şey" olduğu savını öne çıkarmışlardır. Dilthey'in öncülü-

ğünde gelişen hermeneutik anlayışa göre ise sosyal bilimler bir doğa bilimlerine göre ele alınamaz. Dilthey, tin bilimlerinin inceleme sahası içerisinde tarih, toplum ve kültürü görmüştür. Ona göre doğa bilimlerinin yöntemleri ve varsayımları ile insan, toplum ve tarihle ilgilenen bilimlerin incelenmesi yalnızca yanılığdan ibarettir. Dilthey'a göre pozitivistlerin ortaya koydukları sosyal bilimler yasacı ve nedenselci yapıya sahiptir. Tarih, toplum ve kültür alanı veya kültür bilimlerinin konuları doğa bilimsel açıklama modeli ve doğa bilimsel nedensellik altında ele alınamayacağıdır. Çünkü tarih ve toplum gerçekliğinde doğa bilimsel anlamda yasalar olamaz. Değerler, ilkeler, normlar, kurallar ana belirleyiciler değil, bizatihi insandan olma şeyler, öz olarak anlamlardır. Kültür sahasında, insan eylemlerini etkileyen bu anlamlar doğa yasalarında olduğu gibi tekrar ve süreklilikten oluşan genel geçerliliğine sahip değildirler. Dilthey toplum yasalarının zamana bağlı olarak değişebileceğini, insan eylemlerini doğa yasalarında olduğu gibi sınırlandıran, her daim belirleye hiçbir değer, hiçbir norm veya ideolojinin olamayacağını savunur. Bu bağlamda tarih ve toplum alanında pozitivist anlayışın öne sürdüğü sebep-sonuç ilişkili bir yasa-olgu bağlantısı, var edilemez (Öztürk, 2013: 2013-220).

Weber, Dilthey, Rickert ve bu tartışmalara katılan diğer düşünürler arasında geçen tartışmalar doğa bilimlerinin evrensel ve mutlak bilgisi ekseninde tanımlandığında, sosyal bilimleri objektif kılan ölçütlerin ne olabileceği sorusu üzerinde duruldu. Fransa ve İngiltere'nin düşünsel temellerini inşa ettiği pozitif sosyoloji geleneği olguların şeyle izahını savunurken (nesnelci ve açıklayıcı), Kant ve Hegel'e dayanan Alman sosyolojisi anlama ve kültür nosyonlarından oluşan yöntemlerini ortaya koydu. Bu bağlamda Alman sosyolojisi özellikle tarih ve sosyoloji biliminin, doğa bilimlerinden içerik ve yöntem yönüyle farklı olduğu düşüncesi üzerindedir Alman sosyologlarına göre, insana ait her tür faaliyet simgesel bir mahiyete sahiptir bu yüzden insana bağlı olaylar nesnelere gibi değil, anlamlar, işaretler ve semboller olarak incelenmelidir. Böylece 19. yüzyıldaki Alman felsefesi sosyolojiye evrilmekte ve doğacı ve açıklayıcı bir sosyolojik anlayış ile anlayıcı bir sosyoloji arasında karşıtlık meydana getirmektedir (Hira, 2000: 45-47).

Metodolojik yönüyle Alman sosyolojisine Weber'in önemli bir katkısı olmakla birlikte, Weber'de de Dilthey ve Rickert gibi düşünürlerin etkileri yadsınamaz.

Dilthey, Rickert ve Windelbant, sosyal bilimler ile kültür bilimlerinde epistemolojik sorunlara ve metodolojik problemlerine eğilen filozoflardır. Bunlara göre, Comte'un yaklaşımı insan eylemini ve kültürünü incelenmesi açısından tehdit teşkil etmektedir. Buna bağlı olarak doğa bilimlerinin yöntemlerini, toplumsal ve kültürel incelemeler açısından uygun değildir. Weber metodolojik çalışmaları ile sosyal olguları daha anlaşılabilir şekliyle ele alma gayreti içinde olmuştur. Weber'in metodolojik anlayışının önemli bir özelliği de nedensellik ilkesidir. Weber, sosyal fenomenin nedenleriyle ilgili olarak tarihsel çalışmalara ağırlık vermiştir. Tarih ve sosyolojinin birbirinden tamamen ayrılamamasının nedenlerini savunmuştur. Doğa bilimlerinde uygulanan sosyal fizik geleneği ile arasına çizgi çeken Weber, toplumsal olguların nedensel açıklamalarına yönelik insan davranışlarının yorumlayıcı sosyoloji ile anlaşılabilirliğini savunmuştur (Hira, 2000: 48-57).

Max Weber'in sosyoloji ikliminin temelinde, kültür bilimlerinde bilginin niteliği ve değerinin yanı sıra empiri-kuram ilişkisi sorununa bir çözüm getirmek olduğu söylenebilir. Kültür bilimlerinde empiri-kuram ilişkisi sorununa yönelik ilk olarak kültür bilimi ya da sosyal bilim kavramı üzerinden inşa edilen tanım ve çözümler görülmektedir. Max Weber'in kültür bilimi veya sosyal bilim yaklaşımı Alman felsefe geleneğinden mülhem, tinselci/tarihselci bir bilim felsefesi içinde yer almaktadır. Bunun yanı sıra Max Weber'in bilim anlayışı, pozitivist ve Marksist bilim anlayışlarından etkilenmeler mevcuttur fakat Max Weber'in bilim anlayışı farklı anlayışlarla iç içe değildir. Pozitivizmin genelleştirici/açıklayıcı yöntemlerine yönelik eleştirel olup, toplumu ve insan kültürünü, yine insanın yaratıp içinde yer aldığı bir gerçeklik alanı olarak incelemeyi olanaklı kılacak yöntemleri savunur. Son olarak gerçeklik doğal gerçeklik ve tinsel gerçeklik olarak ikiye ayrılmaktadır. Tinsel gerçeklik bir bakıma nesnelere var oluşu olarak tanımlanmakta, doğa yanında, doğadan farklı, kimi zamanda doğaya karşıt bir gerçeklik olarak ele alınmaktadır (Özlem, 2017: 20-37).

3.1. Nurettin Topçu'da Sosyoloji

Sociologie kelimesini ilk defa Fransız filozoflardan Aguste Comte kullanmıştır. Societas, Latince toplum manasına gelmekte olup, logos ise Yunancada ilim anlamında kullanılmaktadır. Sosyoloji ülkemizde genel olarak; seküler, pozitivist, evrimci ve milliyetçi unsurlar üzerinde ele alınmıştır. Bu bağlamda, sosyoloji biliminin ülkemizdeki hâkim görüşü, Durkheim ve Marksist temelli pozitivistdir. Ayrıca, ülkemizde politik söylemlerin etkisinde kalan sosyoloji, modern aydınların siyasal çözümlerinde bir araç olarak kullanılmış, buna bağlı olarak kısır ve dogma bir görüntü sergilemiştir. Sosyoloji, temel misyonu olan “sosyal olgu ve olayların anlaşılması” durumunu ihmal ederek politik argüman olan sosyal yasaları, toplumun işleyişine yön verme adına kullanmıştır. Bu durum, sosyoloji biliminin ideolojik olarak algılanmasına neden olmuştur. İlk sosyologlarımızdan Ziya Gökalp'in, İttihat ve Terakki Partisi, Sosyoloji alanında çalışma yapan ilk Türk aydınlarından Prens Sabahattin'in Âdem-i Merkeziyet gibi siyasal partilerin bünyesinde yer almaları, sosyoloji biliminin siyasallaşması savımızı destekler niteliktedir (Yıldırım, 2004: 122-124).

Nurettin Topçu'nun sosyolojisi, Türk sosyolojisinde genel olarak, pozitivist sosyoloji eleştirisi üzerinde inşa olmaktadır. Nurettin Topçu, fikir adamı, edebiyatçı ve felsefeci olmasının yanı sıra, toplumsal olgular ve olaylara yönelik sosyolojik bakış açısı ortaya koymuş bir kişidir. Fakat sosyoloji bilimine katkıları, onun çok yönlü kimliğinde yeterince anlaşılabilmiştir. Topçu'nun sosyoloji bilimine yönelik en önemli katkılarından birisi “Sosyoloji” adıyla yazmış olduğu lise ders kitabıdır. Bu bağlamda sosyoloji bilimi içerisinde sosyal olgu ve olaylara yönelik temel yaklaşımlarında reel temellendirmeler vardır. Onun sosyoloji bilimi içerisinde ortaya koyduğu eleştiriler ve yaklaşımlar, Türk Sosyolojisinin yeniden ele alınmasında özgünlük arz etmektedir.

Nurettin Topçu'nun sosyoloji bilimine bakışı ve sosyolojik teori ve yöntemleri, onu sosyoloji biliminde özgün bir yere konumlandırmıştır. Ona göre her şeyden önce cemiyet yani toplum, bireylerin kendi iradeleri ile buldukları çevrenin, sahip oldukları hareketleri anlamlandırma idarelerini sağlamaları zorunluluğu sunmaktadır. Bu bağlamda sosyoloji, hayat hakkında doğru ve tam bilgi edinmemizi sağlayarak başarılı yaşam sürmemize yardımcı olacaktır. Biyolojik ihtiyaçların karşılanmasının üstünde önem arz eden, aile, okul, ticaret ve siyaset gibi kurumların her birinde bireyin bizatihi bilgisi ve donanımını gerektiren, sorumluluk sahibi olduğu toplumsal alanlar bulunmaktadır. Bu kurumlara karşı sorumluluğun farkında olmamak, hayatın içerisinde başarısız sonuçlara sebebiyet verebilir. Sosyoloji ise, sosyal kurumların farkındalığı ve idaresi konusunda bireyleri bilgili yapar, bireylerin hareketlerini anlamlı kılar. Bunun için, çevremizde olup bitenleri anlayabilmek ve hayatımızı başarılı bir biçimde idame ettirebilmek adına, toplumun her kademesinde rol alan fertlerin sosyolojiye ihtiyaçları vardır (Topçu, 2016: 25-26).

Bir başka açıdan sosyoloji, insanların maruz kaldıkları sosyal değişimleri aydınlatır ve toplumsal kurumlar olan, aile, din, hukuk, ekonomi ve ahlak gibi kurumların zamana bağlı olarak ve ihtiyaca binaen değişim yaşadığını ve birer dogma niteliği taşıyan değişmez kaideler olmadığını öğretir. İnsanı cemiyet içerisinde ilkel kılacak her türlü itiyat hallerini ortadan kaldırır. Topçu, dini cemaat ve grupların ya da siyasal oluşumlara mensup fertlerin birbiri üzerinde oluşturmaya çalıştıkları mutlak üstünlük taassubunun yarattığı sosyal buhranın sosyoloji ile aşılabileceğini savunmaktadır. Her türlü toplumsal kutuplaşmanın ve ayrışmanın yarattığı sosyal gerileme, yalnızca sosyoloji ile fark edilecektir (Topçu, 2016: 26). Sosyoloji, bir bakıma, bireylerin ve cemiyetlerin sosyal işlev düzeylerini ortaya koymalarına ve tarihsel olayları anlamlandırmalarına katkı sağlamaktadır.

Geçmişten günümüze, tarih sahnesinde gerçekleşen bir takım hadiseler metodolojik olarak farklılık arz etse de, tarih biliminin olduğu kadar sosyoloji biliminin de gündeminde olmuştur. Bu bağlamda sosyoloji, toplumsal olayları bir tasnifleme yolu ile ele almakta, dini, iktisadi, siyasi ve hukuki çerçevede gerçekleşen olayların oluşum ve evrimleşme durumlarını incelemektedir. Sosyolojinin, olayları temin edebile-

ceği bilgi ambarı görevi gören tarih, bir bakıma sosyolojinin çalışma sahasını oluşturmaktadır. Tarih sahnesinde gerçekleşen olayların temel saiklerini ve hangi olayların hangi gerekçeler üzerinde meydana geldiğini sosyolojiden öğrenmekteyiz. Tarih sahnesinde gerçekleşen olayların karmaşıklığını ortadan kaldıran, geçmişi doğru anlayarak bugünde gerçekleşen olayları izah eden sosyolojidir (Topçu, 2016: 26-27).

Bir başka açıdan ise, bireyler, içerisinde buldukları sosyal çevreden bağımsız değillerdir. İçinde yaşam sürdürdükleri cemiyetin koşullarından, sosyal gerçekliklerden haberdar olmak zorundadırlar. Aksi takdirde bireylerin cemiyet karşısında yüklenmiş oldukları mesuliyet eksik kalacak, bireylerin ve cemiyetlerin ilerlemesi yavaşlayacaktır. Şuur sahibi bireylerin içinde buldukları topluma karşı sevgi ile hizmet etmeleri, o cemiyetin sosyal gerçekliğini tanımaları ve bilmeleri ile mümkün olacaktır. Bizler sosyal realiteyi, sosyoloji ile tanıyarak vatandaşlık mesuliyetimizi etkin olarak yerine getirme fırsatı bulacağız. Cemiyetin ve bireylerin gelişmesi ve ilerlemesi yüksek sosyoloji anlayışlarına sahip olmalarıyla mümkün olacaktır. Kısaca sosyoloji, hayatın kalitesini artırarak, tarih sahnesinde gerçekleşen olayların ve sosyal değişimlerin aydınlatılmasına katkı sağlayarak bireylere mesuliyet çerçevesinde vatandaşlık bilincinin kazandırılmasını sağlayacaktır (Topçu, 2016: 27).

Birey toplum ilişkisi çerçevesinde kullanılan toplumsal araçlar, toplumun gelişmesi düşüncesi ile oluşmuş olsa da, bu durumun bireyin bireysel ve sosyal gelişiminde bir baskılama oluşturabileceği düşüncesi Topçu'nun görüşünde yer bulmuştur. Bireye yönelik, birey adına karar verici ve durum tayin edici toplumsal her tutum, bir bakıma üstesinden gelinmesi gereken engeldir. Topçu'nun düşüncesinde, mesuliyet bilinci kazandırılmamış bireyin, bu engeli aşabilmesi oldukça güçtür fakat yüksek mesuliyet şuuruna sahip fertler, toplumsal dayatma karşısında sahip oldukları yüksek hürriyet bilincinden doğmuş davranışları ile bunun üstesinden gelebilmektedir. Gerçekleşecek olan toplumsal dayanışma, bireyin özgürlüğünden doğan yüksek irade seçimi ile olacaktır (Turgut, 2016: 64).

Nurettin Topçu'ya göre fert, sürekli olarak toplulukla iç içedir. Başka bir ifade ile birey, topluluğun özgün tesiri altında kalmaktadır. Bu etkileri “maddi” ve

“manevi” temelli olmak üzere iki başlık altında incelemektedir. Cemiyetin bireyler üzerinde maddi tesirinden ilki, insanın yaşayışlarını kolaylaştıran ve çevresi ile işbirliğine alan araç-gereçlerin tümüne yönelik (yeme, barınma, giyinme araçları vb.) fertlerin değişebilen zevk ve ihtiyaçlarından ziyade, cemiyetin genel arzu ve ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmektedir. Ayrıca, fertlerle beraber var olan araç gereçlerin muhafazasına ya da yok olmasına karar veren, yine aletlerin nesiller arası aktarılarak yeni neslin fertlerine, tüm bu araç ve gereçlerin kullanımının öğretilmesini sağlayan cemiyettir (Topçu, 2016: 16).

Nurettin Topçu’ya göre cemiyetin fert üzerindeki ruhi tesirini, zihin, duygu ve irade odaklı olmak üzere 3 başlık altında incelememiz mümkündür. Nurettin Topçu, zihni işleyişin işlevselliğini, sosyal yaşantının etkilerini, ilkel insanların totemleri üzerinde inşa ettikleri aynı olma, “kendilerini totemleri ile bir görme” hali ile açıklamaktadır. İkel insanların kendilerini totemleri ile eş görme çelişkisinin bizim medeniyet düşüncümüzde yer bulamamasını, zihni düşünüş prensiplerindeki farklılığa bağlamaktadır. Bu farklılık, esasında, aklımızın var olan prensiplerinin bir bakıma cemiyet hayatından bağımsız olmayışıyla ilişkilidir. Haz temelli duygular, mutlak olarak fertlerin bireysel girişimi neticesinde var olmamıştır. Başka bir ifade ile fertlerin toplumda hazır olarak bulunduğu, sosyal koşullarla uyum sağlama adına, sigara, içki gibi alışkanlıklar cemiyette kazanılmaktadır. Bu etki yalnızca menfi duyguların oluşumunda değil, müspet manada, vatan, millet sevgisi, şeref ve haysiyet gibi duygular, toplumla yaşamanın tabii sonucu olan duygulardır. Ahlaklı ya da ahlaksız olarak belirlenen kanaatler, toplumlar tarafından farklılık arz etmektedir. Örneğin; hırsızlık, eski Yunan toplumunda bir kusur olarak görülmezken, günümüzde ise adi bir suç olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, toplum bünyesinde yaşamını sürdüren ferdin mutlak manada toplumdan bağımsızlığını sürdürmesi mümkün değildir. Fertlerin irade ve duyguları başta olmak üzere, vicdanları üzerinde toplumun tesiri bulunmaktadır. Sanatkârın sanatını oluşturan unsurlar dahi, cemiyetin tesirinde hayat bulmaktadır (Topçu, 2016: 17-18).

Anlaşıldığı üzere Topçu’nun birey ve toplum yaklaşımından doğan cemiyet olgusu, fertlerin yaşamları boyunca, toplumların fertlerin üzerinde varlığını hissetti-

ren bir tesiri bulunduğunu ortaya koymaktadır. Fakat bu durum, bireyin toplum üzerindeki etkisini yok sayan, toplum karşısında bireyi yok sayan bir fert-toplum ilişkisi çıkarımı anlamına gelmemektedir.

Cemiyetin birey üzerinde tesiri olduğu gibi, bireylerin de toplum üzerinde tesiri bulunmaktadır. Durkheim ve sosyoloji mektebinin bireyi yok sayan, her alanda cemiyetin fert üzerinde ezici tesirini savunan görüşüne karşı Topçu, sosyal olaylar karşısında ferdin rolünü, ferdi şuur ve iradeden doğan hürriyeti savunmaktadır. Nitekim cemiyet içerisinde, ferdin rolünü yok sayıcı, ferdin iradesini ve hürriyetini inkâr edici, mutlak olarak toplumun tesirinde yok edilmiş bir ferdi role karşı çıkar. Ona göre, devrimler başta olmak üzere bütün dehalat ve bu dehalardan doğan kurtarıcı hareketler, ferdin iradesinden doğmuş ferdi ruhi isyanlarıdır (Topçu, 2016: 18). Nurettin Topçu'nun sosyolojisinde yer bulmuş fert ve toplum ilişkisini, ferdin ve toplumun kendi başlarına işlevsellik arz eden, birbirini var eden, birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen olgular olarak değerlendirmemiz mümkündür.

İnsanların, geçmişten günümüze kadar geçen sürede yaşamlarını nasıl sürdürdükleri sorusu gündeme gelmiştir. İnsanların bireysel olarak yalnız yaşamadıkları, aksine kalabalıklar halinde bir arada oldukları fikri, Durkheim'in kurucusu olduğu sosyoloji mektebinin temel savını oluşturmaktadır. Fertleri cemiyet yaşayışına iten temel etmenleri ele aldığımızda, ferdin doğuştan getirdiği yaratılış zarureti, iklim şartları, zararlı ve düşmanca tutumlara karşı topyekûn savunma ihtiyacı ve inanç başta olmak üzere dini uygulamaları birlikte yapma durumları etkili olmuştur. Fertleri, aile kurmaya iten fizyolojik yani cinsiyet temelli ihtiyaçlar, zamanla cemiyeti inşa etmiştir. Ayrıca zorlu iklim şartları ve hayatını idame ettirme adına avlanma faaliyeti, fertler arası etkileşimi artırmış ve dayanışmadan doğan cemiyet hayatı meydana gelmiştir. Fertlerin koruma ve korunma ihtiyacı, zaman içerisinde ekonomik haklar başta olmak üzere sosyal ve hukuki olarak sınırlılıklarını belirleme kapsamında komşuları ile çeşitli sözleşmeler imzalamasına neden olmuştur. Bu zaruret haline bağlı olarak, cemiyetler arası işbirliği oluşmuştur. Tüm bu etmenler, bir bakıma bireyin zorunlu olarak cemiyet halinde yaşam sürmesini sağlamıştır (Topçu, 2016: 20-22).

Nurettin Topçu'da sosyolojik olarak cemiyet, karşılıklı yardımlaşma ilişkisi olan ve bu yardımlaşmayı adeta bir vücudun organları gibi kurumlar aracılığıyla gerçekleştiren örgütlenmiş insan topluluğudur. Ekonomi, sanat, hukuk, kültür ve din, sosyal kurumun temel unsurlarını oluşturmaktadır. Cemiyetin nasıl meydana geldiği sorusundan hareketle farklı yaklaşımlar ortaya konulmuştur. 19. yüzyılda cemiyetin oluşumuna yönelik hâkim görüş ise cemiyetin, canlı vücudu ile benzer işleyişe sahip olmasıydı. Canlı organizmada gerçekleşen birtakım olayların cemiyetin işleyişine yaklaştırılmasına örnek olarak, uzvi sitemdeki duyu organlarının, cemiyet içerisinde gazete ve haberleşme yönüne benzetilmesi gösterilmektedir. Ayrıca, organlardaki birlik ve uyum, cemiyet hayatında milli şuuru meydana getiriyor, kendiliğinden doğan refleks olarak addedilen beden hareketleri ise, cemiyette inkişaf eden özgün fikirler olarak ele alınmaktadır. Bir başka anlayışta ise, cemiyet, insanların tabiatın eşsiz huzurundan kaçarken sığındığı, fert çürütücü, hürriyet öldürücü, dostluk ve merhamet bozucu, savaş ve huzursuzluk kaynağıdır (Topçu, 2016: 20).

Nurettin Topçu sosyolojisinde fert, sosyoloji mektebinin ön gördüğü, cemiyetin birey üzerindeki mutlak üstünlüğünü reddediş halini taşımaktadır. Bireylerin toplu yaşama sürecine iten temel faktörleri göz ardı ederek, cemiyet hali yaşam biçiminin mutlak iyi yaşam biçimi niteliğini taşımayacağını savunmaktadır. Topçu'ya göre ferdin bizatihi varlığı, zorunluluk içerisinde var olmuştur ve cemiyetin bizatihi varlığına tesir etmektedir. Ona göre, sosyoloji mektebinin savunduğu cemiyet hali yaşam biçiminin, ferdin topyekûn ihtiyaçlarını karşılayan, ferdin gelişiminin tamamlanmasını sağlayan bir yapıda olmadığı gibi cemiyetin mutlak üstünlüğü savı, ferdi ilkelleştiren bir anlayıştır.

Nurettin Topçu sosyolojisinde, cemiyet “dar” ve “geniş” çevreli olmak üzere iki ana başlıkta toplanmaktadır. Bunlardan ilki olarak dar çevreli cemiyeti şu şekilde ele alabiliriz; Amaçları ve işlevleri bakımından sınırlılık arz eder. Amaçlar odaklı bir araya gelinir ve sonra dağılım gerçekleşir. Kimi zamanda örgütlenme gerçekleşmeden anlık olarak, duruma bağlı bir araya gelme gerçekleşir ve eylem sonuçlanması ile sonlanır. Buna örnek olarak, örgütlenme olmadan gerçekleşen gösteri faaliyetleri gösterilebilir. Örgütlü olarak, bir amaç doğrultusunda süreklilik arz eden, fakat dar çevreli cemiyetlere ise, meslek odaları ve yardım faaliyetli dernekler örnek gösterebi-

dir. Örgütlenmelerine rağmen amaçları gerçekleşmesi halinde topluluk son bulmaktadır. Geniş çevreli cemiyetler ise, amaçları ve işlevi sınırlı olmayan, amaçların yerine gelmesi ile son bulmayan cemiyetlerdir. Etki alanı basit halden, daha karmaşık hale doğru evrimleşerek genişlemektedir. Teşkilatlı ve teşkilatsız olmak üzere iki farklı yapıdadır. Klanlar, teşkilatsız olmakla birlikte, sonsuz amaçları sebebiyle varlığı süreklidir. Teşkilatlanmış geniş çevreli cemiyetlere ise boy, site ve millet örnek gösterilebilmektedir (Topçu, 2016: 22-23).

Geniş çevreli cemiyet, amaçları itibariyle sonsuz olan, mensupları olan fertlerin birbiri ile olan ilişki ve iletişimlerinin idareleri, kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilen, her daim ilerlemeci olan özelliğince geniş çevreli cemiyet olarak incelenmiştir. Geniş çevreli insan cemiyeti, “komünote ve sosyete” olarak ikiye ayrılmaktadır. Komünoteler; ortak yaşayış ya da duygu birliğine bağlı olarak varlığı kendiliğinden olan topluluklardır. Dar çevreli ve gelenekçi olma özelliğine sahiptir. Bireysel olma halinin seyrek görüldüğü, sınıfların oluşmadığı, cemiyete ait maddi ve manevi olan şeylerin bireylerce ortak olarak ele alındığı, aile, dini cemaatler ya da köy cemaatidir. Sosyeteler ise, cemiyet olma özelliğini mutlak oranda yerine getirmektedirler. Sözleşmeler dâhilinde bir arada bulunurlar. Komünotelerde olduğu gibi gelenek etkili olmamakla birlikte, hâkim olan tutum modadır. Farklı sosyal grupların bir araya gelmesiyle oluşmuşlardır. Cemiyetin sahip olduğu maddi ve manevi unsurlar, cemiyeti var eden bireyler üzerinde bireysel özelliklere bağlı olarak farklılık arz etmektedir. Sosyetelere örnek olarak, site ve millet gibi geniş çevreli cemiyetler örnek gösterilebilir (Topçu, 2016: 23-24).

Bu bağlamda, bireyin içinde bulunduğu ve yaşamını sürdürdüğü cemiyet hayatı başta olmak üzere, cemiyet hayatı içerisinde bireye bağlı ya da bireyden bağımsız olarak gerçekleşen durum ve olaylar incelenirken belirgin bir metot çerçevesinde ele alınmaktadır. Kullanılan yöntem, bir bakıma sosyal olayların ve sosyal yapıyı inşa eden durumların nasıl inceleneceğinin belirlenmesidir.

Nurettin Topçu, Durkheim sosyolojisinden yola çıkarak sosyal olayların, bireylerin irade ve etkilerini aşan sosyal gerçekliğin tabii sonucu olarak meydana gel-

diğini, bireylerin etkisi olmamasına bağılı olarak deneysel bir test süreci de mümkün olmayacağını savunmaktadır. Buna bağılı olarak, olayların sosyoloji yönünün ortaya konulmasını ve incelenmesini metodolojik olarak “gözlem” ve “açıklama” aşaması olmak üzere iki başlık altında ele almaktadır. Gözlem aşaması, sosyal olayların bizim dışımızda nesne olarak değerlendirilmeleri, bir bakıma sosyal olayların fiziki olaylar olarak görülmesidir. Bu aşamada toplumsal olaylar incelenirken, düşünce, değer, inanç, duygudan soyutlanarak değerlendirilmelidir. Sosyal olaylar, net, kesin ve çerçevesi oluşturulmuş olarak incelenmeli; bireyin dışında var oluşu, zorlayıcı tesiri, sosyal düşünüşe sahip olması bakımından incelenmelidir (Topçu, 2016: 29-31).

Sosyoloji, gözlem yapmanın yanı sıra, mukayeseli tarihten, etnografyadan ve istatistikten de istifade etmektedir. Topçu sosyolojisinde, Durkheim’den hareketle sosyal olayları incelerken istifade edilen bir başka izah aşaması, açıklama safhasıdır. Durkheim’in ortaya koyduğu görüşe göre sosyal olaylar, sosyal olaylar ile açıklanmalıdır. Sosyal olaylar, biolojik zorunluluk halini aşan, fertlerin istek ve iradelerinin dışında gerçekleşen olaylardır. Sosyal olaylar, biolojik ve ruhi olmadığı gibi, bir olayın sebebinin karmaşık olaylardan hareketle ortaya konulamayacağı, fakat olayın oluşumunun farklı aşamalarda incelenmesiyle beraber değişim yönünün incelendiği açıklama safhasıdır (Topçu, 2016: 31).

Nurettin Topçu’nun sosyolojiye dair fikirlerine ulaşabileceğimiz en net kaynak, yine Nurettin Topçu’ya ait olan Sosyoloji ders kitabıdır. Nurettin Topçu’nun sosyoloji kitabında, sosyolojinin gündemindeki kavramları tanıtmaya, izah etmeye ve sosyolojik taraflarını ortaya koyarak sosyoloji alanı ile doğrudan ilişki halinde tutarak, sosyolojinin yöntemi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Gerçek-hakikat ilişkisi incelenmiş, sosyolojik olarak ailenin yapısı başta olmak üzere ahlak ve hukuk gibi konular ele alınmıştır. Medeniyet ve kültür, teknik ve iktisadi faaliyetler, sosyolojik olarak sanat ve sanatın işlevi, Topçu’nun sosyoloji çalışmasında yer tutan konulardır. Kısaca, toplumla alaka teşkil eden bütün olay ve durumlar, sosyolojiyi ilgilendiren ciheti ile sosyoloji kitabında yer almaktadır (Alver, 2008: 578).

Nurettin Topçu’ya göre sosyoloji ilmi, sosyal olayları ve sosyal olguları anlamlandırmak adına sosyoloji biliminin öğretimi yöntemini kolaylaştırmak için sosyal

araştırmaları, sosyal morfoloji ve sosyal ilimler olarak iki başlık altında incelemiştir. Sosyal morfolojik açıdan inceleme, cemiyetin evrimleşerek bir başka cemiyet olma halinde oluşan değişimi ve bu değişime etki eden unsurları ve değişimi yaratan kanunları incelemektedir. Sosyal ilimler ise, din, hukuk, sanat, ekonomi, ahlak ve dil başta olmak üzere, çeşitli sosyal kurumların yapı ve işlevlerinin incelendiği kısımdır (Topçu, 2016: 33-34).

Morfolojik bakımdan cemiyetlerin incelenmesi, ilk olarak karşılaştırmalı tarih yardımı ile cemiyetin özellikleri bağlamında, yaşadıkları evre ve yaşam idame koşullarının tarihsel değişimi göz önünde bulundurularak gerçekleştirilen tasnifleme sürecidir. Tasniflemenin ilk ayağı olan tabiat Őekillerine göre yaşam evresi, cemiyetin yaşam evresi dağlarda gerçekleşirken, zaman içerisinde değişime bağlı olarak yaşam deniz kenarında gerçekleşmiştir. Geçinme hallerine göre ise, cemiyetin değişimi, ilk çağda başlayan avcılık ve toplayıcılık zaman içerisinde yerini, büyük sanayinin üretimi ve tüketime bırakmıştır. Topçu'ya göre Durkheim, cemiyetlerin tarih sahnesinde meydana gelen tekmllerini ve değişimin yarattığı karmaşıklığı göz önünde bulundurularak tasnifleme yoluna gitmiştir. Bu bağlamda Durkheim, cemiyetleri, klan, boy, boy birlikleri, site, imparatorluk, derebeylik ve millet olarak tasniflemiştir (Topçu, 2016: 35-36).

3.1.1. Nurettin Topçu'da Pozitif Sosyolojiye Bir Eleştiri

Pozitivizm, bilginin bilinebilirliğini vakalara indirgemektedir. Pozitivist felsefenin kurucusu, Fransız filozof Auguste Comte'a göre 19. yüzyıl, bilgi aydınlanmasının yaşandığı bilim ağı olarak değerlendirilmektedir. Pozitif felsefenin n gördüğü deney ve ölçülebilirlik ilkesi, Durkheim'in sosyoloji mektebinin ana hatlarını oluşturmaktadır. Pozitif felsefeden esinlenerek oluşan pozitif sosyoloji, metafizik yaklaşım başta olmak üzere tüm teolojik anlayışı yok saymaktadır. Pozitif sosyoloji, yalnızca olaylarla ilgilenmektedir. Türkiye sınırları içerisinde de ilgi gören pozitivist sosyoloji, Ziya Gökalp'in "*Durkheim sosyolojisinin temsilcisi*" olarak anılmasına sebep olmuştur (ztrk, 2014: 74).

Topçu'ya göre, pozitif sosyoloji diğerk bir ifade ile Durkheim sosyolojisi, bireyin toplum karşısında işlevini kısıtlamakta, bireyin toplum üzerindeki rolünü azaltmakta, sosyal olayların oluşumunda ve sosyal sorunların giderilmesinde, pasif bir fert-toplum ilişkisini ortaya koymaktadır. Topçu, bireyi toplum karşısında ikincil gören bu tutum karşısında durmakta, toplumların kurtuluşunda öncülük etmiş bireysel ruhun isyanından müteşekkil devrimlere dikkat çekmektedir. Bireyin toplum karşısında yok edildiğı bu anlayışa karşı, bireyin iradesini savunmaktadır. Ona göre, bireyin toplum içerisinde edilgen kılınması bir bakıma yersizdir. Çünkü insanın varlığıyla toplum var olmaktadır. Toplumun süje olarak kabulü ile beraber, ferдин süje olarak kabulü gerçekleşmelidir. Bu durum, “toplumdan kopuş” manasına gelmemektedir. Bu durum, farklı ve karmaşık bileşenlerden meydana gelen toplumda, bireyin özgünlüğüdür. Bu özgünlük, karmaşık toplum yapısı üzerinde bireyin etkenliğini meydana getirir. Fert, toplumun parçası değildir, aksine toplum ferдин varlığında önemli bir parçadır. Bu yüzden, toplum her bir ferдин bünyesinde (Yıldırım, 2004: 124).

Bireysel iradenin toplumdaki etkilenme halini yok saymayan Topçu, toplumun bizatihi varlığının, bireyi etki alanına aldığı; toplumsal bütünleşme maksatlı karmaşık sosyal ilişkilerin ise, bireyin davranışları üzerinde baskı oluşturduğunu savunmaktadır. Birey, toplum içerisinde iradeli fert olma hali ile kendisi dışında oluşmuş iradelerin baskısına maruz kalabilir. Bu baskı, bir bakıma toplumsal gelişmeler ve değişmelerle de gerçekleşebilir. Topçu'ya göre, sosyal işleyişin karmaşıklığından oluşmuş birlik anlayışı, ferдин üzerinde baskı yaratmaktadır. Bireyin gruba ya da cemiyete yönelik karmaşık vazife duygularına sevk edilmeleri, bireyin toplum karşısında baskılanmasına neden olur. Bu durum, Durkheim'in sosyolojisinde yer bulduğu şekliyle, bireyin kendi fonksiyonları ile uyum halinde olma durumu değildir. Aksine ferдин iradesinin, kendisi dışında bir başka irade tarafından yönlendirilme durumudur (Topçu, 2016: 78).

Anlaşıldığı üzere Topçu, bireyin iradesini yok sayan, bireyin iradesi üzerinde baskı yaratan, bireyi topluma mahkûm eden toplumsal iradedeki vuku bulmuş baskıyı eleştirmektedir. Ayrıca toplumsal iradenin doğurduğu baskının, birey için doğal bir

süreç olmadığını savunmaktadır. Birey üzerinde gerçekleşen bu baskı, kimi zaman sosyalleşme veya dayanışma adı altında gerçekleşebilmektedir. Bu dayanışma, ferdi uysallaştırıp uyumcu kılmaktadır. Bu açıdan Durkheim'in kurucusu olduğu sosyoloji mektebi, bireyin uysallaşması tutumları ile baskıyı meşrulaştırmaktadır (Yıldırım, 2004: 124).

Doğanın incelenmesinde kullanılan bilimsel yöntemin, sosyal olaylar ve olguların ele alınmasında da kullanılabileceği varsayımı, Durkheim'in sosyal olayları araştırma yönteminin temelini oluşturmaktadır. Pozitif bilime göre, olgular üzerinde yoğunlaşabilmemiz için, değerlerden ve duygulardan sıyrılarak tarafsız bir yaklaşım ile ele almamız gerekmektedir. Pozitif sosyolojiye göre sosyal olguların incelenmesi, ön yargılardan sıyrılmış bir bakış açısı ile mümkündür. Bu bakış ile bir bakıma varsayımların deneysel olarak test edimi imkânı oluşmaktadır. Pozitif sosyolojiye göre, olması gerekenden ziyade, olanın kendisidir. Bu bağlamda, pozitif sosyolojide metafizik önermeler ampirik sürece tabi olmadığı için, bilimsel önermeler olarak değerlendirilmemektedir. Ayrıca, insanın sosyal olgular karşısında sosyolojik bilgi üretimini hafife almakta, olguların insan elinin değmediği koşullarda incelenmesi gerektiğini savunmaktadır. Sosyal olaylar ele alınırken, doğa olayları gibi değerlendirilmezdir görüşünü savunan pozitif sosyoloji, bu anlayışla bir bakıma, sosyolojinin toplum temelli bir doğa bilimi olduğu fikrini dile getirmektedir (Balkız, 2007: 35).

Sosyal olguları, fiziki olgular gibi insanın müdahalesi olmadan kendiliğinden oluşmuş nesnel olarak gören Durkheim, kendimiz dışında ve bizlerden bağımsız halde bulunan olguların eylemlerimizi sınırlandırdığını ve irademize hükmettiğini savunmaktadır. Durkheim'in doğa toplum antolojisinde bahsi geçen toplumun bir tür organizma olma hali ve bu organizmayı meydana getiren her bir parçanın kendine özgünlüğü, kendiliğinden var olan bu organizmanın yasalarının ve dış gerçekliğinin bulunmasına bağlı olarak bireyler üzerinde etki yaratmaktadır. Nesnel olarak kabul gördüğü doğa bilimlerinin kavramlarından hareket eden Durkheim, sosyolojinin ideolojik düşüncelerden sıyrılmasını hedeflemektedir. Pozitif sosyolojinin ilk temel öğretisi olarak sosyal olguların nesne gibi incelenmesi halidir. Topçu, bu durumun ferdi dışında bir gerçek olduğunu, fert üzerinde baskı yarattığını ve insan iradesi ile

üstesinden gelmesinin zor olduğunu ayrıca bu tutumun, ferde varlığını zorla kabul ettiren, katılmış bir yapıda olduğunu savunmaktadır. Ayrıca pozitif sosyolojinin ön gördüğü toplumda, ferdin dışında ve ferde etki eden kuvvet olması nedeniyle, fert toplumsal olaylar karşısında iradesi olsun ya da olmasın sosyal olayların buyruklarına boyun eğmek zorundadır. Topçu'ya göre, her koşulda cemiyetin bu tutumuna karşı fert, çaresiz ve iradesiz bırakılmıştır (Balkız, 2007: 36).

Toplumsal değişimi, toplumsal kabullerdeki değişimden hareketle, mekanik alandan organik alana geçiş olarak ele alan Durkheim sosyolojisi, sosyolojinin konusunu, özne ile nesne arasındaki ilişkiyi ve sosyolojinin epistemolojik yönünü metodolojik olarak açıklamıştır. Durkheim'den Giddens'a toplum, sosyoloji nesneliliğine bağlı ampirik araçlarla ele alınmıştır. (Ballıkaya, 2015: 100-101).

Topçu'nun sosyolojisinde yer bulmuş insan ve toplum ilişkisi şu şekildedir: Cemiyet, bireyi topyekûn kuşatan, fertlerin teşkilatlı halde buldukları çevredir. Bu yapı, bireysel yaşayışların üzerinde, bireyden bağımsız halde bulunan realitelerdir. Sosyal realite, doğa bilimlerinin ön gördüğü gerçeklikten farklı olarak duyguların, tasavvurların ve ruhi yaşayışların birleşimidir. Bu gerçeklik, sosyal olaylar tarafından belirlenmiştir. Sosyal olaylar Durkheim'in ifadelerinde olduğu gibi bireyden bağımsız, bireye dışardan etki eden tasavvur ve eylemlerdir. Topçu, toplum ve birey etkileşiminde dengeli tutumu dile getirmektedir (Alver, 2008: 579).

Topçu'nun göre sosyolojizmin ahlak anlayışına yönelik eleştirisini Gündoğan (2006: 32), şu şekilde değerlendirmektedir:

“Sosyolojizmin ahlâk anlayışını eleştiren Topçu, toplumsal göreceliği ve bütün kurumların kaynağında toplumu gören anlayışları yanlış bulur. Toplumsal göreceliğe göre ahlaki iyinin genel geçer bir karakteri yoktur. Ahlâklı olmayı topluma ve toplumdaki gelen emirlere uymak olarak gören bu anlayış, ferdi hürriyetleri yok eder ve fertleri uysallığa götürür. Büyük sanatkârlar, devlet adamları, bilim insanları, filozoflar, dâhiler böyle bir ahlâk içerisinde yetişemezler. Bu noktada Topçu, bağlandığı Hareket Felsefesinin ahlâk anlayışını ortaya koyar, insan ve toplum ile ilgili sorunların temelde bir ahlâk sorunu olduğunu düşünür.”

Topçu, toplumdaki bireyin koparılamayacağını savunduğu gibi, yalnızca mutlak toplum ve birey anlayışını da eleştirmektedir. Topçu'ya göre mutlak toplumcu

anlayış; toplumsal kaderciliği yani determinizmi inşa etmektedir. Bu bağlamda Topçu'da cemiyet; şahsiyet yoksunu, kaderci ve taklitçidir. Onu hayatta tutan örflerdir. Cemiyet; mutlak itaati ve uysallığı sever, maddecidir ve korku ile fertler üzerinde güç oluşturur. Fakat Topçu, toplum karşısında varlığını muhafaza etme çabası güden irade ve ruh sahibi her bir ferdi, şahsiyet sahibi, ahlaklı ve idealist kimseler olarak görmektedir (Topçu, 2016: 41).

Topçu'da Durkheim, sosyoloji bilimi adına eleştirinin ve desteğin odak noktasında yer almaktadır. Durkheim'in "*bir olay başka bir olayla açıklanabilir*" şeklindeki anlayışını olduğu gibi savunan Topçu, Durkheim'in dinin sosyal kurum olma yönü ile sosyal fonksiyonlarına dair yaklaşımlarını da desteklemiştir. Topçu'nun sosyoloji kitabının "*Sosyolojide Metod*" isimli bölümünde de Durkheim sosyolojisinden izler yer almaktadır. Diğer bir açıdan, "*Yahudi mütefekkir*" olarak dile getirdiği Durkheim'in sosyolojizminin, hakikati, duyu ve deneye hapsederek metafiziği ve dini devre dışı bıraktığını ve bu bağlamda pozitivistimin hakikat düşmanı olduğunu savunmaktadır. Topçu hakikati cemiyete indirgeyen sosyolojizm anlayışına eleştiri olarak bireyin özgürlüğünün üstünlüğünü savunmaktadır (Alver, 2008: 580).

Topçu'nun pozitif sosyolojiye eleştirisi Durkheim ile sınırlı kalmamış, Türkiye'de sosyolojizmin temsilcisi olarak kabul görmüş Ziya Gökalp'e yönelik de gerçekleşmiştir. Bu eleştiri, Ziya Gökalp'in, üç ana pozitif sosyoloji metodunu olduğu gibi uygulama çabasına ve bu Gökalp'in Turancılık adı altında hayali milliyetçilik söylemlerine yöneliktir (Topçu, 2016: 42).

Nurettin Topçu'nun sosyolojisi, Türk sosyolojisinde özgünlük arz etmekte olup, evrensel konuların yanı sıra, Türk insanının sorunlarına yönelik özgün yaklaşımları ile de sosyolojinin işlevselliğini ortaya koymuştur. Onun sosyolojisinde toplum önemli bir yere sahip olup, toplumun dinamizmini de bireyden almaktadır. Topçu, sosyolojinin karmaşık ikliminden ziyade, toplumsal sorunlara yönelik düşünsel çaba halini sosyolojisinde ortaya koymuştur. Fikri beslemesi olmayan, rakamlar üzerinden ortaya konulan sosyolojinin, toplumsal sorunları idrak etmekten uzak olacağı-

nı savunmaktadır. Topçu, bu bağlamda, kuramsal ve metodolojik olarak Türk sosyolojisinde özgün bir yere sahiptir (Alver, 2008: 584).

3.2. Nurettin Topçu'da Sosyal Gerçeklik Kavramı

Topçu'ya göre gerçek, insandan ve insanın düşüncelerinden hür halde bulunan, eşyanın cinsinden olabileceği gibi, eylemlerden de doğabilen olaylardır. Örneğin; *“insan ölümlüdür”* ya da *“İstanbul küçük bir şehir değildir”* ifadesi gerçeğin ifadesidir. Her iki ifade de bir durum ortaya koymaktadır. Ayrıca, *“okullarda ders işleniyor”*, *“Suriye’de savaş sürüyor”* ifadeleri de gerçekliği ortaya koymaktadır. Hakikat ise, gerçek fikrin üzerinde inşa olmuş düşüncenin konusuna uygun olma halidir. Düşüncenin konusunu ise, eşya ve olaylar oluşturmaktadır. Hakikat, *“olay hakikati”* ve *“zaruret hakikati”* olmak üzere iki başlıkta incelemektedir. Olay hakikati, ahlaka, metafiziğe ve fiziğe ait olmak üzere üç çeşittir. Fiziğe ait hakikate, gerçekimi kanunu örnek verebiliriz. Metafiziğe ait hakikate ise meleklerin varlığını örnek gösterebiliriz. Ahlak hakikatine ise, *“dürüst olmak, insanın insana borcudur”* yaklaşımını örnek gösterebiliriz. Zaruret hakikati, bir koşula bağlı olarak gerçekleşen, aklın ürünü olan ve ampirik yöntemle aksi ortaya konulamayan durumlardır. Örneğin; *“sıfırı ‘0’, birle 1’le, 2 ile, 3 ile... çarparsan, sonuç sıfır eder”*, *“2 hidrojen ile 1 oksijenin bileşimi H₂O (su) eder”* gibi (Topçu, 2016: 207).

Topçu'nun anti-modernist anlayışına göre gerçeklik ise, var olanın algılanmasından ibarettir. Gerçeklik, tekliğin kendisidir ve doğada ve toplumda var olan çokluk, tekliğin görüntüsüdür. Bu bağlamda, Topçu'ya göre pozitif bilimlerin gerçek bilgisini çokluk dünyasında araması boşa çabadır (Suveren, 2009: 34).

Nurettin Topçu'ya göre sosyal gerçeklik, ferдин yaşamış olduğu ruhi ve biolojik olaylardan farklılık arz etmektedir. İnsan yaşamı içerisinde var olan nesnelere sosyal olay olma halleri, bu nesnelere fertlerin almış olduğu kararlar üzerinde etkileri, ayrıca nesnelere duygular elde etmeleriyle birlikte gerçekleşmektedir. Örneğin; okul bir binadır. Okulun sosyal olay olması, eğitim, öğretim olarak fertlerin yaşamında rol almasıyla gerçekleşmektedir. Sosyal gerçeklik, biolojik ve fiziki realiteden

bağımsız olarak, düşünce, duygu ve şuur hallerinin bir bütünü olan soyut yaşayıştır. Örneğin; ailedeki ahlaki unsurlar, sosyal realiteyi oluşturmaktadır. Bir başka açıdan, Durkheim'den hareketle, ferdin dışında bulunan ve ferdi dıştan zorlayan düşünce ve eylemler, sosyal realitelerdir. Düşünce ve hareketimize etki eden sosyal realite, üç türde oluşmaktadır. Bunlardan ilki, fertten önce var olan ve ferdin doğrudan hiçbir müdahalesi olmayan, varlığı fertle de sınırlı olmayan sosyal realitedir. İkinci türden sosyal realite, birey üzerinde tahakkümü ve müeyyidesi olan olaylardır. Birey, bu sosyal realiteye bağlı olarak alaya alınabilmekte ve dışlanabilmektedir. Örneğin; Hakkâri'de küpe takan erkeğin dışlanması, kütüphanelerde yüksek sesle konuşulması halinde ayıplanma, Türkiye'de eserini Japonca yazan yazarın yeterince anlaşılabilmesi ya da en üst mertebede yasalara bağlı kılınarak ferdin cezalandırılmasıdır. Üçüncü ve son karakter ise, toplumsal düşüncülerin sosyal olayların önüne geçmesidir. Sosyal realite, bir bakıma, fertlerin düşüncelerinden doğmaktadır. Örneğin; vatanın kutsallığının sosyal realitesi, fertteki inanç ve düşünce tarafından belirlenmektedir. Bu ise, cemiyet tarafından bireyin benliğinin kuşatılma durumudur (Topçu, 2016: 11-14).

3.2.1. Nurettin Topçu'da Kültür, Medeniyet ve Modernite Yönüyle Sosyal Gerçeklik

Topçu'da kültür, milletin kültürü, her bir ferde ait, olayları ele alış biçimleriyle ve sezinleyiş şekilleriyle tarihsel sahnede ortaya koydukları değer hükümleridir. Değer hükümlerini var eden temel unsurlar, din, felsefe, sanat ve ilimdir. Her cemiyet bu unsurları kendi kapasitesi ve iradesiyle yoğurmuş ve kendi dokusuna özgü şekiller vermiştir. Bu bağlamda kültür, milletin ürünü olmuştur (Topçu, 2016: 14-20).

Memleketimizdeki en temel sorunu "*medeniyet sorunu*" olarak değerlendiren Topçu'ya göre, Tanzimat'la başlayan Batılılaşma ilişkileri ve Batıya dair merak, Batı taklitçiliğine dair derin aşağılık kompleksini meydana getirmiştir. Topçu'ya göre bu aşağılık kompleks karşısında bağınazca tutum içerisinde olan muhafazakar grup, her yönü ile Batı karşıtlığı olayını eski hayat tarzlarına sarılmakta buldular.

Batıya karşı bu iki farklı tutum, bir bakıma milli kültürün yeniden ele alınma zorunluluğunu doğurmuştur. Bu bağlamda Anadolu Müslüman Türk Kültürü, edebiyatı, folkloru, güzel sanatı, örfleri, tasavvuf ve tarikatlarının felsefesi ve İslam ahlakını kuşatan bir yapıya sahipti. Topçu'ya göre Batılılaşma sevdası adı altında, yenileşme safhasında bin yıllık kültürel birikimden bu vatan evlatları koparılmak istenmiştir. Topçu'da sosyal gerçeklik yönü ile o dönem şu şekilde ele alınmıştır (Topçu, 2016: 14-20):

“Doktor Abdullah Cevdet'in, Macaristan'dan damızlık erkek getirme sevdası, Hüseyin Yalçın'ın ilerleyişimizi harflerin başkalaştırılmasında ararken, halk jandarma baskısına maruz kalıyor, mason güçler ekonomi yapımızı parçalıyordu. Anadolu insanı ise, Anadolu kültürünü muhafaza edecek güçten yoksun kalmış, Avrupa'nın teknik medeniyeti karşısında gözleri kamaşan Anadolu milli kültüründen habersiz kalmanın beyhudeliğini yaşıyordu. Amerika'nın kaba teknik medeniyetinin büyümesi milli benliğimize dönüşü unutturmuştu.”

Türkiye'nin modernleşme sürecinde kültür, çağdaşlaşma, Batılılaşma ve milliyetçilik konuları farklı pencerelerde ele alınmıştır. Bu kavramların Topçu'da özgülüğü ise, kültür-medeniyet olgularını bir bütün olarak ele alması, ayrıca Topçu'nun kültür ve medeniyet farklılığını reddetmesidir. Topçu, büyüme eksenli kalkınmanın ve modernleşmenin, kırsal yaşamın iyileştirilmesiyle gerçekleşeceğini savunmaktadır. Topçu, modernleşmeye yönelik negatif yaklaşımı kapsamında, bir bakıma sanayileşmenin milliyetçilik ve müspet ilim davaları adı altında gerçekleştiğini, bu bağlamda modernleşme adı altında sanayileşmenin, yalnızca sanayinin çıkarlarına göre yaşayan bir dünya inşa edeceğini savunmaktadır (Suveren, 2014: 37).

Modernlik genel olarak, akla uygunluk, yasallık ve sahicilik ve özgürlük olarak ifade edilmektedir. Topçu'ya göre modernleşme sürecinde siyaset kurumunun toplumu dizayn etme noktasında yüklenici misyonu bulunmaktadır. Bu bağlamda Topçu, ailede, okulda, meslekte ve ibadet yerinde; kısaca, devlette siyasetin faal olduğunu savunmaktadır. Topçu'ya göre, siyasetin aracı unsuru olan demokrasi, “modernleşme” adı altında cemiyetin her bir ferdine, yüce inanış metni gibi ezberletilmektedir. Demokrasi, fikirlerin çarpışmasının ötesinde çıkarların mücadelesidir. Topçu'ya göre, iradeleri tek bir elde bulundurarak, insanı o arzuladığı özgürlüğe kavuşturacağı yanılsaması da modernleşmenin aldatıcılığıdır (Suveren, 2009: 37-40).

Topçu'ya göre, ilimlerin uygulama biçimi, tekniktir. İlim, hakikati ortaya çıkarma, sunma amacını taşımaktadır. Teknik, Avrupa medeniyetinin bir üstünlük aracı olup, milli kültüre sahip olmayan Amerika ve kültürlerine sığdırmaya çalışan Japonya, Avrupa'nın bu teknik üstünlüğünü kabul etmiş ve benimsemiştir. Topçu'nun sosyal gerçekliğinde tekniğin gelişmesi, Asya ve Afrika'nın zengin hammaddelerinin sömürge zihniyeti ile elde edilmesi ve tekniğin gücünü kullanarak makineleşmeye teslim olmuş bir yeryüzü inşa edilmesidir. Topçu'ya göre, tekniği icat eden ve tekniğin yönetimini elinde bulunan insan, tekniğin gücüne ve cazibesine aldanıp makineleşmektedir. Bu bağlamda, insanı makineleşmekten kurtaracak etkin güç, kültürdür. Kültür, milletleri özgün kılan, millet ruhunu inşa eden sosyal gerçekliktir (Topçu, 2016: 19-20).

Kültürün temel unsurlarından ilki olan ilim, yöntem ve temel anlayış olarak bölgesel, hatta ülkesel farklılık arz etmektedir. Hakikati araştırma olan ilim, sonuçları itibariyle benzerlik arz etse de, yöntemsel olarak farklılık içermektedir. Nitekim Almanları akılda, İngilizleri deneyimde ve Fransızları eleştiride ön plana çıkaran unsur, ilmi hakikati ortaya koymadaki yöntemsel farklılıklarıdır. Aynı şekilde Amerikan, ilminin olaylar karşısında eleştirisiz ve olduğu gibi kabul eden anlayışı, ilmi anlayış ayrılıklarından meydana gelmektedir. Kültürün bir başka unsuru olan felsefe ise, millette bilinç halinden inkişaf etmiş istek halinde doğar ve milletin tarihine yön vermektedir. Felsefe, aile sevgisine, savaş ve barış sağlama etkisine, sanatsal çalışmalarına, devlet idaresine ve hayatın içtimai unsurları başta olmak üzere her bir noktasına dokunur, izah eder ve kolaylaştırır. Sanat adamı, asker, dindar ve ahlak savunucusu her fert, felsefeden kopmuş olmadığı gibi felsefe ile hayat bulmaktadır. Kültürün bir başka bölümü ise, güzel sanatlardır. Topçu'nun sosyal gerçekliğinde sanatlar, sanat için olma yönü kadar sanatı ortaya koyan ferdin, milletin içerisinde bulunması ve milletin unsurlarını taşıması dolayısıyla millidir ve farklılık arz etmektedir. Topçu'da din, milli kültürün önemli bir parçası olup, ideallerin, ahlakın ve inanışların temelidir. Almanları Katolik inancından, Rusları Ortadoks inancından ve Türkleri İslamiyet'ten ayırmak zordur. Bu hususta yapılan her bir deneme, tahakküm içeren düşünüşün önüne geçemeyecektir (Topçu, 2016: 21-22).

19. yüzyıl, insanlığın belirgin olarak sosyal ve siyasal değişim ve dönüşüm yaşadığı bir dönemdir. Modernleşme adı altında gerçekleşen bu dönüşüm insanları düşünsel, ekonomik siyasal ve sosyal olarak etkilemiştir. 16. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar olan süreçte modernleşme tanınmaya ve algılanmaya çalışılmış, 18.yy da Fransız İhtilâli'ne bağlı olarak hayatın çeşitli alanında dramatik olarak kendini göstermiştir. Bu bağlamda modernleşme, yaygınlaşan kapitalist iktisadi yapının sonucu olarak, bilimsel çalışmalarla teknik-teknolojik çalışmaların artması, sanayileşmeye bağlı olarak nüfus değişimlerinin, kırdan kente göçün ve eğitimin de içerisinde yer aldığı sosyoekonomik değişimler bütünüdür (Yerlikaya, 2016: 66).

Batıda modernleşmenin bir aracı olarak kabul edilen teknik, Topçu'nun sosyal gerçekliğinde kültürün doğal sonucu olup, ilimlerden inkişaf etmekte ve sanattan beslenmektedir. Teknik, kültürün koruyucusudur. Bireyin, sosyal hayatı içerisinde destekçisi ve kolaylaştırıcısıdır. Teknik, kültüre tabi olduğu sürece insan yaşantısına mutluluk getirecektir. Fakat Topçu'ya göre, Batının modernleşme sürecinde insan ve teknik ilişkisi, insanın her anında istifade ettiği bir araç konumunda bulunan teknikten, yerini teknik karşısında esir düşmüş ferde bıraktı. Eşyaya hükmetmeyi kaybeden insan, eşya ile tafsilat edilir bir noktaya geldi. Batının teknikleşme çabası, insanın ve ilimin değerini ortadan kaldırmıştır. İnsanı eşya karşısında aciz bırakan bu teknikleşme hareketi, Topçu'nun sosyal gerçekliğinde Amerika tarafından gerçekleştirilmektedir. İnsanın madde karşısında almış olduğu pozisyonlar, kültürün insan hayatındaki yerine bağlı olarak kapitalizm yani ekonomi maddesini ya da komünizm gibi materyalizm maddesini ortaya çıkarmıştır. Topçu'ya göre Başta Avrupa olmak üzere ülkemizde yaşanacak kalkınma ve kurtuluş, kültür ile gerçekleşecektir. Ona göre bizim kültürümüzün mayası teknik ile oluşturulmamıştır (Topçu, 2016: 23-24).

“Bugün içimizde yapmak, yaratmak, yaşatmak ideali nedir bilmeyerek, sırf kazanmak apartman otomobil sahibi olmak için yaşayanlar çoğalmaktadır. Medeniyet satın alınır zannettik, elbiseyi satın aldık, insanı görmedik bile hazır aldığımız bu teknik, sahibi tarafından kullanılmayan, sahibine yabancı bir gizli el tarafından sahibinin hesabına ve onun varlığında kullanılan bir bıçak gibi benliğimizde derin yaralar açtı. Hakikat aşkını duymuş nesiller yetiştirmeden, insan hayatının değerine dair bir cümle öğretmeden, ilmin meyveleri olan, hakikatin yemişleri olan teknik vasıtaları memlekete doldurduk. Netice ne oldu? Memleketin büyük küt-

lesi mağara devrini yaşarken iki şehir teknik harmanı haline geldi. Üniversitelerine dünyanın her tarafından mütehassıslar getirilen milletin genç nesilleri bünyesiz, çelimsiz ve öksürüklü bir hale geldi. Avrupa ve Amerika'nın üniversiteleriyle kendi üniversitelerinden şu son devirde binlerce mühendis çıkarmış olan bir millet, kendi yolsuz yurdunda kuşlar gibi uçmak ihtiyacındadır. Anadolu henüz insan eliyle kesilmemiş bir taş kitlesi ve insan ayağıyla izlenmemiş büyük bir bozkırdır. Bütün bunların sebebi, kültürlerini yaratmadan ve tarihlerinin onlara hazırladığı kültürü yuktuktan sonra, Batı tekniğini kopya etmiş olmaları, benliklerindeki insanı, eşyaya feda etmeleridir. Teknik, kendi kültürümüzden doğacaktır” (Topçu, 2016: 25).

Topçu'ya göre modernleşme kapitalist sistem üzerinden gerçekleşmektedir ve toplumun ahlaki yönden yaşamış olduğu buhranın temel sebebi kapitalizm ve kapitalizmin önemli aracı olan teknolojidir. Ayrıca, Amerika teknolojiyi sömürü aracı olarak kullanmakta ve Avrupa'nın kültürel, sosyal ve ahlaki yönden yaşadığı buhranın nedeni durumundadır (Yerlikaya, 2016: 77-78).

Topçu'ya göre; toplumumuzda yaşanan ahlaki gerilemenin temel sebeplerinden birisi tekniğin kültür karşısında üstünlük görmesidir. Topçu, kültürün teknik zihniyet karşısında yaşamış olduğu değer kaybının bir tezahürünü sosyal gerçeklik olarak şu şekilde ifade etmektedir (Topçu, 2016: 25):

“İlim, sanat ve din hep iyi yaşamak, zengin olmak hasretine feda edilir. İlim adıyla tercüme yapan büyük binalı iskelet üniversiteler, sanat adına sinema ve şarkıcılık, din diye sade bir hurafeler sistemi kalır. Bugün üniversitenin ihyasında en büyük emek, binanın yapısına harcanmaktadır. Üniversitenin bir ruh tarafından yaratılacağını ve kadrosu ne kadar küçük olursa olsun, ruhu yapmak işine sahip olduklarını bilmiyorlar.”

Topçu'ya göre kültürün tahribatında rol alan bir başka yıkıcı unsur, komünizmdir. Millet olma, millet kültürü ile yoğrulma halini ortadan kaldırmaya çalışan komünizm, gerekçesini “insanlık kültürü” adı altında sunmaktadır. Bu sistem, milletin varlığını insanın varlığından koparmaya çalışmakta, insanı eşya karşısında değersiz kılmakta, ayrıca milletin kültürünü yok etmeye çalışarak sosyal vicdanları tahrip etmektedir. Komünizm, bir bakıma kültür yok edicisidir. Bu topraklarda kültürel diriliş, ne komünizmle, ne de kapitalizmle gerçekleşecektir. Kültürel kalkınmamız ve dirilişimiz, bin yıllık tarihimizde yatan millet unsurlarını var eden, zaferler, yoksulluklar, sevinçler, üzüntüler, mezarlıklar ya da hüküm sürdükleri ne varsa milleti var eden, bütün unsurlardan meydana gelmiş düşünce ile gerçekleşecektir. Bu anlayış,

milleti tarihi ve ecdadıyla barışık halde tutarak, kültür sömürücü her türlü sistem karşısında muzaffer kılacaktır (Topçu, 2016: 26-27).

Topçu'da medeniyet, kültürün meydana getirdiği gerçekliktir. Topçu, manevi ya da ahlak üzerinde gerçekleşen unsurları “*kültür*”; maddi temelli üzerinde gerçekleşen unsurları “*medeniyet*” başlığı altında ele almaktadır. Bir zorunluluk hali olarak gördüğü teknolojiyi, bilimin tabii sonucu olarak görmekte ve bilimi kültürün unsuru olarak saymaktadır. Fakat toplumsal süreçte medeniyet, kültürün önüne geçmiştir. Topçu, toplum olarak Batıya ait ilmi ve ahlaki kaidelerin doğru anlaşılmadığını, Batılılaşma sürecinde gerçekleşen ilmi yakınlaşmaların ahlaki münasebet olmaksızın gerçekleşebileceği yanılgısının yaşandığını sosyal gerçeklik olarak ortaya koymaktadır. İlim ve ahlakın aynı kaynaktan çıktığını göremeyenler, Batının bilimden doğmuş teknolojisinden istifade edip, ahlaktan ve kültürel unsurlardan uzak kalabileceklerinin sosyolojik realiteye uygunsuzluğunu görememişlerdir (Bilge, 2009: 91-102).

Topçu'ya göre Batının ilmi ve ahlaki konularının doğru anlaşılmasına bağlı olarak şu değerlendirmeyi yapmaktadır (Topçu, 2016: 37-38):

“İlmi güya almak isterken, bir müze malı gibi veya bir şöhret kürkü gibi mahfazalar ve bohçalar içerisinde güzidelerle münevver geçinenlerin temasına mahsus, cemiyetin hayatiyle alakasız bir antika eşyası halinde aldık. Gümrükten çıkartıp, kütüphanelere yerleştirdik. Birçok şeyleri ezberden bilenlere diploma dağıttık, kürsüler sunduk. Emirlerine uşaklar tahsis ettik. Üniversite binalarını sultan sarayları kadar muhteşem yaptık”.

Topçu'ya göre ilim, müze sarayını andıran yapılara hapsedilerek, ilim yapıyor zannedilmiştir. Mutlak kitaplar aracılığıyla, teoriler halinde olduğu gibi Batıdan ilmi entegre girişimleri, şüphesiz ilmi çalışma olmayacaktır. İlim tarafsızlık içerisinde gerçekleşir, ön yargılar ve kesin hükümler çerçevesinde gerçekleşmez, ayrıca kişi veya grupların çıkarları doğrultusunda hareket etmek ilim doğurmadığı gibi, hakikatten beslenen ilme karşı da zarar oluşturmakta, ilmin özüne dokunan bu zarar toplumda muzır yaralar açmaktadır (Topçu, 2016: 37-38).

Topçu, kültür ve medeniyet temelli toplumsal realiteye, teknik kuvvetin fikri kuvvete karşı üstünlüğü kapsamında, dönemin üniversitelerinin felsefeden ve aksiyondan uzak, atom bombası yahut NATO çalışmalarında bulunduğunu savunmaktadır. Batı-

nın sosyal gerçekliği ise, Batının kendisine hayat ve yön veren düşünüşlerden uzak, fikir hareketlerinden kopmuş, fikir adamlarını kaybetmiş ve yaşadığı buhranından kurtulmanın arayışı içerisinde. Topçu'ya göre, genel olarak Batının buhranı, ortaçağ Hıristiyanlığında İsa peygamberin inanç ve kaidelerinin terk edildiği ve kilisenin tahakkümünün hâkim olduğu dönemde başlamıştır. Topçu, İslamiyet'teki durumu ise, şu şekilde ifade etmektedir (Topçu, 2016: 32):

“İslamiyet, Hira dağında Peygamber'in mistik feryadı iken, en büyük ruhun ideali olmuştur. İlk defa Halife Ali'nin mevki-i iktidar ihtirasiyle birleştiği anda yıkıldı. Emevi ve Abbasi saraylarının ihtişamıyla Abbasilerin barbar tahakkümü onu bir gölge haline getirdi. İslam dininin bütün tarihi içinde, Peygamberin fikir ve ruh davasını yaşatacak mücahitler mutasavvıflardır”

Topçu'da gençlik başta olmak üzere toplumun her bir ferdi felaha erdirecek gerçeklik, kültürün kaynağından inkişaf etmiş ve makinenin tahakkümüne isyan etmiş bir medeniyette saklıdır. Anadolu'yu medeniyetin doğuşunun kaynağı olarak gören Topçu, bu topraklarda yaşayan her bir ferdin Batı hayranlığından uyandırılarak, Anadolu'nun iyileştirici yanını fark etmeleri sağlanmalıdır. Topçu'nun sosyal gerçekliğinde, son yüzyıl içerisinde yaşanan buhranların temel nedeni, medeniyet problemidir ve bu problem milli kültür bilinci ile aşılabacaktır. Onun savunduğu sosyal gerçeklikte bin yıllık kültürel birikime sahip Anadolu'nun milli kültürünü, edebiyatı, felsefesi, adetleri ve İslamiyet'le yoğrularak tek vücut olması oluşturmaktadır (Bilge, 2009: 91-102).

Topçu'ya göre Avrupa medeniyeti, tarih sahnesinde var olmuş diğer medeniyetler gibi hayata bağlayıcı ve geliştirici fikri düşünüş üzerinde var olmuştur. Dünya'nın hareketlerinin tespit edilmesi, bakterilerin ve virüslerin belirlenmesi, sosyal gerçekliğin bilindiği oranda bireyin toplum içerisinde özgür kalacağı fikri, Batı dünyasını inşa eden düşünüşün neticelerindedir. Topçu'ya göre, tarih ders verici bir realitedir. Anadolu insanı gerçekleştireceği kültürel yenileşmeyi tarihinden beslenerek sağlayacaktır. Geçen zaman içerisinde faaliyete sokulmak istenen yenilik hareketleri devlet idaresine bağlı ve siyaset odaklı gerçekleştiği için toplumsal iyileşme sağlayamamıştır. Topçu, bu durumu şu şekilde ifade etmektedir (Topçu, 2016: 33):

“Bugün bir genç için hayata hazırlanmış gayesi, siyasetle, ticaretten başka bir şey değildir. Siyaset ve ticaret emelleri ruhları daha gençlikte çürüten zehirlerdir.”

Topçu'nun Ortaçağ felsefesinden daha tehlikeli gördüğü anlayış, insanı değersizleştiren Amerikan düşünce sistemidir. Bu zihniyet, ülkemizde iki temel sosyal gerçeklik inşa etmiştir. Bunlardan ilki, kitapları her koşulda inkâr eden, eleştirmeyi küfür ile sürdüren, bağımlı düşünerek dini çıkar sağlayan “yobaz ve hurafeci” anlayışa mensup kişilerin oluşturduğu gürühtür. Diğeri ise, farklı düşünceleri milliyet düşmanı olarak yorumlayan, medeniyet şemsiyesi altında medeniyet katleden, inkılâp propagandası yapan, fakat inkılâptan uzak zihniyetin temsilcilerinin olduğu gürühtür. İnkılâptan uzak ve hurafeci iki farklı gürühün en temel ortak özellikleri, değişmez mutlak putlara sahiptirler, farklı fikirleri reddeder, doğal olarak fikir özgürlüğüne de düşmandır. Ayrıca, hakikatten ve insanlıktan uzak, maddeci ve şekilcilerdir (Topçu, 2016: 34).

Topçu'da sosyal gerçeklik olarak kültür ve medeniyet olgusu, Batının, bilhassa Amerika'nın teknik olarak gelişme, ilerleme haline bağlı olarak, diğer ulusların yaşadığı kültürel tahribata uğrama halleridir. Bu bağlamda birey, maddi kültürel unsurlar karşısında zayıf düşmekte, cemiyet kendisini ayakta tutan/tutacak olan insani değerlerden uzaklaşmaktadır. Topçu'ya göre kültür; ahlak, din, sanat ve ilimi değerlerden oluşan sosyal bir olgudur. Medeniyet ise, toplumun tarihsel sürecinde ortaya konulmuş teknik ürünlerin ve yaşayış biçimlerinin tümüdür. Kültür, her toplumun kendine özgü olgusudur. Millet ise, bu olguyu referans ederek yaşamaktadır. Topçu'ya göre medeniyet, tarih sahnesinde bulunan cemaat/cemiyet/grup ya da toplumların ortak ilişkisine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Kültür ise, milletin kendine özgünlüğünü içeren ve diğer toplumlardan ayıran özel yanıdır. Medeniyet, milletin maddi unsurları üzerinde inşa olmuş teknik eserleri ile bağ kurmasına karşın, kültür milletin meydana getirdiği manevi ve ahlaki temelli sanat, ilim ve felsefi eserleridir (Tokarer, 2009: 63).

Batının kültürel bağlamda ilki, ilmi isyanı, Descartes'ın “*hür olmayan fikir, düşünce değildir*” yaklaşımı üzerinde gerçekleşmiştir. Batının kültür otoritesi, bu anlayışla sorgulanmıştır. Fakat bizde, gelenek ve görenekleri tanzim etmeye çalışan Tanzimat uygulamaları, toplumsal tahakküme yönelik ilmi ve kültürel isyanı doğur-

mamıştır. Batıda bu isyan hareketi, çok sayıda insanın ölümü ile vücut bulmuştur. Topçu'ya göre, âlimin sınırsız fikri özgürlüğü ve şuuru karşısında, cemiyeti var eden toplumun bir o kadar şuursuz ve fikri esarete sahip olma hali, Doğunun sosyal gerçekliğidir. Topçu'ya göre ilim ve âlim, cemiyetin her bir ferdi ile yoğun intisabı olan, hür düşünceden beslenen kültürel değerdir (Topçu, 2016: 40).

Topçu'ya göre ilmin ve dinin çarpıştırıldığı bir toplumda kültürel gelişim sağlanamaz. Bu bağlamda Topçu, sosyal gerçekliği şu ifadelerle dile getirmektedir (2016: 41):

“İslam'da ilim edinmek en büyük ibadettir değil mi? Onlar var kuvvetle-riyle din ile ilmi çarpıştırırlar. Hiçbir şey yapamamaları, Allah'ın övdüğü din ilmidir derler. Ve bu sözleriyle bizim ibadetlerde ve muamelelerimizdeki pratiğimizin bilgisini dinleştirir, Allah'ın kâinatta barındırdığı binlerce hikmet olan, madde, hayat, ruh ve cemiyet dünyalarının bilgisini inkâr ederler. Bu adamlar, ilme karşı mücadele açmakla ibadetimize mani oluyorlar. Müslüman'ız diyen insan yığını, ilmin ne olduğunu bilmiyor, tekniğe menfaat getirdiği için hayran oluyor. Çocuğunun mühendis, doktor olmasını istiyor, menfaat dışı ilmi istemiyor. Mesele şu ki; bunlar Doğunun dört bin yıllık parti ve mezhep ve kavgacılarından başka ruhlu insanlar değildirlar; onların varisleridirler.”

Medeniyet ve kültür farkı ile ilgili olarak Topçu, milleti oluşturan fertlerin içinde buldukları cemiyetin bağlı bulunduğu medeniyetin unsurları ile genelinin alakadar olma hali olduğunu ifade ederken, kültürün de cemiyetin her bir ferdi tarafından yaşanır halde olmayan değerler bütünü olduğunu belirtmektedir. Toplum içerisinde çok kültürlü ya da az kültürlü olma hali, o toplumun sosyal gerçekliğini ortaya koyar. Kültür, Topçu'da sosyal gerçeklik olarak medeniyetin oluşumunda etkin faktördür fakat kültür ve medeniyet, birbirinden ayrı gerçekliklerdir. Topçu'da medeniyet, kültürü kapsayan teknikleşme süreci iken, medeniyetin inkişafı kültürün bir unsuru olan bilim tarafından gerçekleştirilmektedir. Topçu, sosyal gerçeklik olarak gördüğü Batının ilmi ve ahlaki değerleri ile iç içe geçmiş teknolojisine yönelik bütüncül yaklaşımı savunmaktadır. Çünkü Batıya yönelik kültür ve ahlakını bırakıp yalnızca teknik/teknolojik tarafını alma girişimimiz sosyolojik gerçekliğe aykırıdır. Topçu'ya göre, medeniyet, dışarıdan getirtilerek ülkemizde mutlak uygulanabilecek bir olgu değildir (Tokarrer, 2009: 65).

Topçu, modernleşme adı altında nizamsızca, plansızca ve düşüncesizce yapılan göçler ve medeniyet olma çabamızın bir sonucu olarak sanayileşme olgusunun tabii neticesini sosyal gerçeklik olarak şu cümlelerle ele almaktadır (Topçu, 2016: 45):

“Yüzlerce köy halkı iş sahasından mahrum, kahvelere tıklmış, yurt dışında gitmek için sıra beklerken, yüzlerce köyün tüketim kabiliyeti büyük şehrin bir gazinosu kadar da olmasın! Ve koca Anadolu asırlarca bir İstanbul’a hizmetçi hazırlasın! Şehirleri dolduran sahipsiz çocukların sayısı artarken, kültür dernekleri bile, turizm, spor, müsabaka ve sair işlerle uğraşsın!”

Topçu’ya göre, Batılılaşma sürecinde ihmal edilen, kültürün en önemli unsurlarından olan eğitime yönelik iyileştirici politikaların kısır oluşu, sorunun temelinden uzak yaklaşımlardan kaynaklanmaktadır. Nitekim Topçu’nun şu ifadeleri, kültürden koparılmış bir neslin eğitim durumunu ortaya koyan sosyal gerçekliktir (Topçu, 2016: 46):

“Mesela mekteplerimizde maarifin ıslahı ve buhranın izalesi için sık sık konuşmalar yapılır, tedbirler aranır. Ama tuhaf değil mi? Ortada muallim meselesinden başka mesele olmadığı, zira bütün kuvvet, bütün yapıcı sebep muallim olduğu halde, bin bir tele dokunulur da yalnız ona temas edilmez ve tabii neticelerde hiçbir değişiklik olmaz.”

Topçu’da sosyal gerçeklik olarak kültür, tarih sahnesinde emeğe bağlı meydana gelmiştir. Toplumsal medeniyet, ferde özgü kültürlerin doğal sonucu olmuştur. Medeniyet, kültürün bir ürünüdür. Topçu, modernleşme çabası doğrultusunda teknik odaklı Batılılaşma hamleleri ile medenileşemeyeceğini savunmaktadır. Topçu’ya göre medeniyet, teknolojik, sanatsal, felsefi, ilmi ve kültürel olarak topluma katkı sağlama noktasında işlevseldir. Bu bağlamda ilmin, bireyin emek neticesi olarak topluma kazandırdığı kolaylaştırıcı içtimai uğraşlar, -örneğin; tren/otomobil/uçak ile yapılan seyahatler- medeniyetin teknik açıdan sağladığı yarara örnek gösterilebilir. (Tokarer, 2009: 66).

Topçu’ya göre, medeniyetin teknoloji kolunun hızla yaygınlaşmasını ve insanı değersizleştirerek toplumlararası çıkar mücadelesine götürmesinde temel pozitivizmin rolü inkâr edilemez. Topçu, müspet ilim anlayışının, milliyetçilik adı altında sanayinin büyümesine ve menfaatlere hizmet eden sömürge ve savaş üzerine kurulu bir dünya inşa etmesine neden olduğunu “sosyal gerçeklik” olarak savunmaktadır.

Buna örnek olarak, I. ve II. Dünya Savaşları gösterilebilir. Topçu'ya göre bu savaşlar, maddeyi mutlak kutsal gören pozitivistlerin eseridir (Topçu, 2016: 73-75).

Topçu, yenileşme adı altında gerçekleştirilen ıslahat hareketlerinin milli varlığımız üzerinde yapıcı, iyileştirici tesir oluşturmamasının temel gerekçesini milli düşünüşten uzak, toplumsal koşullardan ve ihtiyaçlardan kopuk bir sosyal ve kültürel anlayışın etkisinde gerçekleştiğini savunmaktadır. Topçu, şu ifadelerle bir dönemi sosyal gerçeklik boyutuyla ortaya koymaktadır (Topçu, 2016: 60):

“Kaç asırdır Avrupa'dan parça parça ilim, ahlak, sanat almak istedik. Askerlik ve eğitim işlerimizi ona göre düzenledik. Avrupa'nın resim ve şeklini, kıyafet ve her zevkini memleketimize soktuk. Bütün bu gayretlere rağmen Avrupalı gibi olamadık. Zira gelişigüzel neyimiz varsa yıktık. Avrupa'da ruh kuvvetiyle içten yapıları biz göz, kulak ve el kuvvetiyle dışarıdan elde etmeğe çalıştık. Bize içimizde hayat veren kaynakları da kuruttuk.”

Kültürün bireyler üzerinde inşa olacağını savunan Topçu, Batılılaşma sürecinde gerçekleşen pozitivist hayranlığını ve Ziya Gökalp'in cemiyet karşısında ferdi hiçe sayan tutumunu eleştirmektedir. Milli kaderimizi tayin etmekten uzak kaldığımızı ifade eden Topçu'ya göre, cemiyetin mutlak üstünlüğü gölgesinde, iradeleri ile birey olmuş önder insanların varlığı hiçe sayılmıştır. Topçu'ya göre bizim kaderimiz, milli kültürümüzün inşası ile gerçekleşecektir. Topçu, bu bağlamda, Batının ilmi, ahlaki, teknik yönünün olduğu gibi kopya edilerek kendi değerlerimizin yaratılamayacağını savunmaktadır. Ayrıca Topçu'ya göre her millette olduğu gibi Batı ile müşterek araç gereçleri kullanıyor olsak dahi, ortaya çıkan neticeler farklılık arz etmelidir. Medeniyet ürünleri ortak olarak kullanılabilir, toplumlar medeniyetlerinin ürünlerinin alışverişinde bulunabilirler. Bu ürünleri milli eser kılan taraf ise, her milletin kendine özgü yöntem veya usuller ile kendi tarihi benliğinden beslenmesi ve kendine ait olmasıdır (Tokarer, 2009: 67).

İlim, sanat ve kültürel alanda milli benlikten yoksun kalışımızın yarattığı sosyal sorunu Topçu, şu şekilde ifade etmektedir (Topçu, 2016: 64):

“Yeni sanat, Servet-i Fünun gibi neden kansızdır? Ressamlarımızın ilham kaynakları neden fakirdir? Niçin yabancı bilginlerin de omuz verip destekledikleri ilim kurumlarımız bunca siyaset mevki müşterisi, alkış vüzerası çalgıcı yetiştiriyor da bu isme layık tekbir ilim adamı yetiştirmiyor?”

yor? Neden Avrupa'nın ilim ve fennine vakıf bu kadar gencimizden bir tanesi olsun şu süfli mesned ve mevkileri küçümsemeyerek ilahi bir inzi-vaya çekilecek ruh kudretini kendinde bulamıyor da, perişan şahsiyetiyle her biri bir iktidarın eteğinde, ilminde ahlakında hasmı olan zihniyete, akılları doldurucu bir acz içerisinde hizmet etmekten kendini alamıyor?"

Topçu'ya göre, milletin bin yıllık tarihsel ve kültürel birikiminden olan dil, edebiyat, gelenek ve ahlaki unsurları Batılılaşmaya bağlı olarak değer kaybetmekte, sosyal olarak gerileme yaşamaktadır. Bu durumu ise, şu şekilde ifade etmektedir (Topçu, 2016: 90):

"Elli sene evvel yabancının ruh ve davasını vatandan kovmak için kanlarını döken ecdadın çocukları yabancı okulların eşiğinde mukadde-satlarının selametini dileniyorlar. Elli yıl önceki yabancidan kurtulmak iradesi, yerini bütün yabancı sevgilere terk etmiş durumdadır. Yabancı okul, yabancı kelimeler, yabancı örfler, yabancı zevkler, yabancı kıyafet-ler, yabancı sermaye."

Milli kültürümüzü korumaktan ve inşa etmekten uzak kalışımızın altında ya-tan sosyal gerçeklik Topçu'ya göre, Batı medeniyetine yönelik kontrolsüz şekli ve gösteriş temelli benzeyişlerden medeniyet doğurma yanılığısıdır. Kültürün inşa ettiği medeniyet, cemiyete katkı sağlayacaktır. Topçu'da medeniyet, cemiyetin ortak un-surları üzerinde var olabilmektedir. Bu bağlamda Mimar Sinan ile Mikelanj arasında, İsmail Dede ile Chopin arasında, Yunus ile Delaroux arasında benzerlik bulunabilir. Adalet anlayışımızın altında Hz Ömer'i bulabildiğimiz gibi, Goethe ve Faust'ta derin metafiziği görebiliriz. Topçu'ya göre ilim tektir fakat onu inşa eden iradeler farklıdır, melekeler başkadır. Mesela ilim üzerinde yapılan araştırmalarda, Almanı ön plana çıkaran özellik, sentezci olmalarıdır. Fransız milleti, analizcidir, Anglo-Sakson ise, eleştirici... Üç farklı milletin beslendiği kaynak da Yunan düşüncesidir. Topçu, bize ait tarihi birikimden, bu birikimin temelini atmış ilmi şahsiyetlerden hareket ederek ilmi kültürü ve ilmi zihniyeti inşa edebileceğimizi savunmaktadır. Bu bağlamda, sos-yal gerçeklik olarak taklit ve aşağılık duyguları ile gerçekleştirilen Batılılaşma çaba-ları toplumsal gerilemelerin ana kaynağıdır (Tokarer, 2009: 68-70).

Topçu'ya göre, aile, sanat ve dinin cemiyetin sosyal gerçekliği olduğu oranda, dil de cemiyetin sosyal gerçekliğidir. Tarih sahnesinde, kültürel ve sosyal olgularda birtakım değişimler yaşanmaktadır. Örneğin, Türk sanatının Selçuklular devrinde ve Osmanlı'da farklılık arz etmesi buna örnek gösterilebilir. Türk toplum yapısında dil

olgusunun da evrimleşme süreci olmuştur. Topçu'ya göre evrimleşme sürecini doğal dışı kabul edenler, dilin geçmişini inkâr etmekte, dili nesne gibi değerlendirmekte ve yalnızca dile hayat verici olarak kendilerini görmektedir. Topçu'ya göre geçmişe yönelik inkâr ve suçlayıcı ifadeler cemiyette yaygınlaşmışsa, o cemiyet, kültürünü yitirmiş kültürsüz bir cemiyet halini almıştır (Topçu, 2016: 115):

“Türk Dilinin geçen asırlarını itham eden Dil Kurumu, Donkişotvari bir budama işine girişti. Ona karşı duran Edebiyat Fakültesi ise, yine sosyoloji kültürüne vukufsuzluk yüzünden, geçen asrın güzel Türkçesini Osmanlıca diye adlandırdı. Bu isimle kürsü ve kitap ortaya koydu. Sanki dil denen uzvi varlığın yaşayış çağlarından birisi, başka bir varlığa aitmiş gibi Türkçe ve Osmanlıca ikiliği halinde, farkında olmadan ilmi bir nifak yaratıldı. Bu dünyada benzeri görülmeyen bir hadisedir.”

Topçu, bir netice halini almış bu durumun müsebbipleri olarak bir tarafta ırk temeli üzerine inşa olmuş Dil Kurumunu, diğer tarafta ise buna muhalif Edebiyat Fakültesini göstermektedir. Ona göre farklı ideolojik yapılar, ortak neticeye aracılık etmektedirler (Topçu, 2016: 115).

Topçu, yaşanan toplumsal buhranın temel gerekçesi olarak, kültür ve eğitime yönelik milli bilinçten yoksun, tarihinden habersiz, medenileşme sevdası altında koşulsuz Batılılaşma girişimlerini göstermektedir (Topçu, 2016: 100):

“Batının ayakucunda yine yüzyıldan beri onun meddahlığını yapan Anadolu'nun insanı, başladığı ortaklığı içten pişman olduğu halde sözünden dönemeyen kazanç heveslisinin girdiği yolda mutlaka bir şeyler koparmak isteyen aldatılmış halini yaşatmaktadır. Daha dün ecdadımızın kabrini kaniyla sulamışken şimdi şampanya masasında kahkahadan lezzet duyan bir nesli, vaktiyle duaya açılan ellerini alkış tufanına kepçe yapmaktan hoşlanıyor. Ulu ecdadın ebediliği feth etmek iradesinin eseri olan mabedin kapısında haçlı çocuklarının bahşişlerine el açıyorlar. Tabiatın kucağından kaçanlar içerisinde milyonların barındırdığı büyük şehirlere sığınmışlar. Daha dün köyünde kilere koyacağı kışlık buğdayını hesaplayan kadın şimdi yeni otomobilin markasını düşünüp beğenmekle büyük şehirlerde tembel tembel vakit geçiriyor. Gazete, devrimiz insanının mezarına kadar takip ediyor. Son nefesine kadar aldatıyor, küçüklükleri sevdireyor bedenlere ve bayağı ihtiraslara dost yapıyor. Sosyal sınıf ayrılığının ve zümre ihtiraslarının yarattığı particilik denen facia millet sınırları içinde arenaların ürpertici dramını yaşıyor.”

Sonuç olarak teknik, ticaret ve siyasetin menfi tarafı içtimai her sahada başta ahlakın olmak üzere kültürü zayıflatmaktadır (Topçu, 2016: 100).

3.2.2 Nurettin Topçu'da Eğitime Yönelik Sosyal Gerçeklikler

Topçu'nun eğitime yönelik sosyal gerçeklik olarak ele aldığı konuların başında, eğitimin niteliği ve niceliği gelmektedir. Topçu'ya göre, okullarda eğitim hayatı içerisinde, öğrencilerin yetenekleri, zekâları ve onları ön plana çıkaran özelliklerini fark edip geliştirmek yerine, öğrencilerin tümüne yönelik tekdüze bilgi ve uygulamaların zorlama yoluyla aşılandığı eğitim yöntemi tercih edilmektedir. Topçu'nun sosyal sorun olarak ele aldığı eğitime dair konunun temelinde, çok sayıda öğrencinin diplomalı olmasına rağmen niteliksel olarak bilgiden, ahlaktan, kültürden kısaca eğitimli olmaktan uzak halde yetişmeleridir. Topçu'ya göre, bu durumun temel gerekçesi, öğrencilerin şahsiyetli olarak yetişmelerine katkı sağlayacak disiplinin okullarda önemini kaybetmiş olmasıdır (Gündüz, 2015: 59).

Topçu'ya göre eğitim, toplumun var oluşunun temelini oluşturmaktadır. Topluma yönelik yıkıcı ideolojilere karşı, eğitim yoluyla etkin mücadele ortaya konulabilir. Eğitim kavramı yerine maarifi, okul kavramı yerine de mektebi kullanan Topçu, maarif hayatı mektep ile sınırlandırmaz, aksine eğitimi hayatın tamamını kapsayan sosyal gerçeklik olarak görmektedir. İnsan yaşamının bütününde gerçekleşen eğitimin varlığına, içtimai hayatı inşa eden örf ve âdetler başta olmak üzere, mesleki hayat, ticari ilişkiler, dini hayat ve devlet idaresi gibi hayatın her sahnesinde ihtiyaç duyulmaktadır (Gündüz, 2015: 60).

Topçu'nun sosyal gerçeklik olarak ele aldığı eğitim ve okula yönelik düşüncelerini şu şekilde ifade etmek mümkündür (Topçu, 2016: 107-108):

“Okul, ruhuna hayat isteyen gencin gözünde hürmetle yaklaşılacak kutsal bir mihrab olmaktan çok uzak, dışındaki hayatın sefil ihtiraslarının aşılandığı yer haline geliyor. Çoğu kere bir ticarethane olan özel okulla düşman kültürlerinin aşığı yeri olan yabancı okullar ve kolejler, millet bağrının doğrandığı yerlerdir. Amerika ve Almanya'nın yüksek ücretle köle çalıştıran emellerine çirak hazırlıyorlar. Çocuklarını bu esir mekteplerine vermek için boğuşurcasına gayret harcayan aileler, yabancı dilde öğretim yapan okulun yabancı millet okulu olduğunu, bunların yabancı millet ruhu yetiştirdiğini düşünmüyorlar.”

Topçu'ya göre okulların bu durumu, fertlerin milli şuurdan ve ahlaki gelişimden uzak kalmalarına neden olmaktadır. Rekabet halinde diploma yarışına giren okul talebeleri, sonuca ulaşmak adına birbirilerine zarar verici tutum sergilemekte, öğrenciler başarı elde etmek adına ahlaki ve insani değerleri hiçe saymaktadır. Topçu, eğitimin ticari bir meta haline dönüşmesinin fert ve toplum açısından çeşitli buhranlar yarattığını savunmaktadır. Topçu'ya göre, genç nesli, makam ve prestij hırsından kurtarıp yüksek ahlaki değer ve mesuliyet bilincine kavuşturmak adına mektepler başta olmak üzere toplumun genelinde eğitim reformuna ihtiyaç duyulmaktadır (Topçu 2016: 108).

Topçu'ya göre, okul ve eğitim hayatımızda Amerikan eğitim anlayışının etkisi büyüktür. Bu anlayış, gençlere kolaycı ve hazırcı eğitim hayatı sunmakta, bu bağlamda gençlerin ihtiyaç duyduğu kalıcı öğrenme metodunu kazandırmaktan uzak kalmaktadır. Ayrıca öğretmenlik mesleğinin ticari meta haline getirilmesi ve tüccarlık olarak icra edilmesini eleştiren Topçu, öğretmenliğin geldiği noktayı ise öğretme ve ideal kazandırma açısından uzak, ilim üretmekten ziyade ilimin tarihi ve ezberi ile meşgul eden memurlar olarak görmekte bu duruma bağlı olarak bir takım sosyal sorunların ortaya çıktığını savunmaktadır (Öntaş, t.y.: 2).

Topçu, bu sosyal sorunlara giden yolun temelinde yatan gerçeği şu ifadelerle dile getirmiştir (Topçu, 2017: 13):

“Milletimizin üç asırdan beri geçirmekte olduğu buhranların sebebi ve kaynağı, kültür ve maarif sahasında aranmalıdır. Âlimin atının ayağından sıçrayan çamurdan bile kendisine şeref payı çıkararak hükümdarın mesud asrı nihayet bulduktan sonra, devletimizin yapısında sarsıntılar başladı. Bununla birlikte göze çarpan hadise, cahillerin ulema sınıfına nüfuz etmeleriyle halkta kanaat uğrunda mücadeleye kudretinin kırılması, milli karakterin zedelenmesi oldu. 17. asır şiddet rejimini kullandı. Asi başları kesti, kafalarla kuyuları doldurdu. 18. asırda ise, bir adım daha ileri gidilerek hükümet müesseselerinde bazı ıslahat yapıldı. 19. yüzyılda halka inilerek, bizzat cemiyet hayatının bünyesinde, şekle bağlı gelişmelere inkılaplara başvuruldu. 20. asır aynı çalışma tarzını tekrarladi. Son iki asırda birçok yeni müesseseler ve mektepler açıldı. Ancak bu mekteplerde eskinin taklidi yerine moda kelimesiyle ifade olunan yeninin taklidi yer aldı. Avrupa, körü körüne taklit edilmek istendi. Mektepler

açıldı, bunlarda yeni ilimler okutuldu. Lakin ilim sevgisi aşılanmadı; âlimin üstünlüğü ve cemaat içindeki önderliği telkin edilmedi. İlim, bizim hayati menfaatlerimiz için vasıta olarak, şekil halinde istismar edilmek istendi; teknik putlaştırıldı.”

Topçu’ya göre, Batılılaşmanın belirgin olarak yaşandığı alanlardan birisi de eğitimidir. O’na göre, millete yönelik gerçekleştirilecek iyileştirme çalışmaları, eğitimin millileştirilmesi idealinden uzaktır. Topçu’ya göre, milli şuur üzerinde var olan medreselerimiz, âlemşümulde gerçekleşen değişimlerden geri kalmış, milletin asırdaki içtimai ihtiyaçlarına cevap verememiş, hakikate götüren yol olma özelliğini kaybetmiştir. Batının düşünsel evriminin neticesi olarak var olan mektep hayatı, bizim taklide varan yaklaşımımızın yerini tutmamaktadır. Milli mektebini inşa eden sosyal gerçeklik, Topçu’da şu cümlelerle ifade edilmektedir (Topçu, 2017: 15):

“Hakikat ihtirasına sahip, fazilet mücahidi, cemaatin beynine ve kalbine girmiş idealist bir münevver zümreye terk etmedikçe milli mektebi kuracak ruh meydana gelmeyecektir. Milli mektebimiz ne medresedir, ne de çeşitli kozmopolit unsurların karışığı olan bugünkü mekteptir. Millî eğitim teşkilatımızın milliliği sadece adındadır.”

Yukarıdaki ifadelerinden de anlaşılacağı üzere Topçu, dönemin milli eğitim yapısını sosyal gerçeklik olarak ortaya koymaktadır (Topçu, 2017: 15).

Millet kültürünün vatan sınırları içerisinde sarsılmaz en büyük temsilcisini mektep olarak gören Topçu, yabancı mekteplerden mekteplerimize aşılana yabancı kültürler vasıtasıyla memleketimizde medenileşme veya irfanda yükselmenin gerçekleşmeyeceğini savunmaktadır. Topçu’ya göre Batılılaşma çabası, milli şahsiyetimizi inşa edecek olan milli kültürümüze zarar verecektir. Topçu, milli eğitimin gerçekleşmesi adına bir bütünlük olarak mektebi oluşturan, plan, proje, iç ve dış mimari yapıların milli şuura uygun olması gerektiği üzerinde durmaktadır. Sonuç olarak, Topçu’ya göre, mekteplerimiz sosyal gerçeklik yönüyle milli felsefeden ve görsel estetikten uzaktır (Gündüz, 2015: 61-62).

Topçu, Aristo’nun kıyas metodunun taklit edilerek, Aristo mantığının maarif hayatımıza kazandırılma girişimlerinin, maarifimizin gerilemesine neden olduğunu

savunmaktadır. Topçu'ya göre, Batının maarif ve kültür yapısına sığınan son asrın yenilikçileri, milli benliklerinden sıyrılmışlardır (Topçu, 2017: 30-31):

“Yüzyıldan fazla zamandır sıra ile Fransız, Alman, İngiliz kültür ve maarifine teslim olduktan sonra bugün Avrupa için bile korkunç yıkım kaynağı olan Amerikan maarifine sığınma cinayetini işlemekten çekinmediler. Bütün insanlık için bir musibet olan bu sonuncusu, fikir ve irfan yolu ile değil, siyaset ve onun dikenli eli olan ticaret yolu ile vatanımıza girmiş bulunuyor.”

Topçu'ya göre, bu Amerikan menşeli ticaret ve teknik anlayışlı eğitim yapısı, içtimai hayat içerisinde derin yaralar açmaktadır (Topçu, 2017: 30-31):

“Bin yıllık şan ve şeref olaylarıyla dolu tarih sahibi bir milletin bu kadar kısa zamanda bütün geleneklerinden ve kendi özel yapısından soyunup sıyrılmaya dikkatle üzerinde durulması gereken bir olaydır.”

Topçu, Batılı eğitim anlayışına tabi olmuş dönemin neslini, sosyal gerçeklik yönüyle şu şekilde ele almaktadır (Topçu, 2017: 26-29):

“Çeşitli tarihi sebeplerle iradesi yıpratılan ve kendine güven gücünü kaybeden son nesiller, bir mesuliyetle karşılaştıkları zaman determinizme sığınmaktan çekinmiyorlar ve böylelikle kendilerini kurtardıklarını zannediyorlar. Taklidi doğuran aşağılık karmaşası, ona hak verdirme için hasta ruhların her nefesinde; biz şöyleyiz, biz böyleyiz, biz zaten adam olmayız dedirtti. Varlığımızı sifıra irca eden bu kahredici davranış insana verilen kıymet cevherini ayaklar altına aldı.”

Topçu'ya göre hastalıklı hale gelen bu neslin tedavisi ilim, felsefe, sanat, ahlak ve dinin yükselişi ile gerçekleşecektir. İçtimai saha içerisinde bunu sağlayacak temel vasıta ise maariftir. Netice olarak, neslin kurtuluşu, maarifin keyfiyet ve kemmiyetçe ilerleyişi ve yükselişi ile gerçekleşecektir (Topçu, 2017: 26-29).

Milli kimliğin oluşumunda dil bilincinin önemine değinen Topçu, cemiyetin varlığının muhafazası ve devamı için dil bilincinin genç nesillerce idrakinin sosyal gerçeklik yönüne dikkat çekmektedir.

Topçu, millet kültürünün yaşamış olduğu buhranın temel nedeni olarak, Batılılaşma sürecinde Batının eğitim anlayışının aydınlar vasıtasıyla toplumla buluşturulmuş olsa da halkın başarı kazanmayı vadeden, pratik yollar öneren faydacı kültürü kolaylıkla benimsemiş olmasına dayandırmaktadır (Topçu, 2017: 31):

“Anadolu’nun ruhuna ve İslam’ın idealine aykırı olarak ruh ve ahlak temellerimizi derinden sarsan Amerikan maarifi şimdi bu memlekette yabancı asıldan olanların hummalı gayretleri ile vatana sokulmakta ve yurdun yarı münevverleri tarafından minnetle devşirilmektedir.”

Topçu’ya göre bir sosyal gerçeklik olarak dönemin maarifi, fen ve teknik ilimler üzerinde vücut bulmuştur (Topçu, 2017: 32):

“Esasen asrın başından buyana ilk ve orta ve yükseköğretimde ahlaki kültür gerilemekte, onun yerine fen ve teknik kültür doldurulmak istenmektedir. İlkokulda ahlak eğitimi hemen hemen sıfıra inerek yerine hayat bilgisi veriliyor. Liseler zamanla fen lisesi haline getirilmektedir. Üniversitenin edebiyat fakültesinin seviyesi asrın başındaki idadilerin seviyesine düşmüştür. Harf inkılâbı yüzlerce yıllık milli kültürle bağları koparıldıktan sonra dilin değişmesi üniversite gençliğini ortaokul çocuklarının hizasına indirdi.”

Topçu’ya göre manevi kültürü değersizleştiren teknik despotizmi ve dilde yaşanan değişimler tarih ve edebiyat alanında maarif çalışmalarımızı ve eğitimcileri menfi olarak etkilemiştir (Topçu, 2017: 32).

Topçu’da sosyal gerçeklik olarak dönemin mektepleri ve halk eğitim programları şu şekilde tarif etmektedir (Topçu, 2017: 35-36):

“Bugün, en küçüğü en büyük yere ulaştıran bir demokrasi içinde halk eğitimi, kalp terbiyesine yönelecek yerde radyoculuk ve otomobil kullanım heveslerini besleyerek insanı makine denen zehirli aletin esaretine sokmaktadır. Millet maarifi, iktisadi kuvvetin yanında zayıflamakta ve silahlarını, köklerinden kopup ayrılmış bir cemiyette, gönüllü olarak iktisadi tahakküme terk etmektedir.”

Topçu’ya göre, eğitimin her kademesinde yaşanan tahribat, millet kanadında milli bilincin oluşmasına engel olmaktadır. Milliyet duygusu güçlü nesiller, tarih sahne-

sinde yer bulmuş, milleti var eden kaynaklarla yoğun intisap halindedir. Topçu'ya göre, topluma hayat verecek kaynaklar, sanat, devlet, dil, dinden oluşmaktadır (Topçu, 2017: 35-36):

“Düğünlere, şarkılara ve çocukların oyunlarına varıncaya kadar milletin örfleriyle adetlerinde yaşar. Bunların hepsi terk edilince millet varlığı bir vehim, milliyetçilik bir sahte vesika halini alır. Yine bunların hepsi mektepte yapılır, mektepte yıkılır.”

Millet istiklalini kazanmış fakat mektep istiklalini kaybetmiş bir nesil olduğumuzu dile getiren Topçu, kapitülasyonlarla birlikte ülke içerisinde hızla çoğalan yabancı okulların milli benliğimize kast ettiğini, iktisadi kapitülasyonlardan kurtuluşumuzun ehemmiyeti kadar maarif kapitülasyonlardan kurtulmamız gerekliliği bilincinin idari ve halk tabakasında bulunmadığını sosyal gerçeklik olarak savunmaktadır. Bu bağlamda dönemin idarecilerinin basiretsizce yönetimine bağlı olarak liyakatten uzak din okullarının sayısı ve Batılılaşma adı altında Batılı dillerde eğitim faaliyeti gerçekleştiren yabancı okul sayısı artmıştır. Tarihsel süreçte, oluşumunu tamamlamış dilimizin uğradığı tahribatlara bağlı olarak ifade güzelliği yıpranmıştır (Topçu, 2017: 34-36).

Topçu'da sosyal gerçeklik olarak yer bulmuş maarif hayatını, entelektüel çalışma sahası olarak sınırlandırmak mümkün değildir. Ona göre maarif, bir toplumun geleceğini inşa etmede rol alan ana aktördür. Bu bağlamda Topçu, eğitimi milli bir mesele olarak ele alır. Fakat Topçu'nun milli eğitim anlayışı, milli sınırlar içerisinde yer almakla beraber, evrensel kavrayıştan da mahrum değildir. Topçu'ya göre maarif, milli ve manevi değerlerin kazandırılmasının sorumluluğunu taşıyan, erdemli toplum ve şahsiyetli birey inşa eden, sosyal yapının vazgeçilmez unsurudur. Topçu, maarif dünyamızı ele alırken, talebenin, muallimin, maarifin ve toplumun eğitim temelli bu sorunlarını Türkiye'nin sahip olduğu tarihi ve kültürel kaynaklardan yararlanarak inceler ve Anadolu'nun sosyal gerçekliklerini ortaya koymaya çalışır. Topçu, eğitim odaklı sorunları yerel ve aktüel konularla sınırlandırmaz, sosyal gerçeklikleri âlemşümüle uzanan bir anlayışla ele almaktadır (Taşdelen, 2015: 39-42).

Topçu'ya göre dönemin maarifinin yaşadığı en temel sorun, maarifin tekniğin kollarında can vermiş, topluma faydadan uzak bir halde oluşudur. Maarif, toplumu peşinden sürükleyecek özgünlükten ve bilinçten yoksundur. Mektebin, mektep olma özelliğini kaybettiğini şu ifadelerle gerekçelendirmiştir (Topçu, 2017: 38):

“Esasen mektebe her şey girmiştir, toplum hayatında ne varsa her şey. Sinema, spor, esnaf çalışmaları, aile hevesleri, iffet düşmanlığı, parti propagandacılığı, piyasa şarkıcılığı, eğlence partileri, rozetçilik daha neler neler. Bu nesli zehirleyen, anarşi ve adaletsizlikle birleşmiş demokrasi ve hürriyet salgını ile insandaki hırslarla kinlerin ve menfaat emellerinin, hasetlerin ve çeşitli ahlak sefaletlerinin yayıcısı olan gazeteler, kontrolsüz ve hasta neşriyattır.”

Topçu'ya göre maarif, yüzyıllardır bu topraklarda tasavvuf çevresinde var olmuş hukuk ve kelam ilimlerini muhteva etmektedir. Topçu'da sosyal gerçeklik olarak ele alınan bir başka konu ise, maarifin tarihsel süreçte yaşadığı değişimdir. Topçu'ya göre, Bağdat külliyesinde evrensellik kazanan İslam maarifi, 17. yüzyılda içtihat kapılarının kapatılmasına bağlı olarak buhran yaşamıştır. Medreseler İslam'ın özünden uzaklaşmış, felsefenin ve sanatın yok sayıldığı yerler haline gelmiştir. İslam dünyasında süreç bu şekilde ilerlerken, Türk toplumunda ise, tarikatlar halkın üzerinde müspet etkiye sahip, kamuda ve toplumda düzeninin ve adaletin sağlayıcısı hükmündedirler. Medreselerin üç yüz yıla varan etkisizliği ve kaybettiği prestij sonrasında, maarif inkılapları adı altında gerçekleştirilen uygulamalarla birlikte sonuna gelinmiştir. Topçu'ya göre, maarif sürecinde gerçekleştirilen bu uygulamalar medresenin reformuna yönelik değil, aksine maarifin yapılandırılma sürecinin Batıya teslim edilmesine yöneliktir. Topçu, meşrutiyet sürecinde gerçekleştirilen maarif düzenlemelerinin, Fransızların 1902 maarif uygulama plan ve programlarını taklit etmekten öteye gitmediğini savunmaktadır (Topçu, 2017: 41-43):

“Mekteplere modern matematik, fizik, kimya ve tabiye dersleri kondu. Ancak Batıdan aktarılan bu derslerin yanında edebiyat, tarih ve felsefe dersleri de Sultanide yer almaktaydı. Fakat okullarda milli tarihimizden çok dünya tarihine yer veriliyor, felsefe dersi bütünü ile Batıdan aktarılyordu.”

Topçu'ya göre, Tanzimat ile beraber Batı odaklı gelişen ilmi anlayış, diğer bir yandan Meşrutiyet devrinde yaşanan yenilikçi (Baticı) ve eskiye bağlı (yobaz) grup arasındaki mücadeleler, maarif hayatımızın buhranlarını inşa etmiştir (Topçu, 2017:

41-43). Topçu'ya göre, Batı medeniyetinde vuku bulmuş teknik eğitimin buhranı, İslam medeniyetini de etkisi altına almıştır. İslam'ın eğitim yuvaları olan medreselerin, felsefe ve sanat, edebiyat ve tarihten koparılmasıyla birlikte toplumsal kültürel gerileme yani yozlaşma görülmüştür. Topçu, medresenin, felsefe ve özgür düşünce anlayışından koparılmasıyla birlikte, çağın sosyal ve ilmi sorunları karşısında yetersiz kaldığını, toplumun ve bireyin gelişimini sağlamaktan uzak olduğunu, sosyal gerçeklik olarak savunmaktadır. Cumhuriyet dönemine gelindiğinde ise, maarif yapımız, pozitivizm ve pragmatizmin gölgesi altında hayat bulmaya çalışmıştır. Topçu bu eğitim yapısını sosyal gerçeklik olarak milli benliği inşa etmekten, bireyin ve toplumun şahsiyetini beslemekten uzak görmektedir. Çünkü maarif hayatımızda milli benliği ve milli şahsiyeti inşa edecek olan tarih, edebiyat, sanat ve ahlak gibi derslere gerekli ehemmiyetin verilmediği, aksine Amerikan pragmatizminin ürünü olarak teknoloji öğreten ve sevdiren, manevi kültürü tahrip eden derslere ağırlık verildiği görülmektedir (Taşdelen, 2015: 43-44).

Nurettin Topçu'ya göre, maddi kültür inşasının temelini manevi kültür oluşturmaktadır. Bu bağlamda, fen ve teknoloji gibi maddi kültür eksenli maddi eğitim anlayışının, sanat, edebiyat, felsefe, ahlak ve din derslerinden oluşan manevi eğitim anlayışından bağımsız olamayacağını savunmaktadır. Topçu, dönemin eğitim anlayışının, manevi temelden koparılarak, maddi unsurlara hapsedilmeye çalışıldığını savunmaktadır. Topçu'ya göre, mektepler, idealist insan yetiştirici okullar olmaktan ve milli mektep olma bilincinden uzaktır ve teknik uygulamaların esiridir. Dünya savaşlarından sonra Batının maarif anlayışı, sanayileşmenin de yarattığı iklimle, manevi kültürleri değersizleştirmekte, bireyin ve toplumun gelişiminde; sanat, edebiyat, felsefe, ahlak ve din derslerinin rolünü mektep hayatında minimize etmektedir. Topçu, mektebin manevi unsurlardan kopartılarak, bireyi ve toplumu makineleştirdiğini ayrıca insani değer ve normların ortadan kaldırıldığını savunmaktadır (Taşdelen, 2015: 42-43).

Topçu'da sosyal gerçeklik olarak dönemin mektebini şu cümleler ile ele alınmaktadır (Topçu, 2017: 46-47):

“Millet ruhu ile bağları kopartılan bugünkü okul, millete insan yetiştirmek için değil, fabrikaya usta yetiştirmek için çalışıyor. Bugünkü mektep, insanın ruhunu yüceltmek için değil, makinaya esir olarak midesinin saltanatını yaşatmak için açılmış kapıdır. Gençler, bina, fabrika, teknik hizmetinde alacakları paranın hesabını yaparak bu kapıdan giriyorlar. Mektep denen kutsal çatının altında, bugün usta çırak münasebetinden başka bir şey yaşanmıyor. Mektep, artık gençliğe karakter mayası aşılamıyor. Geçen yıllarda üniversitelerden taşan anarşizm hareketleri, bu gerçeği ortaya koymuştur. Batı medeniyetinin bugünkü çökme halinde yine ona teslim oluşumuz, kendi varlığımızdan habersiz olduğumuzu göstermektedir.”

Topçu'ya göre, mektep hayatının teknikleşmesinde maarif kanunlarının etkisi büyüktür. Teknikleşen mektebin en temel özelliği, düşünen ve insanı seven birey yerine, kazanma hırsıyla dolu, işin en iyisiyim deme kibrini taşıyan, usta bireyler yetiştirmesidir. Görünen o ki, toplumsal buhranımıza yönelik maarifimiz ve maarifin yetiştirdiği bireyler, teknolojinin yarattığı, ahlaki, kültürel ve sosyal buhranlarımıza yönelik kurtarıcı olamamıştır. Mekteplerimiz bizi kendi ruhumuza kavuşturmaktan, davranışlarımızın ahlaki sorumluluğunu kazandırmaktan, hayâ sahibi ve insanı seven bireyler yetiştirmekten ve milletini tarihi ile inşa etmekten uzaktır (Topçu, 2017: 47).

Eğitimi, meslek odaklı ve akademik odaklı olmak üzere iki bölüm halinde inceleyen Topçu, meslek eğitimi gören öğrenci sayısının dönem içerisinde yeterli oranda olmadığını, hayatın düzenini sağlamada ve iş çarkını döndürmede etkin olmadıklarını dile getirmekte ayrıca dönemin eğitim profilinde meslek eğitim çalışmalarının ihmal edildiğini ve mesleki çalışmalarının akademik eğitim çalışmaların gölgesinde bırakıldığını savunmaktadır. Topçu'nun eğitim sorunları içerisinde yer bulmuş; mesleki ve akademik eğitim sorunları, ülkenin sosyokültürel ve ekonomik sorunlarının da temelini oluşturmaktadır. Topçu'nun sosyal gerçeklik olarak savunduğu üniversite mezunu binlerce gencin, alanına bakmaksızın işsiz kalmalarıyla birlikte yaşadığı psikososyal ve sosyoekonomik buhranın temelinde de mesleki ve akademik eğitim sorunu yer almaktadır (Taşdelen, 2015: 44).

Topçu'nun sosyal gerçeklik olarak ele aldığı teknikten doğan sosyal buhranlar ve sosyal gerçeklikler kısmını tezimizin Kültür Medeniyet ve Modernite isimli bölümünde ele alındı. Yukarıda ifade edilen mesleki eğitim ihtiyacı ve mesleki eğitimin niceliksel ve nitelikse yetersizliğine bağlı olarak toplumda meydana gelen sorunlar, sosyal gerçeklik yönüyle değerlendirilmiştir. Topçu'nun üzerinde ısrarla durduğu onda sosyal gerçeklik olarak yer etmiş konu; mesleki teknik eğitimin, ahlak ve değer kazanımlarının önüne geçmesine bağlı olarak ahlaki ve manevi kültürel olguların önemsizleştiği bu bağlamda fertlerde ve toplumda sosyal buhranların oluşmasıdır.

Topçu'ya göre eğitime dair bir başka sosyal gerçeklik, eğitim sürecinin uzmanlaşma odaklı gerçekleşmiyor olmasıdır. Topçu, yaşadığı çağda ilmin bütün dallarında keşiflerin gerçekleştiğini, ilmi unsurların tasniflere ayrılarak incelendiğini ve uzmanlaşmanın hâkim olduğu bir çağda maarif yapımızın orta öğretimden lisenin son dönemine kadar benzer müfredat içerisinde, konuların üst üste binmesi ve tekrarı ile gerçekleştiğini sosyal gerçeklik olarak ortaya koymaktadır. Ayrıca Topçu'ya göre, eğitimimizde sorun haline gelmiş bir başka gerçeklik ise öğrencilerin meslekler ve buna uygun lise ve üniversiteler hakkında yeterli bilgiye sahip olamayışlarıdır. Bu bağlamda, öğrenci mesleğine dair bilgiyi üniversiteye başladıktan sonra öğrenmektedir. Eğitim hayatının erken döneminde yeterli mesleki bilgi edinimini sağlayamayan öğrenci; yeteneğini keşfedemediğini, mesleki duygu tatminsizliği yaşadığını, mesleğinde başarısız olduğunu ve toplumsal kazanımlar sağlayamadığını gerçeklik zemininde savunmaktadır (Taşdelen, 2015: 45).

Topçu'ya göre, varlığını ve hikmetini kaybetmiş bir mektep ve gayeleri kendisiyle sınırlı, zihni ve kalbi genişlik katmayan öğretim; mekteple bağı olmayan ve haylazlıkla damgalanmış nesil üretmekte ayrıca diploma hırsı ile yoğrulmuş diploma tüccarları inşa etmektedir. Bu mektep; nesli hayatın zorlukları karşısında dirayetsiz bırakmakta, gençlere kolay yoldan başarılı olabileceğinin hayalini hayatın gerçekliklerinden kopuk bir şekilde aşmaktadır (Topçu, 2017: 53).

Topçu'ya göre dönemin mektep uygulamaları gençlere gerekli gereksiz bilgileri öğretme çabası içerisinde. Topçu mektebe dair sosyal gerçekliği şu cümleler ile ortaya koymaktadır (Topçu, 2017: 56):

“Çocuğa her şeyi öğreten mektep, onu ne kadar düşüncesiz yapabiliyor! Daha ilkokulda bütün eşyanın bilgisini sunan, orta öğretimde cihan tarihini, cihanın coğrafyasıyla birlikte genç dimağlara aktarmak isteyen bugünkü mektep pek bedbahttır. Ruhlara istikamet verebilmekten uzaktır. Mektebin perişan ettiği şuuruları, hayat insafsızca pençesine geçirerek nice lüzumsuz ve katil bilgilerle doldurmakta, onlara bir çile devri yaşatmaktadır.”

Topçu'ya göre dönemin genci; sporcu ve artistlerin hayatlarıyla meşgul olmaktan, parti programlarını takip etmekten, Amerikan etiketli ürünlerin ve markaların esiri altın kalmaktan kendini kurtaramamıştır. Mektep hayatındaki karmaşık öğretim hali, neslin kurtarılmasına da çare olamamıştır (Topçu, 2017: 56).

Avrupa'da eğitim modelleri arasına halkın eğitimi, Fransız İhtilali ile birlikte 1791'de yasa ile yürürlüğe giren zorunlu eğitim ile gündeme gelmiş, bu bağlamda halkı eğitime hazırlayacak olan eğitici yani öğretmen mesleği doğmuştur. Osmanlı'da öğretmen yetiştirme modern manada Darülmualimîn 1847'de açılmasıyla gerçekleşmiştir. İlerleyen yıllarda köy ve şehirlerde öğrenci yetiştirme adına öğretmen ihtiyacını karşılama Milli Eğitim Bakanlığı ve YÖK tarafından sağlanmıştır. Zaman içerisinde artan öğretmen ihtiyacına bağlı olarak öğretmen temini sağlanamamış, veteriner, mühendis, işletme, dilbilimi ve tarih alanlarından devşirme öğretmen yaratılmıştır. Bu sosyal gerçeklik Topçu'ya göre, öğretmenliğin kutsallığına yönelik müdahaledir. Ayrıca, mesleğin kurumsallığından uzak, uygulamalarına aykırı, mesleği liyakatten koparan ve saygınlığına zarar veren bir yaklaşımdır. Topçu'ya göre eğitimin temel sorunu, öğrenci yetiştirmekten uzak eğitimci profilinin varlığıdır. Başka bir ifade ile eğitimci yetiştirilememesidir. Bu bağlamda eğitim içerisinde öğretmenin fonksiyonu ve önemi yeterince anlaşılmamaktadır (Taşdelen, 2015: 46-47).

Topçu, sosyal gerçeklik olarak ifade ettiği konu mesuliyet sahibi muallimlerin sayısının yetersizliği ve memuriyet zihniyetli muallimlerin maarif hayatımıza tesiri hakkındadır (Topçu, 2017: 72-73):

“İlk çağda muallim, hâkim, yani hikmet adamı idi. Ortaçağda muallimlik rolü, zahitlerin, din adamlarının eline geçti. Halkı yetiştiren, ruhlara istikamet veren onlardı. Rönesans’tan sonra, muallimi: zekâyı, tabiat hadiselerinin arkasından ve onların ışığında ilerleten laboratuvarlarla atölyelerde bulunuyoruz. 21.asırda ise teknikle tecrübenin üstadı olan bu muallimle yan yana ve ona rakip olarak romantik aşkın telkincisi muallimi görmekteyiz.”

Topçu, muallim ve devlet adamı ilişkisinin halkın akıbetine tesir ettiğini savunmakta, muallimlerin devlet adamlarınca baskı altına alındığı dönemlerde maarif açıdan gerileme yaşandığını ve muallimlerin zulme uğradığını şu cümlelerle ifade etmektedir (Topçu, 2017: 72-73):

“Ömerlerin devrinde İslam âlemi en mesut devirlerini yaşadı. İmam-ı Azam gibi muallimleri kırbaçlayarak zindanlarda öldüren ve ilmin üstünde korkunç bir devlet tahakkümü yaşatan Abbasiler, eğer Osman oğulları tarih sahnesinde çıkmasaydı, ahlakın ve ilmin hamisi olan İslam medeniyetine son vereceklerdi.”

Topçu’da sosyal gerçeklik olarak ele alınan eğitimcilerin sorunları, liyakat ve saygınlık görememe ile sınırlı değildir. Başka önemli bir sorun ise yaşamış oldukları ekonomik problemlerdir. Ayrıca çalışma koşulları da zordur. Öğretmenler öğretmenliğe yakışır tavır ve tutumdan uzaktır. Topçu’ya göre öğretmenler, kişisel ve mesleki gelişimlerine gereken önemi göstermemektedir. Topçu’ya göre öğretmenliği memurlukla eş tutmak eğitimin başka bir sorunudur. Öğretmenliği milli vazife olarak ele alan Topçu, yalnızca meslek ve ya uzmanlaşma sahası olarak görenleri de eleştirmektedir. Topçu’ya göre genç nesil model alabileceği öğretmenlere ihtiyaç duymaktadır. Herkesin öğretmenlik yapabileceği fikrinin dile getirildiği bir dönemde Topçu, öğretmenlik mesleğinin kutsallığını savunmuş, eğitimin sorunlarını ve bu sorunlara ilişkin tavsiyelerini dile getirmiştir (Taşdelen, 2015: 47-48).

Topçu, mektebi şu şekilde ifade etmektedir (Topçu, 2017: 61-62):

“Maddeden manaya yükselişin, disiplinin, çokluktan birliğe doğru gidişin, kaidenin ve nizamın bulunduğu her yerde vardır.”

Böyle bir mektebi kaybetmiş cemiyetin fertleri gücünden yoksun, bilinçli ve iradeli eyleme sahip olmayan, geleceğe dair ümidini yitirmiş haldedir. Kurallardan kopuk halde yaşayan mektepsiz cemiyetin fertleri, yüksek derecede kendi menfaatlerini güden, istek ve arzularını vahşice gerçekleştiren, fikir ve anlayış yoksulları var etmektedir. Cemiyeti ve içerisinde fertlerini mutlu kılacak mektep hayatı; devletin her organında faal olmuş mektep hayatı ile mümkündür. Cemiyetimizdeki mektep hayatı, cemiyeti ve fertleri mutlu etmekten uzaktır. Hayatın her sahasında başta ilkokuldan üniversiteye kadar çocuklarımızın ve gençlerimizin eğitim yuvaları olan mekteplerimiz güçlü işlevselliğe sahip değildir (Topçu, 2017: 61-62):

“Bugünkü mektep, bir sürü bilgileri gayesiz, hedefsiz bir şaşkınlıkla genç dimağların rastgele bir köşesine tıkmak isteyen bir hafıza cihazından ibarettir. Bugünkü mektep, hayata dikkat etmesini bilen iyi bir müşahid, bir münekkit, bir mustarip bile yetiştiremiyor. Yer yer, her taraftan kendi kuvvetlerini terk ve inkâr ederek hayata teslim olmuştur. Kâh bir spor kulübünün kucağına sığınmış, kâh ecnebi otoritenin hizmetine girmiştir. Müstakil mektep, büyük mektep tasavvuru bile gözlerden silinmiştir. Bir milletin bir büyük lisesi var: Var mı diyeceksiniz? Ecnebi kültürün himayesindedir.”

Topçu’ya göre milletin kültürüne yönelik tahribat hareketi yabancı mekteplerin hızla milletin eğitim hayatına nüfuz etmesiyle inkişaf etmiştir. Mektebin yalnızca milli mektep olduğunu unutanlar, milli kültüre yabancılaşarak ihanet etmektedir. Topçu sosyal gerçeklik olarak ele aldığı milli mektebi devletin mektebi olarak da savunmaktadır. Millet maarifinin, ticaret anlayışıyla vuku bulmuş özel okullar aracılığıyla gerçekleştirilme çabalarını eleştiren Topçu, kazanç odaklı bu millet maarif anlayışının, millet kültürüne darbe vurduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda, milletin eğitim hayatına kast eden yabancı okul ve özel okul maarif dünyasını zenginleştirmedeği gibi milletin geleceğine de kast etmektedir (Topçu, 2017: 63).

Topçu’ya göre milli mektebin oluşmamasında; gazete ve radyonun milli kültüre muhalif tutumu, dernek çalışmalarının amacına uygun gerçekleştirilmemesi, yayınların sınırsızlığı ve nitelikten yoksunluğu, israfa ve lüks hayata düşkünlük, tekniğin kontrolüne bırakılmış maarif hayatımız neden olmuştur. Topçu’nun dönemin eğitim profiline yönelik sunduğu radikal çözüm yöntemi ahlak ve millilik üzeredir.

Topçu, yaşanan eğitim buhranına gerekçe olarak, cemiyetin her bir ferдинin eğitime dair mesuliyet bilincinden uzak kalmasını göstermektedir. Topçu eğitimi ve eğitime dair konuları sosyal gerçeklik yönüyle ortaya koymayan çalışmaktadır. Maarif hayatımızdaki Amerikan odaklı Batı taklitçiliği, özel okul ve yabancı okullarla birlikte dil ve kültürel yapımıza yönelik tahribat, eğitim hayatımızın milli maariften uzak oluşu Topçu'da sosyal gerçeklik olarak yer etmiştir (Gündüz, 2015: 83-84).

Topçu, maarif hayatın gerçekleştirilmesinde devlet odaklı milli eğitimin gerekliliğini savunmuş ayrıca devletin denetimi ve gözetimi dışında kalmış okulların cemiyetin aleyhinde olabileceğini dile getirmiştir (Gündüz, 2015: 84-85).

Topçu'nun eğitim sosyal gerçekliğini özetleyecek olursak, Topçu'ya göre dönemin gençliği idealden ve hayalden yoksundur. İnancını ve sosyal fayda sağlayacak şuurunu kaybetmiştir. Mutlak deney ve gözlemci mantığın esiridir. Amerikan eğitim ahlakı ile ahlaklanmıştır. Mekteplerimiz ise, neslin duygu ve düşüncesindeki kuvvetli tarafları geliştirmekten, nesli yetiştirmekten yoksun kalmıştır (Topçu, 2017: 86-94):

“Maarifimiz büroya memur, eski tabiriyle kalem efendisi yetiştiriyor. Bugün talebelik artık ilim yolculuğu değil, diploma avcılığıdır.”

Dolayısıyla, Topçu'ya göre dönemin muallimi, zengin kültürel ve fikri birikimden uzak küçük memurlardır (Topçu, 2017: 86-94):

“Mektebe gelince o artık ne mabet, ne yuva, ne de ocaktır. Sadece ders odalarının bütününden ibaret bir devlet dairesidir. Biraz da kulüp, sahne, yardım müessesesi, kahve ocağı ve alışveriş yeridir.”

Yine Topçu'ya göre, mekteplerimizin yaşadığı buhranın en temel göstergesi, artık mekteplerin bünyelerinde ilim yerine ilim tarihinin işlendiği ve mekteplerin ise ilim zihniyeti inşa etmekten uzak olmasıdır (Topçu, 2017: 86-94):

“Mektepte öğretim, hakiki araştırma yollarını bulduracağı halde, Batının fikir ve pazarlarından aldıklarımızı genç dimağlara nakletmekten, ezberletmekten ibaret bir çalışma oldu. Her devrin siyasi hadiseleri, maarifimizi Batı milletlerinden birinin maarifine esir etti. Bu hal, milli maarifimizi bir asırdan beri bocalatmaktadır.”

Son olarak, Topçu maarif hayatımızın milli olma özelliğini kaybederek yabancılaştığını ve ticaret emelleri altında gerçekleşen özel okulların ve yabancı okulların maariften uzak zihniyetine tabi olduğunu savunmaktadır (Topçu, 2017: 86-94).

3.2.3. Nurettin Topçu'da Ahlaki Yönden ve İslam Dini Yönünden Sosyal Gerçeklik

Topçu'ya göre, 20. yüzyıla kadar medeniyetlerin kültürel ve ahlaki durumları, karşılıklı etkileşim yolu ile ahlaki varlıklarını idame ettirme ve geliştirme üzerinde sürmüştür (Topçu, 2016: 106):

“Eski Hint medeniyetinden İslam dünyasına, Mezapotamya'dan Yunan düşüncesine aktarılan unsurlar bu sonuncuları zenginleştirilmiş ve şahsiyetlerinin yoğrulmasında rol oynamıştı. Yunandan Avrupa'ya intikal eden unsurlar ise, Rönesansla parlayan Batı medeniyetinin temeli olmuştur. Büyük tekniğe susamış olan 20.asır sadece evvelki medeniyetlerden ayrılmakla kalmadı; evvelki medeniyetlerin bıraktığı ruhi ve ahlaki temelleri yıktı.”

Topçu'ya göre bu yıkılış, Batı karşısında kendini çaresiz ilan eden Doğunun tarihsel süreçte sahip olduğu örf ve geleneklerden doğmuş ahlaki unsurların yozlaşması ve Doğunun ahlaki unsurlarının tahrip görmesiyle sonuçlanmıştır (Topçu, 2016: 106).

Topçu'ya göre; ahlakın toplumsal beklenti ve koşulla sınırlanması ve fertleri toplumun öngördüğü ahlaki sisteme ödev bilinciyle dâhil edilmesi, bireylerin toplum içerisinde özgünlük halini korumalarına engel olmakta ve bireylerin seçimlerini şuurlu halde yapma ve şuurla hareket etme hallerini olumsuz etkilemektedir. Topçu, bu tür anlayıştan doğan ahlakın; uyumcu, itaatkâr bireyler ve topluluklar inşa ettiğini savunmaktadır. Toplumda vazife temelli ahlak anlayışının bireylerde sorumluluk kazandırmaktan uzak olduğunu savunan Topçu ayrıca, toplumsal ahlakın korunmasında bireyin sorumlu davranış yetisinin önemine vurgu yapmakta, toplumsal düzeni sağlama adına devletin aygıtları olan polis, jandarma hukuk normlarının ahlaklı toplum inşa edemediğini sosyal gerçeklik olarak ele almaktadır (Karaman, 2009: 81).

Topçu, toplumu ya da ferdi ilgilendiren; ahlak ve din temelli sorunları ele almıştır. Ahlaki sorunları, hareket felsefesinin metodolojik ve kavramsal yapısı içerisinde incelemiş, cemiyetimizde ve âlemşümulda yer alan ahlaki sorunları sosyal gerçeklik yönüyle ortaya koymuştur. Topçu'nun tarih biliminden yararlanarak gerçekleştirdiği sosyal gerçeklik temelli tespitler, dönemin ahlak yapısı başta olmak üzere; dini, ekonomik ve siyasi durumu hakkında bilgi sumaktadır. Topçu'ya göre, ahlakın toplumsal ve ferdi yaşayışın temeli olmaktan uzaklaşması ile birlikte, bireyler ve toplumlar işlevselliğini ve niteliğini kaybetmiştir. Topçu'nun çağını ele alırken bir sosyal gerçeklik olarak nitelendirdiği sosyal sorun; ahlak sorundur. Ahlaki sorun ise toplumlar arası etkilenmeye açık olduğundan evrensel ahlak problemleri mevcuttur ve Ona göre ahlaki eylem bireyde başlar âlemşümulde sürdürülür (Aydoğdu, 2009: 441-442).

Topçu'nun toplumsal ahlak konusunu ele alırken kullandığı önemli argümanların başında sosyal adalet gelmektedir. Topçu'ya göre; ferdi ihtirastan doğan sosyal sınıflar, iktisadi adaletsizlikleri ve sosyal ahlaki gerilemeleri meydana getirmişlerdir. Bireyin sosyal konumu içerisinde ortaya koymuş olduğu suç nitelikli davranışların hukuksal sitemde ceza olarak karşılığı olsa da müeyyideler bireyde mesuliyet ahlaki kazandırmıyorsa, toplumda hukuksal işlem gerçekleşmiş fakat ahlaki sorun ortadan kaldırılamamıştır. Topçu'nun sosyal gerçeklik olarak savunduğu toplumsal buhranın temelinde de mesuliyet ahlakından yoksun bireyler ve adil olmayan toplumsal yaklaşımlar bulunmaktadır. Toplumsal ahlakımızı inşa eden dışsal unsurlar arasında; hukuk, örf ve değerler yer almaktadır. Bu unsurların işlevselliği ise bireyde yarattığı mesuliyet ahlaki ile orantılıdır (Aydoğdu, 2009: 445).

Topçu'ya göre ahlaki eylem, hayatın her alanında önem arz eden bir olgudur. Örneğin meslek elemanlarının icra ettikleri mesleki uygulamaların ahlaktan yoksunluğu, sosyal buhranlara yol açmakta dolayısıyla toplumsal gerilemeler yaratmaktadır. Fertlerin mesleki mesuliyeti oranında toplumsal ilerleme söz konusudur. Mesleklerin kemiyetçe çokluğundan ziyade keyfiyetçe zenginliğine dikkat çeken Topçu, bu görüşü hakikat olarak şu şekilde savunmaktadır (Topçu, 2016: 37):

“İş veya hareket ahlakına sahip olmayanlar, gerçek manasıyla işsizlerdir. İsterlerse mahir diplomat veya değerli doktor, pek yüksek mühendis veya sayısız sanayi müesseselerini işleten ünlü teknisyen ve onun milyoner patronu olsunlar iş ahlakının dışında durdukları ve ona karşı geldikleri takdir de bu insanların hepsi işsizdir. Kendileri için olduğu kadar cemiyetleri için ve dolayısıyla insanlık için de bazen zararlı bir varlık, bazen bir bela veya musibet olurlar. Bu takdirde bizim şu kadar doktorumuz veya fabrikatörümüz var, diyecek yerde bizim başımızda şu kadar bela var demek hakikatin ifadesi olur.”

Topçu, milletin yaşadığı temel buhranların başında ahlakın olduğunu savunmaktadır. Ona göre; zafer sarhoşluğunun yaşandığı bir dönemde, aileler ve cemiyet mensupları, ahlak hareketinden uzaktadır Batının eğlence ve sefahatinde sosyal yaşamlarını sürdürmektedir. Daha zengin, daha rahat yaşam sürme adı altında insanların tüketim kültürüne hizmet ettirildiğini savunan Topçu, dini ve ahlaki yönüyle zayıf bırakılmış bir cemiyetin şahlanması yine dini ve ahlaki yönüyle güçlenmesiyle mümkün olacağını savunmaktadır (Topçu, 2016: 36-37).

Topçu’da sosyal gerçeklik olarak yer bulmuş ahlak ve din olguları, Topçu tarafından dönemin sosyal, siyasal, ekonomik koşullarıyla bir bütün olarak incelenmiş ve sosyal sorunların merkezi olarak ele alınmıştır. Bir başka açıdan ahlak, sosyal bir olgu olduğu kadar, ferdin doğrudan muhatap olduğu içsel bir anlayıştır. Topçu’ya göre toplumun ahlaki, toplumu var eden diğer bütün değişkenlerin ahlaklı olma haline bağlıdır. Topçu’ya göre devlet, adaleti ile ahlaklılığını sergilerken, fert de mesuliyet hareketi ile ahlakını sergiler ve bu şekilde ahlaklı toplum var olur. Topçu’nun ahlak fikriyatı ve hareketi, âlemşümül anlayışı üzerinde var olmuştur. Topçu, toplumlardaki ahlaki bozulmaların temel nedeni olarak, aşırı servetin, menfaatin veya şöhretin yarattığı toplumsal düzensizlikleri görmüştür. Topçu’ya göre, medeniyetlerin var olduğu andan itibaren insanlar kendi hareketlerini gözlemlemek, incelemek ve irdelenmek bakımından ahlak konusu üzerine yoğunlaşmışlar ve ahlakın bireye ve topluma bakan yönünü incelemişlerdir. Topçu’nun, ahlakı yalnız ferdi tutum olarak değil, aynı zamanda da sosyal olgu olarak ele almasının temel gerekçesi, iki ya da daha fazla bireyin birbirlerini davranış ve tutumlarıyla etkilemesinden doğan ahlak ya da ahlsızlık haliyle izah edilebilir (Cihan, 2015: 1388-1391).

Cihan (2015: 1388-1389), toplumun bütün fertleri tarafından kabul gören değer hükümlerinin dayandığı inancın Topçu'ya göre, din ve ahlaktaki yansımalarını şu şekilde ifade etmektedir:

“Bir toplum içindeki fertlerin eşya hakkındaki istek ve duygularının ifadesi olan ve bir toplumun bütün fertleri tarafından aynı şekilde kabul edilen hükümlere değer hükümleri denir. Her biri hüküm konusu olan değerler çoktur. Bu nedenle hangi kaynaktan çıkarsa çıksın, bütün değerler mutlaka bir inanca dayanır. Topçu'ya göre bu inanç, dinde kutsallık duygusudur. Ahlakta ise iyilik idealine bağlanmaktadır.”

Din ve ahlakı aynı zeminde ele alan Topçu, toplumun sosyal ve kültürel kazanımları adına ahlaki ve dini öğretilerin ihtiyaç arz ettiğini savunmaktadır. Topçu'ya göre, toplumsal ahlaki buhran ise, toplumu var eden fertlerin hak tasarrufunda yaşadığı adaletsizliktir. Topçu, adaletsizliğe bağlı olarak toplumsal düzenin bozulacağını ve akabinde devletlerin yıkılacağını savunmaktadır (Cihan, 2015: 1388-1389).

Topçu'ya göre ahlaki çöküşün saikleri, aşağıdaki gibi ifade edilmektedir (Topçu, 2016: 94):

“Menfaatler, garazlar, gururlar, hasetler korkular ve bunların yanında sempatiler, alışkanlıklar ve bütün idealsiz, bütün zavallı sevgiler. Bizi çürüten, ahlakımızı yıkan onlardır.”

Topçu'nun isyan ahlaki öğretisi, bireyin evrensel mesuliyet sınırları içerisinde süje olma halini içermektedir. Topçu'ya göre ahlaki yönden sosyal değişim ve dönüşüm, bireyin kendisinde doğacak ve sosyal boyutuyla tamamlanacaktır. (Mollaer, 2007: 123).

Topçu'ya göre, ahlaki kurallar, toplumsal işleyişi olumsuz yönde etkileyen ahlak dışı unsurlar karşısında, fertlere ve içerisinde bulunduğu cemiyete kalkan görevi gören sosyal olgulardır. Topçu bu kuralların yansımalarını şu ifadelerle dile getirmiştir (Topçu, 2016: 90-91):

“Yine Çin'den başlayalım. Konfüçyüs'ün ortaya koyduğu ahlak kaidesi sana yapılmasını istemediğin şeyi başkasına yapma formülü değil

miydi? Bu hikmet, daha sonra Aristo'nun dilinde dalgalandı, daha sonra İslam dininde yer aldı."

Topçu'ya göre İslam dininde ahlakın toplumsal yönü, cemiyet içerisinde sınıf farklılıklarının ortadan kalkarak köleliğin sonlanmasıdır (Topçu, 2016: 90-91).

Topçu, ahlakı sosyal dayanışma çerçevesinde, Durkheim'in temel öğretisi olan uyumcu ve vazifeye itaatkâr bir zeminde ele almamış, aksine bu ahlakın sosyal gerçeklik olarak bireyleri toplum karşısında pasifleştiren, toplumsal normların yarattığı ahlaki öğretilerin kölesi haline getiren, toplum içerisinde ferdi yok sayan bir yapıda olduğunu savunmuştur. Topçu, uyumcu ve itaat ahlak anlayışının hâkim olduğu toplumlarda, ahlaki zayıflık olduğunu sosyal gerçeklik zemininde ele almaktadır. Topçu, toplumsal ahlakın, fertlerin hürriyetlerinden doğan mesuliyet eylemlerinde var olacağını savunur ve bu bağlamda toplumsal dayanışmanın fertlerin hür iradelerine yönelik mütecaviz tutumunun yarattığı halin, ahlaki çözüme olduğunu ifade etmektedir. Topçu'nun sosyal gerçeklik olarak gördüğü, cemiyet içerisinde ferdi kuşatan ahlak probleminin kökeninde fertlerin hürriyet problemi yatmaktadır (Gündoğan, 2014: 227-228).

Topçu, toplumu inançların taklit edildiği sistem olarak ele alır ve fertlerin de inançlarla kurmuş olduğu bağ neticesiyle esir düştüğünü savunmaktadır. Topçu, her şeyin kaynağını toplumda gören Durkheim'in sosyolojisini eleştirmekte, toplumun yarattığı baskı karşısında, ferdi duruşunu sağlamakla ahlaki değişimin gerçekleşeceğini savunmaktadır (Gündoğan, 2014: 228).

Topçu'ya göre, toplumda ferdi olarak ahlaki şahsiyetlerini inşa ve muhafaza etmiş, toplumun ahlaki gelişimine katkıları olan isyan ahlakçıları, başta peygamberler ve velilerdir. Mehmet Akif Ersoy, Hüseyin Avni, Sokrates, Gandhi, Hallac ve Sokrates başta olmak üzere, yaşadıkları cemiyeti anarşizme karşı ahlaki eylemlerinden doğmuş isyan ahlakları ile muhafaza eden ahlak abideleri, ahlaki tutumlarını çoğu zaman topluma rağmen gerçekleştirmişlerdir (Karaman, 2009: 88).

Topçu'nun sosyal gerçeklik olarak ele aldığı bir başka ahlaki konu ise, ihtiraslardır. Topçu'ya göre, toplumsal ahlaki çözümlerimizin temelinde menfaatlere

dayalı çıkar çatışmaları bulunmaktadır. İhtirasla yoğrulmuş toplumlarda, parti kavgaları, dinler arası yahut dini cemaatler arası mücadele, milletlerin yaşadığı geçimsizlik, toplumsal kaos, kargaşa ve savaşlar yaşanmaktadır (Topçu, 2016: 109).

Topçu'nun ahlaki ele alırken toplumsal koşulların birey üzerinde yarattığı tutumu bütün olarak değerlendirdiğini görmekteyiz. Şöyle ki Topçu, köylünün ahlaki halini sosyal gerçeklik olarak şu cümlelerle ele almaktadır (Topçu, 2016: 118-119):

“Hakikatte köylü ne melek ne de şeytandır. Belki o, kabiliyetleri bütün, lakin işlenmemiş olan insandır. Onun iyi kabiliyetli tarafları çoktur. Hem de her insanda bulunan zaafı vardır. Köylü öteden beri cahil bırakılmıştır. Onun medeniyet yaratıcı kabiliyetleri işlenmemiş, kuvvetleri, esir kuvveti gibi, başkaları hesabına kullanılmıştır. O medeni insanların eriştiği insanlık ve refah mertebesine eriştirilmemiştir. Zalimle cahilin, candarma ile hocanın eline bırakılmış, gördüğü zulüm ve ceberut ondaki hile kabiliyetini yaratmıştır. Vergi memurunun elinden, son kalan çorba tasını kurtarmak için, hile kullanan insana ahlaksız demek, zalimlerin hükümdür.”

Topçu, ahlaki, bireye ve topluma bakan yönüyle kurtarıcı olarak görmekte, fakat ahlakın salt olarak toplumcu çerçevede ele alınamayacağını savunmaktadır. Topçu'nun ahlaki sınırlamaları, birey ve toplum ayrımı gözetmeksizin kuşatıcıdır. Topçu'ya göre, ahlakın bireysel ve toplumsal gelişimine engel yaratan konuların başında, ahlakın bir toplum baskısı çerçevesinde yürütülme arayışı ya da bireylerin veya toplumların mutlak saygınlık sağlama adına başvurdukları yöntem olarak ele alınmasıdır (Birgül, 2011: 69-93).

Netice itibarıyla Topçu, dönemin ahlaki yönünü sosyal gerçeklik bağlamında şu cümlelerde ortaya koymaktadır (Topçu, 2017: 25):

“Bugün neslin gözünde siyaset en büyük değer taşımaktadır. Kurtuluşun sanki tek yolu odur. Çünkü muvaffakiyete onunla ulaşılır. Ahlak, sonradan onun üzerine sürülebilen bir ciladır. Ahlaka her sahada veda edilmiştir.”

Topçu'ya göre, ahlakımızın her sahada yükselişi, medeniyetimizin ahlak üzerinde inşası, İslam ahlakını benimsemekle gerçekleşecektir (Topçu, 2017: 25).

İslam ve ahlaki iç içe gören Topçu'nun, dinin ne olmadığına dair en temel yaklaşımı ise, dinin siyaset ve siyaset aracı olmadığıdır. Topçu'ya göre İslam, siyasi unsurların tahribatı altındadır. İslam dininin toplumsal ahlaki yapıyı iyileştirmek olan temel misyonu, Abbasiler döneminden itibaren değişme eğilimi sergilemeye başlamıştır. Dönemin yöneticileri aracılığıyla ilahi hükümler, siyasi otoriteyi korumak maksatlı tahakküm aracı olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda, dinin siyaset sahasında eritildiği İslam ülkeleri ile karşı karşıyayız. Topçu, İslam ülkelerinin İslam beldesi olma özelliğini kaybettiğini sosyal gerçeklik penceresinden savunmaktadır. Topçu, bu beldelerde hayat süren insanların İslam algılarının değiştiğini ve artık topluma şekil veren, iyileştiren bir İslami yönetimi bulamadıklarını savunmaktadır (Parlak, 2014: 5).

Topçu, dönemin dini hayatı ve anlayışını sosyal gerçeklik yönüyle şu şekilde ele almaktadır (Topçu, 2016: 102):

“Garbın rönesansının iflasını ilan ettiği iskolastik zihniyet memleketimize sokuldu. Dini hayat, dinamizmini ve onunla yaşattığı ruhu kaybederek binlerce katılmış kaide halinde ruhun yaşayışını durdurdu. Ruha ilhamlar, aşkımıza kanaatlar verecek yerde, vücudumuza emirler veren tamamen hatalı bir dini gelişme, yaşayan kültürünün bütün kaynağı din olan bir cemiyette insanları, hayat pozitivizmi ile baş başa bıraktı. Bir kısım sözde muhafazakârın istediği, gerçekten dini hayat değildi. Belki son asırların, sırasıyla Fransız, Alman, İngiliz, Amerikan softalığının yerine daha evvelki asırlarda, gelenekleriyle örflerine tevarüs ettiği bir Arap softalığının geçirilmesi idi. Her iki zümrede materyalist, her ikisi de pozitivisttir.”

Nurettin Topçu'nun sosyal gerçeklik olarak savunduğu durum, İslam dünyası başta olmak üzere, Anadolu'da İslamiyet'in içtimai hayatını kapsayan hüküm ve esaslarından uzaklaşılması, İslamiyet'in varlığının olmazsa olmaz inanç ve değerlerinden başta din adamları olmak üzere, toplumca taviz verilmesi bağlamındadır. Topçu'ya göre, cemiyetimizin yaşamış olduğu sosyal buhranların ve ahlaki yozlaşmaların temel nedeni, İslam dininin kaynağına uygun olarak yorumlanamayışı ve İslamiyet'in istismar edilmesidir. Topçu, karşılaştığı insani temelli sorunlar karşısında, İslam'ın hayat kaynakları olan Kur'an-ı Kerim ve Hadisleri referans almış ve sosyal sorunlara yönelik çözümler ortaya koymuştur (Celilzade, 2014: 39).

Dinin özünde ahlak olduğunu savunan Topçu, ahlakı dinden ayırmanın mümkün olmayacağını ve dinin bir bakıma ahlaki olgunluk olduğunu ifade etmektedir. Ona göre, bütün dinlerin en temel gayesi, buldukları cemiyetleri aşan evrensel ahlaki zenginleşmeyi sağlamaktır. Bu bağlamda, Topçu'nun din kavramını nasıl izah ettiğini ortaya koyacak olursak, en belirgin ifade ile din, deney veya gözlem yoluyla izah edilemeyen, bilimsel kuramlar çerçevesinde yer almayan ve mantık sistemi ile ilişkilendirilemeyen bir yapıdır. Topçu'nun Müslüman bireyi tanımlarken ahlaktan bağımsız olarak ele almadığı görülmektedir. Nitekim Müslümanların kutsal kitabı olan Kuran-ı Kerim'de de ahlak önemli bir yere sahiptir (Parlak, 2014: 3).

Topçu'ya göre; İslam dünyasını siyasi fitne ve entrikalara bulaştıran zihniyet, tarih sahnesinde adeta sosyal evrim geçirerek, İslam âleminin birliğini bozmuş ve İslam dünyasının ilmi ve kültürel sahada rönesans gerçekleştirmesine engel olmuştur. Topçu, Abbasilerdeki ilmi çabaların Rönesans yaratamamasının temel nedeni olarak, İslam dünyasını ayrılığa götüren, muhteris duyguya sahip fitne savunucularını görmektedir (Topçu, 2016: 103).

Topçu'ya göre; Anadolu'nun, çölde inkişaf etmiş bir dini, ileri derecede benimsemesinin altında yatan temel gerekçe olarak şu temel savı yer almaktadır (Topçu, 2016:127):

“İslam dininde yer alan insan felsefesinin kuvveti, inceliği ve derinliği aşikârdır.”

İslam dininde yer alan insan felsefesinin kuvvetine dikkat çeken Topçu, aynı zamanda bu kuvvetin unutulmasına neden olan sebepleri şu şekilde ifade etmiştir (Topçu, 2016: 127):

“İslam'ın nas ve ceza gibi iki kısır ve cılız ruhsuz unsura bağlandığı zmandan beri onun, insan ruhunu kâinata derinden bağlayan kuvveti unutulmuştur. Bu anlayışsızlık yüzünden Anadolu'da İslam'dan evvelki birçok tabiat dinleri, ilkel şekilleri altında yer yer yaşama imkânı bulmuşlardır.”

Nurettin Topçu, İslami görüşün bireysel ve toplumsal yansımalarını ele alırken, İslam'ı biçimsel yapısından ziyade, hakikat boyutuyla ön planda tutmaktadır. İslamcılarının savundukları sistematik düzen eğilimine karşın, fertlerden kaynaklı yobazlaşmaya dikkat çeken Topçu, İslam adı altında gerçekleşen bu yobazlaşma hareketlerinin, İslam hakikatinden uzak olduğunu savunmaktadır. Ayrıca, İslam'ı hakikatiyle anlamaktan ve yaşamaktan uzak kalmış fertlerin ve cemiyetlerin, İslam hakikatlerini siyasi hedefleri uğruna kullandıklarını, kişisel çıkarlarına alet ettiklerini ve İslam'ın içini boşaltmak adına İslami figürlerin şemsiyeleri altına gizlendiklerini savunmaktadır (Mollaer, 2007: 59).

Topçu, İslam âleminin kendi iç dünyasında yaşamış olduğu buhranın temel gerekçesini, ayrıca Anadolu'da İslam romantizminin doğuşunu ve toplumda rol alan din adamlarının genel halini şu cümlelerle ortaya koymaktadır (Topçu, 2016: 252-285):

“İslam idealizmi, Hazreti Muhammed'in Mekke'de yaşadığı, hicretten evvelki yıllar esnasında inen ayetlerin meali içinde gelişti. İslam ruhu bu devrede doğmuştur. Hayatın pratik icapları ile mükemmel dünya adamı olmak arzusu içinde doğan muvaffak olmuş bir gerçekçiliğin (realizm), sonraki yüzyıllarda İslam ruhunu harekette durdurup menfaat ve muvaffakiyetlere tabi kıldığını görüyoruz. İslam âleminin içten yıkılışı, böyle bir realizmin eseri olmuştur.”

Anadolu'da İslam romantizmi ve din adamlarını ise Topçu, şu şekilde ifade etmektedir (Topçu, 2016: 252-285):

“Anadolu'da İslam romantizminin bugünkü imkânsızlığı iki sebepten doğmaktadır. Biri bu Garp tekniğinin bütün zihinleri dolduran saadet vehmi, ikincisi din adamlarının korkunç ve ürpertici realizmidir. İmam köyde bir hakem, bir büyük, bir irşad adamı olma vasfını çoktan kaybetmiş, sadece dini hayat tekniğini kaba saba yerine getiren bir otomattır. Ancak mihrapta öne geçer, başka zaman en arkadadır. Düğünde oyuna çıkar, sofrada duacıdır. Köylerde çoğu yerde cami, sabah, akşam ve yatması namazlarında açılır. Bazen imam ezanı bahçesinden okur, evine girer yatar. Bazı köylerde cami yalnız Cuma namazlarında ve ramazanlarda açılır. Köyde ağadan sonra keyfi yerinde olan adam imamdır. Bir memur maaşı alan bugünkü imam tarihimizde yaşattığı en ruhsuz ve manasız devrini bol dünyalıkla tekrar yaşatmaktadır.”

Osmanlı'nın dağılma döneminde ortaya çıkan fikir akımlarından bir tanesi olan İslamcılık fikrine yönelik ise, Topçu'nun sosyal gerçeklik temelli eleştirisi şu şekildedir (Topçu, 2016: 146):

“İslamcılar, bu memleket çocuğunu yetiştiren emek ve toprağın hakkını inkâr ettiler. Coğrafya ile iktisadın millet varlığının iskeleti olduğunu, İslam'ında ona hayat verici ruh olduğunu, ruhun bedenden, beden de ruhtan ayrılamayacağını düşünmediler.”

Topçu'da sosyal gerçeklik olarak ele alınmış bir başka konu ise, din ve felsefe ilişkisidir. Topçu'ya göre, bulunduğu dönem pozitivistlerin her alanda hâkim olduğu bir dönemdir. Bu bağlamda, din de pozitivistlerin etkisinden nasibini almıştır. Dinin felsefeden koparılarak, İslamiyet'in hakikatine ulaşmada engel teşkil ettiğini savunan Topçu, maddeperest zihniyetleri iki şekilde ele almaktadır. Bunlardan ilki İslam'ın içerisinde bağdaş kurmuş, İslam'ı şekilci hükümlere hapsetmiş, yavan vaazları ile insanlığı İslamiyet'in özünden koparan şekilci din adamları, diğeri ise Comte'un davasına sadık, her türlü metafizik durumları reddeden, uygulayan bilimcilerdir (Birgül, 2011: 89).

Topçu'ya göre, İslam dünyasının son yüzyılda yaşamış olduğu buhranlar ve bu buhranların temel gerekçesi felsefeden uzak bırakılmış bir din anlayışıdır. Bunun en belirgin tezahürü ise, dinin şeriattan ibaret sanılarak, başta cemiyetimiz olmak üzere, İslam dünyasında hakikatin ihmal edilmiş olmasıdır. Topçu, İslam dinini şekle bağlı ritüellere indirgeyerek ehli-sünnet olduklarını iddia eden zihniyete yönelik eleştirilerde bulunmakta, onların pozitivist zihniyete sahip olduklarını, onların dini söylemlerinden hareketle ifade etmektedir. Topçu'ya göre, pozitivist görüşüne mensup bireylerin metafiziği reddetmesi gibi, dini pozitivistler de ilim ile dini mukayese ederek, beşeri ve tabiat ilimlerini yok sayarak, insanlığın dini ilimleri doğru anlamasının ve dini ilimlerde diğer ilimlerden istifade ederek derinleşmesinin önünde engel olmaktadır (Birgül, 2011: 89-91).

Topçu, bir hakikat olarak tasavvur ettiği ve Anadolu'nun iyileşip, dirilmesinde İslam'ın ahlaki rolünü sosyal gerçeklik bağlamında şu cümleler ile ele almaktadır (Topçu, 2016: 141):

“Hakikaten kuvvetli olabilmemiz için vilayet ve mahallecilik davaları mutlak surette ortadan kalkmalı, ahlak ülkümüzü kendinde yaşatan bir Anadolu tipi meydana gelmelidir. Vaktiyle İslam dini Anadolu’da tarikatlarla küçük sanatlara kadar nüfuz ederek böyle bir ahlak birliği meydana getirmiştir.”

Bu bağlamda, Topçu’ya göre evrensel olabilmiş, insanlığın tümünü kucaklayan din, insanlara ahlaki kazandıracak ve örnek olacak dindir. Bu dini anlayış, Anadolu’nun evlatlarına milli tarih şuurunu ve mesuliyet ahlakını kazandıracaktır (Topçu, 2016: 141).

Topçu, döneminde sosyal gerçeklik olarak ele aldığı ve bir sosyal sorun olarak değerlendirdiği Türk Milliyetçiliğinin, İslam inancından ayrıştırılma çabalarını eleştirmektedir. Topçu’nun Türk İslam sentezinde Türklük maddi gücü, İslam ise manevi gücü oluşturmaktadır. Son olarak, Topçu, Türk’ün Müslümanlıktan ayrılmasının İtalyan milliyetinin Katolik inancından ayrılması kadar zor olduğunu, Türk İslam ayırımına yönelik girişimde bulunanların başarısız olacağını savunmaktadır (Şen, 2011: 8-13).

Topçu, Anadolu medeniyeti için milli tarihin başlangıcını, İslamiyet’in Anadolu topraklarında kabulü ve yayılışı ile ifade etmektedir (Topçu, 2016: 150):

“İslam dini Anadolu’daki özelliğini, bu çiftçi ve toprağa bağlı yaşayan halkın esaslı karakterinden aldı. İslam dini, Anadolu köylüsünün ruhunda başka bir üslup kazandı.”

Ayrıca Anadolu, İslamiyet dönemi ile birlikte ahlaki ve sosyal değerlerce zenginliğini artırmıştır (Topçu, 2016: 150):

“Müslüman Türk’ün cihan tarihinde pek muteber bir sanatı, insanlığa örnek bir ahlaki meydana geldi. Saadet ve fazilet semalarında uçan Türkler, bu yüksekliğe ancak İslam’ın kanadıyla yükseldiler. Dokuz yüz yıllık İslam, Türk’ün ruhu oldu.”

Dolayısıyla, Türk ve İslam bilincinin bir arada yaşanmasıyla beraber, cihana kültürel değer kazandıran Anadolu medeniyeti meydana gelmiştir (Topçu, 2016: 150). Sonuç olarak, İslam dininin Türk milleti ile olan intisabını, Topçu şu cümlelerle ifade etmektedir (Topçu, 2017: 181-182):

“Bizim milletimizi kurmuş ve onu asırlardır yaşatmış olan kuvvetler hangileridir? Bu kuvvetlerin, Anadolu’ya gelen Oğuzlara yeni bir ruh ve hayat vermiş olan İslam dini ile vaktiyle Etilerin bu kıtada yaşattıkları ve buraya gelenlere miras bıraktıkları ziraat tekniği olduğunu söylemiştik. Dikkat edilirse milletimizin tarihi içinde yan yana ilerleyen biri ruha, öbürü maddeye bağlı bu iki kuvvet birbirine düşman değildir, her zaman yan yana yürümüşlerdir. Anadolu’nun hayatı, bunların dengeli ilerleyişinin eseri olmuştur.”

3.2.4. Nurettin Topçu’nun Devlet ve Demokrasi Anlayışından Doğan Sosyal Gerçeklik

Devlet, belirli bir toprak alanı üzerinde, toplumun varlığının devamını sağlamak ve toplumu düzene koymak adına, toplumdaki bireylerin ödevlerinin, mesuliyetlerinin ve haklarının tertibini yasal yollarla sağlama adına otoriteye sahip yapıdır. Özelliklerine göre devletler, egemen, yarı egemen, hukuk devleti, polis devleti, sosyal devlet, totaliter devlet, liberal devlet, laik devlet olarak ele alınmaktadır. Devlet, toprak birliği çerçevesinde milletlerin örgütlü olarak bir arada bulunmasından doğan ve hukuki yapıları olan oluşumlardır (Ünal, 2010: 471).

Topçu, devletin temelinde kültürü görmekte, cemiyetimizi var eden milletin varlığını muhafaza ve müdafaasında devletin milli olma halinin önemini savunmaktadır. Topçu’ya göre, milli devletin parçalanmasından doğacak siyasi veya iktisadi temelli birlikler, milletin varlığına yönelik kast edilmiş girişimlerdir (Topçu, 2016: 122-123):

“Amerika ile Rusya’nın dünyamızdaki büyük ve korkunç rolü, milli devletleri devirip onların yerine milli olmayan yapıları koyma gayretidir.”

Topçu’ya göre bu durumun temelinde, Rusya ve Amerika’nın milli kimliğe sahip olmamaları yatmaktadır (Topçu, 2016: 122-123). Topçu, milli devleti şu şekilde ifade etmektedir (Topçu, 2016: 125):

“Milletin, yüzyıllara gömülü iradesini dış tesirlerden koruyarak yaşatan devlettir. O, kur’a ve kumar usulüyle kurulmaz. Yüzlerce yıllık, bazen bin yıllık alın terinden ve Hak uğrunda dökülen kılıç kanında hayat alır. Yüzlerce yıllık fedakârlıklarla millet için verilen kurbanların ruhlarından sı-zan vasiyetlerin fermanına bağlanır. Onu, Osman Bey’le Yıldırım’ın ve

Yavuz Selim'in iradesinden, Erzurum Kongresi'nin azmi ile Hüseyin Avni'nin aşkından ve Mehmet Akif'in imanından çıkarmasını bilenler kuracaklardır.”

Topçu, devletin siyasi argümanlar kullanarak başka devletlerle rekabet halinde olmasının, devleti milli olmaktan alıkoyacağını savunmakta, milli devlet yapısını muhafaza edebilmek adına yabancı okul ve ortak pazar anlayışından uzak kalınmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır (Topçu, 2016: 125).

Topçu'da devlet, millet iradesinin vücut bulmuş halidir. Vatana ruh veren yapı devlettir. Millet, şuura devlet ile kavuşur. Ayrıca Topçu'da, sosyal gerçeklik yönüyle devlet, üç temel unsur üzerinde var olmaktadır. İlki sınırları belirgin olan vatan, vatan topraklarında yaşayan millet, ayrıca egemenliği doğuran hâkimiyet anlayışı, devletin atomik yapısını oluşturmaktadır. Ünal'a göre, Topçu'nun devlet anlayışı, hâkimiyet ve otorite üzerinde inşa olmaktadır (Ünal, 2010: 471):

“Devlet, Topçu da alabildiğine soyut ve kurumsallık dışı bir eksene oturur. O'nun devlet tasarımı son muhasebede kaynağını Tanrısal iradeden alan yüksek derecede kutsal ilkeler ve misyonlarda odaklaşmaktadır.”

Topçu'ya göre milli devlet, toplumsal gelişmeyi ve kalkınmayı sağlayan, yaptırımlarını kolluk kuvvetlerinin gücüne daymaksızın, kanunlar aracılığıyla toplumsal nizamı sağlayan, toplumda kargaşanın ve terörün oluşmasına engel olan ve toplumsal barışı sağlayan yapıdır (Topçu, 2016: 126):

“Milli devletin radyosu, heveslerin ve yabancı millet zevklerinin oyuncağı değildir, milli terbiye gayesine bağlı millet mektebidir. Milli devletin çocuğu, para ile değil, millete verdiği taahhütle okur ve millet hizmetine verdiği söz ile okulun kapısından girer. Almanya'ya işçiyi ve Amerika'ya doktor gönderen, bu faciayı hoş gören devlet, milli devlet değildir. Milli devlet, şehirlerini tertemiz yaparak hastalıklardan koruyabilen devlettir. Milli devlet, dilini ve dinini kutsal kurumlar halinde koruyabilen devlettir. Dindarın kin adamı ve dinsizin ruhsuz bir mütecaviz olduğu yerde milli devlet kurulmamış veya çoktan yıkılmıştır. Mesleğinin adını ve her yapısının alnını yabancı dilden kelimelerle kirleten insanlar, milli devletin vatandaşları olamazlar.”

Topçu, milli devlet yapısının muhafazasında otoritenin önemine dikkat çekmektedir. Topçu'ya göre devlet, otoriteden beslenir ve otorite halini alır. Otorite,

vatan bünyesinde halkın idaresini sağlayan manevi yapıda kuvvettir. Devlet, bu kuvvetten ayrışık yapıda değildir aksine devletin iradesidir. Devletin varlığı, iktidarının varlığıyla başka bir ifade ile manevi kuvveti ile vardır. Cemiyet içersinde kanunlar, zengin ve fakir ayrımı yapılmaksızın uygulanıyorsa, devlet otoritesi halen mevcut ve milli devlet anlayışı etkindir. Devleti temsil eden, başta kolluk kuvvetleri olmak üzere çeşitli meslek guruplarının, devletin milli yapısını ve otoritesini korumak adına, kanunları temsil rollerinin dışında hareket etmemeleri gerektiğini savunan Topçu, milli devlet yapımızın tarih sahnesinde otorite ile bir arada bulunduğunu ve Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetini, otoritesine borçlu olduğunu savunmaktadır (Ünal, 2010: 472).

Topçu, cemiyeti kültürel unsurlarıyla koruyup yetiştirecek, ayrıca ferdi olgunlaştıracak devlet otoritesinin, cemiyet içerisinde bir takım grupların ya da şahısların menfaatleri doğrultusunda gerçekleşmeyen otoriteden doğacağını savunmaktadır. Devlet iradesini otoriteden ayrı görmeyen Topçu, zayıflayan devlet iradesi ile beraber, cemiyetlerin ve fertlerin mesuliyet bilinçlerinin ve mesuliyetli davranışlarının zayıflayacağını; ayrıca, devlet otoritesinin yitilmesiyle birlikte ferdiyetçiliğin anarşizmle bir araya gelerek toplumsal kargaşayı meydana getireceğini savunmaktadır. Topçu, merkezi devlet yapısının gerekliliğini savunmakta ve devleti toplumsal yaşamda düzen sağlayıcı bir mekanizma olarak görmektedir. Topçu'ya göre, devlet otoritesinin bireyler üzerinde, ezici ve zulmedici bir yapıya bürünmemesi ve mesuliyet bilincinin devlette otokontrol inşa etmesi ile devletin zulmeden bir mekanizmaya dönüşmesine engel olacağını savunmaktadır (Ünal, 2010: 473).

Nurettin Topçu'nun devlet temelli sosyal gerçeklik anlayışında ana husus insandır. Devlet, insanla var olmaktadır. Topçu, devlet mekanizmasını idare eden idarecilerin, insanın ve insan hayatının değerli olduğu bilinci ile hareket etmeleri halinde, devletin işleyişinin kolaylaşacağını ve bu vesile ile devlet idaresinden kaynaklanan problemlerin azalacağını savunmaktadır. Bu bağlamda Topçu'da, siyaset merkezli konular içerisinde devletin özel bir yeri olduğu görülmektedir. Topçu tarafından devletin yapısı ve işleyişinden kaynaklı sorunlar ve durumlar sosyal gerçeklik yönüyle ortaya konulmaktadır. Geleneksel devlet anlayışının modern devlet yapısından farklı olduğunu savunan Topçu, bu farklılığın, devlet anlayışının özgünlüğüne duyuru-

lan ihtiyacı ortaya çıkardığını düşünmektedir. Ayrıca modern devlet ihtiyacı algısının, toplumsal varoluş sorunumuzdan kaynaklı olduğunu savunan Topçu'nun Hegel'in modern devlet tanımlamasıyla buluştuğu temel nokta, konunun siyasi boyuttan ziyade, devletin ve toplumun varoluş gayesi üzerinedir (Celilzade, 2015: 33).

Celilzade'nin düşüncesinde, Topçu'ya göre devlet rejiminin iyi ya da kötü olma hali, devlet rejimini yöneten idarecilerin bilgi ve ahlak açısından mücehhez oluşlarına bağlıdır. Dolayısıyla, mutlak olarak hiçbir rejim, doğası gereği iyi ya da kötü değildir. Topçu'nun savunduğu devlet rejimi, yetişmiş insan ve insan yetiştirme mesuliyeti üzerinde vücut bulmaktadır. Bu bağlamda, Hegel'in modern devlet anlayışında tespit ettiği sorunlara yönelik Topçu, devlet yönetiminde yönetici ve yönetilenlerin bekası adına mesuliyet bilincini ve ahlak hareketini savunmuştur. Topçu'da devlet, sosyal gerçeklik olarak, insanın varlığı açısından önem arz etmiş olsa da mutlak olarak insan varlığının yerini almamaktadır. Ayrıca Topçu, Hegel'in devleti tanımlayan yaklaşımını da eleştirmektedir. Topçu, modern devlet anlayışını fertlerin varlığına tehdit olarak görmekte, modern devlet anlayışının biz vurgusuna ilave olarak ferdin cemiyeti içerisinde varlığının muhafaza edilmesini savunmaktadır (Celilzade, 2015: 34).

Topçu, devleti sosyal gerçeklik olarak ele alırken, millet iradesine vurgu yapmakta ve devleti millet iradesinin ruhu olarak savunmaktadır. Bu bağlamda, milletin olmadığı yerde devlet yoktur. Millet iradesinin olduğu yerde devletin şuurunun doğacağını savunan Topçu, devlet hâkimiyetinin önemini savunmaktadır. Topçu'ya göre devlet mekanizmasının önemli bölümlerinden biri, güç kullanma ve hâkimiyet sağlamadır. Bu hâkimiyet, devletin varlığını ve milletin bekasını sağlama adına olmalıdır. Topçu'ya göre, devletin otoritesini sağlamak adına devlet, dış devletlere bağımlılıktan uzak durmalı, milletin huzur içerisinde yaşamalarını sağlamak adına da toplumsal güveni sağlamalıdır (Doğan, 2011: 222-223).

Topçu'ya göre devlet içerde gücünü kaybetmesiyle birlikte, zor kullanan kuvvetlerin cemiyet üzerinde yıkıcı tesirleri baş göstermektedir. Gücsüz kalan devlet, çeşitli unsurlarca istismara açık hale gelmektedir (Topçu, 2016: 160-161):

“Devlet kavramını meydana getiren, birlik halinde bir halk kütlesi ve vatan toprağıyla idare edici iktidardır. Bu üç unsurdan en esaslı ve başta geleni, iktidar veya otorite dediğimiz manevi kuvvettir. Bu manevi kuvvetin bulunmadığı yerde devlet yoktur. Devlet kanunlarının varlığı, bütün fertlerin aynı tarzda kanunlara itaati şeklinde görülür. Bu itaatin mutlak olduğu yerde devlet kuvvetlidir. İtaatin gevşediği yerde devlet zayıftır. Bir devletin ululuğunu anlamak için, onun sınırlarını dolaşmaya veya ihracatının pek büyük rakamlarını araştırmaya lüzum yoktur; dağda ve şehirde kanunlarını yürüten zabitasının kudret ve adaletini görmek kâfidir. Bu kuvvetler, kanunun mümessili olmaktan çıkar da, zulüm yaparlarsa, devlet yıkılır. Eğer onlar halk tarafından itaat görmez ve hiçe sayılırsa, orada devlet yine içinden yıkılır. Memleket içinde fertlerin emniyet ve hürriyetlerinin bekçiliğini tam manasıyla yapan devlet olmadıktan sonra, bir milletin memleket dışında karşı istiklale sahip oluşunun kıymeti yoktur. O millet dıştan olmasa bile içten esirdir.”

Topçu, devlet otoritesini savunduğu kadar, devletin dokunulmaz güç olmadığını, eleştirilebilir olduğunu da savunmaktadır. Doğan’a göre Topçu, devletin milletin iradesini, bir zümrenin ya da fertlerin çıkarı doğrultusunda kullanmasından doğan erdemsizliği eleştirmektedir. Topçu’ya göre devlet, milletin vicdanını kuşatmalıdır. Devlet, hayat kaynağını ilahi kaynaktan alır ve devleti fertlerde mistik kılan temel özellik de budur. Topçu’da devlet, fertleri Allah’a ulaştıran köprüdür. Devlet iradesinin millet iradesi ile buluşmasını sağlayan bu mistik hal, ferdin devlet ile bağını inşa eder. Devletin mistik yönü sayesinde fertlerde hürriyet aşkı, vatan sevgisi, bayrak sevgisi vücut bulur. Netice olarak Topçu’da sosyal gerçeklik olarak yer bulmuş Devlet, millet iradesinden bağımsız değildir (Doğan, 2011: 223).

Topçu’nun devlet ve millet kavramına ilişkin görüşlerini şu cümlelerle ortaya koymak mümkündür (Topçu, 2016: 162):

“Büyük millet kavramı, büyük devlet kavramından hiçbir zaman ayrılmaz. Çünkü devlet iradesi, fertlerin birleşerek millet iradesi halini alan ruh kuvvetlerinin, Allah’a doğru ilerlediği yolda meydan gelen bir durak, bir menzildir.”

Topçu’ya göre, vatandaşlık bağlılığının zayıflaması, cemiyet düzeninin kaybolması ve toplumsal güvensizliğin artması, devlet iradesinin zayıflamasının en tabii neticesidir. Millet iradesinde hayat kaynağı olan, ailenin cemiyet içerisinde sağlıklı ve hu-

zurlu olarak varlığını devam ettirmesinde dayanak olan otorite, devlet iradesinden doğmuş otoritedir (Topçu, 2016: 162).

Topçu'ya göre, devletin iradesinin zorbaya dönüşmemesi adına, devletin za-fiyetini ortadan kaldırarak, devletin iradesinin millet mesuliyetinde buluşması sağ-lanmalıdır. Devlet iradesini mesuliyet bilinci ile yüklenmiş cemiyet, devlet kuvveti-nin zaafından doğan zorbalığın önüne geçecektir. Bu bağlamda devlet, milletin dai-ma sorumluluğuna ihtiyaç duyan bir yapıdır. Topçu, devletin iradesine ortak olacak bu millet mesuliyetinin, eğitimce ve kültürce yüksek olmasının elzemini savunur. Bu bağlamda, bulunduğu cemiyeti eğitim açısından yetersiz gören Topçu, cahil toplu-mun her daim kötü muamelelere maruz kalabilme ihtimalinin bulunduğunu savun-maktadır (Doğan, 2011: 223).

Topçu, devlet iradesinden doğan devlet otoritesinin gerekliliğini ve devlet ira-desini sosyal gerçeklik olarak şu cümlelerle ele almaktadır (Topçu, 2016: 162):

“Asrımızda devlet otoritesinin tehditçileri bir taraftan anarşistler, öbür taraftan büyük sermaye sahipleridir. Batı dünyası, büyük sanayi kralla-ryla dolmuştur. Bunlar devleti, bahusus dünya sermayesinin patronları-nın toplandığı ülkede, kendi menfaatlerinin arkasında sürüklemek ister-ler. Zavallı küremiz, taşıdığı bütün mustarip insan ağırlığıyla, birkaç ka-sanın emrinde dönüyor. Hem devleti boğmak isteyen anarşistler onu inkâr ediyor, hem de milletin ruhundan çıkararak sonsuzluğa yönelen dev-let iradesini kasalarına kilitleyenler onu tehdit ediyor.”

Devletin gücünü ön plana çıkaran Topçu, milli iradeyle imzalanan kanunların cemiyette bağlayıcılığını ve yaptırımını savunmaktadır. Millet iradesinden hayat bulmuş kanunlar, Topçu'ya göre, cemiyet üzerinde baskı yaratmadığı gibi devletin iradesini ve kuvvetini de güçlendirir. Topçu'da devlet sosyal gerçekliğinin oluşma-sında etkili olan temel görüşler, milliyetçilik, antikapitalizm, sosyalizmdir. Otorite ve hürriyet realitelerini bir arada yoğuran Topçu, cemiyetin tamamını kucaklayan ve ihtiyaçlarına cevap veren iradesinde mesuliyet bilinci olan ve vatandaşın hakkını gözeten bir devlet iradesini savunmaktadır (Doğan, 2011: 226-228).

Topçu, devlet otoritesinin cemiyetteki yerini şu cümlelerle ortaya koy-maktadır (Topçu, 2016: 163):

“Devlet otoritesini selamete yaşatarak, zulüm olmaktan koruyacak unsur ise, mesuliyettir. Mesul olmayanlar, zulüm yapabilme yolunu kendileri için açık bulacaklardır. Mesul olanlarsa yarın hesabını verecekleri hareketlerini her zaman adalet ölçüsüne vurmak mecburiyetini hissederler. Birkaç gün veya birkaç yıl idare yerinde bulunduktan sonra izini silerek devlet kapısından ayrılan fertlerin devleti, mesuliyet idealini gerçekleştiremez.”

Doğan’a göre Topçu’nun devlet sosyal gerçekliğinin oluşumunda Blondel, Bergson ve Spengler’in etkisi görülmektedir. Milliyetçi, devrimci, muhafazakâr eklenlerde devlet anlayışını şekillendiren Topçu, yaşadığı dönemin siyasi ve sosyal koşullarından etkilenmiş, ayrıca muhafazakâr ve İslami kaynaklardan referans almıştır. Topçu’nun devlet sosyal gerçekliği eklektik düşünce üzerinde var olmaktadır. Devleti mistik yönüyle aşkın bir yapı olarak addeden Topçu, milli iradeye vurgusu ve elitist yaklaşımlarıyla da ikiciliğe düşmüştür. Devrimci muhafazakârlardan etkilenen Topçu, Cumhuriyet dönemi muhafazakârların devlet görüşüne de yeni bir soluk getirmiştir (Doğan, 2011: 228).

Topçu’nun devlet sosyal gerçekliğinin temelinde devletin iradesi, mesuliyeti ve milletin hakkaniyeti yer almaktadır (Topçu, 2016: 163-183):

“Devlet iradesi, tarihin akışı içinde teşekkül eder. Asırların değişen icaplarına ve cemiyet yapısının kazandığı yeniliklere göre devlette şekil değişmeleri olur. Lakin cevher ver ruh olan irade hiçbir zaman değişmez. Onun değişmesi devlette yıkım yaratır. Yahudi kini ve masonluk yeryüzünde bu kini yaratmaktadır. Bizim devlet irademiz büyük Ömerlerle, Osman Gazilerin ruh sunarak temel koydukları otoriteli devlettir.” “Yavuz Selim’in vurduğu vezir boyunları, devlette mesuliyet iradesini besleyen boyunlar akıttı. Devlet bir ziyafet sofrası değildir ki büyük küçük şansı olan herkes ona bir tesadüfle otursun, yesin içsin, sonra ağzını silip kapıdan çıkıp gitsin. Böyle oldukça çevresinde sivrilen her kurnaz harisin devlet gemisini ele geçirmesine ve tahsil çağında bulunan genç nesillerin, ilim ideallerini gömen siyaset heves ve iştihalarıyla heder oluşlarına göz yummakta devam edeceğiz.”

Topçu’da devletin sosyal gerçeklik yönü, 1960 sonrasında demokrasi kavramı ile birlikte yeniden ele alınmaktadır. Devlet olgusunu anlamlandırabilmek adına demokrasi kavramını açıklayan Topçu, çoğulcu demokrasilerin halkın çoğunluğunun iradesini temsilen var olduğunu ve halkın çoğunluğunun da eğitim ve kültür seviyesi

olarak aşağı tabaka olduğunu savunmaktadır. Doğan'a göre, Topçu'da demokrasi sosyal gerçekliği, medya aracılığıyla cemiyeti etkisine alarak menfaat odaklarının çıkarları doğrultusunda hareket etmelerini sağlamaktadır (Doğan, 2011: 224).

Topçu'nun sosyal gerçekliğinde demokrasi tanımı, şu şekilde ele alınmaktadır (Topçu, 2016: 60):

“Demokrasi, hâkimiyetin bütün millete yayılması ve devlet iradesinin milletin her ferdi tarafından kullanılması demektir. Demokraside bütün fertler mesuliyet kazanmıştır. Bu idare şeklinde hükümet otoritesiyle millet kuvveti arasında tam bir denkleşme meydana gelmelidir. Bu denkleşmenin millet veya hükümet tarafından bozulması her ikisi de tehlikeli olur. Hkmet milleti hiçe sayar ve millete verdiği sze sadık kalmazsa, millet için bir bela haline gelebilir. Millet kuvvetinin hkmeti kontrol edemeyecek kadar zayıf oluşu, hükümetin ne şekil altında olursa olsun, istibdadına yol açar, halka esaret başlar. Eğer hükümet, millet dizginlerini tutamayacak kadar zayıf ve otoriteden mahrum kalırsa, halk içinde her zümrenin menfaati sahasındaki hareketlerine karşı gelemez. Her fert istediği şekilde harekete başlar milli birlik çözülür.”

Doğan'a göre, Topçu'nun demokrasi sosyal gerçekliğinde lider eksenli yaklaşım ön plana çıkmaktadır. Demokrasinin hayat kaynağını ferdin şahsiyetinde gören Topçu, bir bakıma lider odaklı yönetim sistemini savunmaktadır. Topçu, demokrasi sosyal gerçekliğinin yönetim açısından tartışabilirliğini ortaya koymaktadır, ayrıca demokrasinin neticesiyle iktidar olmuş kimselerin, iktidar dışındaki kimselerin sosyal hak ve hukuklarını muhafaza etmek açısından yetersiz olduklarını bu bağlamda sosyal adaletsizliğin oluştuğunu savunmaktadır (Doğan, 2011: 225).

Topçu'ya göre milletin iradesin zayıfladığı, güçsüz düştüğü bir durumda demokrasinin işlevsiz olması ve devleti ayakta tutan otoritenin mutlak demokrasi üzerinde inşa olamaması söz konusudur. Topçu, dönemin demokrasi yapısının ahlak ve mesuliyet bilincinden yoksun olduğunu ve devletin hâkimiyet iradesini güçlendirmekten uzak bir yapıda olduğunu savunmaktadır (Topçu, 2016: 62-63).

Doğan'a göre, Topçu, demokrasinin cemiyetlerde özgürlük vasıtası olarak algılanmasını eleştirmekte, aile ve toplumdaki koparılmış hürriyetin insanı gerileştirdiğini hatta hayvanlaştırdığını savunmaktadır. Bu bağlamda, devletten özgürlük adı-

na koparılan fertlerin anarşist olduklarını savunmaktadır. Topçu, demokrasinin fertlerin ve cemiyetin hayatında derin yaralar açtığını savunmaktadır (Doğan, 2011: 225).

Topçu'ya göre, monarşide bir kişinin erdemli ve liyakatli olması yetiyorken, demokraside cemiyetin tamamının erdemli ve liyakat sahibi olma elzemi bulunmaktadır (Topçu, 2016: 129):

“Batıdan gelen her fikir gibi, demokrasi bizde halka amentü gibi ezberletildi. Tenkit ve münakaşa edilmedi. Bünyemize uygunluğunun şartları üzerinde düşünülmedi. Hukuki ve ahlak yönünden tahlili yapılmadı. Bir kelime ile üzerinde düşünülmeden körü körüne benimsendi. 20.asır demokrasiyi bir din gibi benimsemiş bulunuyor. Zira bu rejim, eski monarşilerin zulmünü asırlarca çeken insanlığın kurtarıcısı olmuştur. Zorba ideallere karşı bir tepkidir. Ancak demokrasi, kendisinden beklenen gayeye ulaştırabilmek için, onu kullanan insanlardan kemal ve fazilet ister.”

Topçu, demokrasinin bilen bilmeyen ayırt etmeksizin eşitlik prensibine göre hareket ettiğini, her vatandaşın eşit oy hakkına sahip olmasının yönetsel niteliği olumsuz etkilediğini savunmaktadır (Topçu, 2016: 130):

“Bu hususta cahille âlimin, filozofla amelenin, şerir ile velinin farkı tanınmıyor. Hayatın kemal mevsimine ulaşmış olgun ve faziletli bir hâkim ile psikopat bir katil yan yana oy kullanıyorlar. Cemiyet içerisinde her zaman bulunan cahillerle menfaatçilerin sayısı, olgun insanlardan çok olduğundan, sayıları sebebiyle bu rejimde onlar ağır basacak ve cemiyeti hep kötüler idare edecektir. Ancak demokrasi hakkında yapılan bu tenkit mutlak değildir. Zira olgunlaşmış bir demokraside halk kütlesi yüzünü, kendini irşad eden kimselere çevirmiştir. Halk sade kendi aklıyla oy kullanmaz. Gazeteler, partiler ve bütün münevverler, halka doğru yolu gösterirler. Ancak bunlarında halkı aldattıkları ve kendi menfaatleri uğrunda halkı doğru yoldan uzaklaştırdıkları çok kere görülen şeydir. Gazete bir kazanç müessesesi parti bir muvaffakiyet ekibidir.”

Demokrasi kisvesi altında gerçekleştirilen hürriyet eylemlerinin, cemiyetin ahlaki ve kültürel gelişimine menfi tesirinin bulunduğunu savunan Topçu, particilik adı altında cemiyetin kutuplaştığını, fertlerin ayrıştığını ve yozlaştığını, bu particilik anlayışından doğan olgunun toplumsal ilerleme yaratmadığını, aksine mesuliyet bilinci zayıf, muhteris, siyasi sömürü inşa ettiğini savunmaktadır (Doğan, 2011: 225).

Topçu, demokrasinin tam olarak işlevini ortaya koyabilmesi adına seçmenlerin şuurlu ve hür olarak seçimde bulunmaları gerektiğini savunmaktadır. Topçu'ya göre, toplumun genel dokusuna hâkim, cemiyetin sorunlarını bilen ve bu sorunlara yönelik çözüm odaklı pratik uygulamalar yürüten sosyolog, avukat, öğretmen, maliyeci vb. grupların seçimiyle gerçekleşen bir seçim süreci gereklilik arz etmektedir (Topçu, 2016: 132-133).

Sonuç olarak, Topçu'da sosyal gerçeklik olarak demokrasi kavramını şu şekilde özetlememiz mümkündür (Topçu, 2016: 137-148):

“Demokrasi, geçmiş asırlarda zorba hükümdarların zulmünden usanan insanlığın, bu zulümler tarihine karşı tabii bir tepkisi ve ayaklanmasıdır. Bütün halkın kendini idare etme işini omuzlarına yüklenmesi demek olan demokrasi bu sebepten geçici bir rejimdir. Siyasi tarihin bir geçit devresidir. Örnek ve ebedi bir idare şekli değildir; değişen dünyamızın bünyesine uygun idare şekli bulununcaya kadar halkın geçici olarak idare işlerine vekâlet etmesidir.”

Ayrıca, Topçu'ya göre demokrasi, doğası gereği toplum düzenini sağlamaktan uzaktır (Topçu, 2016: 137-148):

“Demokrasi perdesi altında halkı aldatan, soyan ve sürükleyen siyaset, basın ve ticaret sahtekârlarının kolay muvaffakiyetleri ise bu iddianın delilidir.”

Topçu, ahlakın demokrasi rejiminde değer kaybettiğini, eşit oy anlayışının toplumda saygı ve liyakat sorununa neden olduğunu sosyal gerçeklik yönüyle savunmaktadır (Topçu, 2016: 137-148).

3.2.5. Nurettin Topçu'da İktisat Temelli Sosyal Gerçeklik

Nurettin Topçu'nun düşünce yapısı, ahlak felsefesi üzerinde temellenmiştir. Bu bağlamda, Topçu'da iktisat sosyal gerçekliğini ahlaktan bağımsız olarak ele almamız mümkün değildir. Kısaca iktisat, ihtiyaçlar ve imkânlar arasında ölçüyü yakalamak üzere ortaya çıkmış bir bilim dalıdır. İnsanın hayatını idame ettirmek için mutlak gereksinim duyduğu ihtiyaçlarını, kısıtlı imkânlar aracılığıyla sürdürmesinin nasıl gerçekleşeceğini tartışan ve insanlara pratik kazanımı amaçlayan bilgi çeşididir. Nu-

rettin Topçu'da sosyal gerçeklik yönüyle iktisat, sosyalizm, komünizm, kapitalizm olguları üzerinde şekillenmektedir (Zabun, 2014: 32).

Topçu'da sosyal gerçeklik olarak iktisat anlayışı, iki temel kavram üzerinden ele alınmaktadır. Bunlardan ilki mülkiyet, diğeri ise sözleşmedir. Mülkiyet, sözleşmeden doğmaktadır. Mülkiyet, ferdin irade neticesinde özgür olarak eşya kullanımına sahip olma durumunun sözleşme ile meşru biçimde ortaya konulmasıdır. Ferdin eşya üzerinde tasarruf hakkı bu mukavele neticesinde gerçekleşmektedir. Zabun'un düşüncesinde, Topçu'ya göre, ferdin mülkiyet üzerindeki tasarruf hakkını belirleyen temel ölçüt, eşyanın eşya sahibi ve diğeri üzerindeki kuşatıcı durumudur. Bu bağlamda mülkün asıl sahibinin Allah olduğu inancı üzerinde yoğunlaşan Topçu, bu inanç üzerinde sahip olunacak mülkiyetin topluma fayda sağlayacağını, aksi takdirde bireye ve topluma ihtiras katan muzır mülkiyet fikrinin ise, toplumsal bela hüviyeti taşıdığını savunmaktadır (Zabun, 2014: 33).

Topçu'ya göre, iktisat sistemleri, şu sosyal gerçeklik üzerinde inşa olmaktadır (Topçu, 2016: 151-152):

“Birinci Cihan Harbine kadar, büyük üretimde kapitalist sistem kullanılıyordu. Bu sistem, çalışan insanın yani işçinin yaşayışını pek sıkıntılı bir hale koymuştu. Bundan, bir asır önce birçok ekonomik ve sosyal buhranlar doğdu. Bunlar ahlak ve aile hayatında da fena tesirler uyandırdılar. Nihayet geçen asırdan beri zihniyetlerde teori halinde yaşayan sosyalist fikirler, asrımızda bazı Avrupa memleketlerinde tatbikat sahasına geçti. Sosyalizm, böylece kapitalizme bir tepki halinde meydana çıkmıştır. Bu sistemin de tatbikatta meydana çıkardığı birçok müşküller ve insanın aşırı emellerini köstekleyici tarafları sebebiyle sosyalizm, daha mutedil bir rejimi benimsemeye kabiliyetli memleketlerde, başka sosyal hareketlerle karşılaştı. Kapitalizm ve sosyalizm rejimleri arasında, ikisinin de aşırılıklardan koruyucu olarak, birçok devletler güdümlü ekonomik sistemini kabul ettiler.”

Zabun'a göre kapitalizm, sermaye endeksli olan ve sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkan ekonomi sistemidir. Zabun, Topçu'nun iktisat sosyal gerçekliğinin komünizm ve sosyalizm eleştirisi üzerinden vücut bulduğunu savunmaktadır. Bu bağlamda, Topçu'nun eserlerinde komünizm ve sosyalizm mefhumları açıklanır, teori yönü ayrıntılı tartışılır, fakat kapitalizm için aynı şeyleri söylemek oldukça zordur.

Topçu'da, sosyal gerçeklik olarak kapitalizmin toplumsal yönü, mülkiyet ya da sermaye kavramları üzerinden ele alınmaktadır (Zabun, 2014: 36).

Kapitalist sistem, ferdin sermayesi üzerinde inşa olmaktadır. Bireyin mutlak kazancı umdesi ile gerçekleşir. Kapitalist sistem, fertçi anlayıştan beslenir (Topçu, 2016: 152):

“Bu sistemde kazanç ve onu sağlayan ticaret serbesttir; memleket içinde ve milletler arasında yapılır. Bu sistem, üretimle tüketimi birbirinden tamamen ayırmaktadır. Üretim yapanlarla harcayanlar birbirinden pek uzak yerlerde bulunabilirler. Bu sistemde sermaye ile emek birbirinden kati şekilde ayrılmıştır. Sermaye işverenlerin, emek işçilerindir.”

Topçu, kapitalist sistemin tüketim boyutundan ziyade, üretim boyutu ile ilişkili olduğunu bu bağlamda tüketicilerden ziyade üreticilere hitap ettiğini ortaya koymaktadır (Topçu, 2016: 152).

Zabun'a göre, Topçu'da sosyal gerçeklik olarak yer bulmuş konuların başında, sosyal sınıfların ortadan kalktığı varsayımından hareketle, sermaye sahipleri ve yoksulların oluşturduğu yeni sosyal düzen gelmektedir. Bu sistem altında, sermaye sahiplerinin toplumun geri kalanı üzerinde baskı oluşturduğunu savunan Topçu, bu yeni sosyal düzeni yalnızca patron-işçi kutuplaşması ile sınırlandırmanın doğru olmayacağını düşünmektedir. Bu bağlamda, Zabun'un düşüncesinde, Topçu'ya göre yenedünya düzeninde, kapital sistem sosyal sınıfın biçimini değiştirmiş, sermaye sahipleri karşısında ezilen çeşitli gruplar inşa etmiştir. Topçu'nun kapitalizm üzerindeki temel eleştirisi ise, ekonomik hürriyet adı altında insanın sömürülmesidir (Zabun: 2014: 37).

Topçu'ya göre kapitalizm, milletler arası ya da millet içerisinde her türlü ticari ya da diğer antlaşmaları serbest kılmaktadır. Kapitalizmin mirası ferde indirgemesini, cemiyetin hissesinden mahrum olması bağlamında eleştiren Topçu, kapitalist sistemi, üretim faaliyetlerinin tüketim planlaması doğrultusunda gerçekleşmeden, doğrudan sermaye sahiplerinin elde edeceği kâra bağlı bir düzen olarak ele almaktadır (Topçu, 2016:152).

Zabun'a göre, Topçu'nun kapitalizme yönelik eleştirilerinin temelinde üretim ve tüketim ilişkisi yer almaktadır. Bu bağlamda, plansız üretim, malların daima çoğalmasına ve bunun akabinde kullanılmayan ürünlerin atık hale dönüşmesine yol açmaktadır. Ayrıca üretilen malların elde kalmasıyla birlikte iş sahipleri iş kapasitelerinde küçülme yaşayacaklar ve işsizlerin sayısı artacaktır. Topçu'da sosyal gerçeklik olarak komünizmin doğuşu, sermaye sahipleri karşısında halkın ezildiği bir kapitalist sisteme tepki olarak gerçekleşmektedir. Topçu, kapitalist sistemin toplumda adalet mekanizmasını zayıflattığını ve insanları kanun dışı yöntemlere sevk ettiğini savunmaktadır. Topçu, kapitalizmin devlet eliyle gerçekleştirilmesi durumunda ise cemiyetin çöküşünün kaçınılmaz olduğunu savunmaktadır (Zabun, 2014: 37).

Topçu'da sosyal gerçeklik olarak yer bulmuş diğer bir ekonomi sistemi sosyalizmdir. Topçu'ya göre, sosyalist sistemin doğuşu, bizatihi kapitalizmin varlığıyla ilişkilidir. Sosyalizm, bir bakıma kapitalizme yönelik anti tez ortaya koymaktadır. Kapitalizmin savunduğu ferdi mülkiyetçi anlayış yerine, büyük sanayinin üretim araçlarında devletin tasarruf yetkisini savunmaktadır. Sosyalizmde, ticaret vb. anlaşmalar, denetim ve gözetim altında yapılarak kayıt alınımının sağlanması hedeflenmiştir. Kapitalizm, sermaye üzerinde inşa olurken; sosyalizm, emek üzerinde var olmaktadır. Sosyalizm, ferdin mirasında cemiyetin hakkının olduğu düşüncesini ön plana çıkarırken, Kapitalizm bu hakkı yalnızca ferde tanımaktadır (Topçu, 2016: 152-153).

Zabun'a göre Topçu'nun sosyalizmi, İslam'dır. Bir bakıma, Topçu'nun sosyalizmi, onun düşünce sisteminde özgün bir hal almaktadır. Fakat Topçu'nun iktisat odaklı sosyal gerçeklikleri, sosyalizm kavramı üzerinden aktarılmaktadır. Zabun'a göre, Topçu'nun izah etmeye çalıştığı sosyalizm kavramı, Sanayi devrimi sonrası sanayi işçilerinin yaşam şartları üzerine toplumsal eşitliği savunan ekonomi temelli yaklaşımın adıdır. Topçu'ya göre sosyalizmin tek bir yaklaşımla ifade edilemeyecek kadar çeşitleri bulunmaktadır. Bütün bunların ortak bileşeni, üretim araç ve gereçlerinin fertlerin kullanım inisiyatiflerinden alınarak, cemiyetin kullanımına devredilmesidir. Zabun'a göre, Topçu'nun sosyal gerçekliğinde sosyalizm kavramı, daha çok

“ne olmadığı” üzerinden yürütülen tartışmalar ve izahlarla ortaya konulmaktadır (Zabun, 2014: 47).

Zabun’a göre, Topçu’nun sosyal gerçekliğinde sosyalizm ve komünizm toplum nezdinde karşılaştırılan iki temel kavramdır. Topçu, sosyalizm olgusunu; “bölüşmecî” ve “modern” sosyalizm olarak iki farklı kategoride ele almakta ve bu tasnifleme sürecinde sanayi devrimini ön plana çıkarmaktadır. Bu bağlamda, bölüşmecî sosyalizm, 19. yüzyıl öncesi toprağın dağılımının cemiyetin bireylerine eşit olarak gerçekleştirilmesini savunan anlayıştır. Modern sosyalizm ise, 19. Asır sonrası cemiyetin tamamınca üretilen üretim araç gereçlerinin, yani müşterek kullanımı olan üretim araçlarının, cemiyetin ferdine özel kullanım hakkının olmadığını ve ferdin mülkiyet halini doğurmadığını savunan yaklaşımdır. Modern sosyalist sistem, üretimin her aşamasının ferde ait olduğu durumlarda ve yalnızca bir ferdin kullanımının gerçekleşeceği hallerde, ferdi mülkiyeti kabul etmektedir. Topçu’da sosyal gerçeklik olarak sosyalizm, ağırlıklı olarak Fransa ve Almanya örnekleri üzerinde inşa olmaktadır (Zabun, 2014: 48).

Topçu’nun sosyal gerçeklik yönüyle ele aldığı bir başka ekonomi sistemi ise, güdümlü ekonomik sistemdir. Planlı ekonomik sistem olarak da adlandırılan bu ekonomi sistemi, kapitalizm ve sosyalizm gibi ekonomi sistemlerinden bağımsız ve bir o kadar da aralarında kalan bir sistemdir (Topçu, 2016: 153):

“Güdümlü ekonomi, devlet tarafından sevk ve idare olunan, onun tarafından planlaştırılan ekonomi sistemi demektir. Birçok cemiyetlerde kapitalizmin artık sakat tarafları anlaşılmıştır. Bugün kapitalizm saf ve katıksız haliyle hiçbir memlekette görülüyor. Bu sistemin mahzurlarını gidermek için, devletin onu kayıtlandırması, aşırı hareketlerini sınırlandırması ve onu cemiyetin yaşayış şartlarına uygun esaslara bağlaması güdümlü ekonomiyi meydana çıkarmıştır. Bu sisteme planlı kapitalizm de denilebilir. Bu sistemde her türlü ekonomik anlaşmalar serbest olmakla beraber, devletin ortaya koyduğu bir takım kaidelerle sınırlandırılmış ve kayıtlara bağlanmıştır. Bu kayıtlamanın sebebi, ferdin kazanç arzularıyla halkın soyulmasını önlemektir.”

Zabun’a göre, Topçu’nun yaşadığı dönemde, ülke ekonomik kaynaklı ideolojik gerilimlerin arasında zor bir haldedir. Bu bağlamda, Topçu’nun iktisadi anlayışı,

milliyetçi bir ekseninde buluşmuş, Anadolu İslam sosyalizmi vurgusunu öne çıkarmıştır. Topçu'da, iktisat sosyal gerçekliği, servetin ve sermayenin idame sürecinde, din ve ahlak temellendirmesinin gerekli oluşu üzerinedir. Topçu, yaşadığı dönemin iktisat anlayışını, iş ahlakından ve İslam dininden ayrılmış bir hayat tablosu olarak ortaya koymaktadır. Güçlü devlet olmanın, komünizm ve kapitalizmin ülke üzerinde kurmaya çalıştığı esaret hamlelerine karşı mücadele etmekle sağlanacağını savunan Topçu, Müslüman Türk'ün devlet anlayışının Müslüman Anadolu'nun Sosyalizmi olduğunu kendine özgü kavram ile savunmaktadır (Zabun, 2014: 52-53).

Topçu'da, sosyal gerçeklik olarak iktisat ve Anadolu insanı ilişkisi şu cümleler ile ortaya konulmaktadır (Topçu, 2016: 128):

“Bu memleketin iktisadi bağrındaki her günlük yaraya deva olan fedakârlık, köylünün çok harcamaktan zevk almayan insan oluşundan ileri geliyor. Anadolu köylüsü, her çiftçi millet gibi, en az vurgun olan insandır. Çiftçi, ilk üretici olduğu için değil, siyasetsiz ve kumarsız üretici, yani ahlakın sahibi olduğu için önünde eğilmeye layıktır.”

Anadolu insanını, toprağı üreten ve işleyen çiftçisini, ahlaklı bir iktisadi sistemin temel taşı olarak ele alan Topçu, bir başka iktisadi sosyal gerçekliği ise, şu cümlelerle ele almaktadır (Topçu, 2016: 150):

“Batının tüccar milletleriyle ahlaki bir medeniyet kurulamazdı. Tüccar demek, zekânın zorbalıklarıyla istismar eden demektir. Kendi topraklarının ıstırabına kapanarak kendine mukaddes vatan yaratmış olan Anadolu insanı tarihin kaydettiği en eski asırlardan beri bu topraklara bağlanmış yaşıyor. Kısa boylu, tekerlek, yanık yüzlü, sakın alınlı Eti çocuğı gibi, bugünkü Anadolu'nun çocuğı olan kuru, yanık yüzlü, muzdarip varlıklar da hareket felsefesinin tanıttığı büyük ruhun sahipleridir. Bu insan kimseden emeğinin eseri olmayan bir şey istemiyor. Onu yaşatan, kendi acılarıdır, bir tarihe emek ve kurban katmadan, zorbalıkla sahip olan yabancı değildir. İnsan kuvvetlerini kendisi için kullanan sömürgeci değildir.”

Topçu, bir bakıma, Anadolu insanının kapitalist sistemin kompetanı olamayacağını savunmaktadır (Topçu, 2016: 150).

Zabun'a göre, Topçu'da iktisat sistemi, İslam'ın zekât kaidesi üzerinde inşa olmaktadır. Sosyal adaleti amaçlayan iktisat anlayışı, halkın genelinin sosyal ihtiyaçlarına

yönelik cemiyetin düzenine müspet tesiri olan, fertlere iş ahlakı kazandıran sistemdir. Diğer bir açıdan, Topçu'nun sosyal gerçekliğinde yer etmiş iktisat sistemi, kooperatifçiliğe dayanan devlet sosyalizmdir. Topçu'nun ruhçu sosyalizm anlayışı, devlet algılaması ile bütünsellik yaratmaktadır. Topçu'ya göre bu durum, şu şekilde ifade edilmektedir (Topçu, 2012: 119 akt. Zabun, 2014: 55):

“Şayet; otoriteli ve merkezîyetçi, yani sıkı devlet kontrolü altında iş gören bir sosyalizmi kendi bünyemize uygun şekilde benimsemekte çok geciksek, tarih maddeciliğin kaba iştihihalarına sunulmuş lokma olma tehlikesini bertaraf edici başka bir kuvvetimiz bulunmayacaktır. Diğer taraftan, komünizmin zehirli turnaklarından korunmak için benimsediği sosyalist sistem, kendisinin bütün gelenekleriyle millî hususiyetlerini bünyesinde birleştirmiş bulunan ruhçu ve milliyetçi sosyalizm olacaktır.”

Millet iktisadının gerekliliğini savunan Topçu, bu gerekliliği sosyal gerçeklik yönüyle, şu cümlelerle ortaya koymaktadır (Topçu, 2016: 163):

“Sürüp giden iktisadi buhrandan, maddi hayat alanındaki bu müzmin musibetten milletimi kurtaracak sistem, milli bir iktisat sistemidir. Böyle bir sistemde üretim, yalnız bugünkü ihtiyaçlarını karşılamak için değildir. Belki cemaatin millet olarak yarınki varlığını ideal olan gayeye ulaştırmak için yapılır. Milli ve ahlaklı iktisatta iş, spekülasyon mevzu olmaktan çıkar, ahlaki karakter kazanır. Umumi menfaat prensibi iktisadi olduğu kadar ahlaki bir prensiptir.”

Topçu'ya göre, Anadolu köylüsünün toprak üzerinden üretim artışı sağlayabilmesi adına, devletin iktisat politikalarının güçlü ve disiplinli olmalıdır. Devletin yürüteceği başarılı iktisat politikalarıyla Anadolu insanı, toprak üretimiyle beraber fabrika işleticisi konumuna gelecektir. Topçu'nun sosyal gerçekliğinde, milletin kalkınması bir bakıma devletin gücü ve imkânlarıyla paralellik arz etmektedir (Zabun, 2014: 55).

Topçu, Anadolu eksenli iktisadi yapının sosyal gerçeklik yönünü şu cümlelerle ele almaktadır (Topçu, 2016: 277-278):

“Bu vatan haritasına saldıran sebepleri araştırırken önce toprağın ekonomik varlığını düşünelim. Asırlardır devlet yardımı görmeksizin meşum kadere terk edilmiş olan bu yurdun sinesi yer yer çatlak, çorak ve kırçıl, kendisiyle ölüm dirim mücadelesine giren sahipsiz insana kahretmiş gibi verimsiz kalmış. Talihsiz toprak! Büyük şehrimiz, üretim yeri değil, sade-

ce bir pazar yeridir. Bu pazarda Anadolu köylüsünün bir yıllık alın teri ve taban nasırlarıyla elde ettiği şeylerin, yabancı milletlerin fabrikasında, birkaç dakikada imal edilen eşya ile değişim yapılıyor. Bu 20. asrın sömürge pazarıdır.”

Zabun’a göre Topçu’da sosyal gerçeklik olarak yer alan sosyalizm, devlet otoritesi ile sınırlandırılmıştır. Topçu’ya göre cemiyetin düştüğü sefil hal başta olmak üzere, toplumdaki işsiz fert sayısının fazlalığı ve sosyal adaletsizliğin ana kaynağı, cemiyete ve cemiyetin fertlerine dayanak olabilecek bir devlet otoritesinin olmayışıdır. Nitekim Topçu, devlet ve iktisat olgularını otorite bileşeninde ele almaktadır. Topçu’ya göre komünizm ve anarşizmin halkta yarattığı iktisadi ve sosyal temelli menfi haller, sosyalizmin de doğru anlaşılıp yorumlanamamasına neden olmuştur. Fakat Topçu’nun ortaya koyduğu sosyalizm, İslam dini üzerinde temellenmekte, diğer sosyalist gruplardan farklılık arz etmektedir. Bu bağlamda Topçu’nun sosyalizmi, devlet otoritesi ile bağdaşık, milliyetçi ve ruhçu eksenli, fertler arasında denklige dayanan, mülkiyetin cemiyetten ziyade Allah’a ait olduğu inancını taşıyan bir sosyal devlet anlayışıdır (Zabun, 2014: 55-56).

Memleketin üreticisini, mevcut sosyal iktisadi halin kurtarıcısı olarak gören Topçu, dönemin iktisadi yapısını şu ifadeleri ile sosyal gerçeklik olarak ortaya koymaktadır (Topçu, 2016: 280):

“Dokuz yüz yıl evvel, Nizamülmülk’ün, bu vatan toprağını çalışan ellere, adaletle ve bu prensipten asla ayrılmayan eşitlikle dağıttığını düşünüyoruz, bugün ne kadar gerilemiş olduğunu anlarız. Bir toprak ki, işlenmek için değil, muhteris sahibinin mülk zevkini doyurmak içindir, ağaların zorbalığına çekilmiş peşkeştir.”

Netice olarak, Topçu’da iktisadi sosyal gerçekliğinin niteliğini, sınırlarını ve dayanağını Topçu’nun şu cümleleri ile özetlemek mümkündür (Topçu, 2016: 159):

“Batının büyük sanayine el açan millet iktisadı, onun kahredici cenderesi altında buhrandan buhrana sürüklenmektedir. Kâh isimsiz bir dağ yamacında, kâh bozkırın bağrında bağrına kırk üç bin köyün feryadını karşılayacak olan, artık ne şehirlerin büyük kazanç muhterisi sanayiciler, ne de derebeylik devirlerinin artığı olarak kalan vicdansız ve kabiliyetsiz zorba ağaların her devrin siyasetine alet olan şımarık çocuklarıdır. Bize bir millet iktisadı lazım”

4. Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışmada, Osmanlı Devletinin yıkılış sürecinden ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş aşamalarında gerçekleşen sosyal sorunlar, sosyal durumlar, sosyal olaylar kısaca sosyal gerçeklikler, Nurettin Topçu'nun bakış açısıyla ortaya konulmuştur. Topçu, gerek yaşadığı dönemdeki, gerekse tarih sahnesinde yaşanılmış sosyal olay ve sorunlara karşı kayıtsız kalamamıştır. Topçu'nun Batıda almış olduğu eğitim, Doğuya olan derin hassasiyeti, sosyal olayları, durumları ve sorunları ele alırken özgün bir bakış açısı ortaya koymasına engel olmamıştır.

Çalışma esnasında Topçu'ya yönelik bir kısım sosyalist, milliyetçi, İslamcı grupların ideolojik sahiplenmelerinin olduğu görülmüştür. Fakat çalışmamızdan da anlaşılacağı üzere Topçu, yaşadığı dönem başta olmak üzere tarih sahnesinde zuhur etmiş sosyal olaylar ve durumlara yönelik, sosyal gerçeklik temelli yaklaşımlar ortaya koymuştur. Topçu'ya yönelik temel sonuç olarak şunları söylememiz mümkündür. Topçu, meslekten sosyolog olmamasına rağmen, sosyal olayları anlama, sosyal sorunları ortaya koyma, sosyal durumları tespit etmeye yönelik bir çaba içerisinde olmuştur. Nitekim liselerde okutulmak üzere kaleme aldığı Sosyoloji ders kitabı başta olmak üzere, bu tezde inceleme konusu olan Topçu'nun çok sayıdaki çalışması, bu varsayımı desteklemektedir.

Çalışmamız esnasında, Topçu'nun sosyoloji camiasında yeterince anlaşılmadığı ya da hak ettiği değeri göremediği tespit edilmiştir. Temel kanaatimiz, Onun meslekten sosyolog olmamasının yanı sıra bu durum, ampirik çalışmalara bağlı, pozitivism ve Durkheim sosyolojisinin, Türk sosyoloji ikliminde etkili oluşundan kaynaklanmaktadır. Nitekim pozitivism ve Durkheim sosyolojisi, Topçu tarafından yoğun olarak eleştirilmiş, fakat yine de yapmış olduğumuz okumalardan hareketle ifade edecek olursak Durkheim sosyolojisi, Topçu tarafından kısmen de olsa uzlaşılan bir alan halini almıştır.

Topçu'nun sosyal olay, durum ve sorunları yani sosyal gerçeklikleri ortaya koyarken, sosyolojizmin değer ve yargılarının kuşattığı sosyoloji camiası içerisinde, özgün bir duruş sergilediği anlaşılmaktadır. Topçu, sosyal gerçeklik kavramını üç farklı başlık altından ele almıştır. Bunlardan ilki, ferdin üzerinde olan fertle sınırlı

olmayan, ikincisi ise birey üzerinde tahakküm ve müeyyidesi olan olaylardır. Üçüncü sosyal gerçeklik türü de, fertlerin düşüncülerinin belirlenmesi açısından duruma yaklaşmaktadır. Toplumsal düşünüş, sosyal olayların önüne geçmektedir. Topçu'ya göre vatanın kutsallığı sosyal gerçekliği, fertlerdeki inanç ve düşünce tarafından belirlenmiştir. Bu bağlamda sosyal gerçeklik fertlerin düşüncelerinden doğmaktadır. Topçu'nun sosyal gerçeklik izahı bununla da sınırlı değildir. Ayrıca, sosyal olaylar ferdi duygusal olarak etkileyen ve ferdin hüküm vermesine neden olan maddi unsurları da kapsamaktadır.

Topçu'nun sosyal gerçeklik anlayışı; sosyal sorunlar, sosyal olaylar ve sosyal durumlar üzerinde inşa olduğu anlaşılmaktadır. Topçu'nun sosyal sorun algılamasının temelinde; Osmanlı devletinin çöküşü ve Batılılaşma eğiliminin fertlerde ve toplumda yarattığı kimlik bunalımı ve milli kimlik sorunu yer almaktadır.

Topçu; kültür, eğitim, ahlak, din, devlet ve demokrasi, iktisat kavramları üzerinde meydana gelmiş sosyal sorunları, sosyal olayları ve sosyal durumları sosyal gerçeklik penceresinden ortaya koyduğu anlaşılmaktadır. Topçu sosyolojisi için şunları rahatlıkla söyleyebilmemiz mümkündür. Pozitif sosyolojiye bir eleştiridir. Topçu, Durkheim'den Giddens'a kadar kabul görmüş sosyal olayların, değer ve duygulardan kopararak ampirik yöntemlerle mutlak şey olarak ele alınmasını eleştirmektedir.

Topçu, münzevi bir düşünürdür. Nitekim Fransa'da Sorbonne Üniversitesi'nde doktorasını yapmış olmasına karşın Türkiye'de üniversitelerde rol bulamamıştır. Topçu, yaşadığı dönem içerisinde ideolojik ve siyasal baskıya maruz kalmıştır.

Topçu'da ideolojilerin şahsında dogmalaşmadığı, her zaman tartışılabilir bir yanının olduğu görülmektedir. Nitekim Topçu, din, milliyetçilik gibi tartışılması zor konuların sosyal yönlerini ve aksayan taraflarını tartışarak konuların sosyal gerçeklik yönüne dikkat çekmiştir. Bu bağlamda Topçu, Türk-İslam çizgisine yakın olmakla birlikte, İslam'ın din adamları tarafından istismar edildiğini, İslam'ın muhtevasından din adamlarının uzak olduğunu, toplumda din istismarının yaşandığını net ve keskin olarak dile getirmiştir.

Topçu'nun ortaya koyduğu sosyal gerçeklik temelli söylemlerin, toplumsal aydınlanma adına gerçekleştiği düşünülmektedir. Bu bağlamda, O'nun ortaya koyduğu sosyal gerçeklik temelli tespitler dünü ne kadar muhatap kılmışsa bugünü de o kadar alakadar kılacaktır.

Topçu'nun Sosyoloji kitabından da anlaşılacağı üzere Topçu, sosyoloji ilmi ile barışık bir fitrata sahiptir. Toplumsal olayları ve sorunları ortaya koyma çabasının yanı sıra, sosyoloji ilminin bireye ve topluma faydaları konulu yazıları bulunmaktadır. Topçu, felsefe eğitimi almış bir düşünürdür. Topçu sosyolojisi, felsefeden ve çeşitli bilimlerden beslenmiştir.

Topçu, sosyolojik yöntem olarak gözlem ve açıklama safhalarından istifade etmiştir. Ayrıca Topçu'ya göre ihtiyaç duyulması halinde mukayeseli tarih, etnografya, istatistikî veriden de istifade edilmelidir. Topçu'nun sosyal olayları, durumları ve sorunları anlamlandırma adına sosyal morfoloji ve sosyal ilimlerden yararlandığı anlaşılmaktadır.

Topçu, postmodern teorilerin iddiasında olduğu gibi, toplumsal gerçekliğin parçalanarak 'giz' yapısının ortaya çıkarılmasının gerekliliğinden ziyade, toplumu ve bireyi etkileyen sorunların, olayların, durumların yine toplum ve birey tarafından fark edilmesini sağlamanın gerekliliğini savunmuştur. Ayrıca işlevselcilerde olduğu gibi toplumun sarsılmaz mutlakıyeti, Topçu'nun sosyoloji ikliminde yer almamaktadır. Topçu, Durkheim'de olduğu gibi olguların nedenlerini, bir başka olgu ile izah etme yaklaşımında bulunmuştur.

Topçu'da sosyal durum olarak fert ve toplum iç içedir. Fakat toplum, Durkheim sosyolojisinde olduğu gibi fert üzerinde mutlak üstünlük sağlayacak bir yapıya sahip değildir. Topçu'ya göre, toplumsal vazife duygusu, fertler üzerinde kontrol sağlayarak toplumsal konformizm yaratmaktadır. Cemiyetin temel unsurlarını, ekonomi, sanat, din, hukuk oluşturmaktadır. Bu bağlamda fert, toplumu etkileyendir ve toplumdan etkilenendir. Nitekim toplumsal devrimlerde ve değişimlerde ferdin önemli rolü Topçu'da sosyal gerçeklik olarak zikredilmektedir. Topçu, ferdi ve toplumu etkileyen sosyal olaylar ve sorunlar üzerinde durmuştur.

Topçu'ya göre toplumda ahlak problemi yaşanmakta ve milli benlik Batı taklitçiliği ile tahrip edilmektedir. Topçu, taklitçi Batılılaşma tahrifatına karşı, milli kimliği savunmuştur. Fakat Topçu'da milli benlik olgusunun Ziya Gökalp'in Turan ideolojisinin aksine, Türk ve İslam'ın özümsemesinden oluşan Anadolu olgusu üzerinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Topçu, Ziya Gökalp'i, "*Durkheim sosyolojisini Türk sosyolojisine entegre etmek*" iddiasıyla eleştirmiştir.

Topçu'da kültür olgusu, her milletin kendine özgü olarak dini, felsefi, sanatsal ve ilmi sezinleyiş şekilleriyle olayları değerlendirilerinden doğar ve milletlere özgüdür. Medeniyet olgusu ise, bir milletin tarih sahnesinde ortaya koyduğu yaşayış biçimleri ve teknik ürünlerinin tümüdür. Medeniyet oluşumunda, toplumların ortak paylaşımı görülebilir. Çalışmamızın inşası sürecinde yapmış olduğumuz okumalara dayanarak Topçu'da kültür ve medeniyet olguları eklektik yapıya sahiptir diyebiliriz.

Topçu'da kültür buhranı, başka bir ifade ile medeniyet sorunu olarak ele alınmaktadır. Topçu'ya göre, yaşadığımız kültür sorunun temelinde, koşulsuz Batı taklitçiliği ve toplumsal yenileşme ve değişmeye savaş açmış tutucu güruhun toplumsal etkileri yer almaktadır. Batının mutlak üstünlük algısı içerisinde değerlendirilmesine bağlı olarak milli benlikte zaafiyet oluştuğunu savunan Topçu, milli benliğin sınırları içerisinde kültür kavramını ortaya koyduğu anlaşılmaktadır. Topçu'da Anadolu Müslüman-Türk kültürü, edebiyat, folklor, güzel sanat, tasavvuf ve tarikatlarının felsefesi ve İslam ahlâkının da içerisinde yer aldığı bir bütündür.

Topçu, bulunduğu dönemin insanını Anadolu kültürünü muhafaza edecek güçten yoksun görmekte, halkın siyasi ve askeri baskı altında olduğunu ifade etmektedir. Topçu, Amerikan medeniyetinin (teknikinin) milli kimliğimize kast ettiğini savunmaktadır. Topçu, başka bir ifade ile Amerikan emperyalizmini eleştirmekte, Amerikan emperyalizminin, kültürel unsurları birer sömürü aracı olarak kullandığını dile getirmektedir.

Topçu'ya göre, Amerikalaşmanın neticesinde modernleşme hareketliliği, cemiyette sanayileşme olarak görülmüştür. Fakat Topçu'nun cemiyette sanayileşmeye bağlı büyümek yerine, büyümenin ve kalkınmanın kırsal yaşamın iyileştirilmesine bağlı gerçekleşmesinin gerekliliğini savunmaktadır. Ayrıca Topçu'ya göre toplumlar,

medeniyet ürünleri alışverişinde bulunabilirler. Bu ürünlerin milli eser olabilmesi ise, her milletin kendine ait olabilmesi, yani kendi tarihi ile barışık, kendine özgü usuller ile yoğrulmasıyla mümkündür. Bu bağlamda Batı taklitçiliğine tutulmuş kültürel unsurlarımız, sanat, edebiyat, teknik, felsefe başta olmak üzere milli kimlikten koparılmıştır.

Topçu'ya göre, ilimlerin uygulama biçimi tekniktir. Teknik, Avrupa medeniyetinin bir üstünlük aracı olup, milli kültüre sahip olmayan Amerika ve kültürlerine sığdırmaya çalışan Japonya, Avrupa'nın teknik üstünlüğünü benimsemiştir. Topçu'ya göre Avrupa'nın teknik üstünlüğü, Asya ve Avrupa'nın zengin hammadde yataklarının sömürülmesi üzerine kuruludur.

Topçu'ya göre, ülkemizde teknikleşme adı altında, kültürel tahribat yaşanmaktadır. İlim, kültürün temel unsurudur. Milletler bünyesinde, ilim ve ilim metodolojisi farklılık arz eder. Topçu, milli kültür yapımızın teknikten doğmadığını savunmakta, bir bakıma kültürü teknikten ibaret görenleri eleştirmektedir. Topçu'ya göre teknik, kültürün bir sonucudur, ilimlerden doğmaktadır ve sanattan beslenmektedir. Kültürün himayesi altında olan teknik, fertlerin sosyal hayatını kolaylaştırıcı ve destekleyicidir. Topçu, Batının teknikleşme çabalarının insanı eşya karşısında değersiz kıldığını savunmaktadır.

Topçu'ya göre, toplumumuzda ilim ve din çarpıştırılarak kültürel yapımıza zarar verilmektedir. Cemiyet içerisinde İslam'dan uzak İslamcı geçinen yobazlar, İslam'ın ilmi yönünü inkâr girişiminde bulunmaktadır. Teknik hayranı olan bu kişiler, ilmi yalnızca menfaatleri doğrultusunda kullanmaktadır.

Topçu'ya göre ilim ve ahlak aynı kaynaktan beslenmektedir. Bu bağlamda Batının teknolojisinden istifade edilip, ahlakından ve kültürel unsurlardan uzak kalınacağı fikriyatı sosyal gerçekliğe aykırıdır. Topçu, insanın madde karşısındaki tutumu ve kültürle intisabına bağlı olarak ekonomi temelli kapitalizm ya da komünizm temelli materyalizmin ortaya çıktığını savunmaktadır.

Topçu'ya göre Anadolu, emek, toprak, gaye birliğinin İslam ile yoğrulmasından oluşmuştur. Topçu, bin yıllık tarihsel geçmişe sahip kültürel birikimlerimizin Batılılaşmaya bağlı olarak gerileme yaşadığını dile getirmektedir. Bu bağlamda, Ba-

tılılaşmanın kültür ve medeniyet kimliğimizde yarattığı buhran, milli kültür bilinci ile aşılacaktır.

Topçu'ya göre, aile, sanat, din cemiyetin sosyal gerçeklikleri olduğu kadar, 'dil' de cemiyetin sosyal gerçekliğini oluşturmaktadır. Bu bağlamda kültürel olgular da değişimler yaşandığını ortaya koyan Topçu, bu değişimden payını 'dilin' de aldığını savunmaktadır. Ayrıca, Türkçe'nin "Osmanlıca" olarak addedilmesini eleştiren Topçu, Osmanlıca mefhumu yerine "Eski Türkçe" kullanımını tercih etmektedir. Topçu'nun kültür başlığı altında ortaya koyduğu sosyal olayları ve durumları, değişim yönleri ile birlikte ele aldığı anlaşılmaktadır.

Topçu'da bir başka sosyal gerçeklik eğitimidir. Topçu'nun eğitim sosyal gerçekliği nitelik ve nicelik olmak üzere iki yönlü ele aldığı anlaşılmaktadır. Topçu, eğitime yönelik sorun temelli sosyal gerçekliği, ilk olarak okul üzerinden ortaya koymaktadır. Topçu, okulun gencin gözünde saygınlığını yitirdiğini, kutsal değerini kaybettiğini savunur. Ayrıca Topçu, çoğu özel okulların ticarethane merkezi işlevi gördüğünü, yabancı okulların ve kolejlerin ise millet benliğinin tahribine çalıştığını dile getirir. Yabancı dilde öğrenim yapan okulun, yabancı millet okulu olduğunu ve bu okulların yabancı millet ruhu yetiştirdiğini ailelerin yeterince fark etmediğini savunan Topçu, fertlerin okullarda milli şuurdan ve ahlaklı birey olmaktan uzak kaldığını dile getirmiştir.

Topçu'ya göre okulların işlevi, öğrencinin yeteneklerini ve zekâlarını geliştirmekten ziyade, ezberci ve tek düze bilgi öğretimi sunan binalar konumundadır. Bu okullarda, idealist öğretmen ve öğrenciler yerine, diplomalı eğitimsizler yetişmektedir. Öğrencilerin kültürel ve ahlaki gelişimlerini sağlayacak disiplin, okullarda bulunmamaktadır. Topçu'ya göre okullar, öğrencilerin başarılı olmak adına ahlaki ve insani değerlerden kopmalarına zemin hazırlamaktadır. Topçu'ya göre, Avrupa'yı taklitle açılan mektepler ve okutulan yeni ilimler, gençlere ilim sevgisi aşlamaktan uzak, âlimin önderliğini ortaya koymaktan yoksundur. Artık illim hayatı ihtiyaçlarımızın teminini sağlayan araç olmaktan ziyade, tekniği ve şekilciliği putlaştıran, istismar edici bir yapıdadır. Batılılaşmanın net görüldüğü alanlardan birisi de eğitimidir. Topçu, eğitime yönelik ıslahatların milli eğitim anlayışından uzak olduğunu dile getirmiştir.

Topçu'nun, Batılılaşma temelli ıslahat hareketlerini eleştirdiği kadar, medreseleri de eleştirdiği görülmektedir. Topçu'ya göre medreseler, milletin ihtiyaçlarına cevap verememektedir ve hakikate götürülen yol olma özelliğini kaybetmiştir. Topçu'ya göre milli mektebimiz; ne medrese, ne de adı sadece "milli" olan, içerisine kozmopolit unsurların karıştığı bugünkü mekteplerdir.

Topçu'da milli mektep, planı, projesi, iç ve dış mimari yapısı ile bütünlük arz etmektedir. Bu bağlamda mekteplerimiz, mili felsefeden ve görsel estetikten uzaktır. Topçu'ya göre Aristo'nun kıyas mantığı mektep hayatımıza koşulsuz olarak uyarlanmaya çalışılmaktadır. Ayrıca, maarif yapımızda Amerikan eğitim modelinin izlerinin yoğun olduğunu savunan Topçu, Amerikan eğitim sisteminin ise fikir ve irfan yoluyla değil, siyaset ve ticaret yoluyla vatanımıza sokulduğunu dile getirir. Topçu'ya göre, Amerikan eğitim yapısı, milli maarif yapımıza zarar vermektedir.

Topçu'ya göre, maarif hayatımızda yaşanan diğer bir sorun ise eğitimcilerin toplumdaki yeterli saygınlık görememeleri, çalışma koşullarının zorluğu ve ekonomik problemler yaşıyor olmalarıdır. Ayrıca Topçu, sosyal gerçeklik olarak öğretmenliğin memurlukla eşdeğer görüldüğünü, öğretmenlerin liyakat ve gelişimine önem verilmediğini, öğretmenlerin öğretmenliğe yakışır tavır ve tutumdan uzak kaldıklarını savunur.

Topçu, herkesin öğretmenlik yapabileceği fikrini savunanları ise, eleştirmiş ve öğretmenliğin kutsallığını savunmuştur. Ayrıca Topçu, devlet odaklı milli eğitimin gerekliliğini savunmuştur. Devletin denetimi ve gözetimi dışında kalmış okulların cemiyetin aleyhinde olabileceğini dile getirmiştir. Topçu, maarif hayatında yaşanan sorunların temelinde, Batıcıların ve yobazların kişisel ya da ideolojik çatışmalarını görür ve maarif hayatımızı kuşatan pozitivizm ve pragmatizme dikkat çeker.

Topçu'ya göre eğitim, meslek hayatı başta olmak üzere, ticaret, din, devlet idaresi gibi hayatın her alanında ihtiyaç duyulan bir olgudur. Topçu'nun sosyal gerçekliğinde milli mektepler; milli şahsiyet yaratmaktan, ahlaklı ve mesuliyetli birey inşa etmekten, insanı seven ve tarihi ile barışık bireyler var etmekten uzaktır. Ayrıca eğitim sistemi, akademik ve mesleki bağlamda liyakatli öğrenci yetiştirmekten uzak ve uzmanlaşma sağlamaktan yoksundur.

Topçu'da eğitim olgusuna yönelik, son olarak şunları söyleyebiliriz; Topçu'ya göre milli maarif yapımız tasavvuf çevresinde var olmuş hukuk ve kelam ilimlerini muhteva etmektedir. Topçu'nun eğitim anlayışının milli kimlik içerisinde evrensel değerlerle barışık olduğu anlaşılmaktadır. Topçu'nun toplumsal eğitim sorununu tarihsel kaynaklardan da istifade ederek incelediği görülmektedir. Topçu, eğitimin sorunlarını yerel ve aktüel konulardan ziyade, milli ve evrensel boyutu ile ele almıştır. Topçu'dan hareketle ifade edecek olursak, millet istiklalindeki başarımız, mektep istiklalinde görülmemektedir.

Topçu'nun sosyal gerçeklik yönüyle ortaya koyduğu bir diğer olgu ise, ahlak ve İslam dininden doğmaktadır. Başka bir ifade ile Topçu, toplumu ve ferdi ilgilendiren ahlak ve din temelli sorunları ele almıştır. Topçu'ya göre toplumsal ahlaka giden yol, sosyal adaletten geçer. Bu bağlamda, toplumda sosyal sınıflamadan kaynaklı sosyal adaletsizlik görülmektedir. Ayrıca, hukuk sisteminde ceza olarak tanımlanmış davranışların işlevselliği, bireyde ahlak ve mesuliyet şuuru kazandırmasıyla mümkündür. Topçu'ya göre, mesuliyet bilincinden yoksun fertler, sosyal adaletsizlikler ve toplumsal sorunlara neden olmaktadır.

Topçu'ya göre medeniyetler, ahlak olgusuyla ilgilenmiş, ahlakın topluma ve bireye bakan yönlerini irdelemiştir. O, toplumdaki ahaksızlıkların menfaatler, garazlar, gururlar, hasetler ve sevgisizlikten meydana geldiğini düşünmektedir. Topçu'ya göre, İslam'ın ahlak dini olmasının en belirgin göstergesi, İslam dininin sosyal sınıf farklılıklarını ve köleliği reddetmiş olmasıdır.

Topçu, pozitif sosyolojinin toplumsal dayanışma öğretisinden doğan davranışlarının ahlaki yönünü tartışmış, toplumsal ahlakın fertlerin hür iradelerinden doğduğunu, toplumun çoğu zaman ahaksızlık ürettiğini savunmuştur.

Topçu'ya göre, Batının eğlence ve sefahati, sosyal yaşamımıza kazandırılmıştır. Daha zengin ve daha rahat yaşam sürme adına, toplum olarak ahlak zafiyeti yaşanmaktadır. Topçu'ya göre, toplumsal ahlak olgusu, toplumu oluşturan unsurların ahlaki yapılarının ahlaklı olmasıyla mümkündür. Bu bağlamda devlet, adaletiyle; fert, mesuliyetiyle ahlaklı hareket sergiler ve toplum ahlaklı olur.

Topçu'ya göre, siyasetin toplumu kuşatmasıyla birlikte ahlak, toplumda gerilemiştir. Bu bağlamda İslam dini, siyasetin tahribatı altındadır. Abbasi döneminde vuku bulan, hükümetin otoritesini korumak adına dinin siyasete alet edilmesi hadisesi, günümüzde de toplumsal ahlak sorunu olarak Topçu tarafından tartışılmıştır. Topçu'ya göre, İslam dini ahlaktan bağımsız değildir fakat çoğu İslâm beldelerinde idare yönetiminden kaynaklı toplumsal ahlak problemleri yaşanmaktadır. İslâm dini, siyaset aracı olarak kullanılmaktadır.

Topçu'ya göre, dönemin dini hayat yaşantısında, Batının skolâstik zihniyetinin etkisine bağlı olarak katı kurallar, seküler uygulamalar görülmektedir. Ayrıca Arap gelenekler dayatılmakta, şekilci ve maddeci din adamları, dini hayat içerisinde etkili olmaktadır. İslam'ın iki temel kaynağı olan Kur'an ve Hadis, din âlimleri başta olmak üzere toplumun geneli tarafından anlaşılmaktan ve hayata tatbikten uzaktır.

Topçu'nun, Osmanlı'nın son döneminde ortaya çıkan "*İslamcılık*" akımını da eleştirdiği görülmektedir. Topçu'ya göre İslamcılık fikri cenahları, memleketin ferdi yetiştiren emeğin ve toprağın hakkını inkâr ederek, coğrafya ile iktisadın toplumun iskeleti olduğunu ve İslam'ın bu iskeletin ruhunu oluşturduğunu kavrayamamıştır. Bundan hareketle şunları söylememiz mümkündür; Topçu'da, milli benlik yapımız, Türk-İslam harmonisi üzerinde vücut bulmaktadır.

Son olarak, Topçu'ya göre dinin ve ahlakın sosyal olgusu, pozitivistimin çarkları arasında kalmıştır. Topçu, İslam dünyasının din buhranı yaşıyor olmasında, felsefeden koparılmış bir din anlayışının olduğunu savunur. Ayrıca din adamları, beşeri ve tabiat ilimlerini göz ardı etmekte, dini ilimlerin doğru anlaşılmasının önüne geçmektedir. Topçu'da sosyal gerçeklik olarak dönemin İslam uygulamaları, maddeperest ve seküler din adamlarının, şekilci hükümlerine mahkûm bırakılmıştır. Buna bağlı olarak toplumsal sorunlar yaşanmaktadır.

Topçu, devletin temelinde kültürü görmekte, cemiyetimizi var eden milletin varlığını muhafaza ve müdafaasında, devletin milli olma halinin önemini savunmaktadır. Topçu, millî devlet yapısını muhafaza edebilmek adına, yabancı okul ve ortak pazar anlayışından uzak kalınmasının gerekliliği üzerinde durmaktadır. Milli devlet

yapısından uzaklaştığımızı dile getiren Topçu, devleti var eden ve ayakta tutan gücün millet iradesinden müteşekkil olduğunu ortaya koymaktadır.

Topçu, milli devlet yapısının korunması adına otoriteyi savunur. Topçu'ya göre devlet, otoriteden beslenir ve otorite halini alır. İlk etapta Topçu'nun otorite ve devlet ilişkisi bizlerde devlet tahakkümünü akla getirmiş olsa da; Topçu, otorite kavramını, vatan bünyesinde halkın idaresini sağlayan manevi yapı olarak tanımlar. Ayrıca Topçu, devlet iradesi ile otorite arasındaki ilişkiye dikkat çeker ve devlet otoritesini yitirmesine bağlı olarak, aşırı ferdiyetçilikten anarşizm doğacağını ve buna bağlı olarak toplumsal kargaşanın oluşacağını savunur. Topçu'ya göre, vatandaşlık bağlılığının zayıflaması, cemiyet düzeninin kaybolması, toplumsal güvensizliğin artması, devlet iradesinin zayıflaması devlet otoritesinin yitişi neticesinde meydana gelmektedir.

Topçu'ya göre, cemiyet içerisinde kanunlar, zengin ve fakir ayrımı yapılmaksızın uygulanıyorsa, devlet otoritesi halen mevcuttur ve toplumda milli devlet anlayışı etkindir. Devleti temsil eden, başta kolluk kuvvetler olmak üzere çeşitli meslek gruplarının, devletin milli yapısını ve otoritesini korumak adına, kanunları temsil rollerinin dışında hareket etmemelerinin gerekliliğini savunan Topçu, milli devlet yapımızın tarih sahnesinde otorite ile bir arada bulunduğunu ve Osmanlı Devleti'nin hâkimiyet sağlamasında devlet otoritesinin önemli rolünün olduğunu savunmaktadır.

Devletin gücünü ön plana çıkaran Topçu, milli iradeyle imzalanan kanunların cemiyette bağlayıcılığını ve yaptırımını savunmaktadır. Millet iradesinden hayat bulmuş kanunlar, Topçu'ya göre cemiyet üzerinde baskı yaratmadığı gibi, devletin iradesini ve kuvvetini de güçlendirir. Topçu'ya göre devlet iradesini mesuliyet bilinci ile yüklenmiş cemiyet, devlet kuvvetinin zaafından doğan zorbalığın önüne geçecektir.

Devlet olgusuyla ilişkili, son olarak şunları söyleyebiliriz. Topçu'nun devlet sosyal gerçekliğinin temelinde, devletin iradesi, mesuliyeti ve milletin hakkaniyeti yer almaktadır. Topçu'da devlet sosyal gerçekliğin oluşmasında etkili olan temel görüşler; milliyetçilik, antikapitalizm ve sosyalizmdir. Şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki; Topçu, devlet otoritesini savunduğu kadar, devletin dokunulmaz güç olmadığını,

devletin eleştirilebilir yapı olduğunu da savunmaktadır. Topçu'da sosyal gerçeklik olarak yer bulmuş devlet, millet iradesinden bağımsız değildir. Bu bağlamda, siyaset merkezli konular içerisinde, devletin Topçu'nun düşünce ikliminde özel bir yerinin bulunduğunu da söyleyebiliriz.

Topçu'nun tartıştığı bir diğer olgu ise, demokrasidir. Topçu'nun demokrasi olgusuna yaklaşımının devlet olgusuna yaklaşımı kadar net ve şeffaf olmadığı anlaşılmaktadır. Fakat Topçu'nun demokrasi olgusunu, yoğun olarak eleştiri zemininde ele aldığı görülmektedir. Bu bağlamda Topçu, çoğulcu demokrasilerin halkın çoğunluğunun iradesini temsilen var olduğunu ve halkın çoğunluğunun da eğitim ve kültür seviyesi olarak aşağı tabaka olduğunu dile getirmektedir.

Topçu, demokrasi ile iktidara gelmiş kimselerin, iktidar dışındaki kimselerin sosyal hak ve hukuklarını muhafaza etmek açısından yetersiz olduklarını, bu bağlamda toplumda sosyal adaletsizliklerin oluştuğunu savunmaktadır. Topçu, millet iradesinin zayıfladığı, güçsüz düştüğü bir durumda, demokrasinin işlevsiz olacağını ve devleti ayakta tutan otoritenin mutlak demokrasi üzerine inşa edilemeyeceğini savunur. Bu bağlamda Topçu, dönemin demokrasi yapısını ahlak ve mesuliyet bilincinden yoksun ve devletin hâkimiyet iradesini güçlendirmekten uzak bir yapıda görür.

Topçu, demokrasinin cemiyetlerde özgürlük vasıtası olarak algılanmasını eleştirmekte, aile ve toplumdaki koparılmış hürriyetin insanları ileri götürmediğini, aksine toplumda anarşizm doğurduğunu savunmaktadır. Topçu'ya göre demokrasi, bilen bilmeyen ayırt etmeksizin eşitlik prensibine göre hareket etmekte buna bağlı olarak her vatandaşın eşit oy hakkına sahip olmasının yönetimde niteliksel sorun yaratmaktadır.

Demokrasi olgusu, sosyal gerçeklik yönüyle Topçu'da, fikir münazarasından ziyade, çıkar çatışması olarak yer bulmuştur. Ayrıca Topçu, siyasetin aracı unsuru olan demokrasinin "*modernleşme*" adı altında yüce inanış metni gibi ezberletilmesini eleştirmekte ve iradeleri tek bir elde toplayan demokrasinin insanları özgürleştirmeye yetmeyeceğini savunmaktadır.

Topçu'da demokrasi olgusuna yönelik son olarak şunları söyleyebiliriz; Demokrasi, particilik adı altında cemiyetin kutuplaşmasına zemin hazırlamaktadır. Particilik fikri toplumda hüküm sürmektedir. Bu particilik fikri, toplumsal sorun olarak siyasi sömürü yaratmaktadır. Topçu, ahlâkın demokrasi rejiminde değer kaybettiğini ve eşit oy anlayışının toplumda saygı ve liyakat sorununa neden olduğunu savunmuştur.

Topçu'da yer bulmuş olan iktisat sosyal gerçekliğini, ahlaktan bağımsız olarak düşünmemiz mümkün değildir. Topçu'da sosyal gerçeklik yönüyle iktisat, sosyalizm, komünizm ve kapitalizmin yarattığı sosyal sorunlar ve olaylar üzerinde şekillenmektedir.

Topçu'da kapitalizmin toplumsal yönü, mülkiyet ya da sermaye kavramları üzerinden ele alınmıştır. Topçu'ya göre kapitalist sistem, ferdin sermayesi üzerinde inşa olmaktadır. Bireyin mutlak kazancı umdesi ile gerçekleşir. Topçu, kapitalist sistemin tüketim boyutundan ziyade üretim boyutu ile ilişkili olduğunu bu bağlamda tüketicilerden ziyade üreticilere hitap ettiğini savunur. Topçu'ya göre yenedünya düzeninde, kapitalist sistem sosyal sınıfın biçimini değiştirmiş ve sermaye sahipleri karşısında ezilen çeşitli gruplar inşa etmiştir. Topçu'nun kapitalizm üzerindeki temel eleştirisi ise, ekonomik hürriyet adı altında insanların sömürülüyor olmasıdır.

Topçu, kapitalist sistemin toplumda adalet mekanizmasını zayıflattığını ve insanları kanun dışı yöntemlere sevk ettiğini dile getirmektedir. Ayrıca, kapitalizmin devlet eliyle gerçekleştirilmesi durumunda ise, cemiyetin çöküşünün kaçınılmaz olacağını savunur.

Topçu'ya göre sosyalist sistemin doğuşu ise, bizatihi kapitalizmin varlığıyla ilişkilidir. Topçu'ya göre, sosyalizm bir bakıma kapitalizme yönelik anti tez ortaya koymaktadır. Sosyalizm, kapitalizmin savunduğu ferdi mülkiyetçi anlayış yerine, büyük sanayinin üretim araçlarında, devletin tasarruf yetkisini savunmaktadır. Sosyalizmde ticaret vb. anlaşmalar, denetim ve gözetim altında yapılarak kayıt alınımı sağlanması hedeflenmektedir. Kapitalizm; sermaye üzerinde inşa olurken, sosyalizm emek üzerinde var olmaktadır. Topçu'da sosyalizm olgusu ağırlıklı olarak Fransa ve Almanya örnekleri üzerinde inşa olmuştur.

Topçu'ya göre, Anadolu köylüsünün toprak üzerinden üretim artışı sağlayabilmesi adına, devletin iktisat politikalarının güçlü ve disiplinli olmalıdır. Devletin yürüteceği başarılı iktisat politikalarla beraber Anadolu insanı, toprak üretimiyle beraber, fabrika işleticisi konumuna gelecektir. Topçu'nun sosyal gerçekliğinde milletin kalkınması, bir bakıma devletin gücü ve imkânlarıyla paralellik arz etmektedir.

Son olarak, Topçu'nun Anadolu sosyalizmi, devlet otoritesi ile bağdaşık, milliyetçi ve ruhçu eksenli, fertler arasında denklige dayanan, mülkiyetin cemiyetten ziyade Allah'a ait görüldüğü bir inancın hâkim olduğu sosyal devlet anlayışıdır.

5.Kaynakça

- Acar, Feyzullah, **Nurettin Topçu ve Mümtaz Turhan'ın Eğitim Düşünceleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2011.
- Akay, Sümeyra, **Blondelin Aksiyon Felsefesi Işığında Nurettin Topçu'nun İnsan Anlayışı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.
- Akçura, Yusuf, **Üç Tarz-ı Siyaset**, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 2015.
- Akdemir, Cihan, **Nurettin Topçu- Necip Fazıl Kısakürek-Sezai Karakoç'ta İdeal Gençlik Tasavvuru**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2010.
- Akın, Mahmut ve Meşe, Ertuğrul, "Türkiye'de Muhafazakârlığa Nurettin Topçu'nun Eleştirel Katkısı", **Muhafazakâr Düşünce Dergisi**, Sayı 37, 2013 s.141-154.
- Alver, Köksal, "Anadoluculuk ve Hilmi Ziya Ülken", **AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 1, Haziran 2001, s.133-138.

- Alver, Köksal, ‘‘Nurettin Topçu’nun Türk Sosyolojisindeki Yeri Üzerine’’, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, Sayı 11, 2008 s.575-586.
- Anlı, Ömer Faik, ‘‘ Hakikat (Doğruluk) Bağlamında Sosyal Bir İnşa Olarak Bilimsel Bilgi’’, **Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 11, 2011 s.53-77.
- Atatürk Üniversitesi, **Nurettin Topçu Sempozyum Kitabı**, Erzurum, 2016 s.321-330.
- Aydoğdu, Hüseyin, ‘‘Ahlak Filozofu ve Hareket Adamı Olarak Nurettin TOPÇU’’, **AÜ. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı 40, Yaz 2009 s.439-462.
- Balkız, Bekir, ‘‘Türkiye’de Sosyoloji Ders/El Kitaplarında Sosyoloji Ve Felsefe Tasavvuru’’, **Sosyoloji Dergisi**, Ülgen Oskay’a Armağan Özel Sayısı, 2007 s.30-48.
- Ballıkaya, Cihan, ‘‘Pozitivizm Tarihsel Süreç İçerisindeki Gelişimi ve Sosyolojik Düşünceye Etkileri’’, **Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı 33, 2015 s.87-106.
- Baran, Murat, ‘‘Avrupa da Gelişen Modernlik ve Modernleşme Anlayışları ve Bu Anlayışların Türkiye’ye Yansımalarına Tarihi Sosyolojik Açından Bir Bakış’’, **International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Sayı 11, 2013 s.55-79.
- Bayraktar, Levent, ‘‘Bir Düşünce Ekolü Olarak Anadoluculuk’’, **Felsefe Dünyası Dergisi**, Sayı 49, 2009 s.69-80.
- Bilge, Muhittin, ‘‘Nurettin Topçu’nun Kültür ve Medeniyet Anlayışı’’, **TSA Dergisi**, Sayı 1, 2009 s.91-102.

- Birgül, Mehmet, “Nurettin Topçu’da Felsefe Din İlişkisi Problemi”, **Beytul-hikme An International Journal Of Philosophy**, Sayı 1, 2011 s.69-93.
- Bora, Yasemin, **Nurettin Topçu ve Erol Güngör’ün Eğitim Anlayışları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2007.
- Celilzade, Hayyam, “ İslam Düşünce Geleneği ve Nurettin Topçu”, **Tereke**, 2013 s.36-39.
- Celilzade, Hayyam, “Sorun Çözüm Kıskaçında Devlet Yorumu: Hegel ve Nurettin Topçu Örnekleri”, **Tereke**, 2015 s.32-34.
- Cihan, Mustafa, “Nurettin Topçu ve Ahlak Eğitimi”, **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı 56,2016 s.1387-1398.
- Çalen, Kaan Mehmet, **İkinci Meşrutiyet Döneminde Türk Tarih Düşüncesi**, Ötüken Yayınevi, İstanbul, 2013.
- Çınar, Yusuf, “Bir Eleştiri Örneği: Tanzimat’tan Cumhuriyete Batılılaşma”, **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı 19, 2010 s.1-7.
- Dirican, Rabia,“Anadolu Mecmuasının Türk Düşünce Hayatı Açısından Değerlendirilmesi”, **International Journal Of Academic Soscial Science**, Number 25-I, Summer 2014 p.387-398.
- Doğan, Necmettin, “ Türk Muhafazakârlığının Devlet Algısı: Nurettin Topçu Örneği”, **Doğu-Batı Dergisi**, Sayı 58, 2011 s.213-228.
- Duran, Hasan ve Polat, Aydın , “Nurettin Topçu’da Milliyetçilik ve Anadolu Milliyetçiliği”, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 28, 2010 s.65-70.

- Genç, RızaAli, “**Nurettin Topçu’nun Din Eğitimi İle İlgili Görüşler**” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2008.
- Gökalp, Ziya, **Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak**, Akçağ Yayınevi, Ankara, 2013.
- Görgün, Tuğba, “**Nurettin Topçu’da Ahlak ve Din İlişkisi**”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2012.
- Gül, Ali, **Nurettin Topçu’da Anadoluçuluk Düşüncesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2006.
- Günaydın, Turan Yusuf, “Abdülaziz Bekkine ve Nurettin Topçu İlişkisi”, **Hece Aylık Edebiyat Dergisi**, Sayı 109,Kış 2006 s.92-97.
- Gündoğan, Osman Ali, “Topçu ve Hareket Felsefesi”, **Hece Dergisi**, Sayı 109, Kış 2006 s.24-37.
- Gündoğan, Osman Ali,“Ahlak Filozofu Olarak Nurettin Topçu”, **Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı Dergisi (TDKB)**, 2014 s.225-230.
- Gündüz, Mustafa, “Muhafazakâr-Modernist Bir Cumhuriyet Aydını: Nurettin Topçu’nun Eğitim Görüşleri”, **Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi**, Sayı Özel, Kış 2015 s.45-88.
- Hacısalihoğlu, Fuat, **Türk Tarihçiliğinde Anadoluçuluk Düşüncesi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005.

- Hız, Koşar ve Durdu, Zafer, “ Türkiye’de Sosyolojinin Kimliği”, **Sosyoloji Dergisi**, Sayı 12-13, 2004 s.1-15.
- Hira, İsmail, “Max Weber’in Yöntem Anlayışı” **Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 2, 2000 s.45-58.
- İliter, Seyfettin, **Din ve Felsefe Üzerine Bir İnceleme Nurettin Topçu Örneği** Türkiye Lisans Üstü Çalışmaları Kongresi Bildiriler Kitabı, İstanbul, 2016.
- İrgat, Muhammet, **Nurettin Topçu’da İrade Kavramı**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir,2011.
- Karabulut, Mustafa, “Osmanlı İmparatorluğunda 19. Yüzyılda Değişim Süreci, Sosyal ve Kültürel Durum”, **Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 2, 2016 s 49-65.
- Karaman, Hüseyin, “Nurettin Topçu’nun Düşünce Dünyasında Mevlana”, **Hittit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı 15, 2009 s.5-28.
- Karaman, Hüseyin, “Nurettin Topçu’nun Felsefesinde ‘İsyân Ahlakı’” **Muhafazakâr Düşünce 3 Aylık Yerel Süreli Düşünce Dergisi**, Sayı 19, 2009 s.79-90.
- Karaman, Hüseyin, **Nurettin Topçu’da Ahlaki Düşünce**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1996.
- Karaman, Ramazan, **Nurettin Topçu’da Var Olma İradesi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011.

- Karataş, Murat, “François Georgeon, Türk Milliyetçiliğinin Kökenleri: Yusuf Akçura”, **Tarih Okulu Dergisi**, Sayı 3, 2009 s.203-214.
- Kayışlı, Buket, **Nurettin Topçu ve Hilmi Ziya Ülken ’in Eğitim Düşünceleri ve Eğitim Felsefeleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ, 2012.
- Kemal, Necmettin, **Nurettin Topçu Düşüncesinin Kaynakları ve Kapitalizme Bakışı**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2009.
- Mollaer, Fırat, **Anadolu Sosyalizmine Bir Katkı**, Dergâh Yayınevi, İstanbul, 2007.
- Mollaer, Fırat, **Muhafazakâr İdeoloji Açısından Nurettin Topçu**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2006.
- Öntaş, Turgay., “Bir Öğretmenin Portresi ve Öğretmen Kitabı I ”, Google Akademik, (Erişim)
[http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:sE5bMaxP2joJ:scholar.google.com/+bir+%C3%B6%C4%9Fretmenin+portresi+ve+%C3%B6%C4%9Fretmen+kitab%C4%B1+Turgay+%C3%96nta%C5%9F&hl=tr&as_sdt=0,5,25 Şubat 2018, s.1-2.](http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:sE5bMaxP2joJ:scholar.google.com/+bir+%C3%B6%C4%9Fretmenin+portresi+ve+%C3%B6%C4%9Fretmen+kitab%C4%B1+Turgay+%C3%96nta%C5%9F&hl=tr&as_sdt=0,5,25%Şubat+2018,+s.1-2.)
- Özçelik, M. Hakan, “Yusuf Akçura’nın Üç Tarz-ı Siyaset Makalesi Üzerine Düşünceler” **ABMYO Dergisi**. Sayı 38, 2015 s. 55 – 68.

- Özer, Ahmet, **Din Eğitimi Açısından Nurettin Topçu'da Dindar Tipler** Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2006.
- Özkan, İhsan, **Nurettin Topçu'nun Eğitim ve Kültürle İlgili Görüşleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde, 2004.
- Özlem, Doğan, **Max Weber'de Bilim ve Sosyoloji**, Notos Yayınları, İstanbul, 2017.
- Özpolat, Adulvahap, **Nurettin Topçu'nun Sosyolojik Görüşlerinde Milli Mektep ve Sosyo-Kültürel Fonksiyonları**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 1998.
- Öztürk, Emre, “Soyolojide Nesnellik Sorunu Bağlamında Max Weberin Pozitivizm-Hermeneutik İkiliğini Aşma Girişimi” **Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 1, 2013 s.196-244.
- Öztürk, Hüseyin, “Pozitivist Felsefenin Türkiye'ye Yansımaları” **Felsefe Dünyası Dergisi**, Sayı 59, 2014 s.60-76.
- Parlak, Deniz, **Nurettin Topçu Örneğinde İslamcılık Düşüncesindeki Milliyetçilik Unsurları**, Seçkin Yayın Evi, 2014.
- Polat, Şakire, “Cumhuriyet Olgusunun Tarihsel Gelişimi”, **Askeri Tarih Araştırmaları Dergisi**, Sayı 9, 2017 s.97-118.
- Sezik, Murat, “Muhafazakârlık Siyaset İdeolojisi ve Türkiye'de Muhafazakârlık” **Ölçü Ofset Kasaplargil Matbaa Emlak İnşaat Ltd. Şti**, Konya, 2013.

- Söğütlü, İlyas, “Jön Türkler ve Türkiye’nin Batılılaşması”, **Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 1, 2011 s.1-28.
- Suveren, Yaşar, “Cumhuriyetçi Radikal Modernizme Karşı, Anti-Modernist Bir Entelektüel Olarak: Nurettin TOPÇU”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Sayı 2,2009 s.23-43.
- Şahin, Dursun, “Asıma’ a Vücut Veren Mütefekkir: Nurettin Topçu”, **Mehmet Akif, Asım ve Gençlik Bilgi Şöleni Dergisi**, 2014, s.73-84.
- Şahin, Sümeyye, **Nurettin Topçunun Din Anlayışında Öne Çıkan Değerler**, Yayınlanmamış Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011.
- Şen, Hasan, “Türk İslamcılarının Milliyetçilik Algıları” **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 26, 2011 s.1-18.
- Şenol, Mahmut, “Avrupa’da ve Türkiye’de Muhafazakârlık: Ortega Felsefi ve Nurettin Topçu”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.
- Şık, Fadime, “Bir Filozofun Edebi Kimliği Nurettin Topçu”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2008.
- Tabakoğlu, Ahmet, “Osmanlı İçtima’i Yapısının Ana Hatları”, **Yeni Türkiye Dergisi**, Sayı 32, 2000 s.331-345.
- Taşdelen, Vefa, “Nurettin Topçu’nun Türkiye’nin Maarif Davası İsimli Eserinde Eğitimin Güncel Sorunları”, **TYB AkademiDergisi**, Sayı 13, 2015 s.39-55.

- Tokarer, Tunçay, **Nurettin Topçu'nun Düşüncesinde Kültür ve Medeniyet Problemi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale, 2009.
- Topakkaya, Arslan ve Arslantürk, Ayşe, ‘‘Nurettin Topçu’da Sorumluluk Kavramı’’ **Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları Dergisi**, Sayı 22, 2012 s.381-390.
- Topçu, Nurettin, **İradenin Davası/ Devlet ve Demokrasi**, Dergâh Yayınevi, İstanbul, 2016.
- Topçu, Nurettin, **Kültür ve Medeniyet**, Dergâh Yayınevi, İstanbul, 2016.
- Topçu, Nurettin, **Sosyoloji**, Dergâh Yayınevi, İstanbul, 2016.
- Topçu, Nurettin, **Türkiye'nin Maarif Davası**, Dergâh Yayınevi, İstanbul, 2017.
- Topçu, Nurettin, **Yarınki Türkiye**, Dergâh Yayınevi, İstanbul, 2016.
- Turan, Erol, ‘‘Milliyetçilik Teorisinin Gelişimi ve Türk Milliyetçiliği’’ **Selçuk Üniversitesi Kadınhanı Faik İçil Meslek Yüksek Okulu Sosyal Ve Teknik Araştırmalar Dergisi**, Sayı 1, 2011 s.135-147.
- Turgut, Hasan, ‘‘Batılılaşmak Yerine Kendimiz Kalmalıyız Tartışmasında İki İsim: Cemil Meriç ve Nurettin Topçu’’, **Middle Black SeaJournal Of CommunicationStudies**, Sayı 2, 2016 s.57-68.
- Ülken, Ziya Hilmi, **Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi**, Türkiye İş Bankası Yayınları, 2013.

- Ünal, Vehbi, ‘‘Nurettin Topçu’nun Düşünce Sisteminde Devlet ve Demokrasi’’ **C.Ü İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı 2, 2010 s.469-485.
- Yaşlı, Fatih, ‘‘Türkiye’de Muhafazakâr Anti-Kapitalizm: Nurettin Topçu’’, **Alternatif Politika Dergisi**, Sayı 3, 2015 s.645-664.
- Yerlikaya, Turgay, ‘‘Teknolojik ve Modernlik Eleştirisi: Nurettin Topçu Örneği ve Mukayeseli Bir İnceleme’’, **Erciyes Üniversitesi Felsefe Bölümü Dergisi**, Sayı 4, 2016 s.61-91.
- Yıldırım, Emre, ‘‘Türkiye’de Milliyetçiliğin Arka Planı: Osmanlı’da Modernlik ve Milliyetçilik’’, **History Studies International Journal Of History**, Sayı 6, 2014 s.231-252.
- Yıldırım, Ergun, ‘‘Türkiye’de Sosyoloji Tasavvurunun Bir Eleştirisi: Nurettin Topçu Örneği’’, **İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi**, Sayı 29, 2004 s.121-131.
- Yüce, Yakup, **Nurettin Topçu’da İman Akıl İlişkisi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2009.
- Zabun, Mesut Ahmet, **Nurettin Topçu Düşüncesinde Ahlak, İktisat Müna-sebeti**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2014.

6.Özgeçmiş

Cem Ali Yaman 1992 yılında Eğitimci bir ailede dünyaya geldi. İlköğretimi Konya/Ereğli Sümer İlköğretim Okulunda okuduktan sonra lise öğrenimini Konya/Ereğli Anadolu lisesinde devam eden Yaman, Yalova Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde Lisans eğitimini tamamladı.

2015 yılında Sosyal Sağlık Projesi kapsamında Belçika/Brüksel’de eğitim gören Yaman, Örnek İnsanlar ve Unutulmayan İnsanlar isimli çocuk-genç hikâye kitaplarının da yazarıdır. Yaman, Çankırı Devlet Hastanesinde Sosyal Çalışmacı olarak görev yapmakta olup evli ve bir çocuk babasıdır.